IN HOC VOLVMINE HAEC CONTINENTVR.

AVRELII CORNELII CELSI MEDICINAE LIBRI. VIII. QVAM EMENDATISSIMI, GRAECIS ETIAM OMNIBVS DICTIONIBVS RESTITVTIS.

QVINTI SERENI LIBER DE MEDICINA ET IPSE CASTIGATISS.

ACCEDIT INDEX IN CELSVM, ET SERENVM SANE QVAM COPIOSVS.

AL DVS.

Venetorum decreto, ne quis aliquo in loco Venetæ ditionis hos libros imprimat, impressos'ue alibi uendat, cautum est.

AMPLISSIMO, ET MERITISSIMO HERCVLI GONZAGAE .SS. ROMANAE SEDIS CARDINALI IOANNES BAPTISTA EGNATIVS VENETVS.

Cum multa, & ampla sunt ea, quae Principes uiros, tuiq; similes illustrare maxime solent: tum nihil maius aut honestius, quàm cum bonarum artium studiosos homines exornant: & bonas literas omni studio, atq; opera in lucem prodire contendunt siue q̃ is semper literarum Genius fuit, ut augustissimus merito iudicetur: siue q̃ si doctorum hominum disciplinam negligas: ueluti solem de coelo sustuleris, omnis hominum uita in tenebris sit futura. Fecit hoc ipsum patrum nostrorum memoria summa sua cum laude senior Alphonsus, qui cum propria uirtute regnum Neapolitanum armis sibi quaesisset, ad pacis studia conuersus, omnes eius aetatis uiros, qui doctrinae aliquod specimen praeseferrēt, mirũ in modum est complexus. Eandem propensionem literas fouendi secutus nõ multo post Nicolaus Quintus Pont. Max. est. ut incredibile dictu sit quãtum breui licet eius Põtificatu profecerint bonae literae: ut si uerũ fateri uelis, huic uni plus debeamus Põtifici, q̃ omnibus alijs, qui aut multis ante illũ floruerint annis: aut qui ad hũc diẽ uixere in Barionae sede Pontificibus. Caeterum obscurauit penè hanc clarissimorum Principum beneficentiam Laurentius Medices perpetuus Florentinae Reip. dictator. qui auitam, paternamq; laudem aemulatus prouehendi ueteres disciplinas, & artes, magno studio, & impensa primũ bibliothecam copiosissimam comparandam iussit: quãdo sine mutis hisce magistris, qđ aiũt, aut parũ, aut certe nihil proficimus: tum doctissimos uiros quotquot tera Italia id tẽpestatis alebat, ad sese euocandos curauit. quos et praemijs longe maximis inuitaret: & ad ocium hoc literarium ita inflammaret, ut nihil omnino his deesse pateretur. Et quoniam Principum, ac Regum exempla plurimum in utranq; partem ualent: non defuit eadem tempestate Princeps bellica gloria clarissimus Fridericus Vrbinàs, qui Laurẽtij splẽdore uicini, et amicissimi Principis cum exarsisset: eandem aemulatus laudem, nõ paruam librorum copiam, & praecipue qui ad sacrã rẽ spectant, compararit: & à sole, puluereq; martio saepe in spacia, atq; ambulacra philosophorum diuerterit. Vt quicquid illi à bellicis artibus erat ocij, id totum familiaribus doctorum hominum sermonibus libenter impẽderet. Sed enim nec Gonzagae tui minus operae semper huic uni dedère rei, quàm bellicis rebus, quibus maxime floruere. Nã

ſub initia renaſcentium literarum, quæ ſexcenteſimum iacuerant annum in tera Italia, Victorinum Feltrenſem ſibi adſciuere. cuius doctrinam regij adoleſcentes ueſtri iam tum à primis annis imbiberent. Tu uero ut uideo cum alijs artibus maiorum tuorum adæquas laudem: tum hac una literarũ, & doctorũ hominum exornãdi cura ſuperare contendis. qui ſummo ſtudio iam ab annis adoleſcentiæ doctiſſimum quenq; in familiam adſciuiſti tuam: magnisq; ſemper præmijs ornaſti. Nam ut omittam Furnium merito abs te ſemper honeſtatum: Romulum certe ſic complexus ab initio es, ut non prius deſtiteris, q̃ illum ſtudiorum tibi perpetuum aſciueris comitem. quæ laus eò maior eſt, ꝙ & temporum hæc iniquitas etiam ocioſiſſimos homines ab literis auocat: & Romulus cum honeſtiſſime Bononiæ profiteretur, maluit tamen te ſequi: & tecum, ut cum optimo Principe, conquieſcere. non dubitans quin ingraueſcens eius ætas ſub te Principe uiro efflores cere etiam poſſit. Sed quid ego dicam quanto ſtudio Franciſcum Aſulanum tibi addictiſſimum feceris? qui hæreditariam Aldi laudem ſecutus, nihil nõ egit ut bonæ literæ cum græcæ, tum latinæ in dies maiorem recipiant cultum. Et ille quidem cum noctes ac dies hanc curam animo coqueret: acceſſit mox authoritas, amplitudoq; tua: quæ currentem, quod aiunt, equum fortius ad curſum excitaret. Nam cum alia in tui unius gratiam ſuſcepit: tum Celſi Cornelij de medicina libros longe utiliſſimos, & elegantiſſimos inuulgandos recepit. quod eo libentius ſuſcepit, ꝙ abs te imprimis codicẽ ſanè caſtigatũ ſtatim acceperit. id oneris ut ſcilicet Celſus q̃ emendatiſſimus publicum acciperet: non quod ego unus omnium doctiſſimus, ſed ꝙ Franciſco, & familiæ, & Aldi præſertim nomini maxime ſemper faui: ſuſcepi non inuitus: idq;, uti ſpero, non atris auibus præſtitiſſe me confido: ut docti etiam homines libenter hoſce Celſi libros legant: indocti non aſpernentur. Quod opus tui unius auſpicijs in lucem cum prodeat, tuum patrocinium merito expeſcit. huic addidimus Q. Sereni poëma non inutile: in quo uates ille non infeliciſſimus et morbos aliquot, & morborum remedia complexus eſt. hoc ipſum cum legi uix poſſet, legent hodie ni fallor, docti hoĩes & perlibenter, & iucunde. Ego uero quicquid opellæ in Celſo emendando impendi, id ipſum tibi nuncupo: qui uirtutis tuæ amplificator, oẽm meam induſtriã uni tibi ꝑpetuo antea dicarã. Teſtatũ tamẽ apud te relinquens, ꝙ ſi plus ocij datũ mihi eſſet, ĩ magnis occupatiõ nibus profitẽdi uerſanti, effeciſſem ut Cornelius nõ dicã nitidior, certe amabilior oĩbus prodiret. quãdo breues notulas uocabulorũ, ſenſuum etiam obſcuriorũ, græcarum etiã dictionum interpretamẽta inſtitueram. Quin ẽt ex Galeno, Hip-

pocrateq; multa adtexere decreuerã: ut nostrates medici cum Hippocratem intelligerent penè à Cornelio in linguam latinam uersum, libentius multo illum legerent. Cornelij Celsi Fabius, quod sciam, ex ueteribus tantum meminit, laudãs hominis industriam, quod cum Lenato rhetoricen multo q̃ ante illum alij accuratius explicarit. sed & idem Sceptios imitatus, non parum multa summo cum nitore, & cultu scripsit. artẽ quoq; militarẽ, & disciplinas ferè græcas omneis amplexus, eas latine loqui docuit. & ex his medicinam omnium nostratium princeps ita absoluit: ut æmulari potius multi, q̃ assequi parem laudẽ possint. Bene, ac feliciter Vale.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

Aliud

LIBER SEXTVS.

LIBER OCTAVVS.

INDEX QVINTI SERENI.

AVRELII CORNELII CELSI ARTIVM LIBER SEXTVS, IDEM MEDICINAE LIBER PRIMVS.

T alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris medicina promittit. hæc quidem nusquam non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaq; prompta in auxilium uulnerum, morborumq; nouerunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quàm in cæteris nationibus exculta est. ac ne apud hos quidem à prima origine, sed paucis ante nos sæculis: ut potè cũ uetustissimus author Aesculapius celebretur. qui quoniam adhuc rudem, & uulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est. huius deinde duo filij Podalirius, & Machaon bello troiano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrẽ opẽ commilitonibus suis attulerunt. quos tamen Homerus non in pestilentia, neq; in uarijs generibus morborum aliquid attulisse auxilij: sed uulneribus tantũmodo ferro, & medicamentis mederi solitos esse proposuit. ex quo apparet has partes medicinæ solas ab his esse tentatas: easq; esse uetustissimas. Eodemq; authore disci potest morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse: & ab ijsdem opem posci solitam. uerisq; simile est inter nonnulla auxilia aduersæ ualetudinis, plerunq; tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neq; desidia, neq; luxuria tentarant. si quidem hæc duo, corpora prius in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideoq; multiplex ista medicina neq; olim apud Græcos, neq; apud alias gentes necessaria, uix aliquos ex bonis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos, de quibus retuli, nonnulli clari uiri medicinam exercuerunt, donec maiore studio literarum disciplina agitari cœpit. quæ ut animo præcipue omniũ necessaria, sic corpori inimica est. Primoq; medendi scientia sapientiæ pars habebatur. ut & morborũ curatio, & rerum naturæ contemplatio sub ijsdem authoribus nata sit. scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporũ suorũ robora quieta cogitatione, nocturnaq; uigilia minuerant. Ideoq; multos ex sapientiæ professoribus peritos eius fuisse accepimus. clarissimos uero ex his Pythagorã, et Empedoclem, & Democritum. huius autem, ut quidã crediderunt, discipulus Hippocrates Cous: primus quidẽ ex omnibus memoria dignus, ab studio sapientiæ disciplinam hanc separauit: uir & arte, & facundia insignis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, et Chrysippus,

tum Herophilus, et Erasistratus sic artem hanc exercuerunt, ut etiā in diuersas curandi uias processerint. Iisdemq; temporibus in tres parteis medicina diducta est, ut una esset quæ uictu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primā διαιτητικὴν, secundā φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græci nominauerunt. Eius autē quæ uictu morbos curat longe clarissimi authores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoq; naturæ sibi cognitionem uendicauerunt, tanquam sine ea trunca, & debilis medicina esset. Post quos Serapion primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinā professus, in usu tantum, & experimentis eam posuit. quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto post Heraclides Tarentinus, et aliqui non mediocres uiri secuti, ex ipsa professione se ἐμπειρικοὺς appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoq; quæ uictu curat, medicina diuisa est: alijs rationalem artem, alijs usum tantum sibi uendicantibus. nullo uero quicq̄ post eos, qui supra comprehēsi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationē ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoq; quædam in senectute deflexit. Et per hos quidem maxime uiros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus ut difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur: ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quod alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt: alij nisi corporum, rerumq; ratione comperta, non satis potentem usum esse proponunt: indicandum est quæ maxime ex utraq; parte dicantur: quo facilius nostra quoq; opinio interponi possit. Igitur hi qui rationalem medicinā profitētur, hæc necessaria esse proponunt. abditarum, & morbos continentium causarū notitiam, deinde euidentium: post hæc etiam naturalium actionum nouissime partiū interiorū. Abditas causas uocant in q̄bus requiritur ex quibus principijs nostra corpora sint: quid secundam, quid aduersam ualetudinem faciat. Neq; enim credunt posse eum scire quomodo morbos curare conueniat, qui unde hi sint, ignoret. Neq; esse dubiū, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principijs uel superans aliquid, uel deficiens aduersam ualetudinem creat: ut quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt. Alia si in humidis omne uitium est, ut Herophilo uisum est. alia si in spiritu, ut Hippocrati. alia si sanguis in eas uenas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur: & inflammationem quam Græci φλεγμονὴν nominant, excitat: eaq; inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est: ut Erasistrato placuit. alia si manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsisten-

do iter claudunt: ut Asclepiades cōtēdit. Eum uero recte curaturū, quem prima origo causæ non fefellerit. Neq; uero inficiantur experimenta quoq; esse necessaria. sed ne ad hæc quidē aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione contendunt. Non .n. quidlibet antiquiores uiros ægris inculcasse: sed cogitasse qd maxime conueniret: et id usu explorasse, quod ante coniectura aliqua duxisset. neq; interesse an initia p lerạq; explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. et id quidē in multis ita se habere. Sæpe uero ēt noua inadere genera morborū, in quibus nihil adhuc usus ostenderit. et ideo necessariū sit animaduertere unde ea cœperint, sine quo nemo mortaliū reperire possit, cur hoc, quàm illo potius utatur. et ob hæc quidē in obscuro positas causas persequuntur. Euidentes uero has appellant, in q bus querunt initiū morbi calor attulerit, an frigus. fames, an satietas. et quæ similia sunt. Occursurū enim uitio dicunt eum, qui originē non ignorarit. Naturales uero corporis actiones appellāt, per quas spiritū trahimus, & emittimus cibum: potionemq;, & assumimus, et concoquimus. Itēq; per quas eadē hæc in omnes membrorū partes digeruntur. tum requirunt ēt quare uenæ nostræ modo submittant sese: modo attollant. quæ ratio somni, quæ uigiliæ sit. sine quorū notitia neminem putant uel occurrere, uel mederi morbis, inter hæc nascentibus, posse. Ex quibus quia quā maxime pertinere ad rem concoctio uidetur. Huic potissimū insistunt: et duce alij Erasistrato atteri cibū in uentre contendunt. alij Plistonico Praxagoræ discipulo putrescere. Alij credunt Hippocrati p calorem cibos cōcoqui. Acceduntq; Asclepiadis æmuli, q omnia ista uana, et superuacua esse proponunt. Nihil enim concoqui, sed crudā materiā, sicut assumpta est, in corpus omne diduci. Et hæc quidē inter eos parū constant. Illud uero cōuenit, alium dandū cibum laborātibus, si hoc: alium si illud uerū est. Nam si teritur intus, eum quærendū esse, qui facillime teri possit. Si putrescit, eū in quo hoc expeditissimū est. Si calor concoquit, eū qui maxime calorem moueat. At nihil ex his eē quærendū, si nihil cōcoqtur. Ea uero sumenda, quæ maxime manēt, qualia assumpta sunt. Eadēq; ratione cū spiritus grauis est, cū somnus aut uigilia urget, eū mederi posse arbitrantur: q prius illa ipsa, qualiter eueniant, pceperit. Præter hæc cū in interioribus ptibus et dolores, et morborū uaria genera nascātur, neminē putant his adhibere posse remedia, quæ ipse ignoret. Necessariū ergo esse incidere corpora mortuorū: eorūq; uiscera, atq; intestina scrutari. Lōgēq; optime fecisse Herophilū, et Erasistratū, q nocētes homines à regibus ex carcere acceptos, uiuos inciderint: cōsiderarintq; ēt spiritu manente, ea quæ natura ante clausisset: eorūq; positurā, colorem, figurā, magnitudinē, ordinem,

duritiem, mollitiem, leuorem, contactum: processus deinde singulorũ, & recessus: & siue quid inseritur alteri: siue quid partẽ alterius in se recipit. Neq; enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat eum, qui qua parte quodq; uiscus intestinum'ue sit, non cognouerit. Neq; curari id quod ægrũ est, posse ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cum ꝑ uulnus alicuius uiscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cuiusq; colorẽ partis ignoret, nescire quid integrũ, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis. aptiusq; extrinsecus imponi remedia, cõpertis interiorum, & sedibus, & figuris. Cognitaq; eorũ magnitudine, similesq; omnia, quæ posita sunt, rationes habere. Neq; esse crudele, sicut pleriq; proponunt, hominũ nocentium: & horum quoq; paucorum supplicijs remedia populis innocentibus sæculorum omniũ quæri. Contra hi, qui se ἐμπειρικοὺς ab experientia nominant: euidentes quidẽ causas ut necessarias amplectuntur. Obscurarũ uero causarum, & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incõprehensibilis natura sit. non posse uero cõprehẽdi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cum de ista re, neq; inter sapiẽtiæ professores, neq; inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, q̃ Herophilo? Cur huic potius, q̃ Asclepiadi? si rationes sequi uelit, omnium posse uideri non improbabiles. Si curatiões, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatẽ. Ita neq; disputationi, neq; authoritati cuiusq̃ fidẽ derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret. nunc illis uerba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoq; pro natura locorũ genera medicinæ: & aliud opus esse Romæ: aliud in Aegypto: aliud in Gallia. Quod si morbos eædem causæ facerent ubiq;, remedia quoq; ubiq; eadẽ esse debuissent. sæpe ẽt causas apparere: ut puta lippitudinis, uulneris, neq; ex his patere medicinam. Quod si scientiã hanc non subijciat euidens causa, multo minus eam posse subijcere, quæ in dubio est. Cũ igitur illa incerta incõprehẽsibilisq; sit, à certis potius, et exploratis petendũ esse præsidiũ. i. his, quæ experiẽtia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. ac nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere. Eo quoq; disci, quod qui diuersa de his scripserint, ad eandẽ tamen sanitatẽ homines perduxerint. id enim fecisse, q̃a nõ ab obscuris causis, neq; à naturalibus actionibus, quæ apud eos diuersæ erant: sed ab experimentis pro ut cuiq; responderant, medendi uias traxerint: ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductã esse medicinam, sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erãt, alios propter auiditatẽ

primis diebus protinus cibum assumpsisse: alios propter fastidiū abstinuisse: leuatumq; magis eorū morbum esse, qui abstinuerant. Itemq; alios in ipsa febre aliquid edisse: alios paulo ante eā: alios post remissionem eius. optime deinde his cessisse, qui post finē febris id fecerint. Eadēq; ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore: alios exiguo: grauioresq; eos factos, qui se implerent. Hæc similiaq; cū cotidie inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerunq; melius responderent: deinde ægrotātibus ea præcipere cœpisse. sic medicinam ortā, subinde aliorū salute, aliorū interitu: perniciosa discernentē à salutaribus. Repertis deinde medicinæ remedijs, hoïes de rationibus eorū disserere cœpisse: nec post rationē medicinam esse inuentam, sed post inuētam medicinā rationē esse quæsitam. Requirere ēt si ratio idē doceat quod experientia, an aliud. Si idē, superuacuam esse. si aliud, ēt contrariam. Primo tamen remedia explorāda summa cura fuisse. nunc uero iam explorata esse: neq; ulla, aut noua genera morborū reperiri, aut nouam desiderari medicinā. Quod si iā incidat mali genus aliquod ignotū: non ideo tamen fore medico de rebus cogitandū obscuris: sed eū protinus uisurū, cui morbo id proximū sit: tentaturūq; remedia similia illis, quæ uicino malo sæpe succurrerint: & per eius similitudinē opem reperturū. Neq; .n. se dicere consilio medicū non egere: & irrationale animal hanc artē posse præstare. sed has latentiū rerū coniecturas ad rē non pertinere: quia non intersit, quid morbū faciat, sed quid tollat. Neq; ad rē pertineat quomodo, sed qd optime digeratur: siue hac de causa cōcoctio incidat, siue de illa. & siue cōcoctio sit illa, siue tantū digestio. Neq; quærēdū esse quomodo spiremus: sed quid grauē, tardumq; spiritū expediat. neq; quid uenas moueat: sed quid quæq; motus genera significent. Hæc aūt cognosci experimētis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in utrāq; partē disseri posse. Itaq; ingeniū & facundiam uincere: morbos aūt non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis usu discreta bene norit: hūc aliquanto maiorē medicum futurū: q̄ si sine usu linguā suā excoluerit. Atq; ea quidē, de quibus est dictū, superuacua esse tantummodo. Id uero quod restat ēt crudele: uiuorū hominum aluū, atq; præcordia incidi: & salutis humanæ præsidē artem non solū pestem alicui, sed hanc ēt atrocissimam inferre: cū præsertim ex his, quæ tanta uiolentia quærantur, alia non possint omnino cognosci: alia possint ēt sine scelere. nā colorem, læuorē, mollitiem, duritiem, similiaq; omnia nō esse talia inciso corpore, qualia integro fuerint. qa cū corporibus inuiolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, mille alijs mediocribus affectibus sæpe mutentur: multo magis uerisimile est inte-

riora, q̃bus maior mollities lux ipsa noua sit, sub grauissimis ulneri=
bus et ipsa trucidatione mutari: neq; quicq̃ esse stultius, quã quale qdq;
uiuo homine est, tale existimare esse moriente, immo iam mortuo..
Nam uterum quidem, qui minus ad rem pertineat, spirante homine
posse diduci? simulatq; uero ferrum ad præcordia accessit: et discissum
transuersum septum est: quod membrana quadam superiores partes
ab inferioribus diducit, (διάφραγμα græci uocant) hominem protinus
animam amittere. Ita demum mortui præcordia, & uiscus omne in
conspectum latrocinantis medici dari: quod necesse sit tale esse, quale
mortui sit: non quale uiui fuit. Itaq; consequi medicum ut hominem
crudeliter iugulet: non ut sciat qualia uiui uiscera habeamus. Si quid
tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subijciatur, id sæpe
casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in harena, uel
militẽ in acie, uel uiatorẽ à latronibus exceptũ, sic uulnerari: ut eius
interior aliqua pars aperiatur: & in alio alia sita: sedẽ, positum, or
dinem: figurã: similiaq; alia cognoscere prudentẽ medicum nõ cædẽ,
sed sanitatẽ molientem: idq; per misericordiam discere, quod alij dira
crudelitate cognouerint. Ob hæc ne mortuorũ quidẽ lacerationẽ ne=
cessariam esse: quæ & si non crudelis, tñ fœda sit: cũ aliter pleraq;
in mortuis se habeãt. Quãtum uero in uiuis cognosci põt, ipsa cura-
tio ostendat. Cũ hæc per multa uolumina, p quæ magnæ cõtẽtionis di
sputationes à medicis sæpe tractata sint, atq; tractentur: subijciẽdum
est, quæ proxima uero uideri possint: ea neq; addicta alterutri opinio
ni sunt: neq; ab utraq; nimiũ abhorrentia, media quodãmodo inter di
uersas sententias. Quod in plurimis cõtentionibus deprehẽdere licet
sine ambitione uerũ scrutantibus: ut in hac ipsa re. Nã quæ demum
causæ uel secundã ualitudinem præstent: uel morbos excitẽt: quomodo
spiritus, aut cibus uel detrahatur, uel digeratur: ne sapiẽtiæ quidẽ pro=
fessores scientia cõprehendunt: sed cõiectura persequũtur. cuius aũt
rei nõ est certa notitia, eius opinio certũ reperire remedium non põt.
Verũq; est ad ipsam curandi rationẽ nihil plus conferre, q̃ experien
tiam. Quanq̃ igitur multa sint ad ipsas artes proprie non ptinentia:
tamen eas adiuuat excitando artificis ingeniũ. Itaq; ista quoq; naturæ
rerũ cõtẽplatio q̃uis nõ faciat medicũ aptiorẽ, tamen medicinæ red=
dit perfectiũ. Veriq; simile est & Hippocratẽ, & Erasistratum, &
quicũq; alij non cõtenti febres et ulcera agitare, rerũ quoq; naturam
ex aliqua parte scrutati sint: non ideo quidẽ medicos fuisse: uerũ ideo
quoq; maiores medicos extitisse. Ratione uero opus est ipsi medicinæ, et
si non inter obscuras causas, neq; inter naturales actiones, tñ sæpe. Est
n. hæc ars cõiecturalis: neq; respõdet ei plerũq; non solũ coniectura,

sed etiam experientia. et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen morbus quoq; ipse nouus est, quem non incidere, manifeste falsum est: cum ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa, et arente, intra paucas horas expirauerit: sic ut nobilissimi medici neq; genus mali, neq; remedium inuenerint: quos ego nihil ideo tentasse iudico: quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua uoluerit: ne occidisse, nisi seruasset, uideretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare detracta tali uerecundia: & fortasse responsurum fuisse id quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neq; semper similitudo aliquid confert: & si quandò confert: tamen id ipsum rationale est inter multa similia genera & morborum, et remediorum cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum. Cum igitur talis res incidit: medicus aliquid oportet inueniat: quod non utiq; fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouum quoq; consilium non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his quæ explorari possunt: idest euidentibus causis. Interest enim fatigatio morbũ: an sitis, an frigus, an calor, an uigilia, an fames fecerit: an cibi, uiniq; abundantia: an intẽperantia libidinis: neq; ignorare hunc oportet, quæ sit ægri natura, humidũ magis, an magis siccum corpus eius sit: ualidi nerui, an infirmi: frequẽs aduersa ualetudo, an rara, ea, quæ cũ est, uehemens esse soleat: an leuis. breuis, an longa. Quod is uitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietũ, cum luxu, an cũ frugalitate. ex his enim, similibusq; sæpe curandi noua ratio ducenda est. Quanuis ne hæc quidẽ sic præteriri debent, quasi nullã controuersiã recipiant. Nam et Erasistratus non ex his fieri morbos dixit: qm̃ et alij, & ijdẽ alijs post ista non febricitarent: & quidã medici sæculi nostri sub authore (ut ipsi uideri uolunt) Themisone, cõtendunt nullius causæ notitiam quicq̃ ad curationes ꝑtinere: satisq; esse quædam cõia morborũ intueri. si quidem horum tria genera esse, unũ adstrictum, alterũ fluens, tertium mixtũ. Nam modo parũ excernere ægros, modo nimiũ: modo alia parte parum, alia nimiũ. Hæc aũt genera morborũ modo acuta esse, modo longa: & modo increscere, modo cõsistere: modo minui consueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictũ est, digerendũ esse: si profluuio laborat, continendum. si mixtũ uitium habet, occurrendũ subinde uehemẽtiori malo. et aliter acutis morbis medendũ, aliter uetustis. aliter increscentibus, aliter subsistentibus. aliter iam ad sanitatẽ inclinantibus. Horũ obseruationem medicinã esse: quam ita finiunt, ut quasi uiam quandam quã μέθοδον græci nominant: eorumq; quæ in

morbis cōia sunt, contemplatricē esse contendunt: ac neq; rationalibus se, neq; experimēta tantum spectātibus annumerari uolunt: cū ab illis eo nomine dissentiant, quod in cōiectura rerū latentiū nolunt esse me dicinā: ab his eo quod parū artis esse in obseruatione experimentorū credunt. Quod ad Erasistratū pertinet, primū ipsa euidentia eius opinioni repugnat: q̄a raro nisi post horū aliquid morbus uenit. Deinde non sequitur, ut quod aliū non afficit, aut eundē aliàs: id ne alteri quidē, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædā subesse corpori, uel ex infirmitate eius, uel ex aliquo affectu: quæ uel ī alio nō sunt: uel in hoc aliàs nō fuerunt. eaq; p se non tanta ui concitant morbum: tamen obnoxiū magis alijs iniurijs corpus efficiunt. Quod si cōtēplationem rerū naturæ, quā temere medici sibi uendicant: satis cōprehēdisset: ēt illud scisset: nihil omnino ob unā causam fieri, sed id pro causa apprehendi: quod cōtulisse plurimū uidetur. Potest aūt id dū solum est, nō mouere: quod iunctū alijs maxime mouet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidē Erasistratus, qui trāsfuso in arterias sanguine, febrem fieri dicit: idq; nimis repleto corpore incidere repperit: cur ex duobus æque repletis, alter in morbū inciderit: alter omni periculo uacarit: quod cotidie fieri apparet, nō discreuerit. Ex quo disci pōt, ut uera sit illa trāsfusio, tamen illā non p se, cum plenū corpus est, fieri: sed cū horū aliquid accesserit. Themisonis uero æmuli, si ppetua quæ promittunt, habent: magis ēt q̄ ulli rationales sunt. Neq;.n. si quis nō omnia tenet, quæ rationalis alius probat: protinus alio nouo nomine artis indiget. Si modo, quod primū est: non memoriæ soli, sed rationi quoq; insistit. Si quod uero propius est, uix ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: ijdē sunt, quod hi, quos experimenta sola sustinent. Eo magis qm̄ si cōpresserit aliquē morbus, an fuderit: quilibet ēt imperitissimus uidet. Quid aūt cōpressum corpus resoluat: quid solutū teneat: si à ratione tractū est, rationalis est medicus. Si ut ei, qui se rationalē negat, cōfiteri necesse est: ab experiētia empiricus est. Ita apud eū morbi cognitio extra artē, medicina intra usum ē. Neq; adiectum quicq̄ empiricorū professioni, sed demptum est: qm̄ illi multa circunspiciunt: hi tantum facillima & non plusq̄ uulgaria. Nā & hi qui pecoribus ac iumentis medentur, cū propria cuiusq; ex multis animalibus nosse non possint: cōibus tantummodo insistunt. Et exteræ gētes, cum subtilē medicinæ rationē non nouerint: cōia tantum uident. Et qui ample ualitudinarios nutriunt, quia singulis summa cura cōsulere non sustinent: ad cōia ista confugiunt. Neq; Hercules istud, et antiqui medici nescierunt: sed his contenti non fuerunt. Ergo ēt uetustissimus author Hippocrates dixit mederi oportere & cōia, & pro-

pria intuentē. Ac ne isti quidē ipsi intra suam professionem consiste re ullo modo possunt. si quidē & cōpressorum,& fluentium morborum genera diuersa sunt: faciliusq; id in his quæ fluunt, inspici pōt. Aliud est.n.sanguinē,aliud bilem,aliud cibū uomere: aliud deiectionibus,aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri : aliud tabe cōsumi. Atq; in partes quoq; humor erumpit, ut in oculos,aures'q;. quo periculo nullum humanū membrum uacat: nihil aūt horū sic,ut aliud curatur. Ita protinus in his à cōi fluentis morbi contēplatione ad propriam medicina descendit. Atq; in hac quoq; rursus alia proprietatis noticia sæpe necessaria est: quia non eadē omnibus ēt in similibus casibus opitulantur. si quidē certæ quædā res sunt, quæ in pluribus uētrem aut astringunt, aut resoluunt: inueniuntur tñ in quibus aliter, atq; in cæteris idem eueniat. In his ergo cōmunium inspectio contraria est: propriorū tantū salutaris: et causæ quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo ēt ingeniosissimus sæculi nostri medicus, quem nuper uidimus, Cassius febricitanti cuidam,& magna siti affecto, cum post ebrietatem eū premi cœpisse cognosceret: aquam frigidā ingessit: qua ille epota,cum uini uim miscendo fregisset, protinus febrē somno & sudore discussit. Quod auxilium medicus opportune prouidit, nō ex eo,quod aut strictum corpus erat, aut fluebat: sed ex causa, quæ ante præcesserat. Estq; etiam proprium aliquid & loci,& temporis istis quoq; authoribus: qui cum disputant quemadmodum sanis hominibus agendum sit, præcipiunt ut grauibus aut locis, aut temporibus magis uitetur frigus,æstus, facietas, labor, libido: magis'q; ut conquiescat hisdem aut locis aut temporibus, si quis grauitatem corporis sentit: ac neq; uomitu stomachum, neq; purgatione aluum soliatet. Quæ uera quidem sunt: à communibus tamen ad quædam propria descendunt. nisi persuadere nobis uolunt, sanis quidem considerandum esse: quod cœlum, quod tempus anni sit, ægris uero non esse : quibus tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quanto magis obnoxia offensis infirmitas est. Quin etiam morborum in hisdem hominibus aliæ, atq; aliæ proprietates sunt : & qui secundis aliquando frustra curatus est: contrarijs sæpe restituitur. Plurima'q; in dando cibo discrimina reperiuntur: ex quibus contentus una ero. nam famem facilius fert adolescens, quàm puer: facilius in denso cœlo, quàm in tenui: facilius in hyeme, quàm æstate: facilius uno cibo, quàm prandio quoq; assuetus : facilius inexercitatus, quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe autem in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediam tolerat. Ob quæ competit eum qui propria non nouit, communia tantum intueri debere: cumq; qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negli-

gere, sed his quoq; insistere. Ideoq; cum par scientia sit, utiliorem tamen medicum esse amicum, q̃ extraneũ. Igitur ut ad propositum meũ redeam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui uero ab euidentibus causis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis. Incidere autem uiuorum corpora, & crudele, et superuacuum est: mortuorum corpora discentibus necessarium. Nam positum, & ordinem nosse debent, quæ cadauera melius, quam uiuus & uulneratus homo repræsentant: sed & cætera quæ modo in uiuis cognosci possunt, in ipsis curationibus uulneratorum paulo tardius, sed aliquando mitius usus ipse monstrauit. His propositis, primum dicam quemadmodum sanos agere conueniat: tum ad ea transibo, quæ ad morbos, curationesq; eorum pertinebunt.

Caput primum quemadmodum sanos agere conueniat.

Sanus homo qui et bene ualet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: ac neq; medico, neq; iatroliptæ egere. Hũc oportet uariũ habere uitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe: sæpiusq; in agro. nauigare, uenari, quiescere interdũ: sed frequentius se exercere. Siquidem ignauia corpus hebetat: labor firmat. illa maturam senectutem: hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti. modo ungi, modo id ipsum negligere. nullum cibi genus fugere, quo populus utatur. interdum in conuiuio esse: interdum ab eo se retrahere. modo plus iusto, modo non amplius assumere. bis die potius, quàm semel cibum capere, & semper quam plurimũ, dummodo hunc concoquat. Sed ut huius generis exercitationes, cibiq; necessarij sunt, sic athletici superuacui: nam & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrime, & senescunt, & ægrotant. Concubitus uero neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescendus est. Rarus corpus excitat: frequens soluit. Cum aũt frequens non numero sit, sed natura: ratione ætatis & corporis: scire licet eum non inutilem esse, quem corporis neq; languor, neq; dolor sequitur. Idem interdiu peior est, noctu tutior. ita tamen si neq; illum cibus, neq; hunc cum uigilia labor statim sequitur. Hæc firmis seruanda sunt: cauendumq; ne in secunda ualetudine aduersæ præsidia consumantur.

Quæ stomacho imbecilli seruanda sint, Caput secundum.

a T imbecillis stomacho, quo in numero magna pars urbanorum, omnesq; pene cupidi literarum sunt: obseruatio maior necessaria est. ut quod uel corporis, uel loci, uel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur q bene cõcoxit, mane tuto surget. qui parũ, quiescere debet. & si mane surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui nõ concoxit, ex toto conquiescere: ac neq; labori se, neq; exercitationi, neq; negocio credere. Qui crudũ sine præcordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquã frigidam bibere: & se nihilominus continere. Habitare uero ædificio lucido per flatum æstiuum hibernum solem habente. cauere meridianum solem: matutinum, & uespertinum frigus: itemq; auras fluminum, atq; stagnorum: minimeq; nubilo cœlo soli aperienti se committere: ne modo frigus, modo calor moueat. quæ res maxime grauedines, distillationesq; concitat. Magis uero grauibus locis ista seruanda sunt: in quibus et pestilentiam faciunt. Scire aũt licet integrum corpus esse, cum cotidie mane urina alba, dein russa est. Illud cõcoquere, hoc concoxisse significat. Vbi experrectus est aliquis, paulum intermittere: deinde nisi hyems est, fouere os multa aqua frigida debet, lõgis diebus meridiari potius ante cibum, sin minus, post eum. per hyemem potissimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, nõ post cibum id facere, sed post concoctionem. Quem interdiu uel domestica, uel ciuilia officia tenuerunt: huic tempus aliquod seruandum curationi corporis sui est. Prima autem eius curatio exercitatio est: quæ semper antecedere cibum debet: in eo. qui minus laborauit, & bene concoxit, amplior. in eo qui fatigatus est, & minus concoxit, remissior. Commode uero exercent clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atq; hæc non utiq; plana commodior est. siquidem melius ascensus quoq; & descensus cum quadam uarietate corpus moueat: nisi tamen id perquam imbecillum est. melior autem est sub diuo, quàm in porticu. melior si caput patitur, in sole, quàm in umbra. melior in umbra, quam parietes, aut uiridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest. melior recta, quàm flexuosa. exercitationis autem plerunq; finis esse debet sudor: aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idq; ipsum modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem athletarum exemplo, uel certa esse lex, uel immodicus esse labor debet. Exercitationem recte sequitur modo unctio uel in sole, uel ad ignem: modo balneũ, sed conclaui quam maxime, & alto, & lucido, et spacioso. Ex his uero neutrũ sæpe fieri oportet: sed sæpius alterutrum

pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. ubi ad cibum uentum est: nunquam utilis est nimia facietas. Sæpe etiam inutilis nimia abstinentia. sæpe si qua intemperantia subest: tutior est in potione quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusq; rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de causis inutilia sunt. quoniam & plus propter dulcedinem assumitur: et quod modo par est, tamen ægrius cõcoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet: in imbecillo coacescit. si quis itaq; hoc parum ualet, palmulas, pomaq;, et similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendũ est. post facietatem, nihil agendum. Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit: si quicqd assumpsit, potione aquæ frigidæ includit: tum paulisper inuigilat: deinde bene dormit. Si quis interdiu se implebit: post cibum neq; frigori, neq; æstui, neq; labori se debet committere. neq; enim tam facile hæc inani corpore, quã repleto nocet. Si quibus de causis futura inedia est: labor omnis uitandus est.

Obseruationes quædam prout res nouæ accidunt: & prout corporũ genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt. Caput tertium.

Tq; hæc quidem penè perpetua sunt. Quasdam aũt obseruationes desiderant & nouæ res, et corporũ genera, & sexus, et ætates, & tempora anni. Nam neq; ex salubri loco in grauem, neq; ex graui in salubrem trãsitus satis tutus est. Ex salubri in grauẽ prima hyeme, ex graui in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neq; uero ex multa fame nimia facietas: neq; ex nimia facietate fames idonea est. Periclitaturq; & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter contra consuetudinem assumit. Item neq; ex nimio labore subitum ocium: neq; ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Ergo cum quis mutare aliquid uolet, paulatim debebit assuescere. Omnem etiam laborem facilius uel puer, uel senex, quàm insuetus homo sustinet. Atq; ideo quoq; nimis ociosa uita utilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quàm solet, etiam si qui assueuit, huic ieiuno dormiendum est: multo magis si etiam os amarum est: uel oculi caligant: aut uenter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanendum: nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est: surgere oportet, & lente paulum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia mediocre magis

aliquis laborauit, tamen ingredi aliquid eodē modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, ubi paulum ambulauerunt, si balneum nō est, calido loco uel in sole, uel ad ignem ungi: atq; sudare. si est, ante omnia in tepidario residere. Deinde ubi paulum conquieuerunt, intrare, et descendere in soliū. tum multo oleo ungi, leniterq; perfricari: iterum in solium descendere. Post hæc os aqua calida fouere, deinde frigida. Balneum his feruens idoneū non est. Ergo si nimium alicui fatigato penè febris est, huic abunde est loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulū olei adiectum: deinde totum quidē corpus, maxime tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui uinum, et paulum con triti salis sit adiectum. Post hæc omnibus fatigatis, aptum est cibum sumere, eoq; humido uti. aqua, uel certe diluta potione esse contentos, maximeq; ea, quæ moueat urinam. Illud quoq; nosse oportet, quod ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est. atq; etiam cum sudor se remisit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoq; uenientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. quod in his uerum est, quibus aluus facile nec tuto resoluitur: quiq; facile inhorrescunt. perpetuū in omnibus non est, cum potius naturale sit potione æstuantem stomachum refrigerari: frigentem calefieri. quod ita præcipio, ut tamen fatear ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidum bibendum esse. Solet etiā prodesse post uariū cibum, frequentesq; dilutas potiones, uomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio urget, inuicem modo aqua, modo uinum bibendum est: raroq; balneo utendum. Leuatq; lassitudinem etiam laboris mutatio: eumq;, quem nouum genus eiusdem laboris pressit, id quod in consuetudine est, reficit. Fatigato cotidianum cubile tutissimū est: insolitum contra lassat. quod enim contra cōsuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est. proprie quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipso quoq; itinere frequens frictio: post iter, primum sedile, deinde unctio: tum calida aqua in balneo magis superiores partes, q̃ inferiores foueat. Si quis uero exustus in sole est, huic in balneum protinus eundum est: perfundendumq; oleo corpus, & caput. deinde in solium bene calidum descendendum est. tum multa aqua per caput infundēda prius calida, deinde frigida. At ei qui perfrixit, opus est in balneo primū inuoluto sedere, donec insudet: tum ungi, deinde lauari. cibum modicum, deinde potiones meracas assumere. Is uero qui nauigauit, & nausea pressus est, si multam bilem euomuit, uel abstinere cibo debet: uel paulum aliquid assumere. Si pituitam acidam effudit, utiq; sumere cibum: sed assueto leuiorem. Si sine uomitu nausea

fuit, uel abstinere, uel post cibũ uomere. Qui uero toto die, uel in uehiculo, uel in spectaculis sedet, huic nihil currendũ, sed lente ambulandum est. Lenta quoq; in balneo mora, dein cœna exigua prodesse consueuerunt. Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta. Ante omnia autem norit quisq; naturã sui corporis: quoniam alij graciles, alij obesi sunt. alij calidi, alij frigidiores. alij humidi, alij sicci. alios astricta, alios resoluta aluus exercet. raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis uero homo implere se debet: plenus extenuare: calidus refrigerare: frigidus calefacere: madens siccare: siccus madefacere. itemq; aluum firmare is, cui fusa soluere is, cui astricta est. Succurrendumq; semper parti maxime laboranti est. Implet autem corpus modica exercitatio, frequentior quies, unctio. & si post prandium est balneum, contracta aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus, & non nimis longus. molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos, & potiones maxime dulcia & pinguia cibus & frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisq; si salsa est. in ieiunio balneũ, inurẽs sol, et omnis calor, cura, uigilia, somnus nimiumuel breuis, uel longus lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile. cursus, multa ambulatio, omnisq; uehemens exercitatio, uomitus, deiectio, acidæ res et austeræ, & semel die assumptæ epulæ, & uini non perfrigidi, ieiuno potio in consuetudinem adducta. Cum uero inter extenuantia posuerim uomitum, & deiectionem, de his quoq; proprie quædam dicenda sunt. Eiectum esse ab Asclepiade uomitum in eo uolumine, quod de tuenda sanitate composuit, uideo. neq; reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui cotidie eijciendo uorandi facultatem moliuntur. paulo etiam longius processit, idem purgationes quoq; eodem uolumine expulit. & sunt hæ perniciosæ, si nimis ualentibus medicamentis fiunt. sed hæc tamen submouenda esse, non est perpetuum. quia corporum, temporumq; ratio potest ea facere necessaria, dũ & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quoq; ipse, si quid iam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex totores condemnanda est: sed esse eius etiam plures causæ possunt. estq; in ea quædam paulo subtilior obseruatio adhibenda. Vomitus utilior est hyeme, quam æstate. Nam tum & pituitæ plus, & capitis grauitas maior subest. inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus. utilis est plenis & biliosis omnibus, si uel nimium se repleuerunt: uel parum concoxerunt. nam siue plus est, quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrum-

patur, non oportet. Si uero corruptum est, nihil commodius est, quàm id, qua uia primum expelli potest, eijcere. Itaq; ubi amari ructus cũ dolore, & grauitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugien dum est. Itẽ prodest ei, cui pectus æstuat, & frequens saliua uel nau sea est: aut cui sonant aures: aut madent oculi: aut os amarum est. Similiterq; ei, qui uel cœlum, uel locum mutat: huq; quibus, si per plures dies non uomuerunt, dolor præcordia infestat. Neq; ignoro inter hæc præcipi quietem. quæ non semper contingere potest agendi necessitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaq; istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor. interdum ualetudinis causa recte fieri experimentis credo. Commoneo tamen ne quis, qui ualere et senescere uolet, hoc cotidianum habeat. Qui uomere post cibum uolet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere. si difficilius, aquæ, uel salis, uel mellis paulum adijcere. At qui mane uomiturus est, ante bibere mulsum, uel hyssopum, aut esse radiculã debet. deinde aquam tepidam, ut supra scriptum est, bibere. Cætera quæ antiqui medici præceperunt, stomachum omnia infestant. Post uomitum, si stomachus infirmus est, paulum cibi sed huius idonei, gustandum: et aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt. Si autem uomitus fau ces exasperauit, q uomuit, si mane id fecit, ambulare debet: tum ungi, deinde cœnare. si post cœnam, postero die lauari: & in balneo sudare: hinc proximus cibus, medio. rus utilior est: isq; esse debet cum pane hesterno, uino austero meraco, & carne assa, cibisq; omnibus quam siccissimis. Qui uomere bis in mense uult, melius consulet, si biduo continuarit, quàm si post quintum decimum diem uomuerit: nisi hæc mora grauitatem pectori faciet. deiectio autem medicamento quoq; petenda est, ubi uenter suppressus parum reddit. ex eoq; inflammationes, caligines, capitis dolores, aliaq; superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adiuuare possunt quies, & inedia quæ per illas maxime eueniunt? Qui eijcere uolet, primum cibis, uinisq; utetur his, quæ hoc præstant. dehinc si parum illa proficient, aloen sumat. Sed purgationes quoq; ut interdum necessariæ sunt, sic ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit. n. non ali corpus: & ob hoc infirmum erit, cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit. Calefacit autem unctio, aqua salsa, magisq; si calida est. omnia salsa, amara, carnosa. si post cibum est balneum, uinum austerum. Refrigerat in ieiunio & balneum, & somnus nisi nimis longus est: & omnia acida, aquaq̃ frigidissima, oleum si aquæ misceatur. Humidũ autem corpus efficit labor maior q̃ ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, post hæc ambulatio

& uigilia. Per se quoq; ambulatio multa, & uehemens, & matutina exercitatio, & non protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ ueniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contra siccat modica exercitatio, fames, unctio sine aqua, calor, sol modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis, & æstuosis locis ueniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet. exigua potio, neq; adhibita nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit. post cibum quies. Contra soluit aucta ambulatio, atq; esca post motus, qui post cibū est. subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoq; scire oportet, quod uentrē uomitus solutum comprimit: compressum soluit. Itemq; comprimit is uomitus, qui statim post cibum est: soluit is qui tarde superuenit. Quod ad ætates uero pertinet, inediam facillime sustinent mediæ ætates: minus iuuenes: minime pueri, & senectute confecti. quò minus fert facile quisq;, eò sæpius debet cibum assumere: maximeq; eo eget, qui increscit. Calida lauatio & pueris, & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius. neutri ætati quæ inflationes mouent. Iuuenum minus quæ assumant, & quomodo curentur, interest. quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunq; in senectute cōtrahitur. Quibus in adolescentia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior: in sene astrictior. Tempus quoq; anni considerare oportet. hyeme plus esse conuenit. minus, sed meracius bibere. multo pane uti. carne potius elixa. modice oleribus. semel die cibum capere: nisi si nimis uenter astrictus est. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum est, uel calorem mouentibus. Venus tum non æque perniciosa est. At uere paulum cibo demendum, adijciendumq; potioni: sed dilutius tamen bibendum est. magis carne utendū. magis oleribus. transeundum paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutissima est. Aestate uero & potione, & cibo corpus sæpius eget. ideo prandere quoq; conmodum est. Eo tempore aptissima sunt et caro, et olus. potio quamdilutissima, ut et sitim tollat: nec corpus incēdat. Frigida lauatio, caro assa, frigidi cibi, uel qui refrigerent. Vt sæpius autem cibo utendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cœli uarietatem periculum maximum est. Itaq; neq; sine ueste, neq; sine calciamentis prodire oportet, præcipueq; diebus frigidioribus. neq; sub diuo nocte dormire: aut certe bene operiri. Cibo uero iam paulo pleniore uti licet. minus, sed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerunq; sic assumuntur, ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non

haec, sed

hæc, sed consumatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamẽ minusq̃ in his noxæ est. Sed his uti non sæpius quàm alio cibo conuenit. Deniq; aliquid densiori cibo, cum id accedit, necessarium est demi. Neq; æstate uero, neq; autumno utilis uenus est: tolerabilior tamen per autumnum: æstate uero & toto (si fieri potest) abstinendum.

De his, qui aliqua parte corporis laborant: et primum de his, quibus caput infirmum est. Caput. iiij.

PRoximũ est ut de his dicã, qui parteis aliquas corporis imbecillas habent, cui caput infirmum est: is si bene concoxerit, leniter perfricare id mane manibus suis debet. nũquam id, si fieri potest, ueste uelare: aut ad cutem tonderi. Vtileq; lunam uitare, maximeq; ante ipsum lunæ, solisq; concursum. sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos cotidie pectere: multum ambulare. sed si licet, neq; sub tecto, neq; in sole. Vbiq; autem uitare solis ardorem, maximeq; post cibum, & uinum. potius ungi, q̃ lauari. nunq̃ ad flammam ungi: interdum ad prunam. Si in balneum uenit: sub ueste primum paulum in tepidario insudare: ibi ungi: tum trãsire in calidarium: ubi sudabit, in solium non descendere: sed multa calida aqua per caput se totũ perfundere: tum tepida uti, dein frigida: diutiusq; ea caput, quàm cæteras partes perfundere: deinde id aliquãdiu perfricare: nouissime detergere, & ungere. Capiti nihil æque prodest atq; aqua frigida. Itaq; is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali cotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autem etiam si sine balneo unctus est, neq; totum corpus refrigerare sustinet: caput tamen aqua frigida perfundere. sed cum cæteras partes attingi nolit: demittere id ne ad ceruices aqua descendat: eamq; ne quid oculis, alijsue partibus noceat, defluentem subinde manibus ad os regerere. huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat. isq; si ieiunio caput læditur, assumendus etiam medio die est. si non læditur, semel potius. Bibere huic assidue uinum dilutum, leue, quàm aquam magis expedit: ut cum caput grauius esse cœperit, sit quò confugiat: eiq; ex toto neq; uinum, neq; aqua semper utilia sunt. medicamentum utrumq; est, cum inuicem assumitur. Scribere, legere, uoce contendere, huic opus non est utiq; post cœnam: post quam ne cogitatio quidem ei satis tuta est: maxime tamen uomitus alienus est.

De his q lippitudine, grauedine, destillatiõe, tonsillisq; laborãt. Cap. V.

n Eq; uero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest: sed his etiã, quos assiduæ lippitudines, grauedines, destillationes, tonsillæq; male habent. his autem non caput tantum cotidie perfundendum est: sed os quoq; multa frigida aqua fouendum est. præcipueq; omnibus, quibus hoc utile auxilium est: eo utendum est, ubi grauius cœlum Austri reddiderunt. cumq; omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipue, qui uel capitis, uel arteriæ dolores habere consuerunt, uel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiã grauedines, destillationesq; possunt: si quamminime eum, qui his oportunus est, aerem, uel locã, aquasq; mutet. si caput in sole protegit, ne incendatur: ne'ue subitum ex repentino nubilo frigus id moueat. si post concoctionem ieiunus caput radit. si post cibum neq; legit, neq; scribit.

Ad solutam aluum remedia. Caput VI.

q Vem uero frequenter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibusq; superiores partes exercere: dum ieiunus est, ambulare: uitare solis nimium ardorem, continua balnea, ungi citra sudorem: non uti cibis uarijs, minimeq; iurulentis, aut leguminibus, oleribus'ue his, quæ celeriter descẽdunt: omnia deniq; fugere, quæ tarde cõcoquuntur. Venatio, duriq; pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime iuuant. Nunquam uinum salsum bibere expedit: ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neq; id ipsum peruetus. Si mulso uti uolet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones uentrem eius non turbant, his utendum potissimum est. Si quid offensæ in cœna sensit, uomere debet: idq; postero quoq; die facere. tertio modici ponderis panem ex uino esse, adiecta uua, uel olea, uel ex defruto, similibusq; alijs: deinde ad consuetudinem redire. Semper autem post cibum conquiescere: ac neq; intendere animum: neq; ambulatione quamuis leui dimoueri.

Remedia ad coli dolorem. Caput VII.

a T si laxius intestinum dolere consueuit, quod κῶλον nominant: cum id nihil nisi genus inflationis sit: id agẽdũ est, ut cõcoquat aliquis, ut lectione et alijs generibus exerceatur: utatur balneo calido: cibis quoq;, & potionibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet. item dulcia omnia, leguminaq;, & quicquid inflare consueuit.

Quæ agenda sint stomacho laborantibus. Caput octauum.

Iquis uero stomacho laborat, legere clare debet: post lectionem ambulare, tum pila, uel armis, alio'ue quo genere, quo superior pars mouetur, exerceri. Non aquam, sed uinum calidum bibere ieiunus. Tum cibum bis die assumere: sic tamen ut facile cōcoquat. Vti uino tenui, & austero: & post cibum frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nausea, & nolentium uomitus. in ieiuno dolor capitis: quæ in quo non sunt, is firmi stomachi est. Neq; credendum utiq; nostris est: qui cum in aduersa ualetudine uinum, aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accusationem non merentis stomachi habent. At qui tarde concoquunt, & quorum ideo præcordia inflantur, quiue propter ardorem aliquem noctu sitire consuerunt, antequā conquiescant, duos tres'ue cyathos per tenuem fistulā bibant. Prodest ēt aduersus tardam concoctionem clare legere: deinde ambulare: tum uel ungi, uel lauari assidue: uinum frigidū bibere: et post cibum magnam potionem, sed, ut supra dixi, per syphonem. deinde omnes potiones aqua frigida includere. Cui uero cibus acescit, is ante eum bibere aquā egelidam debet, et uomere. At his, cui ex hoc frequēs deiectio incidit, quotiens aluus ei constiterit, frigida potione potissimū utatur.

Quid obseruandū sit dolore neruorū laborantibus. Caput nonum.

I cui uero dolere nerui solent, quod in podagra, chiragra'ue esse consueuit, huic quantū fieri potest, exercendum id est quod affectum est: obijciendum'q; labori, & frigori, nisi cum dolor increuit. Sub diuo quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio, sicuti in omnibus corporis affectibus, necessaria est. Cruditas enī id maxime lædit: & quotiens offensum corpus est, uitiosa pars maxime sentit. Vt concoctio autem omnibus uitijs occurrit: sic rursus alijs frigus, alijs calor. Quæ sequi quisq; pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicū est seni, tenui, uulneri, præcordijs, intestinis, uesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, ossibus, dentibus, neruis, uuluæ, cerebro. Idē summam cutem facit pallidam, aridam, durā, nigram. ex hoc horrores, tremores'q; nascuntur. At prodest iuuenibus, & omnibus plenis. erectior'q; mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cauetur. Aqua uero frigida infusa præter quam capiti, etiam stomacho

prodeſt. Item articulis, doloribusq́; qui ſunt ſine ulceribus. item rubicundis nimis hominibus, ſi dolore uacant. Calor aũt adiuuat omnia, quæ frigus infeſtat. itẽ lippiẽtes: ſi nec dolor, nec lachrymæ ſunt. Neruos quoq;, q contrahuntur, præcipueq́; ea ulcera, quæ ex frigore ſunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinã mouet. ſi nimius eſt, corpus effœminat: neruos emollit: ſtomachum ſoluit. Minime uero aut frigus, aut calor tuta ſunt: ubi ſubita inſuetis ſunt. Nam frigus lateris dolores, aliaq́; uitia, frigida aqua ſtrumas excitat. Calor cõcoctionem prohibet: ſomnum aufert: ſudorem digerit: obnoxium morbis peſtilentibus corpus efficit.

Obſeruatio in peſtilentia. caput. x.

St etiã obſeruatio neceſſaria, quã quis in peſtilentia utatur adhuc integer: cum tñ ſecurus eſſe non poſſit. Tum igitur oportet peregrinari: nauigare. Vbi id nõ licet, geſtari: ambulare ſub diuo ante æſtum leniter: eodemq; modo ungi: & ut ſupra cõprehenſum eſt, uitare fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem: multoq́; magis ſe continere, ſi qua grauitas in corpore eſt. Tũ neq; mane ſurgendum, neq; pedibus nudis ambulandum eſt. minimeq́; poſt cibum aut balneum. neq; ieiuno, neq; cœnato uomendum eſt. neq; mouenda aluus: atq; etiam ſi per ſe mota eſt, cõprimenda eſt. Abſtinendum potius ſi plenius corpus eſt. Itemq́; uitandum balneum, ſudor, meridianus ſomnus utiq;, ſi cibus quoq; anteceſſit: qui tamen ſemel die tunc commodius aſſumitur: inſuper etiã modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modo aqua, modo uinum bibendum eſt. quibus ſeruatis, ex reliqua uictus cõſuetudine quàm minimum mutari debet. Cum uero hæc in omni peſtilentia facienda ſint: tum in ea maxime, quam Auſtri excitarint. Atq; etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, ubi graui tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus: uel ubi in graues regiones uenerunt. Ac ſi cætera res aliqua prohibebit: utiq; abſtinere debebit. Atq; ita à uino ad aquam, ab hac ad uinum eo, qui ſupra poſitus eſt modo, tranſitus ei eſſe.

i NStantis autem aduersæ ualetudinis signa complura sunt: in quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum uirorum uti, maximeq́; Hippocratis: cum recentiores quoq; medici, quamuis quædam in curationibus mutarint: tamen hæc illum optime præsagisse fateantur. Sed antequam dico quibus præcedentibus morborum timor subsit: non alienum uidetur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maxime tuta, uel periculis opportuna sint: quod genus aduersæ ualetudinis in quoq; timeri maxime possit. Non quo non omni tempore, in omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus hominum per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: sed quod frequentius, tamen quædam eueniant. Ideoq́; utile est scire unūquenq; quid, & quando maxime caueat.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora uel tuta, uel morbis oportuna sunt: & quod ualetudinis genus in quoq; timeri possit. Caput. I.

i Gitur saluberrimum uer est: proxima deinde ab hoc hyems: periculosior æstas. autumnus longe periculosissimus. Ex tempestatibus uero optimæ æquales sunt, siue frigidæ, siue calidæ: pessimæ, quæ uariant maxime. quo fit ut autumnus plurimos opprimat. [N]am ferè meridianis temporibus calor: nocturnis atq; matutinis, simulq́; etiam uespertinis frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tēpore id maxime fit: sic quandocunq; euenit, noxium est. Vbi æqualitas aūt est: tamen saluberrimi sunt sereni dies: meliores pluuij, quàm tantum nebulosi, aut nubili: optimiq́; hyeme, q̃ omni uento uacuu: æstate, quibus Fauonij perflant. Si genus aliud uentorū est, salubriores septentrionales, q̃ subsolani, uel austri sunt. sic tamē ut hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè uentus ubiq; à mediterraneis regionibus ueniens salubris, à mari grauis est. Neq; solū in bono tempestatum habitu certior ualetudo est: sed priores morbi quoq;, si qui inciderunt, leuiores sunt: & promptius finiuntur. Pessimum ergo cœlū est, ꝙ ægrum fecit: adeo ut in id quoq; genus, quod natura ꝑcius est in

hoc statu, salubris mutatio fit. At ætas media tutissima est: quæ neq; iuuentæ calore, neq; senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Nam longa statura ut in iuuenta decora est: sic matura senectute conficitur. gracile corpus, infirmum, obesum, hebes est. Vere tamen maxime quæcunq; humoris motu nouantur, in metu esse consuerunt. ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα græci nominant: bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant: insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. hi quoq; morbi, q in articulis, neruisq; modo urgent, modo quiescunt: tum maxime & inchoantur, & repetunt. At æstas non quidem uacat plerisq; ab his morbis: sed adijcit febres, uel continuas, uel ardentes, uel tertianas, uomitus, alui deiectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, et in cæteris quidem partibus, sed maxime obscœnis: & quicquid sudore hominem resoluit. uix quicquam ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoq; tempore febres incertæ: lienis dolor, aqua intercutem, tabes, quam græci φθίσιν nominant: urinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quem ἰλεόν nominant. Fit item lenitas intestinorum, quæ λειεντερία uocatur: coxæ dolores: morbi comitiales. Idemq; tempus, & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantum proxima pressos interimit: & alijs nouis morbis conficit: & quosdam longissimis implicat, maximeq; quartanis: quæ per hyemem quoq; exercent. Neq; aliud magis tempus pestilentiæ patet: cuiuscunq; ea generis est, quamuis uarijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in uisceribus mali contrahitur, irritat. Ex tempestatibus Aquilo tussim mouet: fauces exasperat: uentrem astringit: urinam supprimit: horrores excitat: item dolores lateris, & pectoris. Sanum tamen corpus spissat, & mobilius, atq; expeditius reddit. Auster aures hebetat: sensus tardat: capitis dolores mouet: aluum soluit: totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri uenti quo uel huic, uel illi propiores sunt: eo magis uicinos his, illisue affectus faciunt. Deniq; omnis calor, & iecur, & lienem inflammat: mentem hebetat: ut anima deficiat, ut sanguis prorumpat, efficit. Frigus, modo neruorum distentionem, modo rigorem infert. Illud σπασμὸς, hoc τέτανος græce nominatur: nigritiem in ulceribus, horrorem in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quam παράλυ-

ειν græci nominant. Neq; solum interest quales dies sint: sed etiam quales ante præcesserint. Si hyems sicca septentrionales uentos habuit, uer autem austros, & pluuias exhibet: ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximéq; in mollioribus corporibus: ideoq; præcipue in mulieribus. Si uero Austri, pluuiæq; hyemem occuparunt: uer autem frigidum, & siccum est: grauidæ quidem fœminæ, quibus tum adest partus, abortu periclitantur. hæ uero quæ gignunt, imbecillos, uixq; uitales edunt. cæteros lippitudo arida, & si seniores sunt, grauedines, atq; destillationes male habent. At si à prima hyeme Austri ad ultimum uer continuarunt: laterum dolores, & insania febricitantium, quam φρενῖτιν appellant, quam celerrime rapiunt. Vbi primo calor à primo uere orsus, æstatem quoq; similem exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas Aquilones habuit: autumno uero imbres, Austriq; sunt: tota hyeme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes oriuntur. Sin autem autumnus quoq; æq; siccus hisdem Aquilonibus perflatur: omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui: secunda ualetudo contingit. durioribus uero instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi: qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates uero pertinet: pueri, proximiq; his, uere optime ualent: & æstate prima tutissimi sunt. Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme: quiq; inter iuuentam, senectutemq; sunt. inimicior senibus hyems: æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est ut infantes, tenerosq; adhuc pueros serpentia ulcera oris, quæ ἄφθας græci nominant, uomitus, nocturnæ uigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam dentientium, gingiuarũq; exulcerationes, distentiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, maxillæq; caninis dentibus orientibus male habent. quæ pericula plenissimi cuiq; sunt: & cui maxime uenter astrictus est. At ubi ætas paulum processit: glandulæ, & uertebrarum, quæ in spina sunt: aliquæ inclinationes, strumæ, uerrucarum quædam genera dolentia, (ἀκροχορδόνας græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente uero iam pube ex hisdem multæ, & longæ febres: sanguinis ex naribus cursus. maximéq; omnis pueritia primum circa quadragesimum diem, deinde septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt: ac neq; pubertate, neque primis coitibus, neq; in fœmina pri-

mis menstruis finita sunt: ferè longa sunt. Sæpius tamen morbi pueriles, q diutius manserunt: terminantur. Adolescentia morbis acutis, itē comitialibus, tabiq; maxime obiecta est: fereq; iuuenes sunt, qui sanguinem expuunt. Post hanc ætatem laterum, & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam uelut ora uenarum (αἱμοῤῥοΐδας græci appellant) profusio. In senectute spiritus, & urinæ difficultas: grauedo articulorum, & renum dolores: neruorum resolutiones: malus corporis habitus (καχεξίαν græci appellant): nocturnæ uigiliæ: uitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueq; solutæ aluus: et quæ sequūtur hāc tormina: uel leuitas intestinorum, cæteraq; fusi uētris mala. Præter hæc graciles: tabes, deiectiones, destillationes, item uiscerū, & laterum dolores fatigant. Obesi plerunq; acutis morbis, & difficultate spirandi strangulantur: subitoq; sæpe moriuntur. quod in corpore tenuiore uix euenit.

De notis aduersæ ualetudinis futuræ. Caput. II.

Ante aduersam autem ualetudinē, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur, quarū omnium commune est, aliter se corpus habere, atq; consueuit: neq; in peius tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. quæ quia neq; in eodem habitu subsistere, neq; ultra progredi possunt: ferè retro quasi ruina quadam reuoluuntur. Peius tamen signum est ubi aliquis contra consuetudinem emacruit, & colorem, decoremq; amisit. quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si grauiora membra sunt: si crebra ulcera oriuntur: si corpus supra consuetudinem incaluit: si grauior somnus pressit: si tumultuosa somnia fuerunt: si sæpius expergiscitur aliquis q̄ assueuit: deinde iterū soporatur. si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinē insudat: maximeq; circa pectus, aut ceruices, aut crura, uel genua, uel coxas. Itē si marcet animus: si loqui, & moueri piget. si corpus torpet: si dolor præcordiorū est, aut totius pectoris: aut qui in plurimis euenit capitis: si saliuæ plenum est os: si oculi cum dolore uertuntur: si tēpora astricta sunt: si membra inhorrescunt: si spiritus grauior est: si circa frontem intentæ uenæ mouentur: si frequentes oscitationes: si genua quasi fatigata sunt: totum'ue corpus lassitudinē sentit. Ex quibus sæpe plura, nunq̄ non aliqua fe-

brem antecedunt. In primis tamen illud considerandũ est, nunquid sæpius horum aliquid eueniat: ac ideo neq; corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarũ notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest: Facile itaq; securus est in his aliquis, quæ sæpe sine pīculo euasit. Ille soliciari debet, cui hæc noua sunt: aut q̄ ista nunq̄ sine custodia sui, tuta habuit.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint. Caput III.

Si uero febris aliquem occupat: scire licet non periclitari, si in latus, aut dextrum, aut sinistrum, ut ipsi uisum est, cubat: cruribus paulũ reductis: qui fere sani quoq; iacentis habitus est: si facile conuertitur: si noctu dormit: si interdiu uigilat: si ex facili spirat: si nõ cõflictatur: si circa umbilicum, & pubem cutis plana est: si præcordia eius sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraq; p̄te sunt. quod si paulo tumidiora sunt: sed tamen digitis cedunt, & nõ dolent: hæc ualetudo, ut spacium aliquod habebit: sic tuta erit. Corpus quoq; quod æqualiter molle, & calidum est: quodq; æqualiter totum insudat: & cuius febricula eo sudore finitur: securitatem pollicetur: quando iam ad sanitatem uenit corpus. Sternutamentum etiã inter bona indicia est. Et cupiditas cibi uel à primo seruata, uel etiam post fastidium orta. neq; terrere debet ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidẽ, quæ quamuis longiore tempore euanuit: tamen ante alterã accessionem ex toto quieuit sic, ut & corpus integrum, quod εἰλικρινὲς græci uocant, fieret. Si quis aũt incidit uomitus, mixtus esse et bile, & pituita debet: & in urina subsidere album: leue, æquale sic, ut etiam si quæ quasi nubeculæ innatarint: in imum deferantur. At uenter ei qui à periculo tutus est, reddit modo mollia figurata eodẽ ferè tempore, quo secunda ualetudine assueuit: modo conuenientia his quæ assumuntur. peior cita aluus est. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet: si matutinis temporibus coacta magis est: aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & ruffa est: neq; fœditate odoris similem aluum sani hominis excedit. Ac lumbricos quoq; aliquos sub fine morbi descendisse nihil nocet. Si inflammatio in superioribus partibus dolorẽ, tumoremq; fecit, bonum signum est. sonus uentris inde ad inferiores parteis euolutus, magisq; etiam si sine difficultate cum stercore excessit.

Mala signa ægrotantium. Caput. IIII.

Ontra grauis morbi periculum est: ubi supinus æger iacet porrectis manibus, & cruribus. ubi residere c uult in ipso acuti morbi impetu, præcipueq; pulmonibus laborantibus. ubi nocturna uigilia premitur: etiam si interdiu somnus accedit. Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam, & noctem: q̃ qui matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est si somnus neq; noctu, neq; interdiu accedit. id enim ferè sine continuo dolore esse non potest. Aeq; uero signũ malum est etiam somno ultra debitum urgeri: peiusq; quo magis se sopor interdiu, noctuq; continuat. Mali etiam morbi testimonium est uehementer, & crebro spirare: à sexto die cœpisse inhorrescere: plus expuere: uix excreare: dolorẽ habere continuũ: difficulter ferre morbum: iactare brachia, & crura: sine uoluntate lachrymare: habere humorem glutinosum dentibus inhærentem: cutẽ circa umbilicum, et pubem macram: præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta: magisq; si hæc dextra parte, q̃ sinistra sunt: periculosissimum tamen est: si uenæ quoq; ibi uehementer agitantur. Mali ẽt morbi signũ est, nimis celeriter emacrescere: caput, et pedes, manusq; calidas habere: uentre, & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo urgente: aut post sudorem inhorrescere: aut post uomitũ singultum esse: uel rubere oculos: aut post cupiditatẽ cibi, post'ue longas febres hũc fastidire: aut multũ sudare, maximeq; frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales, quiq; febrem non finiant: & eas febres, quæ cotidie tempore eodẽ reuertantur: quæ'ue semper pares accessiones habeant: neq; tertio quoq; die leuentur, quæ'ue continuent, ut per accessiones increscant: per discessiones tantum molliantur: nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est si ne leuatur quidem febris: sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam post arquatum morbũ febrem oriri, utiq; si præcordia dextra parte dura manserunt: ac dolentibus his leua. Nulla acuta febris leuiter terrere nos decet. neq; unquam in acuta febre, aut à somno non est terribilis neruorum distentio. timere ẽt ex somno, mali morbi est. Itemq; in prima febre protinus mentem esse turbatam: membrum'ue aliquod esse resolutum. ex quo casu quamuis uita redditur: tamen id ferè membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ uel bilis: peiorq; si uiridis, aut niger est. At mala urina est, in qua subsidunt uel rubra, aut liuida, deterior, in qua quasi fila quædã tenuia, atq; alba. pessima ex his, si tanq̃ ex furfuribus factas nubecu-

las repræsentat. diluta quoq; atq; alba uitiosa e: sed in phreniticis maxime. Aluus aũt mala est ex toto suppressa. Periculosa etiã quæ inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: utiq; si quod descendit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguũ, glutinosum, leue, album, idemq; subpallidum: uel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malum est etiam, quod post longas febres sincerum est.

De signis longæ ualetudinis. Caput. V.

Post hæc inditia notum est longum morbũ fieri. sic enim necesse est: nisi occidit. Neq; ulla alia spes in malis magnis est: q̃ ut impetum morbi trahendo, aliquis effugiat: porrigiturq; in id tempus, quod curationi locum præstet. protinus tñ signa quædam sunt: ex quibus colligere possumus morbũ & si non interemerit: longius tñ tempus habiturum. Vbi frigidus sudor inter febres non acutas circa caput tantum, & ceruices oritur: aut ubi febre non quiescente corpus insudat: aut ubi corpus modo frigidum, modo calidum est, & color alius ex alio fit: aut ubi quod inter febres aliqua parte abscessit, ad sanitatẽ nõ peruenit: aut ubi æger pro spacio parum emacrescit. Itẽ si urina modo liquida, et pura est: modo habet quædã subsidentia: si leuia, atq; alba, rubráue sunt, quæ in ea subsidũt: aut si quasdã quasi maculas repræsentat: aut si bullulas excitat.

De indicijs mortis. Caput. VI.

Sed inter hæc quidem proposito metu spes tamen superest. Ad ultima uero iam uentum esse, testantur nares acutæ, collapsa tempora, oculi concaui, frigidæ, languidæq; aures, & imis partibus leniter uersæ: cutis circa frontem dura, et intenta: color aut niger, aut perpallidus: multóq; magis si ita hæc sunt: ut neq; uigilia præcesserit, neq; uentris resolutio, neq; inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur: sed uno die finitur. Itaq; diutius durans, mortis index est. Si uero in morbo uetere iam triduo talis est: in propinquo mors est: magisq; si præter hæc oculi quoq; lumen refugiunt et illachrymant: quæq; in his alba esse debent, rubescunt: atq; in hisdem uenulæ pallẽt: pituitaq; in his innatãs nouissime angulis inhærescit: alterq; ex his minor est: hiq; aut uehementer subsederunt: aut facti tumidiores sunt:

perq́; somnum palpebræ non cōmittuntur: sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neq; id fluens aluus expressit: eademq́; palpebræ pallent: & idem pallor labra, et nares decolorat. eademq́; labra, & nares, oculiq́;, et palpebræ, et supercilia, aliquaúe ex his peruertuntur: isq́; propter imbecillitatem iam non audit: aut non uidet eadem: mors denuntiatur. Vbi ægri supini cubant: hisq́; genua contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia, & crura nudat, & inæquabiliter dispergit: neq; his calor subest: ubi hiat: ubi assidue dormit: ubi his qui mentis suæ non est: neq; id facere sanus solet: dentibus stridet: ubi ulcus quod aut ante; aut in ipso morbo natum est: aridum, & aut pallidum, aut liuidum factum est. Illa quoq; mortis indicia sunt: ungues, digitiq́; pallidi: frigidus spiritus: aut si manibus quis in febre, & acuto morbo uel insania, pulmonisúe dolore, uel capitis, in ueste floccos legit: fimbriasúe diducit: uel in adiuncto pariete si qua minuta eminent: carpit. Dolores etiam circa coxas, et inferiores partes orti, si ad uiscera transierunt subitoq́; desierunt: mortē subesse testantur: magisq́; si alia quoq; signa accesserunt. Neq; is seruari potest, qui sine ullo tumore febricitans, subito strāgulatur: aut deuorare saliuam suam non potest. Cuiúe in eodem febris, corporisq́; habitu ceruix conuertitur: sic ut deuorare æque nihil possit: aut cui simul & continua febris, & ultima corporis infirmitas est: aut cui febre non quiescente exterior pars friget: interior sic calet ut etiam sitim faciat: aut qui febre æquæ non quiescente: simul & delirio, & spirandi difficultate uexatur: aut qui epoto ueratro exceptus distentione neruorum est: aut qui ebrius obmutuit: is enim febre, adiecta neruorum distentione consumitur: nisi aut febris accessit, aut eo tempore, quo ebrietas solui debet, loqui cœpit. Mulier quoq; grauida acuto morbo facile cōsumitur: & is, cui somnus dolorem auget: & cui protinus in recenti morbo bilis atra, uel infra, uel supra se ostendit: cuiúe alterutrum modo se prompsit: cum iam longo morbo corpus eius esset extenuatum, et affectum. sputum ēt biliosum, & purulentum, siue separatim ista, siue mixta proueniunt: interitus periculū ostendunt. Ac si circa septimum diē tale esse cœpit: proximū est ut is circa quartumdecimum diem decedat: nisi alia signa meliora, peioraúe accesserint. quæ quo leuiora, grauioraúe subsecuta sunt: eo uel seriorem mortem, uel maturiorem denunciant. Sudor quoq; frigidus in acuta febre pestiferus est. atq; in omni morbo uomitus: qui uarius, & multorum colorum est: præcipueq́; si malus in hoc odor est. Ac sanguinē quoq; in febre uomuisse pestiferum est. Vrina uero rubra, & tenuis in magna cruditate esse cōsueuit: & sæpe antequam spacio

maturescat, hominem rapit. Itaq; si talis diutius permanet, periculũ mortis ostendit. Pessima tamen est, praecipueq; mortifera, nigra, crassa, mali odoris: atq; in uiris quidem, & mulieribus talis deterrima est. In pueris uero, quae tenuis, & dilutæ est. Aluus quoq; uaria pestifera est: quae strigmentũ, sanguinem, bilem uiridem, aliquid modo diuersis temporibus, modo simul: & in mixtura quadam discreta tamẽ repraesentat. Sed hæc quidem potest paulo diutius trahere. In præcipiti uero iam esse denunciat quæ liquida: eademq; uel nigra, uel pallida, uel pinguis est: utiq; si magna fœditas odoris accessit. Illud interrogari me posse ab aliquo scio, si certa futuræ mortis indicia sunt: quomodo interdum deserti à medicis conualescant: quosdamq; fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse. Quinetiam uir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidẽ uitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent: aduersus quos, ne dicam illud quidem, quod in uicino sæpe quædam notæ positæ non bonos, sed imperitos medicos decipiunt: quod Asclepiades funeri obuius intellexit eum uiuere, qui efferebatur: ne protinus crimen artis esset, si quod professoris sit: illa tamen moderatius subijciam. Coniecturalẽ artem esse medicinam, rationemq; coniecturæ talem esse: ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tñ fallat nos. Si quid itaq; uix in millesimo corpore aliquãdo decipit: id notã nõ habet, cum per innumerabiles homines respondeat. Idq; non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoq;, quæ salutaria. Si quidem etiam spes interdum frustratur: & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæq; medendi causa reperta sunt, non nunquam in peius aliquid conuertunt. Neq; id euitare humana imbecillitas in tanta uarietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq; multo plures ægros prodest. Neq; tamen ignorare oportet in acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit. Caput sextum.

SEd cum proposuerim signa quæ in omnia aduersa ualitudine cõia esse consuerunt: ea quoq; trãsibo, ut quas aliquis in singulis morborũ generibus habere possit notas, indicẽ. Quædã aũt sunt, quæ añ febres, quædam, quæ inter eas quid aut intus sit, aut uenturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est: aut ex somno oculi cali-

gant:aut frequētia sternutamenta sunt:circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat: proximum est, ut aliqua parte profluuium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit: ne in malum habitum corpus eius recidat, metus est. Si præcordia dolent: aut inflāmatio grauis est: aut non toto die concocta fertur urina: cruditatē esse manifestum est. Quibus diu color sine morbo regio malus est: hi uel capitis doloribus cōflictantur: uel terrā edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam: aut capite, aut uisceribus, aut aluo laborant. Si in cōtinua febre puero uēter nihil reddit, mutaturq; ei color: nec somnus accedit: ploratq; is assidue: metuenda neruorū distentio est. Frequens aūt destillatio in corpore tenui, longoq;, tabem timendam esse testatur. Vbi pluribus diebus non descendit aluus, docet aut subitam deiectionē, aut febriculam instare. Vbi pedes turgent, longæ deiectiōes sunt. Vbi dolor in imo uentre et coxis est, aqua intercutis instat. sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositū periculum est his, quibus uoluntas desidendi est: uenter nihil reddit, nisi & ægre, & durū: tumor in pedibus est. idemq; modo dextra, modo sinistra parte uentris inuicē oritur, atq; finitur. sed à iecinore id malum proficisci uidetur. eiusdem morbi nota est. Vbi circa umbilicum intestina torquentur (στρόφοι græci nominant) coxæq; dolores manent: eaq; neq; tempore, neq; remedijs soluuntur. Dolor aūt articulorum, pro ut in pedibus, manibus'ue, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nerui contrahantur: aut si id membrum ex leui causa fatigatum, æq; frigido, calidoq; offenditur: podagrā, chiragram'ue, uel eius articuli, in quo id sentitur, morbū futurum esse denuntiat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit: hi uel capitis doloribus conflictentur necesse est: uel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant: uel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint: uel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademq; his pericula sunt, quibus articulorum uitia dolores, tumoresq; sine podagra, similibusq; morbis oriūtur, & desinunt. Vtiq; si sæpe tempora hisdem dolent: noctuq; corpora insudant: si frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu uehementes dolores habet: neq; alia præter ea signa mala sunt: circa uigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicūq; etiam dolorem ingentem circa tempora, & frontem habebit: is alterutra ratione eum finiet, magisq; si iuuenis erit, per sanguinis profusionem: si senior, per suppurationem. Febris aūt quæ subito sine ratione sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine, et

interdiu, & noctu replentur sic, ut neq; capitis dolores, neq; præcordiorum, neq; tussis, neq; uomitus, neq; febricula præcesserit: huius aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est: neq; causa apparet, ulcus in uulua est. Vrina autem crassa, ex qua quod desidet, album est: significat circa articulos, aut circa uiscera dolorem, metumq; morbi esse. Eadem uiridis, aut uiscerum dolorem, tumoremq; cum aliquo periculo subesse: aut certe corpus integrum non esse testatur. At si sanguis, aut pus in urina est: uel uesica, uel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa caruncula quasdam exiguas quasi capillos habet: aut si bullat, aut si male olet: & interdum quasi harenam, interdum quasi sanguinem trahit: dolent autẽ coxæ: quæq; inter has, superq; pubem sunt: & accedunt frequentes ructus: interdum uomitus biliosus, extremæq; partes frigescunt: urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est: & quod inde excretum est, aquæ simile uel ruffum, uel pallidum est: paulum tamen in eo leuamenti est: aluus uero cum multo spiritu redditur: utiq; in renibus uitium est. Aut si paulatim destillat: uel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idq; ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in eadem uesica uitium est. Calculosi uero his indicijs cognoscuntur. Difficulter urina redditur: paulatimq; interdum etiam sine uoluntate destillat. Eadem harenosa est: nonnunq̃ aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamq; quidam promptius recti, quidam resupinati: maximeq; hi qui grandes calculos habent: quidam etiam inclinati reddunt: colemq; extendendo, dolorem leuant. Grauitatis quoq; cuiusdam in ea parte sensus est: atq; ea cursu, omniq; motu augentur. Quidam etiam cum torquentur, pedes inter se subinde mutatis uicibus implicant. Fœminæ uero oras naturalium suorum manibus admotis scalpere crebro coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt, ubi uesicæ ceruicem is urget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone uitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partũ potest. Eidem si lac ex mãmis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. duræ mammæ sanum illud esse testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus iecur inflammatum esse significat. Si tumores super ulcera subito esse desierunt, idq; à tergo incidit: uel distentio neruorũ, uel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit: uel lateris acutus dolor, uel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alui sequitur. Si ora uenarũ sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt: aut aqua

intercutis aut tabes sequitur: eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari nõ potuit. At si longa tristitia cum longo timore, & uigilia est: atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lienis tumet: aut capitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obuersentur. At quibus magni lienes sunt, his gingiuæ malæ sunt: et os olet: aut sanguis aliqua parte prorumpit. quorum si nihil euenit, necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris neq; sensus eius est, his mens labat. Si in uentrẽ sanguis confluxit: ibi in pus uertitur. Si à coxis, et ab inferioribus partibus dolor in pectus transit: neq; ullum signum malum accessit: suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cũ rubore, aut calore est: ibi aliquid suppurat. Vrina quoq; quæ in homine sano parum liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationẽ esse denunciat. Hæc uero cum sine febre quoq; uel latentium, uel futurarum rerũ notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit: atq; etiam aliorũ morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timenda est: ubi expeditior alicuius, q̃ sani fuit sermo est: subitaq; loquacitas orta est: & hæc ipsa solito audatior. aut ubi raro quis, & uehementer spirat: uenasq; concitatas habet, præcor diis duris, & tumentibus. Oculorũ quoq; frequens motus, & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: uel nullo dolore substante somnus ereptus, continuataq; nocte, & die uigilia: uel prostratum contra consuetudinem corpus in uentrem sic, ut ipsius alui dolor id non coegerit. Item robusto adhuc corpore insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. Siquid etiam abscessit: & anteq̃ suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculũ affert primum furoris, deinde interitus: auris quoq; dolor acutus cũ febre continua, uehementiq; sæpe mentem turbat: & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diẽ moriuntur: seniores tardius. quoniam neq; æque magnas febres experiuntur: neq; æque insaniunt. ita sustinent, dum his affectus intus uersatur. Suffusæ quoq; sanguine mulieris mammæ, furorem uenturum esse testantur. Quibus autẽ longæ febres sunt: his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorũ distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit: idq; sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Deinde post alui longam resolutionẽ, tormina. Post hæc intestinorum leuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. post lateris dolores, uitia pulmonum. post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor, aut distentio. Vbi

distentio. ubi caput uulneratum est, delirium. ubi uigilia torsit, neruorum distentio. ubi uehementer uenæ super ulcera mouentur: sanguinis profluuium erit. Suppuratio uero pluribus morbis excitatur. Nã si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent: in aliquã partem id malum incumbit, in iunioribus tamen: nam in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante uigesimum diem hominẽ non sustulerunt: neq; sanguis ex naribus fluxit, maximéq; in adolescentibus. utiq; si inter principia aut oculorũ caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed cum inferioribus partibus aliquid abscessit. aut si præcordia tumorem mollem habent: neq; habere intra sexaginta dies desinunt: hæretq; per omne id tempus febris. Sed tum in superioribus partibus fit abscessus: ac si inter ipsa ulcera nõ fuit: circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet: magis se tendit is, qui in præcordijs, q̃ is qui est in uentre: & is qui supra umbilicũ, q̃ is qui infra est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est: uel in maxillis, uel in articulis aliquid abscedit. Interdum quoq; urina tenuis, et cruda sic diu fertur: ut alia salutaria signa sint. Ex quo eo casu plerunq; infra transuersum septum, quod διάφραγμα græci uocant, fit abscessus. Dolor autem pulmonis si neq; per sputa, neq; per cucurbitulas, neq; per sanguinis detractionem, neq; per uictus rationem finitus est, uomicas aliquas intus excitat aut circa uigesimum diem, aut circa xxx: nonnunq̃ etiam circa sexagesimum. numerabimus autem ab eo die, quo primũ febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. sed hæ uomicæ modo à pulmone, modo à contraria parte nascuntur. Quod suppurat ab ea parte, quam afficit: dolorem, inflãmationemq; concitat, ipsum calidius est: et si in partem sanam aliquis decubuit: onerare eam ex pondere aliquo uidetur. Omnis etiã suppuratio quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest. Si febris nõ dimittit: eaq; interdiu leuior est: noctu increscit: multus sudor oritur: cupiditas tussiẽdi est: et penè nihil in tussi excreatur: oculi caui sunt: malæ rubent: uenæ sub lingua inalbescunt: in manibus fiunt adunci ungues, digiti, maximéq; summi pallẽt: in pedibus tumores sunt: spiritus difficilius trahitur: cibi fastidium est: pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas: uomica uel ante, uel circa uigesimum diem erumpet. si serius ista cœperint: necesse est quidem increscant. sed quo minus cito affecerint: eo tardius soluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis, unguibusq; nigrescere. quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus inualuit: pedes tamen decidunt.

Quæ notæ in quoq; morbi genere, uel spem, uel pericula ostendant. Caput. VII.

*S*Equitur ut in quoq; morbi genere proprias notas explicem: quæ uel spem, uel periculum ostendant. Ex uesica dolente si purulenta urina processit: inq; ea leue, & album subsedit: metũ detrahit. In pulmonis morbo si sputo ipse leuatur dolor: quamuis id purulentum est: tamen æger facile spirat: facile excreat: morbum ipsum non difficulter fert: potest ei secunda ualetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit: si protinus sputum mixtum est ruffo quodam, & sanguine, dummodo statim edatur. Laterum dolores suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diẽ purgata finiuntur. Si in iecinore uomica est, & ex ea fertur pus purum, & album: salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus uero hæ tolerabiles sunt: quæ in exteriorem partem feruntur, et acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores: quæ contra se cutem non afficiunt: eamq; & sine dolore esse, & eiusdem coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoq; quacunq; parte erumpit: si est leue, album, & unius coloris, sine ullo metu est: & quo effuso febris protinus conquieuit: desieruntq; urgere cibi fastidiũ, & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura: sputumq; eiusdem factum pro ruffo purulentum est: periculi minus est. At in tabe eius, qui saluus futurus est: sputum esse debet albũ, æquale totum: eiusdemq; coloris sine pituita: eiq; etiã simile esse oportet si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est febrem omnino non esse. Secundum est tantulum esse: ut neq; cibum impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac ualetudine ea tuta est: quæ cotidie coacta: eaq; conuenientia his quæ assumuntur, reddit. Corpus, id quod minime tenue, maximeq; lati pectoris, atq; setosi est: cuiusq; cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoq; suppressa menstrua fuerunt: et circa pectus, atq; scapulas dolor mansit: subitoq; sanguis erupit: leuari morbus solet. Nã & tussis minuitur: et sitis atq; febriculæ desinũt. Sed iisdẽ ferè nisi redit sanguis, uomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est: quæ nullo antecedente morbo cœpit. deinde quæ longo morbo superuenit. Vtiq; si firma uiscera sunt: si spiritus facilis: si nullus dolor: si sine calore corpus est: æqualiterq; in extremis partibus macrũ est: si uenter mollis: si nulla tussis: nulla sitis: si lingua ne per somnum quidem inarescit: si cibi cupiditas est: si uenter medicamentis mouetur: si per se excernit mollia, & figurata: si extenuatur: si urina &

uini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur: si corpus sine lassitudine est, & morbum facile sustinet. siquidē in quo omnia hæc sunt: is ex toto tutus ē: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum uero uitia ut podagræ, chiragræq; si iuuenes tentarunt: neq; callum induxerunt: solui possunt: maximeq; torminibus leuiuntur: & ex quocunq; modo uenter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus non ægre finitur: & in quo ab una parte corporis uenientis accessionis sensus incipit. optimum est à manibus, pedibus'ue initium fieri: deinde à lateribus: pessimum inter hæc à capite. Atq; in his quoq; ea maxime prosunt: quæ per deiectiones excernuntur. Ipsa autem deiectio sine ulla noxa est: quæ sine febre est: si celeriter desinit: si contracto uentre nullus motus eius sentitur: si extremam aluum spiritus sequitur. Acria tormina quidem periculosa non sunt: si sanguis, & strigmenta descendunt: dum febris, cæteræq; accessiones huius morbi absint: adeo ut etiam grauida mulier non solum reseruari possit: sed etiam partum reseruare. Prodestq; in hoc morbo si iam ætate aliquis processit. Contra intestinorū leuitas facilius à teneris ætatibus depellitur: utiq; si fieri urina, et ali cibo corpus icipit. Eadem ætas prodest, & in coxæ dolore, & humerorum, et in omni resolutione neruorum. ex quibus coxa si sine torpore est: si leuiter friget: quamuis magnos dolores habet: tamen & facile, & mature sanatur: resolutumq; membrū si nihilominus aliter fieri sanum potest: oris resolutio, etiam aluo cita finitur: omnisq; deiectio lippienti prodest. At uarix ortus, uel per ora uenarū subita profusio sanguinis, uel tormina insaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad scapulas uel manus tendunt: uomitu atræ bilis soluuntur. et quisquis dolor deorsum tendit: sanabilior est. Singultus sternutamento finitur. Longas deiectiones supprimit uomitus. Mulier sanguinē uomens, profusis mēstruis liberatur. Quæ menstruis nō purgatur, si sanguinē, ex naribus fudit: omni periculo uacat. Quæ locis laborat: aut difficulter partū edit: sternutamento leuatur. Aestiua quartana fere breuis est. cui calor, & tremor est: saluti deliriū est. Lienosis bono tormina sunt. deniq; ipsa febris, quod maxime mirū uideri pôt: sæpe præsidio est. nā & præcordiorum dolores si sine inflāmatione sunt, finit: & in iecinoris dolore succurrit: & neruorū distentionem, rigoremq;, si postea cœpit: ex toto tollit: & ex difficultate urinæ morbū tenuioris intesti ni ortum, si urinam per calorē mouet: leuat. At dolores capitis qbus oculorū caligo, et rubor cum quadā frontis prurigine accedunt: sanguinis profusione, uel fortuita, uel ēt petita summouentur. Si capitis, ac frontis dolores ex uento, uel frigore, aut æstu sunt: grauedine, et sternutamentis finiūtur.

Febrem autem ardentem, quam græci καῦσωνα uocant: subitus horror exoluit. Si in febre aures obtusæ sunt: si sanguis è naribus fluxit: aut uenter resolutus est: illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula urinæ uti minuti apices, quos φύματα græci uocant: esse cœperũt: ijs ubi pus ea pte profluxit, sanitas redditur. ex qbus cum pleraq; per se proueniant: scire licet interea quoq; quæ ars adhibet: naturã plurimũ posse. Contra si caput febre continenti dolet: neq; quicquam reddit: malum atq; mortiferum est: maximeq; id periculum est pueris à septimo anno ad quartum decimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus non fuit: deinde à septimo die cœpit, & ultra septimum mansit: periculosum est. Quantoq; magis mixtos, neq; inter se diductos colores habet: tanto deterius. et tamen nihil peius est, quàm sincerum id edi: siue ruffum est, siue cruentum: siue album, siue glutinosum: siue pallidum, siue spumans. nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio, etiam quod aliâs salutare habetur, sternutamẽtum. Periculosissimumq; est si hæc secuta subita deiectio est. Ferè uero quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consuerunt. Ex iecinore si pus cruentum exit: mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt: quæ intus tendunt sic, ut exteriorem quoq; cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpũt, quæ maximæ: quæq; planissimæ sunt. Quod si ne rupta quidem uomica uel pure extrinsecus emisso febris quieuit: aut quamuis quierit: tamen repetit. item si sitis est: si cibi fastidium, si uenter liquidus, si pus est liuidum, & pallidum, si nihil æger excreat, nisi pituitam spumantem: periculum certum est. Atq; ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt: ferè senes moriuntur: ex cæteris iuniores. At in tabe sputum mixtum, purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit: & siti affligit in corpore tenui: periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit: ubi capilli fluunt: ubi urina quædam araneis similia subsidentia ostendit: atq; in his odor fœdus est: maximeq; ubi post hæc orta deiectio est: protinus moritur. Vtiq; si tempus autumni est: quo ferè qui cætera parte anni traxerunt: resoluuntur. Itẽ pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo uomicæ, fistulæq; oriri: quæ non facile sanescunt: nisi si multa signa bonæ ualetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis uero minime facile sanantur uirgines, aut hæ mulieres: quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui uero sano subitus dolor capitis ortus est: dein somnus oppressit, sic ut stertat:

neq;

neq; expergiſcatur, intra ſeptimum diem pereundũ eſt: magis ſi cum aluus cita non anteceſſerit. Si palpebræ dormientis non coeunt: ſi albũ oculorum apparet. quos tamen ita mors ſequitur: ſi id malum non eſt febre diſcuſſum. At aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit: ad ſanitatem raro perducatur. utiq; ſi contraria his, quæ ſupra poſita ſunt: ſubſequuntur. æque in ea quoq; tuſſis ſpem tollit. Item ſi ſanguis ſurſum, deorſumq́; erupit: & aqua medium corpus impleuit. Quibuſdam etiã in hoc morbo tumores oriũtur: deinde deſinunt: deinde rurſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt: quàm qui ſupra comprehenſi ſunt, ſi attenduntur. ſed ferè fiducia ſecundæ ualetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur: quomodo quædam ſimul & affligunt noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam ſiue aqua inter cutem quem impleuit: ſiue in magno abſceſſu multum puris coijt: ſimul id omne effudiſſe æque mortiferum eſt: ac ſi quis ſani corporis uulnere factus exanguis eſt. Articuli uero, qui ſic dolent, ut ſuper eos ex callo quædam tubercula innata ſint: nunquam liberantur. quæq́; eorum uicia uel in ſenectute cœperunt: uel in ſenectutem ab adoleſcentia peruenerunt, ut aliquando leniri poſſunt: ſic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoq; comitialis poſt annum quintum & uigeſimum ortus ægre curatur: multóq; ægrius is, qui poſt quadrageſimum annum cœpit, adeo ut in ea ætate aliquid in natura ſpei, uix quicquam in medicina ſit. In eodem morbo ſi ſimul totum corpus afficiatur: neq; ante in partibus aliquis uenientis mali ſenſus eſt: ſed homo ex improuiſo concidit: cuiuſcunq; is ætatis eſt: uix ſaneſcit. Si uero aut mens læſa eſt: aut neruorũ facta reſolutio: medicinæ locus non eſt. Deiectionibus quoq; ſi febris acceſſit: ſi inflammatio iocinoris, aut præcordiorum, aut uentris: ſi inmodica ſitis, ſi longius tempus, ſi aluus uaria, ſi cum dolore eſt: etiam mortis periculum ſubeſt. maximéq;, ſi inter hæc tormina uetera eſſe cæperunt. Iſq; morbus maxime pueros abſumit uſq; ad annum decimum. cæteræ ætates facilius ſuſtinent. Mulier quoq; grauida eiuſmodi caſu rapi poteſt, atq; etiam ſi ipſa conualuit, partum tamen perdit. Quin etiã tormina ab atra bile orſa, mortifera ſunt. aut ſi ſub his extenuato iam corpore ſubito nigra aluus profluxit: aut inteſtinorum leuitas. Periculoſior eſt ſi frequens deiectio eſt: ſi uenter omnibus horis, & cum ſomno, & ſine hoc profluit: ſi ſimiliter noctu, & interdiu: ſi quod excernitur aut crudum eſt, aut nigrum: & præter id etiam leue, & mali odoris ſit: ſi ſitis urget: ſi poſt potionem urina non redditur: quod euenit quia tunc liquor omnis non in ueſicam, ſed in inteſtina deſcendit: ſi os exulceratur: ſi rubet facies, & quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtin-

guitur: si uenter est quasi fermentatus, pinguis, atq; rugosus: si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cum euidens mors sit, multo euidentior est: si iam longum quoq; id uitium est: maximeq; si etiã in corpore senili est. Si uero in tenuiore intestino morbus est: uomitus, singultus, neruorum distentio, delirium: mala sunt. At in morbo arquato durũ fieri iecur pernitiosissimum est. Quos lienis male habet, si tormina prehenderunt: deinde uersa sunt: uel in aquam inter cutem, uel intestinorum leuitatem uix ulla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris, nisi resolutus est intra septimum diem, occidit. Mulier ex partu si cum febre uehementibus etiam, & assiduis capitis doloribus premitur: in periculo mortis est. si dolor, atq; inflammatio est in his partibus, quibus uiscera continentur: frequenter spirare signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est: & in ceruices, ac scapulas transit: rursusq; in caput reuertitur: aut à capite ad ceruices, scapulasq; peruenit: pernitiosus est: nisi uomicam aliquam excitauit sic, ut pus extussiretur. aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit: aut nisi ĩ capite multa prurigo, totoue corpore pustulæ ortæ sunt. Aeque magnum malum est, ubi torpor, atq; prurigo peruagantur modo per totum caput, modo in parte: aut sensus alicuius ibi quasi frigoris est: eaq; ad summam quoq; linguam perueniunt. Et cum in hisdem abscessibus auxilium sit: eo difficilior sanitas est: quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ uero doloribus si uehemens torpor est: frigescitq; crus, & coxa: aluusq; nisi coacta non reddit: idq; quod excernitur, mucosum est: iamq; ætas eius hominis quadragesimum annum excessit: is morbus erit longissimus, minimeq; annuus: neq; finiri poterit nisi aut uere, aut autumno. Difficilis æque curatio est in eadem ætate, ubi humerorum dolor uel ad manus peruenit: uel ad scapulas tendit: torporemq;, & dolorem creat: neq; bilis uomitu leuatur. Quacunq; uero parte corporis membrum aliquod resolutũ est: si neq; mouetur, & emacrescit: in pristinum habitum non reuertitur: eoq; minus quo uetustius id uitium est: & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt hyems, & autumnus. aliquid sperari potest uere, & æstate. Isq; morbus mediocris uix sanatur: uehemens sanari non potest. Omnis etiã dolor minus medicinæ patet: qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subito mammæ emacruerunt: abortus periculũ est. Quæ neq; peperit, neq; grauida est, si lac habet: à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis: autumnalis ferè longa est: maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquante. si sanguis profluxit: deinde secuta est dementia cum distentione neruorum: periculum mortis est. Itemq; si

medicamentis purgatum, & adhuc inanem, neruorũ distentio oppressit: aut si in magno dolore extremæ partes frigent: neq; is ad uitam redit: qui ex suspendio spumante ore detractus est. Aluus nigra sanguini atro similis repentina siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.

De morborum curationibus. Caput. VIII.

Cognitis inditijs, quæ nos uel spe consolentur: uel metu terreant: ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam cões sunt: quædam propriæ. cões, quæ pluribus morbis opitulantur. propriæ, quæ singulis. ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solum, sed sanos quoq; sustinent: quædam in aduersa tantum ualetudine adhibẽtur. Omne uero auxilium corporis aut demit aliquam materiam: aut adijcit: aut euocat: aut reprimit: aut refrigerat: aut calefacit: simulq; aut durat: aut mollit. Quædam non uno modo tantum, sed ẽt duobus inter se non contrarijs adiuuant. Demitur materia sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, uomitu, frictiõe, gestatione, omniq; exercitatione corporis, abstinentia, sudore: de quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per uenas. Caput. IX.

Sanguinem incisa uena mitti nouum non est. sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur: nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis uterũ non gerentibus, uetus est. In pueris uero idẽ experiri, & in senioribus, & in grauidis quoq; mulieribus uetus non est. si quidẽ antiqui primam, ultimamq; ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabant: persuaserantq; sibi mulierem grauidã, quæ ita curata esset: abortum esse facturã. Postea uero usus ostendit nihil ex his esse perpetuum: aliasq; potiores obseruationes adhibendas esse: ad quas dirigi curantis consilium debeat. interest enim non quæ ætas sit: neq; qd in corpore intus geratur: sed quæ uires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est: aut si mulier, quæ grauida non est: parum ualet: male sanguis emittitur. Emoritur enim uis, si quæ his supererat: et hoc modo erepta ẽ. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier ualens, tuto curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli põt: quia ferè minus robo ris illis ætatibus subest. Mulieriq; prægnãti post curationẽ quoq; uiribus opus est nõ tantũ ad se, sed ẽt ad partũ sustinendũ. Non ge qd aũt

intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus faciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret: neq; conceptionem solam uideat: sed uires æstimet: & ex eo colligat, possit nec ne superesse quod uel puerum, uel senem, uel in una muliere quod duo corpora simul sustineat. Interest enim inter ualens corpus, et obesum: inter tenue, & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaq; illi detractionem eiusmodi sustinent: celeriusq́; ea, si nimium est pinguis: quis affligitur. Ideoq́; uis corporis melius ex uenis, quàm ex ipsa specie æstimatur. neq; enim solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit. utrum superans, an deficiens materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia uel deest, uel integra est: istud alienum est. At si uel copia sui male habet, uel corrupta est: nullo modo melius succurritur. Ergo uehemens febris ubi rubet corpus, plenæq; uenæ tument: sanguinis detractionem requirit. Item uiscerum, morbi, neruorumq; resolutio, & rigor, & distentio, quicquid denuq; fauces difficultate spiritus strangulat: quicquid subito supprimit uocem: quisquis intolerabilis dolor est: & quacunq; de causa ruptum aliquid intus, atq; collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq; acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocēt. fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret: corpus autem uix pati posse uideatur. Sed si nullum tamē appareat alĭud auxilium: periturusq́; sit qui laborat, nisi temeraria quoq; uia fuerit adiutus: in hoc statu boni medici est ostendere: q̃ nulla spes sine sanguinis detractione sit: faterîq; quantus in hac ipsa re sit metus. & tum demum si exigetur, sanguinem mittere. de quo dubitari in eiusmodi re non oportet. satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum. idq́; maxime fieri debet ubi nerui resoluti sunt: ubi subito aliquis obmutuit: ubi angina strangulatur: ubi prioris febris accessio penè conficit, paremq́; subsequi uerisimile est, neq; eandem uidentur substinere ægri uires posse. Cum sit autem minime crudo sanguis mittendus: tamen ne id quidem perpetuum est. neq; enim semper concoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit: si contusus est: si ex aliquo subito casu sanguinem uomit, quamuis paulo ante sumpsit cibum: tamen protinus ei demenda materia est: ne si subsederit, corpus affligat. Idemq́; etiam in aliis casibus repentinis qui strangulabunt, dictum erit. At si morbi ratio patietur: tum demum nulla cruditatis suspitione remanente id fiet. Ideoq́; ei rei uidetur aptissimus aduersæ ualetudinis dies secundus, aut tertius. sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est: sic nunquam utile post diem quar-

tum est:

tum est: cum iam spatio ipso materia & exhausta est, & corpus corrumpit: ut detractio imbecillum id facere possit: non possit integrum. Quod si uehemens febris urget: in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectanda ergo remissio est, si non decrescit: sed crescere desiit: neq; speratur remissio, tunc quoq;, quamuis peior: sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina ubi necessaria est: in biduum diuidenda est. satius est enim in primũ leuare ægrum: deinde perpurgare: quàm simul omni ui effusa fortasse præcipitare. Quod si in cura quoq; aquæ, quæ inter cutem est, ista respondet: quanto magis necesse est in sanguine respondeat. mitti uero is debet, si totius corporis causa fit, ex brachio. si partis alicuius, ex ea ipsa parte: aut certe quàm proxima. quia non ubiq; mitti potest, sed in temporibus: in brachijs, iuxta talos. Neq; ignoro quosdam dicere quamlongissime sanguinem inde, ubi lædit, esse mittendum. sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in id ipsum quod grauat, euocari. sed id ipsum falsum est. Proximum enim locum primo exaruit. Ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur. ubi is suppressus est: quia non trahitur, ne uenit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse: si caput fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse. Si quod in humero uicium est, ex altero brachio: credo quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt: q̃ quæ iam male habent. auertitur quoq; interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens: alia emittitur. Desinit enim fluere qua nolumus: inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum: usum habenti, tum ignaro difficillimum est. iuncta enim est uena arterijs, his nerui. ita si neruum scalpellus attigit: sequitur neruorum distentio: eaq; hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neq; coit, neq; sanescit: interdum etiam ut sanguis uehementer erumpat, efficit. Ipsius quoq; uenæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur: neq; sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur: summam cutem lacerat: neq; uenam incidit. Nõ nunquam etiam ea latet: neq; facile reperitur. ita multæ res id difficile inscio faciunt: quod perito facillimum est. Incidenda ad medium uena est: ex qua cum sanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attendere. Nam si is crassus, & niger est, uitiosus est: ideoq; utiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. eaq; missio sanguinis adeo nõ prodest: ut etiã noceat protinusq; is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, ut æque niger assidue ac primo die profluat. quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit: supprimen

dus est: semperq; ante finis faciendus est, q̃ anima deficiat. deligandumq; brachiũ super imposito expresso ex aqua frigida peniallo: et postero die auerso medio digito, non aũt scalpello, uena ferienda: ut recens coitus eius resoluatur: iterumq; sanguinem fundat. Siue aũt primo, siue secundo die sanguis, qui crassus, & niger initio fluxerat: et rubere, & pellucere coepit: satis materiæ detractum est: atq; quod superest, sincerum est. Ideoq; protinus brachium deligandum: habendumq; ita est, donec ualens cicatricula sit: quæ celerrime in uena confirmatur.

De sanguinis detractione per cucurbitulas. Caput. X.

Cucurbitularum uero duo genera sunt: æneum, & corneum. Aenea altera patet: altera clausa est. Cornea altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardẽs conijcitur: ac sic os eius corpori aptatur: imprimiturq;, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur: deinde ubi ea parte qua exiguũ foramen est, ore spiritus adductus est: superq; cera cauum id clausum est: æque inhærescit. Vtraq; non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. At si cætera defecerũt: caliculus quoq;, aut pultarius oris compressioris ei rei commode aptatur: ubi inhæsit: si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit. si integra est, spiritum. Ergo ubi materia quæ intus est, lædit: illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autem cucurbitulæ præcipuus est: ubi non in toto corpore, sed in parte aliqua uitium est: quam exhauriri ad confirmandam ualetudinem satis est. Idq; ipsum testimonium est: etiam scalpello sanguinẽ, ubi membro succurritur, ab ea potissimum parte: quæ iam læsa est: esse mittendum. ꝙ nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit: nisi cum profusionem sanguinis eò auertit: sed ei ipsi quæ dolet: quæq; liberãda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis longis: quamuis ẽt spacium aliquod accessit: siue corrupta materia, siue spiritu male habente. In acutis quoq; quibusdã si & leuari corpus debet: & ex uena sanguinem mitti: uires non patiuntur. Idq; auxilium ut minus uehemens, ita magis tutum. Neq; unquam periculosum est, ẽt si in medio febris impetu ẽt si in cruditate adhibetur. Ideoq; ubi sanguinem mitti opus est: si incisa uena præceps periculum est: aut si in parte corporis etiam uitium est: huc potius confugiendum est. cũ eo tamen ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita leuius præsidium esse: nec posse uehementi malo, nisi æque uehemens auxiliũ succurrere.

De deiectione. Caput. XI.

Eiectionem aūt antiqui uarijs medicamētis, crebraq; alui ductione in omnibus ferè morbis moliebantur: dabantq; aut nigrum ueratrū, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπιδόχαλκον græci uocant: aut lactucæ marinæ lac: cuius gutta pani adiecta, abunde purgat: aut lac uel asininum, uel bubulum, uel caprinum: eiq; salis paulum adijciebant: decoquebantq; id: et sublatis his, quæ coierant: quod quasi serum supererat: bibere cogebant. Sed medicamenta stomachū ferè lædunt. ideoq; omnibus catharticis aloe miscenda est. Aluus si uehementius fluit: aut sæpius ducitur: hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa ualetudine medicamentum eius rei causa recte datur: nisi ubi is morbus sine febre est. Vt cum ueratrū nigrum, aut atra bile uexatis, aut cum tristitia insaniētibus, aut is quorū nerui parte aliqua resoluti sunt: datur. At ubi febres sunt: satius est eius rei causa cibos, potionesq; assumere: qui simul & alant: et uentrē molliant. Suntq; ualetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunq; uero aluus potius ducenda est: quod ab Asclepiade quoq; sic uituperatum, ut tamen seruatum sit: uideo plerunq; sæculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus uidetur: aptissima: ut neq; sæpe ea medicina tentetur: & tamen semel sumptum uel bis, non omittatur. Si caput graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod græci κῶλον nominant: si in imo uentre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachū quædam biliosa cōcurrunt: uel ēt pituita eò se, humor'ue aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficilius redditur: si nihil per se uenter excernit. utiq; si iuxta quoq; stercus est, & intus remanet: aut si stercoris odorē nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrē non sustulit: aut si sanguinem mitti, cū opus sit: uires non patiuntur: tempus'ue eius rei præterijt. aut si multum ante morbū aliquis potauit: aut si is qui sæpe, uel sponte, uel casu purgatus est: subito habet aluū suppressam. Seruanda uero illa sunt, ne ante diem tertiū ducatur: ne ulla cruditate substante, ne in corpore infirmo, diuq; aduersa ualetudine exhausto: ne'ue in eo, cui satis aluus reddit cotidie, qui'ue eam liquidam habebit: ne in ipso accessionis impetu, qa quod tum infusum est, aluo continetur: regestumq; in caput multo grauius piculū efficit. pridie uero abstinere debet æger: ut aptus tali curationi sit. Eodē die ante aliquot horas aquā calidā bibere, ut superiores eius ptes madescāt: tum immittēda in aluū est: si leui medicina cōtēti sumus: pura aqua, si paulo ualētiori: mulsa, si leni, ex aqua in

qua fœnum græcum uel ptiſana uel malua decocta ſit. Si reprimendi cauſa: ex uerbenis. acris autem eſt marina aqua uel alia, ſale adiecto: atq; utraq; decocta commodior eſt. Acrior fit adiecto uel oleo elu nitro uel melle quoq;. Si acrior eſt: eo plus extrahit: ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur: neq; frigidum eſſe oportet: neq; calidũ: ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt: quantum fieri poteſt continere ſe in lectulo debet æger: nec primæ cupiditati deiectionis protinus cædere. ubi neceſſe eſt, tum demum reſidere. fereq; eo modo dempta materia ſuperioribus partibus leuatis morbum ipſum mollit. Cum uero, quoties res coegit, deſidendo aliquis ſe exhauſit: paulliſper debet conquieſcere, et ne uires deficiant: utiq; eo die cibum aſſumere. qui plenior an exiguus ſit dandus: ex ratione eius acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit.

De uomitu. Caput. XII.

a Vomitus ut in ſecunda quoq; ualetudine ſæpe neceſſarius bilioſis eſt: ſic ẽt in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore, & tremore uexãtur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus ẽt cum quadam hilaritate inſanientibus, & comitiali quoq; morbo oppreſſis, neceſſarius eſt. Sed ſi acutus morbus eſt, ſicut in cholera: ſi febris eſt, ut inter horrores: aſperioribus medicamentis opus nõ eſt: ſicut in deiectionibus quoq; ſupra dictum eſt. ſatiſq; eſt ea uomitus cauſa ſumi: quæ ſanis quoq; ſumenda eſſe propoſui. At ubi longi ualentiſq; morbi ſine febre ſunt, ut comitialis, aut inſania: ueratro quoq; albo utendũ eſt: id neq; hyeme, neq; æſtate recte datur: optime uere: tolerabiliter autumno. quiſquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus humidius ſit. Illud ſcire oportet, omne eiuſmodi medicamentum, quod poti datur, non ſemper ægris prodeſſe: ſemper ſanis nocere.

De frictione. Caput. XIII.

d E frictione uero, & geſtatione adeo multa Aſclepiades tanquam inuentor eius poſuit: quod in eo uolumine, quod communium auxiliorum ſcripſit: cum trium tantum faceret mentionem, uinis. ſ. et aquæ, & geſtationis: tamen maximam partem in hoc conſumpſerit. Oportet autem neq; recentiores uiros in his fraudare: quæ uel repererunt: uel recte ſecuti ſunt. & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos poſita ſunt: authoribus ſuis reddere. Neque dubitari poteſt quin latius quidem

& dilucidius ubi, & quomodo frictione utendū esset, Asclepiades præceperit: nihil tamen reppererit, quod non à uetustissimo authore Hippocrate paucis uerbis cōprehensum sit: qui dixit. frictione, si uehemēs sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo ut tum utendum sit: cum aut astringendum corpus sit, quod fluēs est: aut moliendū quod induruit: aut digerendū in eo quod copia nocet. aut alendum id ꝙ tenue: & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet: facile intelliget omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliqd eo dempto: quod interpositum, ut id laxaretur, efficerat. & mollitur eo detracto, quod duriciē creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo: qui postea usq; ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum uero rerū in modo causa est. Inter unctionem autem, & frictionem multum interest. Vngi.n. leuiterq; pertractari corpus ēt in acutis, & recentibus morbis oportet: in remissione tamen, & ante cibum. Longa uero frictione uti neq; in acutis morbis, neq; in crescentibus conuenit: præter ꝗ cum phreniticis somnus ea requiritur. Amat aūt hoc auxiliū ualetudo longa, & ēt à primo impetu inclinata. Neq; ignoro quosdā dicere omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis: non cum iam per se finiuntur. quod non ita se habet. Potest.n. morbus etiam qui per se finem habiturus est: citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de causis necessarium est: ut & ꝗ primum bona ualetudo contingat: & ne morbus qui remanet, iterum quamuis leui de causa exasperetur. Potest.n morbus minus grauis esse ꝗ fuerit: neq; ideo tamen solui: sed reliquiis quibusdā inhærere: quas admotum aliquod auxiliū discutit. Sed ut leuata quoq; aduersa ualetudine recte frictio adhibetur: sic nunꝗ adhibenda est febre increscente. Verum si fieri poterit, cum ex toto corpus ea uacabit: minus certe cum ea remiserit. Eodem autem modo in tutis corporibus esse debet: ut cum infirmus aliquis implendus modo est in partibus: aut quia ipsius membri imbecillitas id requirit: aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores ipsius frictio leuat: non in impetu tamen doloris, & membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longe tamen sæpius aliud perfricandum est, cum aliud dolet: maximeq; cum à summis, aut à medijs partibus corporis euocare materiā uolumus: ideoq; extremas partes ꝑfricamus. Neq; audiendi sunt, qui numero finiunt quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex uiribus hominis colligēdum est. Et si is qui perinfirmus est: potest satis esse, quinquagies. si robustior pōt, ducenties esse faciendum. Inter utrunq; deinde prout uires sunt. Quo fit ut ēt minus sæpe in

muliere, quàm in uiro: minus sæpe in puero, uel sene, quàm in iuuene manus dimouendæ sint. Denique si certa membra perfricantur: multa, ualentique frictione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem pót: & opus est quã plurimũ materiæ digeri: siue id ipsum membrum, siue per id aliud leuamus. At ubi totius corporis imbecillitas hanc curationẽ per totum id exigit: breuior esse debet, & lenior: ut tantummodo summam cutem emolliat: quo facilius capax ex recẽti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum esse testatur: ubi exterior pars corporis friget: interior cum siti calet: ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est: quæ si calore in cutem euocauit: poteſt alicui medicinæ locum facere.

De gestatione. Caput. XIIII.

Gestatio quoque longis etiam, & inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ iam ex toto febre carent: sed adhuc exerceri per se nõ possunt: & his quibus lentæ morborũ reliquiæ remanent: neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti, uehementique febre, præcipueque ardente, ad discutiẽdam eam, gestatione dixit utendum esse. sed id periculose fit: meliusque quiete eiusmodi impetus sustinetur. si quis tamen experiri uolet: sic experiatur. si lingua non erit aspera: si nullus tumor, nulla duricies, nullus dolor uisceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. et ex toto nunquã gestari corpus dolens debet: siue id in toto, siue in parte est: nisi tamen solis neruis dolentibus, neque unquam in recenti febre, sed in remissione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt et pro uiribus cuiusque, & pro opibus: ne aut imbecillum hominem nimis digerant: aut humili obsint. Gestationum lenissima est naui, uel in portu, uel in flumine. uehemẽtior in alto mari naui, uel lectica, aut scanno: acrior uehiculo. Atque hæc ipsa & intendi, & leniri possunt. si nihil horum est, suspendi lectus debet: & moueri. si ne id quidem est: at certe uni pedi lecti subijciendus funiculus est: atque ita lectus huc, & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis infirmissimis conueniunt. Valentiora uero his qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his qui grauium morborum initia sic sentiunt: ut adhuc febre uacent. Quod & in tabe, et in stomachi uitijs, & cum aqua cutem subijt, & interdum in morbo regio fit: aut ubi quidã morbi, qualis comitialis, qualis insania ẽ sine febre, quanuis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ cõprehendimus eo loco: quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent: præcepimus.

De abstinentia. Caput. XV.

a Bstinentiæ uero duo genera sunt: alterum ubi nihil assu mit æger: alterum ubi non nisi quod oportet. Initia mor borum primum famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem: ut neq; aliud quàm expedit: neq; eius ipsius nimium sumatur. Neq; enim conuenit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quod si sanis quoq; corporibus inutile est: ubi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore ēt ægro? Neq; ulla res magis adiuuat laborantem, q̃ tempestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos, ipsi sibi tempora curantibus dant. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt: sibi ipsis modum uē dicant: Liberaliter agere se credunt qui cætera illorum arbitrio relinquũt: in genere cibi liberi sunt: quasi quæratur q̄d medico liceat: non quid ægro salutare sit: cui uehemēter nocet, quotiens in eius quod assumitur uel tempore, uel modo, uel genere peccatur.

De sudore. Caput. XVI.

s Vdor etiam duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & harenæ calidæ, & laconici, & clibani, et quarundam naturalium sudationes. ubi ē terra profusus calidus uapor ædificio includitur: sicut sup baias in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoq;, et exercitatiōe is mouetur. Vtiliaq; hæc genera sunt quotiēs humor intus nocet: isq; digerendus est. Ac neruorum quoq; quædam uitia sic optime curantur: sed cætera infirmis possũt conuenire. solet exercitatio tantum robustioribus, qui tamen sine febre, uel initio morbi, uel ēt grauibus morbis tenentur. Cauendum autem est nequid horũ uel in febre, uel in cruditate tentetur. At balnei duplex usus est. nam modo discussis febribus initium cibi plenioris, uiniq; firmioris ualetudini facit: modo febrem ipsam tollit: ferèq; adhibetur, ubi summam cu tem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. antiqui timidius eo utebātur. Asclepiades audacius. Neq; terrere autem ea res, si tempestiua est: debet. & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est: simulatq; ea uno die non accessit: eo, qui proximus est, post tēpus accessionis, tuto lauari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic, ut tertio, quarto'ue die reuertatur: quandocunq; non accessit: balneum tutum est. Manentibus uero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesq; iam diu male habent: recte medicina ista tentatur: cum eo tamen ne præcordia dura sint:

ne'ue ea tumeant: ne'ue lingua aspera sit: ne'ue aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit: ne'ue tum febris increscat. At in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt: alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his uero, qui lenis febriculis diu detinentur: cum aut ex toto recessit accessio: aut si id non solet, certe lenita est: iamq; corpus tam integrum est: quàm maxime esse in eo genere ualetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum uitare debet: ne ante frigus aliquod experiatur. Ubi in balneum uenit, paulisper resistere: expeririq; num tempora astringantur: & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est: inutile eo die balneum est: perungendus est is leniter, & auferendus est: uitandumq; omnimodo frigus: & abstinentia utendum. At si temporibus integris primum ibi, deinde alibi sudor incipit: fouendum os aqua calida: tũ in solio desidendum est: atq; ibi quoq; uidendum, num sub primo cõtactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat: quod uix tamen fieri potest, si priora recte cesserunt. certum id autem signum inutilis balnei est. Ante uero, an posteaquam in aquam calidã se demittat: aliquis perungi debeat: ex ratione ualetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi ubi nominatim, ut postea fiat, id præcipietur: moto sudore leuiter corpus perũgendum: deinde in aquam calidam demittendũ est. atq; hic quoq; habenda uirium ratio est. Neq; committendum ut per æstum anima deficiat: sed maturius is auferendus: curioseq; in ueste muntis inuoluendus est. ut neq; ad eum frigus aspiret: & ibi quoq; antequam aliquid assumat: insudet. Fomenta quoq; calida sunt miliũ, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, et in linteum coniectum. Si minore ui opus est: etiam solum linteũ. At si maiore: extincti titiones, inuolutiq; panniculi, & sic circundati. Quin etiam calido oleo replẽtur utriculi: & in uasa fictilia: ad similitudinem, quas lenticulas uocant: aqua conijcitur: & sal sicco linteo excipitur. demititurq; in aquam bene calidam. tum super id membrum, quod fouẽdum est: collocatur: iuxtaq; igne ferramenta duo sunt capitulis paulo latioribus: alterumq; ex his demittitur in eũ salem: & aqua super leuiter aspergitur. ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: & idem in altero fit: deinde inuicem in utroq;. inter quæ descẽdit salsus, & calidus succus: qui contractis aliquo morbo neruis opitulatur. His omnibus commune est digerere id quod uel præcordia onerat: uel fauces strangulat: uel in aliquo membro nocet. Quando autem quoq; utendũ sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

Qui cibi, potiones'ue, aut ualentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint. Caput. XVII.

CVm de his dictum sit, quæ detrahendo iuuant: ad ea ueniendum est, quæ nos alunt: idest cibum, & potionem. hæc aũt non omnium tantum morborum, sed ẽt secundæ ualetudinis cõia præsidia sunt. Pertinetq; ad rem omnium proprietates nosse. primum ut sani sciant quomodo his utantur. deinde ut exequentibus nobis morborũ curationem, liceat species rerum, quæ assidue necessariæ erunt: subijcere. neq; necesse est subinde singulas eas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæq; ex frumentis panificia sunt, generis ualentissimi esse. Id ualentissimum uoco: in quo plurimum alimenti est: item omne animal quadrupes domesticum: omnem grandem feram, quales sunt capreæ, ceruus, aper, onager, omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo & grus: omnes beluas marinas, ex quibus cetos est: quæq; his pares sunt. Item mel, & caseum quo minus mirum est, opus pistorium ualentissimum esse: quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media uero materia numerari ex oleribus debere ea: quorum radices uel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus leporem aues omnes à minimis ad phœnicopterum. item pisces omnes, qui salem non patiuntur: solidi'ue saliuntur. Imbecillissimam uero materiam esse omne olus: & quicquid in cauliculo nascitur: qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia poma, oleas, cocleas, itemq; cõchilia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt: tamen ẽt quæ sub eadem specie sunt: magna discrimina recipiunt: aliaq; res alia, uel ualentior est, uel infirmior. Si quidem plus alimenti est in carne, quàm in ullo alio. Firmius est triticum, quàm milium: id ipsum: quàm hordeum: et ex tritico firmissima siligo: deinde simila: deinde cui nihil ademptum est, quod αὐτόπυρον græci uocant: infirmior est. ex polline infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus uero ualentior faba, uel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus ualentior rapa, napiq;, & omnes bulbi: in quibus cepam quoq;, & allium numero: quàm pastinaca, uel quæ specialiter radicula appellatur. Item firmior brassica, et beta, & porrum: quàm lactuca, uel cucurbita, uel asparagus. At ex fructibus surculorum ualentiores uuæ, ficus, nuces, palmulæ: quàm quæ poma proprie nominantur. Atq; ex his ipsis firmiora, quæ succosa: quàm quæ fragilia sunt. Itemq; ex his auibus, quæ in media specie sunt: ualentior ea quæ pedibus: quàm quæ uolatu magis nititur: & ex his quæ uolatu fidunt: firmiores sunt quæ grãdiores aues: quàm quæ minutæ sunt, ut ficedula, et turdus: Atq; eæ quoq;,

quæ in aqua degunt, leuiorem cibum præstant: quàm quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas uero quadrupedes leuissima suilla est: grauissima bubula. Itemq; ex feris quo maius quodq; animal, eo robustior ex eo cibus est. Pisciumq; eorum, qui ex media materia sunt, quibus maxime utimur: tamen grauissimi sunt: ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt: qualis lacertus est. deinde qui quamuis teneriores: tamen duri sunt, ut aurata, coruus, sparus, oculata, tum plani, post quos etiam leuiores lupi, muliq;, & post hos omnes saxatiles. Neq; uero in generibus rerum tantummodo discrimen est: sed etiā in ipsis: quod & ætate fit, & membro, & solo, et cœlo, et habitu. nā quadrupes animal omne si lactans est, minus alimenti præstat. Item quo tenerior pullus, cohortalis est. In piscibus quoq; media ætas, quæ nondum summam magnitudinem impleuit. Deinde ex eodem sue ungulæ, rostrum, aures, cerebellum. Ex agno, hedóue cum pectiolis totum caput aliquanto quàm cætera membra leuiora sunt, adeo ut in media materia poni possint. Ex auibus pectora, colla, aléue recte infirmis annumerantur. Quod ad solum uero pertinet: frumentum quoq; ualentius est collinum, quàm campestre. leuior piscis inter saxa editus, quàm in harena: leuior in harena, quàm in limo. Quo fit, ut ex stagno, uel lacu, uel flumine eadē genera grauiora sint. Leuiorq; qui in alto, quàm qui in uado uixit. Omne etiam ferum animal domestico leuius, & quodcunq; humido cœlo, quàm quod sicco natum est. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra: recentia, quàm salsa, noua, quàm uetusta plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm assa: magis assa, quàm elixa. Ouum durum ualentissimæ materiæ est: molle, uel sorbile, imbecillissimæ. Cum quæ panificia omnia firmissima sint: elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oriza, ptisana, uel ex hisdē facta sorbitio, uel pulticula. Et aqua quoq; madens panis imbecillissimis annumerari potest. Ex potionibus uero quæcunq; ex frumento facta est: itemq; lac mulsum, defrutum, passum, uinum aut dulce, aut uehemens, aut mustum, aut magnæ uetustatis, ualentissimi generis est. At acetum, & id uinum: quod paucorum annorum, uel austerum, uel lene est: in media materia est. Ideoq; infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omniū imbecillissima est. firmiorq; ex frumento potio est, quo firmius fuit ipsum frumentum. firmior ex eo uino, quod bono solo, quàm quod tenui: quodq; temperato cœlo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco: nimiumq; aut frigido, aut calido natum est. Mulsum quo plus mellis habet: defrutum quo magis incoctum est: passum quo ex sicciore uua est: eo ualentius est. Aqua leuissima pluuialis est: deinde

fontana: tum ex flumine, tum ex puteo: post hæc ex niue, aut glacie. grauior his ex lacu: grauissima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam eius requirentibus. nam leuis pondere apparet: & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæq; est: quo celerius & calefit, & frigescit: quoq; celerius ex ea legumina percoquuntur. fere uero sequitur ut quo ualentior quæq; materia est: eo minus facile concoquatur: sed si concocta est, plus alat. Itaq; utendum est materiæ genere pro uiribus: modusq; omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est. mediocriter firmos media materia optime sustinet. & robustis apta, ualidissima est. Plus deinde aliqs assumere ex leuioribus potest, magis in his quæ ualentissima sunt, temperare sibi debet.

Quæ natura, ac proprietas cuiusq; rei sit, quã uescimur. Caput. XVIII.

Nec hæc solo discrimina sunt: sed etiã aliæ res boni succi: aliæ mali sunt: quas εὐχύλας, uel κακοχύλας græci uocant. Aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorẽ: aliæ idoneæ sunt stomacho: aliæ alienæ sunt. Itemq; aliæ inflant: aliæ ab hoc absunt. aliæ calefaciunt: aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt: aliæ non facile intus corrumpuntur. aliæ mouent aluum: aliæ supprimunt. aliæ citant urinam: aliæ tardant. Quædam somnum mouent: quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniã aliud aliter, uel corpori, uel ualetudini conuenit.

Quæ res boni succi sint. Caput. XIX.

Boni succi sunt triticum, siligo, alica, oriza, amilũ. Itẽ et lenes sunt, & stomacho aptæ: et calefaciunt tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis uenatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoq; hæ, quas supra nominauimus. Medij inter teneros, durosq; pisces, ui mulus, & lupus, uerna, lactuca, urtica, malua, cucumis, cucurbita, ouũ sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. ex pomis quodcunq; neq; acerbum, neq; acidũ est. Vinum dulce uel lene, passum, defrutum: oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt: uuluæ, rostra, trunculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.

Quæ res mali ſucci ſint. Caput. XX.

m Ali uero ſucci ſunt milium, panicum, hordeum, legumina, caro domeſticæ permacra, omnisq; caro ſalſa, omne ſalſamētum, garū: uetus caſeus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, braſſicæ: magisq; ēt cyma eius, aſparagus, beta, cucumis, porrum, erucæ, naſturcium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, aneſum, lapatium, ſinapi, & allium, cæpa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunq; acidum, uel acerbum eſt: acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum: piſces quoq; ſaxatiles, omnesq; qui ex tenerrimo genere ſunt: aut hi qui rurſus nimium duri: uiroſiq; ſunt: ut ferè quos ſtagna, lacus, limoſi'ue riui ferunt: qui'ue in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

Quæ res lenes: quę'ue acres ſint. Caput. XXI.

l Enes autem ſunt ſorbitiones, pulticula, laganum, amilū, ptiſana, pinguis caro, & quæcunq; glutinoſa eſt. Quod ferè quidem in omni quæ domeſticæ fit: præcipue tamen in ungulis, trunculisq; ſuum: in pectiolis, capitulisq; hedorum, & uitulorum, & agnorum: omnibusq; cerebellis. Item ſi qui proprie bulbi nominantur: lac, defrutum, paſſum, nuclei pinei. Acria ſunt omnia nimis auſtera: omnia acida, omnia ſalſa, & mel quidem quo melius eſt: eo magis. Item allium, cæpa, erucæ, ruta, naſturcium, cucumis, beta, braſſicæ, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocymum, lactucæ, maximaq; olerum pars.

Quæ res craſſiorē, quæ'ue tenuiorem pituitā faciunt. Caput. XXII.

c Raſſiorem autem pituitam faciunt oua ſorbilia, alicæ, oriza, amilum, ptiſana, lac, bulbi, omniaq; ferè glutinoſa. Extenuant eandem omnia ſalſa, atq; acria, & acida.

Quæ res ſtomacho idoneæ ſunt. Caput. XXIII.

ſ Tomacho autem aptiſſima ſunt quæcunq; auſtera ſunt: ēt quæ acida ſunt: quæq; contacta ſale modico ſunt. Item panis ſine fermento, & elotæ alicæ, uel oriza, uel ptiſana: omnis auis, omnis uenatio, atq; utraq; uel aſſa, uel elixa. Ex domeſticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris ſumitur, macrū

potius,

potius, quàm pingue. Ex sue ungulæ, rostra, aures, uuluæ, steriles'q;. Ex oleribus intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser. Ex pomis cerasium, morum, sorbum, pirũ fragile, quale crustuminum uel neauianum est. Item pira quæ reponuntur tarẽtina, atq; signina. Malum orbiculatum, aut scaudianum, uel amerinum, uel cotoneũ, uel punicum absinthium. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, uel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerũt: uel quæ in passo, defruto'ue seruatæ sunt. Vinum austerum, licet iam asperum sit: item resinatum. Duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ, cibi, potiones'q; uel frigidæ, uel feruentes, absinthium.

Quæ res alienæ stomacho sunt. Caput. XXIIII.

A Liena uero stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, sorbitio, panis, item'q; uel ex milio, uel ex hordeo, oleum, radices olerũ, et quodcunq; olus ex oleo, garo'ue estur: mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uua recens, ficus & uiridis, & arida, legumina omnia, quæ'q; inflare consueuerũt. item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapatium, lapsanum, iuglandes. Ex his autem intelligi potest non qcquid boni succi est, protinus stomacho conuenire: neq; quicquid stomacho conuenit, protinus boni succi esse.

Quæ inflant, aut inflationem leuant. Caput. XXV.

I Nflant autem omnia ferè legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, mustum, atq; etiam id uinũ, cui nihil adhuc ætatis accessit. Ex oleribus alium, cepa, brassica, omnes'q; radices excepto sisere & pastinaca: bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis uirides: uuæ recentes, nuces omnes exceptis nucleis pineis: lac, omnis'q; caseus, quicquid deinde subcrudũ aliquis assumpsit. Minima inflatio fit ex uenatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchilijs, ouis uel mollibus, uel sorbilibus, uino uetere. Fœniculum uero, & anetum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciunt, aut refrigerant. Caput. XXVI.

A T calefaciunt piper, sal, caro omnis iurulenta, alliũ, cepa, ficus arida, salsamentum, uinum, & quo meracius est, eo

magis. refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca. Item coriandrũ, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasia, mala austera, pira fragilia, cibo elixa, præcipueq; acetũ, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facile uitiantur, uel minime corrumpuntur. Caput. XXVII.

F Acile autem intus corrumpuntur panis fermentatus, & quisquis alius, quàm ex tritico est: lac, mel, ideoq; lactantia, atq; omne pistoriũ opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens, & uetus, crassa uel tenera caro, uinũ dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde uel iurulentum est, uel nimis dulce, uel nimis tenue. At minime intus uitiantur, panis sine fermento, aues, et eæ potius duriores, aurati pisces, neq; solũ aurata pura, aut scarus, sed etiã lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnisq; dura caro, eademq; aptior est si macra, si salsa est. omniaq; salsamenta, cochleæ, murices, purpuræ, uinum austerum, uel resinatum.

Quæ res aluum mouent. Caput. XXVIII.

A T aluum mouent panis fermentatus, magisq; si cibarius, uel hordeaceus est. brassica, si subcruda est lactuca, anethum, nasturcium, ocymum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malua, lapatium, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, uua, omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis uiridis, uuæ recentes pingues, minutæ aues, cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes ferè conchulæ, maximeq; ius earũ, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarũ atramentum: si qua caro assumitur pinguis, eadem uel iurulẽta, uel elixa: aues quæ natant, mel crudũ, lac, lactantia omnia, mulsum, uinum dulce, uel salsum, aqua, tenera omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa iurulenta, salsa, diluta.

Quæ res aluum astringant. Caput. XXIX.

C Ontra astringunt panis ex siligne, uel ex simila, magis si sine fermento est: magis etiam si ustus est: intenditurq; uis eius ẽt si bis coquitur. pulticula uel ex halica, uel ex panico, uel ex milio. itemq; ex hisdem sorbitio, & magis

si hæc ante fricta sunt. lenticula, cui uel beta, uel intubus, uel ambubeia, uel plantago adiecta est, magisq́; et si illa ante fricta est: per se etiam intubus uel ex plantagine, uel ambubeia fricta: minuta olera, brassica bis decocta, dura oua, magisq́; si assa sunt: minutæ aues, merula, palumbus, magisq́; si in posca decoctus est: graues quoq; aues, quæ magis currunt, quàm uolant: lepus, caprea, iecur ex his, quæ seuū habent, maximeq́; bubulum, ac seuum ipsum, caseus: qui uehementior uetustate fit, uel ea mutatione quam in caseo transmarino uidemus: aut si recens est ex melle, mulso'ue decoctus. Itē uel coctum, pira immatura, sorba, magisq́; ea: quæ torminalia uocantur, mala cydonia, et punica, oleæ uel albæ, uel permaturæ, myrta, palmulæ purpureæ, muriæs, uinū resinatum uel asperū: item meracum, acetum mulsum quod inferbuit: item defrutū, passum, aqua uel tepida, uel præfrigida dura, idest ea quæ tarde putrescit, ideoq; pluuia potissimum: omnia dura, macra, austera, aspera, tosta, et in eadē carne: assa potius, quàm elixa.

Quæ res urinam mouent. Caput. XXX.

Vrinam aūt mouent quæcunq; in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethū, ocymum, menta, hyssopum, anesum, coriandrū, nasturciū, eruca, fœniculū. Præter hæc asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lapsanū, pastinaca, magisq́; agrestis, radicula, siser, cepa. Ex uenatione maxime lepus, uinum tenue, piper et rotundum, et longum, sinapi, absinthium, nuclei pinei.

Quæ res somnum mouent, aut sensus excitant. Caput. XXXI.

Somno uero aptum est papauer, lactuca, maximeq́; æstiua, cuius cauliculus iam lacte repletus est: morum, porrum. Sensus excitāt nepeta, thymum, satureia, hyssopum, præcipueq; puleium, ruta, & cepa.

Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, aut calefaciant, aut durent, aut emolliant. Caput. XXXII.

Erodere uero materiam multa admodum possunt. sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maxime cōstant: aliisq́; magis, quàm quibus ratione uictus succurritur, opitulantur: in præsentia differam. Ponam ea uero quæ prōpta, & his morbis de q̄bus protinus dicturus sum, apta: corpus erodunt:

& sic eo quod mali est, extrahunt. Habent autē hanc facultatem semina erucæ, nasturcij, radiculæ præcipue tamē omnium sinapi. Salis quoq;, & fici eadem uis est. leniter uero simul & reprimunt, & molliunt lana sucida uel aceto, uel uino: quo oleum adiectum est. contritæ palmulæ: furfures in salsa aqua, uel aceto decoctæ. At simul reprimunt & refrigerant herba muralis, parthenium uel perdicium appellant: serpillum, puleium, ocymum, herba sanguinalis, quam græci πολυγόνιον uocant: portulaca, papaueris folia, capreoliq; uitiū, coriandri folia, hyoscyamū, muscus, siser, apiū, solanum, quā στρύχνον græci uocant: brassicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira uel mala, præcipueq; cydonia, lenticula, aqua frigida maximeq; pluuialis, uinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens uel panis, uel farina, uel spongia, uel cinis, uel lana sucida, uel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa, acerbum oleum, uerbenarū contusa cum teneris caulibus folia: cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicoriū, aqua calida, in qua uerbenæ coctæ sunt, quas supra proposui: puluis uel ex fece uini, uel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit uero ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, uel lolij, uel milij, uel panici, uel lenticulæ, uel fabæ, uel lupini, uel lini, uel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaq; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq; si uetus est: sal nigrum, git, piper, quinq; folium, fereq;, quæ uehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt, & digerunt, & emolliunt. Præcipueq; ad emolliendum potest cataplasma ex lini, uel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus, & permixtis uarie medici utuntur: ut magis quid quisq; persuaserit sibi appareat: quàm quid euidenter compererit.

De morborum generibus. Caput. I.

Rouisis omnibus, quæ pertinent ad uniuersa genera morborum, ad singulorũ curationes ueniam. Hos autem in duas species græci diuiserunt: aliosq; ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Idq;, quoniam nõ semper eodem modo respondebant: eosdem alij inter acutos, alij inter longos retulerunt. Ex quo plura eorũ genera esse manifestum est. Quidam enim breues utiq; sunt, qui cito uel tollunt hominem: uel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub qbus neq; sanitas in propinquo, neq; exitium est. Tertiumq; genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idq; non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est: sed in alijs quoq; fit. Atq; etiam præter hos quartum est, quod neq; acutum dici potest, quia non perimit: neq; utiq; longum, quia si occurritur, facile sanatur. Ego cum de singulis dicam: qui cuiusq; generis sit indicabo. diuidam autem omnes in eos, q in totis corporibus consistere uidentur: & eos qui oriuntur in partibus. incipiam à prioribus pauca præfatus de omnibus. In nullo quidẽ morbo minus fortuna sibi uendicare: quàm ars potest: ut pote cum repugnante fortuna nihil medicina proficiat. magis tamen ignoscendũ medico est parum proficienti in acutis morbis, quàm in longis. Hic enim breue spatium est: intra quod, si quod auxilium non profuit: æger extinguitur. ibi & deliberationi, & mutationi remediorũ tempus patet: adeo ut raro, si inter initia medicus accessit: obsequens æger sine illius uitio pereat. Longus tamen morbus cũ penitus insedit: quod ad difficultatem pertinet: acuto par est. & acutus quidẽ quo uetustior est: longus autem quo recentior: eo facilius curatu. Alterũ illud ignorari non oportet: quod non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. ex quo incidit, ut alia, atq; alia summi authores quasi sola uendicarint: prout cuiq; cesserant. Oportet itaq; ubi aliquid non respondit, non tanti putare authorẽ, quanti ægrũ: & experiri aliud, atq; aliud: sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodest: in longis, quos tempus ut facit, sic etiam soluit: non statim condemnetur, si quid non statim profuit. minus uero remoueatur, si quid paulum saltem iuuat: quia profectus tempore expletur.

Quomodo morbi cognoscantur: & an increscant, an consistant, an minuantur: & qua ratione ab initio qui languere incipit, curari debeat, Caput. II.

PRotinus āt inter initia scire facile est, q̄s acutus morbus, quis longus sit: non in his solis, in quibus semper ita se habet: sed in his quoq; in quibus uariat. Nam ubi sine intermissionibus accessiones, et dolores graues urgent: acutus morbus est. Vbi lenti dolores, lentæue febres sunt: & spacia inter accessiones porriguntur: accedunt'q; ea signa, quæ in priore uolumine exposita sunt: longum hunc futurū esse manifestum est. Videndum ēt est morbus an increscat, an consistat, an minuatur: quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. eaq; quæ decrescentibus apta sunt, ubi acutus increscens urget: in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus dum grauiores dolores, accessionesq; ueniunt: hæq; & antequā proxime reuertū tur: & postea desinunt. Atq; in longis quoq; morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere: si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœdiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus, aut calor, si idem magis pallet. ea uero quæ contraria his sunt: decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est: nec nisi iam inclinatis, ut primo dempta materia, impetum frangat. in longis maturius, ut sustinere spatium aduenturi mali possit. Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est: magis tamen ad rem pertinet uim totius corporis molliri, quàm proprie partes ægre sanentur. Multum etiam interest ab initio, quis recte curatus sit, an perperam. quia curatio minus his prodest: in quibus assidue frustra fuit. si quis temere habitus adhuc integris uiribus uiuit: admota curatione momento restituitur. Sed cum ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ aduersæ ualetudinis exhibent: curationum quoq; principium ab animaduersione eiusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his, quæ proposita sunt incidit: omnium optima sunt quies, et abstinentia. Si quid bibendū, aqua: idq; interdum uno die fieri satis est. Interdū si terrentia manent, biduo, proximeq; abstinentiā sumendus est cibus exiguus: bibenda aqua: postera die etiam uinum. deinde inuicem alternis diebus, modo aqua, modo uinum, donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc n. sæpe instans grauis morbus discutitur: plurimiq; falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorē aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut uomitu, aut sudationibus, aut uino sperant. non quo nō

interdum id incidat, aut non decipiat: sed quo sæpius fallat, solaq; abstinentia sine ullo periculo medeatur. cũ præsertim ẽt pro modo terroris moderari liceat, & si leuiora inditia fuerint: satis sit à uino tãtum abstinere: quod subtractũ plusquam, si cibo quid dematur: adiuuat. si paulo grauiora, satis sit non aquam tantũ bibere, sed etiã cibo carnem subtrahere. interdũ panis quoq; minus, quàm pro consuetudine assumere: humidoq; cibo esse contentum, et olere potissimum. satisq; sit, tum ex toto à cibo, à uino, ab omni motu corporis abstinere: cũ uehementer notæ terruerũt. Neq; dubium est, quin uix quisquam, qui non dissimulauit, sed per hæc mature morbo occurrit: ægrotet.

De febrium generibus, Caput. III.

a

Tq; hæc quidem sanis facienda sunt tantũ causam metuentibus. sequitur uero curatio febriũ: quod & in toto corpore, et uulgare maxime morbi genus est. Ex his una cotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædã redeunt. sed id raro euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicinæ. At quartanæ quidẽ simpliciores sunt: incipiunt ferè ab horrore, deinde calor erumpit: finitaq; febre biduum integrum est. ita quarto die reuertitur. Tertianarũ uero duo genera sunt: alterũ eodem modo, quo quartana & incipiens, & desinens, illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum: tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur: ex octo autem, & quadraginta horis ferè, sex, & triginta per accessionem occupat: interdum etiã uel minus, uel plus. neq; ex toto in remissione desistit: sed tantum leuius est. id genus pleriq; medici ἡμιτριταῖον appellant. cotidianæ uero uariæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus uoco ubi extremæ partes mẽbrorũ inalgescunt: horrorẽ ubi totũ corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas. aliæ sic, ut aliquantũ quidem minuatur ex febre: nihilominus tamen quædã reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ uix quicquã aut nihil remittant: sed ita ut continuent. Deinde aliæ feruorẽ ingentem habent, aliæ tollerabilem: aliæ cotidie pares fiunt, aliæ impares. atq; inuicem altero die leniores, altero uehementiores: aliæ tempore eodem postridie reuertuntur. aliæ uel serius, uel celerius: aliæ diem, noctemq; accessionem, & decessionem implent: aliæ minus, aliæ plus: aliæ cum decedunt sudorem mouent: aliæ non mouent. atque aliâs per sudorem ad integritatem

genitur: aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessiones etiam modo singulæ singulis diebus fiunt: modo binæ, plures'ue concurrunt. ex quo sæpe euenit ut cotidie plures accessiones, remissionesq; sint: sic tamen ut una quæq; alicui priori respondeat. Interdum uero accessiones quoq; confunduntur sic, ut neq; notari tempora earum, neq; spacia possint. Neq; uerum est quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex uomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. facilior enim semper curatio foret: si hoc uerũ esset. Sed quod euidentes causæ faciunt: facere etiam abditæ possunt. neq; de re, sed de uerbo controuersiam mouent. qui cum aliter, aliterq; in eodem morbo febres accedant: non easdẽ inordinate redire: sed alias, aliasq; subinde oriri dicunt. quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret: etiã si uere diceretur. Tempora quoq; remissionum modo liberalia, modo uix ulla sunt.

De curationum diuersis generibus, Caput. IIII.

Et febrium quidem ratio maxime talis est. Curationum uero diuersa genera sunt: prout authores aliqui habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut iocunde curet. id uotum est: sed ferè periculosa esse nimium & festinatio, & uoluptas solet. qua uero moderatione utendũ sit: ut quantum fieri potest, omnia ista cõtingant: prima semper habita salute in ipsis partibus curationum considerandũ erit. et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur: eo quod cruditatẽ maxime horrebant, deinde eam materiam, quæ lædere uidebatur: ducendo sæpius aluum subtrahebant. Asclepiades medicamẽta sustulit: aluum non toties, sed ferè tamen in omni morbo subduxit. febre uero ipsa præcipue se ad eius remediũ uti professus est. Conuellẽdas enim uires ægri putauit, luce, uigilia, siti ingenti, sic, ut ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis fallũtur qui per omnia iocundam eius disciplinam esse contendunt: et is enim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit: primis uero tortoris uicem exhibuit. Ego autem medicamentorũ dari potiones, et aluũ duci non nisi raro debere concedo. et id non ideo tamen agendum, ut ægri uires conuellantur existimo: quoniam ex inbecillitate summum periculum est. minui ergo tantum materiam superantem oportet, quæ naturaliter digeritur: ubi nihil noui accedit. Itaq; abstinendus à cibo primis diebus est: in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est. quo-

niam corpus ista quoq; digerit: isq; cubare quàm maximo conclaui debet. Quod ad sitim uero somnumq; pertinet: moderandum est, ut interdiu uigilet: noctu, si potest, conquiescat. ac neq; potet: neq; nimiũ siti crucietur. Os etiam eius elui potest, ubi & situm est, & ipsi fœtet. quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodeq; Erasistratus dixit sæpe inferiore parte humorem non requirente, os, & fauces requirere: neq; ad rem male haberi ægrũ pertinere. Ac primo quidem sic tenendus est. Optimum uero medicamentum est, opportune cibus datus: qui quãdo primum dari debeat: quæritur. Pleriq; ex antiquis tarde dabant: sæpe quinto die, sæpe sexto. & id fortasse uel in Asia, uel in Aegypto cœli ratio patitur. Asclepiades ubi ægrum triduo per omnia fatigarat: quarto die cibo destinabat. At Themison nuper non quando cœpisset febris: sed quando desisset, aut certe leuata esset, considerabat: & ab illo tempore expectato die tertio, si nõ accesserat febris, statim: si accesserat, ubi ea uel desierat: uel si assidue inhærebat: si certe se inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horum utiq; perpetuũ est. Nam potest primo die primus cibus dãdus esse: potest secundo: potest tertio: potest non nisi quarto: aut quinto: potest post unam accessionem: potest post duas: potest post plures. Refert enim qualis morbus sit: quale corpus: quale cœlum: quæ ætas: quod tempus anni. minimeq; in rebus multum inter se differẽtibus quod intermittendum non est. perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo, qui plus uirium aufert: celerius cibus dandus est. itemq; eo cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Africa nullo die æger abstineri recte uidetur. Maturius ẽt puero, quàm iuueni: æstate, quàm hyeme dari debet. Vnum illud est, quod semper ubiq; seruandum est: ut ægri uires subinde assidens medicus inspiciat: & quandiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem uereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, ut ægrum neq; superuacua materia oneret: neq; imbecillitatem fami prodat. Idq; apud Erasistratum quoq; inuenio: qui quamuis parum docuit quando uenter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen hæc esse uisenda: & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit dũ uires superessent, dari non oportere: ne deficerent: consulendũ esse. Ex his autem intelligi potest ab uno medico multos non posse curari: eumq;, si artifex est: idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit, sed qui quæstui seruiunt, quoniam is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea præcepta: quæ sedulitatem non exigunt: ut in hac ipsa re. Facile est enim dies uel accessiones numerare his quoq;, qui ægrum raro uident. ille assideat necesse est: qui, quod solum opus est, uisurus est: quando nimis

imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum impares sequebantur: eosq; tanquam tunc de ægris iudicaretur, κρισιμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, quartusdecimus, uigesimus primus: ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & uigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant: ut dierum imparium accessiones expectarent. deinde postea cibũ quasi leuioribus accessionibus instantibus darent: adeo ut Hippocrates si alio die febris desisset: recidiuam timere sit solitus. Id Asclepiades iure ut uanũ repudiauit. neq; in ullo die qa par, imparue esset: his uel maius, uel minus periculum esse dixit. Interdũ enim peiores dies pares fiunt: & oportunius post eorum accessiones cibus datur. Nonnunquam etiã in ipso morbo dierum ratio mutatur: fitq; grauior, qui remissior esse consueuerat. atq; ipse quartusdecimus par est: in quo esse magnã uim antiqui fatebantur. Qui cum octauum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius numerus inciperet: ipsi sibi repugnabant non octauum, neq; decimum, neq; duodecimum diem sumendum, quasi potentiorẽ. Plus enim tribuebant nono, et undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione: ab undecimo non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem ei, quem septimus dies liberaturus sit: quartum esse grauissimum. Ita illo quoq; authore in die pari et grauior febris esse potest: & certa futuri nota. Atq; idem alio loco quartum quenq; diem, ut in utrunq; efficacissimum apprehendit: idest quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimum septimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit. & ne hoc quidem propositum conseruauit, cum à septimo die undecimus non quartus sed quintus sit. adeo apparet quacunq; ratione ad numerũ respeximus: nihil rationis sub illo quidem authore reperiri. Verũ in his quidẽ antiquos tunc celebres ad modum pythagorici numeri fefellerunt: cũ hic quoq; medicus non numerare dies debeat: sed ipsas accessiones intueri: et ex his coniectare quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet scire: num oporteat dari cum iam bene uenæ conquieuerunt: aut etiã num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimis corporibus alimẽtum offerebant. Asclepiades inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. in quo unam rationem secutus est: non quo non sit interdum maturius cibus dandus, si mature timetur altera accessio: sed quo scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrumpitur quod integro corpori infertur. Neq; tamen uanum est,

quod Themisoni uidebatur, si duabus horis integer futurus esset æger: satius esse tunc dare: ut ab integro corpore potissimũ diduceretur. Nã si diduci tam celeriter posset: id esset optimum. Sed cum hoc breue tempus non præstet: satius esse principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi. ita si longius tempus secundũ est, quã integerrimo dãdus est: si breue, etiam antequam ex toto integer fiat. Quo loco uero integritas est, eodem est remissio: si qua maxime in febre continua potest esse. Atq; hic quoq; quæritur utrũ tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an satis sit primam partem earum præteriri, ut ægris iocundius insidat, quibus interdum non uacat. Tutissimum est autem ante totius accessionis tempus præterire. quamuis ubi longa febris fuit: potest indulgeri ægro maturius: dum tamen ante minime pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea sola febre, de qua proxime dictum est: sed in omnibus ita seruandum est.

De febrium speciebus, & singularum curationibus, & primo quando cibus febricitantibus dandus sit. Caput. V.

HAec magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit: eaq; uel ex inguine, uel ex lassitudine, uel ex æstu, aliáue simili re fuit sic, ut interior nulla causa metum fecerit: postero die cũ tempus accessionis ita transijt, ut nihil mouerit: cibus dari pōt. At si ex alto calor uenit: & grauitas uel capitis, uel præcordiorum secuta est: neq; apparet quid corpus confuderit, quamuis unam accessionẽ secuta integritas est: tamen quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & ubi accessionis tempus præterijt, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum: si corpus integrum est: eo cum fiducia utẽdum. Si uero postero, tertióue, aut quarto die secuta febris est: scire licet morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumq;, quarũ & certus circuitus est: & finis integer: et quia liberaliter quieta tempora sunt: expeditior ratio est. De quibus suo loco dicam. Nunc uero eas explicabo, quæ cotidie urgent. Igitur tertio quoq; die cibus ægro commodissime datur: ut alter febrem minuat: alter uiribus subueniat. Sed his dari debet si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat: simul atq; corpus integrũ factũ est: si, quanuis nõ accessiones, febres tamen iunguntur: et cotidie quidẽ increscunt: sed sine integritate tamen remittunt: cũ corpus ita se habet, ut maior

remissio non expectetur. Si altero die grauior: altero leuior accessio est post grauiorem. ferè uero grauiorem accessionem leuior nox sequitur. quo fit ut grauiorem accessionem nox quoq; tristior antecedat. At si continuatur febris: neq; leuior unquam fit: & dari cibum necesse est: quando dari debeat, magna quidem dissensio est. Quidam, quia fere remissius matutinum tempus ægris est: tunc putant dandũ. quod si respondet, non quia mane est: sed quia remissior est æger: dari debet. Si uero ne tunc quidem ulla requies ægris est: hoc ipso peius id tempus est: quod cum sua natura melius esse debeat: morbi uitio non est. simulq; insequitur tempus meridianũ: à quo cum omnis æger ferè peior fiat: timeri potest ne ille magis etiam quàm ex consuetudine urgeatur. Igitur alij uespere tali ægro cibum dant. Sed cum eo tempore ferè pessimi sint, qui ægrotant: uerendum est, ne si quid tunc mouerimus: fiat aliquid asperius. Ob hæc ad mediam noctem decurro: idest finito iam grauissimo tempore, eodemq; longissime distante: secuturis uero ante lucanis horis, qbus omnes ferè maxime dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua leuissimum est. Si uero febres uagæ sunt: quia uerendum est: ne cibum statim sub sequantur: quandocunq; quis ex accessione leuatus est: hunc debet assumere. At si plures accessiones eodem die ueniunt: considerare oportet, pares ne per omnia sint: quod uix fieri potest: an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet: quæ non inter meridiem, & uesperum desinit. Si impares sunt: considerandum est quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est: post grauiorem dari debet. si altera longior, altera breuior: post longiorem. si altera grauior, altera longior est: considerandum est utra magis affligat: illa ui, an hæc tempore: & post eam dandus est. Sed planè plurimum interest: quantæ: qualesq; inter eas remissiones sint. Nã si post alteram febrem motio manet: post alteram integrum corpus est: integro corpore cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet: sed alterum tamen longius tempus remissionis est: id potius eligendum est: adeout ubi accessiones continuantur, protinus inclinata priore dãdus cibus sit. Et enim perpetuũ est, ad quod omne cõsilium dirigi potest: cibum quàm maxime semper ab accessione futura reducere: & hoc saluo dare quàm integerrimo corpori. quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures accessiones seruabitur. Sed cũ sit aptissimũ tertio quoq; die cibum dare: tamẽ si corpus infirmum est, cotidie dandus est: multoq; magis si continentes febres sine remissione sunt: quanto magis corpus affligunt: aut si duæ, pluresue accessiones eodẽ die ueniunt. Quæ res efficit, ut & à primo

die protinus

die protinus cibus dari cotidie debeat. Si protinus uenæ conciderunt: & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde uis corpori deest. Illud tamen in his seruandũ est: ut post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cum uero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur: scire licet optimum cibo tempus esse febre finita. deinde cum decessio eius consistit. tertium si necesse est, quandocunq; decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas urget, satius esse consistẽte iam incremento febris aliquid offerre: quàm increscente. Satius esse instante, quàm incipiẽte: cum eo tamen ut nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neq; hercule satis est ipsas tantum febres medicum intueri: sed etiam totius corporis habitum: & ad eum dirigere curationem, seu supersunt uires, seu desunt: seu quidã mali affectus interueniunt. Cum uero semper ægros securos agere conueniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue ubi cibum sumpserunt. Itaq; si qua sunt quæ exasperatura eorum animos sunt: optimum est eadem ægrotantium noticiæ subtrahere. si id fieri non potest: sustinere tamen post cibum usq; somni tempus, & cum experrecti sunt, tunc exponere.

Quando potiones febricitantibus dari expediat. Caput. VI.

Sed de cibo facilior quidem cum ægris ratio est: quorum sæpe stomachus hunc respuit: et si mens concupiscit. De potione uero ingens pugna est: eoq; magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accendit: & tum maxime aquã exigit, cũ illa periculosissima est. Sed docendus æger est ubi febris conquieuerit, protinus sitim quoq; quieturam: longioremq; accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. ita celerius eum desinere sitire qui non bibit. Necesse est tamen quanto facilius etiam sani famẽ, quàm sitim sustinent: tanto magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic uenæ conciderunt, ut cibus quoq; dari debeat. Secundo uero, cæterisq; etiam quibus cibus non dabitur: tamen si magna sitis urgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidẽ ab Heraclide Tarẽtino dictum ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet: expedire quoq; per modicas potiones misceri nouam materiam corruptæ. Illud uidendum est, ut qualia tempora cibo leguntur: talia potioni quoq;, ubi sine illo datur, deligantur: aut cum ægrum dormire cupiemus: quod ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, cum omnibus febricitantibus

nimius humor alienus sit: tum praecipue esse foeminis, quae ex partu in febres inciderunt. Sed cũ tempora cibo, potioniq́; febris et remissionis ratio det: non est expeditissimũ scire, quãdo aeger febricitet: quando melior sit: quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus fallacissimae rei: quia saepe istae leniores, celeriores'ue sunt & aetate, & sexu, & corporũ natura. Et plerunq; satis sano corpore si stomachus infirmus est: nonnunquam ẽt incipiente febre subeunt, & quiescunt: ut imbecillus is uideri possit, cui facile laturo grauis instat accessio. Contra saepe eas concitat, & resoluit sol, balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus: adeo ut cum primum medicus uenit, solicitudo aegri dubitantis quomodo ille se habere uideatur: eas moueat. ob quam causam periti medici est, non protinus ut uenit apprehendere manu brachium. sed primum residere hilari uultu: percontariq́; quemadmodum se habeat: & si quis eius metus est, eum probabili sermone leniret: tum deinde eius corpori manum admouere. quas uenas autem cõspectus medici mouet: quàm facile mille res turbant. Altera res est, cui credimus: calor aeque fallax. nã hic quoq; excitatur aestu, labore, somno, metu, sollicitudine. Igitur intueri quidẽ omnia etiam ista oportet. sed his non omnia credere: ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius uenae naturaliter ordinatae sunt: teporq́; talis est, qualis esse sanis solet. Non protinus autem sub calore, motuq; febrem se se concipere. sed ita si summa quoq; arida inaequaliter cutis est: si calor & in fronte est: & ex imis praecordijs oritur. si spiritus ex naribus cum feruore prorumpit: si color aut rubore, aut pallore nouo mutatus est: si oculi graues, & aut persicci, aut subhumidi sunt: si sudor cũ fit, inaequalis est: si uenae non aequis interuallis mouentur. Ob quam causam medicus neq; in tenebris, neq; à capite aegri debet residere: sed illustri loco aduersus eum, ut omneis notas ex uultu quoq; cubantis perspiciat. Vbi uero febris fuit, atq; decreuit: expectari oportet num tempora, partes'ue corporis aliae paulum madescant: quae sudorẽ uenturum esse testentur. ac si qua nota est, tunc demum dare potui calidam aquam: cuius salubris effectus est, si sudorẽ per omnia membra diffundit. Huius autem rei causa continere aeger sub ueste satis multa manus debet: eademq́; crura, pedesq; contegere: qua male pleriq; aegros in ipso impetu febris, pessimeq́; ubi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus coepit, linteum tepefacere oportet: paulatimq́; singula membra detergere. At ubi sudor omnis finitus est: aut si is non uenit: ubi quàm maxime potuit: idoneus esse cibo aeger uidetur: sub ueste leniter ungendus est: tum detergendus: deinde ei cibus dandus. Cibus

autem febricitantius humidus est aptissimus, aut humori certe q̃ proximus: utiq; ex materia quàm leuissima, maximeq; sorbitio. eaq; si magnae febres fuerunt, quàm tenuissima esse debet. Mel quoq; despumatum huic recte adijcitur: quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachum offendit, superuacuũ est: sicut ipsa quoq; sorbitio. Dari uero in uicem eius potest, uel intrita ex aqua calida, uel alica elota. Si firmus est stomachus, & compressa aluus: ex aqua mulsa. si uel ille languet, uel haec profluit, ex posca. Et primo quidẽ cibo id satis est. secũdo uero aliquid adijci potest: ex eodem tamen genere materiae, uel olus, uel conchilium, uel pomum. Et dum febres quidẽ increscunt, hic solus idoneus cibus est. Vbi uero aut desinunt, aut leuantur: semper quidẽ incipiendum est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendũ uero aliquid ex media, ratione habita subinde & uirium hominis, & morbi. Ponendi uero aegro uarij cibi sicut Asclepiades praecepit: tum demum sunt, ubi fastidio urgetur: neq; satis uires sufficiunt, ut paulum ex singulis degustando famẽ uitet. At si neq; uis, neq; cupiditas deest, nulla uarietate solicitandus aeger est: ne plus assumat, quàm concoquat. Neq; uerum est, quod ab eo dicitur: facilius concoqui cibos uarios. edũtur enim facilius. ad concoctionem aũt materiae genus, & modus pertinent. Neq; inter magnos dolores, ut neq; increscente morbo tutũ est, aegrũ cibo impleri: sed ubi inclinata iam in melius ualetudo est. Sunt aliae quoq; obseruationes in febribus necessariae. atq; id quoq; uidendũ est, quod quidam solum praecipiunt: an astrictum corpus sit: an profluat. quorum alterum strangulat quod continet: alterum digerit. nam si astrictum est, ducenda aluus est: mouenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse uehementibus gestationibus, corpus in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, uigiliam prodest. Vtile est etiam ducere in balneum: prius demittere in solium: tum ungere: iterum ad solium redire: multaq; aqua fouere inguina: interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere: uti cibo rarius, & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeq; oleribus, qualia sunt, lapatium, urtica, malua, uel iure etiam concharum, musculorum'ue, aut locustarum: neq; danda caro nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis & ante cibum, & post hunc: & cum hoc ultra quàm sitis coget. Poterit'q; à balneo ẽt pinguius, aut dulcius dari uinum. poterit semel, aut bis interponi graecum salsum. Contra uero si corpus profluet, sudor coercendus: quies adhibenda erit tenebris: somnoq;, quandocunq; uolet, utendum. non nisi leui gestatione corpus agitandum: & pro genere mali subueniendum. Nam si uenter fluit: aut si stomachus non continet, ubi febris

decreuit, liberaliter oportet aquam tepidā potui dare, & uomere cogere: nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet: aut uetus morbus est. Si uero sudor exercet, duranda cutis est uel nitro, uel sale: quæ cū oleo miscentur. At si leuius id uitium est, oleo corpus ungendum est. si uehementius, rosa, uel melino, uel myrteo: cui uinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est: cum uenit in balneum, prius ungendus: deinde in solium demittendus est. Si in cute uitium est: frigida quoq;, quàm calida aqua melius utetur. Vbi ad cibum uentum est: dari debet is ualens, frigidus, siccus simplex, qui quam minime corrumpi possit: panis tostus, caro assa, uinū asperum, uel certe subausterum: si uenter profluit, calidum: si sudores nocent, uomitusq; sunt, frigidum.

Quomodo pestilentes febres curari debeant. Caput. VII.

Desiderat etiam propriam animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hac minime utile est, aut fame, aut medicamentis uti: aut ducere aluum. Si uires sinunt, sanguinem mittere optimum est: præcipueq; si cum dolore febris est. Si id parum tutum est, ubi febris aut tenuata est, aut leuata est: uomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in alijs morbis ducere in balneum opus est: uinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinosa. inter quæ quoq; carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt: eo maturius auxilia, etiā cum quadam temeritate rapienda sunt. Quod si puer est, qui laborat: neq; tantum robur eius est, ut sanguis mitti possit: siti ei utendum est: ducenda aluus, uel aqua, uel ptisanæ cremore: tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto non sic pueri ut uiri curari debent. Ergo, ut in alio quoq; genere morborum parcius in his agendum est. Non facile sanguinem mittere, non facile ducere aluum, non cruciare uigilia, famé ue, aut nimia siti, conuenit. Vomitus post febrem eliciendus est: deinde dandus cibus ex leuissimis: tum is dormiat: postero quoq; die si febris manet, abstineatur. Tertio ad similem cibum redeat. Dandáq; opera est quantum fieri potest, ut inter oportunam abstinentiam cibosq; oportunos, omissis cæteris, nutriatur. Si uero ardens febris extorret: nulla medicamenti danda potio est: sed in ipsis accessionibus oleo, & aqua refrigerandus est: quæ miscenda manu sunt, donec albescant: & conclaui tenendus, quo multum, & purum aërem trahere possit: neq; multis uestimentis strangulandus, sed admodum leuibus tantum uelandus est. Possunt etiam super stomachum imponi

folia uitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia uexandus est. alendus maturius est: idest à die tertio, & ante cibũ. isdẽ perungendus. Si pituita in stomacho coijt: inclinata iam accessione uomere cogendus est: & tunc dandum frigidum olus: aut pomum ex his, quæ stomacho conueniunt. Si siccus manet stomachus, protinus uel ptisanæ, uel alicæ, uel orizæ cremor dandus est: cũ quo recens adeps cocta sit. Cum uero in summo incremento morbus est: utiq; non ante diem quartum magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat et ultra satietatem: & cũ iam uenter, & præcordia ultra modũ repleta, satisq; refrigerata sunt: uomere debet. Quidã ne uomitũ quidem exigunt: sed ipsa aqua frigida, tantũ ad satietatem data, pro medicamento utuntur. Vbi utrunlibet factum est: multa ueste operiendus est: & collocandus ut dormiat. Fereq; post longam sitim, & uigiliã, post multam satietatem, post infractum calorẽ, plenus somnus uenit, per quem ingens sudor effunditur: idq; præsentissimum auxilium est. Sed in his tamen, in quibus præter ardorem nulli dolores, nullus præcordiorum tumor, nihil prohibẽs uel in thorace, uel in pulmone, uel in faucibus, non ulcus, non deiectio, non profluuium alui fuit. Si quis autem in eiusmodi febre leuiter tussit, is neq; uehementi siti conflictatur: neq; bibere aquam frigidam debet: sed eo modo curandus est quo in cæteris febribus præcipitur.

Curatio semitertianæ febris quæ hemitritæos dicitur. Caput. VIII.

At ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον medici appellant: magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunq; frequentiores accessiones, decessionesq;, ut aliud morbi genus uideri possit: porrigitq; febris inter horas uigintiquatuor et triginta sex, ut quod idem est: non idem esse uideatur. Et magnopere necessarium est, neq; dari cibum, nisi in ea remissione, quæ uera est: & ubi ea uenit, protinus dari: plurimiq; sub alterutro curantis errore subito moriuntur. ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet: tum dari cibus, qui neq; incitet febrem: & tamen longum eius spatium sustineat.

Curatio lentarum febrium. Caput. IX.

Nonnunquam etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent: ac neq; cibo, neq; ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbũ mutet. Fortasse enim curationi

oportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adiectũ, corpus eius pertractandum est. quoniam interdum sic euenit, ut horror oriatur: et fiat initium quoddam noui motus: exq; eo cum magis corpus incaluit: sequatur et remissio. In his frictio quoq; ex oleo, & sale salubris uidetur. at si diu frigus est et torpor, & iactatio corporis, non alienum est in ipsa febre dare mulsi tres, aut quatuor cyathos: uel cum cibo uinum bene dilutum. Intenditur enim sæpe ex eo febris, & maior ortus calor, simul & priora mala tollit: & spem remissionis in ea curatione ostendit. Neq; hercule ista curatio noua est: qua nunc quidam traditos sibi ægros, qui sub cautioribus medicis trahebantur: interdum cõtrarijs remedijs sanant. si quidem apud antiquos quoq; ante Erophilum, & Erasistratum, maximeq; post Hippocratem fuit Petro quidam qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis uestimentis operiebat: ut simul calorem ingentem, sitimq; excitaret. Deinde ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidã potui dabat: ac si mouerat sudorem, explicuisse se ægrum iudicabat. si non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat: & tum uomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat: protinus suillã assam, & uinum homini dabat. Si non liberauerat: decoquebat aquam sale adiecto, eamq; bibere cogebat, ut mouendo uentrem purgaret. & intra hæc omnis eius medicina erat. eaq; non minus grata fuit his: quos Hippocratis successores non refecerant: quàm nunc est his, quos Erophili, uel Erasistrati æmuli diu tractos non expedierunt. Neq; ideo tamen non est temeraria ista medicina: quia plures, si protinus à principijs excepit: interemit. Sed cum eadẽ omnibus conuenire non possint: ferè quos ratio nõ restituit: temeritas adiuuat. Ideoq; eiusmodi medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt. Sed est circunspecti quoq; hominis et nouare interdũ: & augere morbũ: et febres accendere: q a curationẽ, ubi id quod est, nõ recipit: potest recipere id, quod futurũ est.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ. Caput. X.

Considerãdum etiam est febres ne solæ sint: an alia his quoq; mala accedant. i dest num caput doleat: num lingua aspera: nũ præcordia intẽta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & in id ingerere: deinde habere duo pittacia, quæ latitudinẽ frontis, longitudinẽq; æquẽt. Ex his inuicem alterũ in aceto & rosa habere, alterum in fronte: aut intinctam hisdem lanam succidam imponere. Si acetũ offendit, pura

rosa utendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo. si ista parum iuuant: teri pōt uel iris arida, uel nuces amaræ, uel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorū quidlibet ex aceto impositum dolorē minuit: sed magis aliud in alio. Iuuat ēt panis cum papauere iniectus, uel cum rosa, cerussā, spuma'ue argenti. Olfacere quoq; uel serpillum, uel anethum non alienum est. At si in præcordijs inflammatio, et dolor est: primo super imponenda sunt cataplasmata reprimentia, ne si calidiora fuerint: plus eò materiæ concurrat. Deinde ubi prima inflammatio se remisit: tunc demum ad calida, & humida ueniendū est: ut ea quæ remanserint, discutiant. Notæ uero inflammationis sunt quatuor, rubor, & tumor cum calore, & dolore. Quo magis errauit Erasistratus, qui febrē nullam sine hac esse dixit. Ergo si sine inflammatione dolor est: nihil imponendum est. Hunc enim statim ipsa febris soluit. At si neq; inflammatio, neq; febris, sed tantum præcordiorum dolor est: protinus calidis, & siccis fomentis uti licet. Si uero lingua sicca est, & scabra: detergenda primum penicillo est ex aqua calida. deinde ungenda mixtis inter se rosa, et melle. Mel purgat: rosa reprimit: simulq; siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, ubi penicillo detersa est: ungi rosa debet: cui ceræ sit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit. Caput. XI.

Solet ēt ante febres esse frigus, idq; uel molestissimū morbi genus est. Vbi id expectatur, omni potione prohibendus æger est. hæc enim paulo ante data multum mali adijcit. Item maturius ueste multa tegendus est. admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim uehementissimi calores incipiant: sed paulatim accrescant. Perfricādæ quoq; eæ partes manibus unctis ex uetere oleo sunt: eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentiq; medici quidam una frictione ēt ex quolibet oleo sunt. In harū febriū remissionibus nonnulli tres, aut quatuor sorbitionis cyathos etiamnum ultra manente febre dant. deinde ea bene finita reficiunt stomachum cibo frigido, et leni. Ego tum hoc puto tentandum, cum parū cibus semel & post febrem datus prodest. sed curiose perspiciendū est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoq; genere ualetudinis iam minui febris uidetur: & rursus intenditur. itaq; ei remissioni credendum est: quæ etiam immoratur: & iactationem, fœtoremq; quendam oris, quem ὄζαν græci uocant, minuit. Illud satis conuenit, si cotidie pares accessiones sunt: cotidie paruum cibum dandum. si impares, post grauiorem cibum: post leniorem, aquam mulsam.

Curatio horroris in febribus. Caput. XII.

h Orror autem eas ferè febres antecedit: quae certū habent circuitum, & ex toto remittuntur. Ideoq; tutissimae sunt, maximéq; curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt: neq; alui ductio, neq; balneum, neq; uinum, neq; medicamentum aliud recte datur. incertū est enim quando febris uentura sit: ita fieri potest, ut si subito uenerit, summa in eo pernicies sit: quod auxilij causa sit inuentū. Nihilq; aliud fieri pōt, quàm ut primis diebus bene abstineatur aeger. deinde sub decessu febris eius, quae grauissima est: cibū sumat. at ubi certus circuitus est: facilius oīa illa tentantur: quia facilius proponere nobis et accessionū, & decessionū uices possumus. In his autem cum ueterauerunt: utilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est: deinde diuidenda curatio est: & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit: dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & uomere eum cogere. nam ferè talis horror ab his oritur, quae biliosa in stomacho resederunt. idem faciendū est, si proximo quoq; circuitu aeque cessit: saepe enim sic discutitur. iamq; quod genus febris sit, scire licet. itaq; sub expectatione proxime accessionis, quae instare tertia potest: deducendus in balneum est: dādaq; opera est, ut per tempus horroris in solio sit. si ibi quoq; senserit: nihilominus idem sub expectatione accessionis quartae faciat. si quidem eo quoq; modo saepe id discutitur. si nec balneū quidem profuit: ante accessionem allium edat: aut bibat calidā aquam cum pipere: si quidem ea quoq; assumpta calorem mouent, qui horrorem nō admittit. Deinde eo modo quo in frigore praeceptū est: anteq̄ inhorrescere possit, opiatur. Fomentisq; protinus ualidioribus totum corpus circundare conuenit, maximéq; inuolutis extinctis testis, & titionibus. Si nihilo minus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa uestimenta perfundatur: cui aeque ex calefacientibus aliquid sit adiectum. adhibeaturq; frictio quantam is sustinere poterit, maximéq; in manibus, & pedibus: & spiritum ipse contineat. neq; desistendum est etiam si horror est. Saepe enim pertinacia iuuantis malum corporis uincit. Si quid euomuit, danda aqua tepida: iterumq; uomere cogendus est: utendumq; eisdē est, donec horror finiatur. Sed praeter haec, ducenda aluus est, si tardius horror quiescit: si quidem id quoq; exonerato corpori prodest. Vltima quoq; post haec auxilia sunt gestatio, & frictio. Cibus autem in eiusmodi morbis maxime dandus est: qui mollem aluū praestet. Caro glutinosa, uinum cum dabitur, austerum.

Curatio cotidianæ febris. Caput. XIII.

Haec ad omnes circuitus febriū pertinent. discernendæ tñ singulæ sunt: sicut rationē habent dissimilem. si cotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet: tum cibis altero quoq; die uti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneū, & uinum, magísq; si horrore sublato hæc superest.

Curatio tertianæ febris. Caput. XIIII.

Si tertiana uero, quæ ex toto intermittit, aut quartana est: medijs diebus & ambulationibus uti oportet, alijsq; exercitationibus, & unctionibus. quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus in hoc genere morborum multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat: deinde uinū dabat. quod quamuis pleraq; eius uiri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præterijt. Est enim anceps ipse, si tertiana febris est: tertio die post accessionē dicit aluum duci oportere. quinto post horrorem uomitum elicere. deinde post febrem, sicuti illi mos erat, adhuc calidis dare cibum, & uinum. sexto die in lectulo detineri. sic enim fore ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse uerisimile est. Tutius tamen est, ut hoc ipso ordine utamur tria remedia, uomitus, alui ductionis, uini potus per triduum: idest die tertio, & quinto, & septimo tentare. nec uinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si uero primis diebus discussus morbus non est: inciditq; in uetustatem, quo die febris expectabitur: in lectulo se contineat: post febrem perfricetur: tum cibo assumpto bibat aquā. postero die, quo cibo uacat, & ab exercitatione, unctioneq; aqua tantum contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si uero imbecillitas urgebit: & post febrem uinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

Curatio quartanæ febris. Caput. XV.

Eadem in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est: diligentius ab initio præcipiendū est, quid in ea debeat fieri. Igitur si cui cum horrore febris accessit, eaq; desijt: eodem die, & postero, tertioq; cōtinere se debet: & aquā tantūmodo calidam primo die post febrē sumere: biduo proximo quantū fieri pôt ne hanc quidē. si quarto die cum horrore febris reuertitur, uomere

sicut ante præceptum est: deinde post febrem modicũ cibum sumere, uini quadrantem. Postero, tertioq; die abstinere: aqua tantummodo calida, si sitiet, assumpta: septimo die balneo frigus præuenire: abstinere, continere se debet: & aqua tantummodo calida si sitiet: ac tum iterũ nono die balneo frigus præuenire: si febris redierit, ducere aluũ. ubi ex eo corpus conquieuerit, inunctũ ante uehementer perfricari: eodem modo sumere cibum & uinum: biduo proximo se abstinere frictione seruata. decimo die rursus balneum experiri: & si postea febris accesserit, æque perfricari. uinum copiosius bibere. ac si proximum est quies tot dierum, ut abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si uero nihilominus remanet: aliud ex toto sequendum est curationis genus: idq; agendum, ut quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet: qui primis diebus ducendã aluum: deinde abstinendũ usq; in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit: tamen etiã febre liberatus, uix refectioni ualebit. adeo si febris sæpius accesserit: concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit: balneum neq; ante febrem, neq; post eam tentandum erit: nisi interdũ iam horrore discusso. Horror ipse per eadẽ quæ supra præscripta sunt expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi: & uehementer perfricari: cibum & ualidum, & fortiter assumere. uino uti quantum libebit. postero die cum satis quieuerit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter: cibum accipere sine uino: tertio die abstinere. quo die uero febrem expectabit: ante surgere, & exerceri, dareq; operam non oportet, ut in ipsam exercitationẽ tempus febris incurrat. sic. n. sæpe illa discutitur. At si in opere occupauit: tum demum se recipere. In eiusmodi ualetudine medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, uinum. Si uenter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facile ualidiores faciunt. si imbecillitas occupauit: pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet: adhibẽda tamen frictio est. si hæc quoq; uehemens onerat: intra quietem, & unctionem, & cibum sistendũ est: dandaq; opera est, ne qua cruditas in cotidianam id malum uertat. Nam quartana neminem iugulat. sed si ex ea facta cotidiana est: in malis æger est. Quod tamen nisi culpa uel ægri, uel curantis, nunquam fit.

Curatio duarum quartanarum. Caput. XVI.

T si duæ quartanæ sunt: neq; hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt: aut ex toto quiescere opus est: aut si id difficile est, leuiter ambulare: considere diligenter inuo-

lutis pedibus, & capite. Quoties febris accessit, & desijt, cibum modicum sumere, & uinum. reliquo tempore nisi imbecillitas urget: abstinere. Aut si duæ febres penè iunguntur, post utrãq; cibum sumere. deinde uacuo tempore & moueri aliquid, & post unctionem cibo uti. Cum uero uetus quartana raro, nisi uere soluatur: utiq; eo tempore attendendum est ne quid fiat, quod ualetudinem impediat. Prodestq; in uetere quartana mutare subinde uictus genus: à uino ad aquam: ab aqua ad uinum: à lenibus cibis ad acres: ab acribus ad lenes transire: esse radicem: deinde uomere: iure'ue pulli gallinacei uentrem resoluere: oleum ad frictiones adijcere: calefacientia ante accessionem sorbere, uel aceti cyathos duos, uel unũ sinapis cum tribus græci uini salsi, uel mixta paribus portionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrram. per hæc enim similiáq; corpus agitandum est, ut moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei cõuenit: eóq; uitare frigus, calorem, cruditatẽ, lassitudinẽ. Facile enim reuertitur: nisi à sano quoq; aliquandiu timetur.

Curatio cotidianæ febris, quæ ex quartana facta sit. Caput. XVII.

a T si ex quartana cotidiana facta est: cum id uitio inciderit, per biduũ abstinere oportet. frictione uti: aquam tantummodo uesperi potui dare. tertio die sæpe fit ne febris accedat. sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus. at si manet: per biduum abstinentia, quanta maxime imperari corpori potest: fricatione cotidie utendum est.

De tribus insaniæ generibus: & primo de eius curatione, quæ à græcis phrenitis dicitur. Caput. XVIII.

e T febrium quidem ratio exposita est. supersunt uero alij corporis affectus: qui huic superueniunt. ex quibus eos, qui certis partibus assignari non possunt: protinus iungam. Incipiam ab insania: primamq; huius ipsius partẽ aggrediar: quæ et acuta, et in febre est: græci φρενῖτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdũ in accessione ægros desipere: et loqui aliena. Quod nõ quidẽ leue est: neq; incidere potest, nisi in febre uehementi: non tamen æque pestiferum est. Nam plerunq; breue esse consueuit: leuatóq; accessionis impetu protinus mens redit. Neq; id genus morbi remedium aliud desiderat: quàm quod in curanda febre præceptum est. Phrenitis uero tum demum est: cum continua demẽtia esse incipit: aut cum æger quamuis adhuc sapiat: tamen quasdã ua-

nas imagines accipit. perfecta est ubi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt: si quidem ex phreniticis alij hilares, alij tristes sunt: alij facilius continentur, et intra uerba desipiunt. alij consurgunt, & uiolenter quædam manu faciunt. atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant: alij etiam artes adhibent: summamq; spem sanitatis in captandis maiorum operum occasionibus præbent: sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra uerba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant: onerare asperioribus coercitionibus superuacuum est. Eos uero qui uiolentius se gerunt, uincire cõuenit: ne uel alteri, uel sibi noceant. Neq; credendum est si uinctus aliquis dum leuari uinculis cupit: sanum iam se fingat, quamuis prudẽter & miserabiliter loquatur: quoniam is dolus insanientis est. Ferè uero antiqui tales ægros in tenebris habebant: eo quod eis contrarium esse exterreri: & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades tanquam tenebris ipsis terrentibus in lumine habendos esse dixit neutrum tamen perpetuum est: alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturq; in quibus nullum discrimen deprehendi uel hoc, uel illo modo possit. Optimum itaq; est utrunq; experiri: & habere eum, qui tenebras horret, in luce: eum q̃ lucem, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, æger si uires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est. Remedia uero adhibere ubi maxime furor urget, superuacuum est. simul enim febris quoq; increscit. itaq; tũ nihil nisi continendus æger est. Vbi uero res patitur, festinanter subueniendum est. Asclepiades perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur: rationem hanc secutus, quod neq; insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis nisi in remissione eius recte mitteretur. Sed ipse in his somnum multa frictione quæsiuit, cũ & intentio febris somnum impediat: & frictio non nisi in remissione eius utilis sit. Itaq; hoc quoq; auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti periculo recte fiunt aliàs omittenda. & continuata quoq; febris habet tempora: qbus & si non remittit, non tamen crescit. Estq; hoc ut non optimum, sic tamen secundum remedij tempus. Quod si uires ægri patiuntur, sanguis quoq; mitti debet. Nec minus deliberari potest an aluus ducenda sit. tum interposito die conuenit caput ad cutem tondere: deinde aqua fouere. in aqua uerbenæ aliquæ decoctæ sint, uel ex reprimentibus: aut prius fouere: deinde tondere: & iterum fouere: ac nouissime rosa caput, naresq; implere: offerre etiam naribus rutam ex aceto contritam: mouere sternutamenta medicamentis in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in his, quibus uires non desunt. Si uero imbecillitas est,

rosa tantum caput adiecto serpillo, similiq; aliquo madefaciendũ est. Vtiles etiam in quibuscunq; uiribus herbæ duæ sunt, solanum, & muralis: simul ex utraq; succo expresso caput impleatur. cum se febris remiserit, frictione utendum est. partius tamen in his qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Aduersus omnium aũt sic insanientium animos, gerere se pro cuiusq; natura necessarium est. Quorundã enim uani metus leuandi sunt: sicut in homine prædiuite famẽ timente incidit: cui subinde falsæ hæreditates nunciabãtur. Quorũdam audacia coercenda est: sicut in his fit, in quibus continẽdis plagæ quoq; adhibentur. Quorundam etiã intempestiuus risus & obiurgatione, & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitationes: ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusq; proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quàm repugnandũ est. paulatimq;, & non euidenter ab his, quæ stulte dicentur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiã elicienda ipsius intentio, ut fit in hominibus studiosis literarum quibus liber legitur: aut recte si delectantur: aut perperam, si id ipsum eos offendit. emendando enim conuertere animum incipiunt. Quin etiam recitare si qua meminerunt cogendi sunt. Ad cibum quoq; quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus uero sic affectis somnus & difficilis, & præcipue necessarius est. sub hoc enim pleriq; sanescunt. Prodest ad id, atq; etiam ad mentem ipsam componendam crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus uigilant hi, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in qua papauer, aut ὑοσκύαμος decocta sit: alij mandragoræ mala puluino subijciunt: alij uel amomum, uel sicamini lachrymam fronti inducunt. hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum græci morũ σικάμινον appellant: mori nulla lacrhima est. sic uero significatur lachrima arboris in Aegypto nascẽtis: quã ibi μωρόσυκον appellãt. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua subinde spongia os, & caput fouent. Asclepiades ea superuacua esse dixit, quoniã in Lethargum sæpe cõpellerent. Præcipit aũt ut primo die à cibo, potione, somno abstineretur: uespere ei daretur potui aqua: tunc frictio admoueretur lenis, ita ut ne manum quidem qui fricaret, uehementer imprimeret. postero deinde die hisdẽ omnibus factis, uespere ei daretur sorbitio, et aqua: rursusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, ut somnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut illo consitente nimia frictio etiam lethargi periculum afferat. Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis accersendus est, habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoq; necessaria est: ne quem obdormire uolumus:

excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens: uel gestatio post cibum & noctu, maximeq; suspensi lecti motus. Neque alienum est, si neque sanguis ante missus est: neque mens constat: neque somnus accedit: occipitio inciso cucurbitulam admouere. quae quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoq; adhibenda est. Nam neq; implendus æger est, ne insaniat. neq; ieiunio utiq; uexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeq; sorbitione, potione aquæ mulsæ: cuius ternos cyathos bis hyeme: quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est: quod spatium longius recipit: quia ferè sine febre incipit: leues deinde febriculas excitat: & consistit in tristitia, quam uidetur bilis atra contrahere. in hac utilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda per album ueratrum, uomitumq; purgatio. post utrũlibet adhibenda bis die frictio est. si magis ualet, frequens etiã exercitatio. In ieiuno uomitus: cibus sine uino dandus ex media materia est. Quam quotiens posuero, scire licet etiam ex infirmissima dari posse: dum ne ea sola quis utatur: ualentissima tantummodo esse remouenda. præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima. remouendi terrores, & potius bona spes afferenda. quærenda delectatio ex fabulis, ludisq;: quibus maxime capi sanus assueuerat. Laudanda si qua sunt ipsius opera: & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda uana tristitia. Subinde admonendus in his ipsis rebus, quæ sollicitant: cur non potius letitiæ, q̃ sollicitudinis causa sit. Si febris quoq; accessit, sicut aliæ febres curanda est. Tertium insaniæ genus est ex his longissimum, adeo ut uitam ipsam non impediat: quod robusti corporis esse consueuit. huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente falluntur: qualem insanientem Aiacem, uel Orestem poëtarum fabulæ ferunt. quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt: ante omnia uidẽdum est, tristes, an hilares sint. In tristitia nigrum ueratrum deiectionis causa: in hilaritate album ad uomitum excitandum dari debet. idq; si in potione non accepit: pani adijciendum est, quo facilius fallat. nam si bene se purgauerit: ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum ueratrũ parum profecerit: interposito tempore iterũ dari debet. Neq; ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm serio insanientium. Illud quoq; perpetuum est in omnibus morbis: ubi ab inferiore parte purgandus aliquis est, uentrem eius ante soluendum esse: ubi à superiore, comprimendum. Si uero consilium insanientem fallit: tormentis quibusdam optime curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, uincu-

lis, plagis coercendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. sic enim fiet ut paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subito etiam terreri, & expauescere in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animum uehemẽter perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio: cum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest etiam si ipse sine causa subinde rideat: an mœstus, demissusq; sit. nam demens hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi: melius curatur. si nimia tristitia est: prodest lenis, sed multa bis die frictio. Itẽ per caput aqua frigida infusa: demissumq; corpus i aquã, & oleum. Illa communia sunt, insanientes uehementer exerceri debere: multa frictione uti: neq; pinguem carnẽ, neq; uinum assumere: cibis uti post purgationem ex leui materia quàm leuissimis. non oportere esse uel solos, uel inter ignotos, uel inter eos quos aut contemnunt: aut negligant. mutare debere regiones: & si mens redit, annua peregrinatione esse iactandos. Raro, sed aliquando tamen ex metu deliriũ nascitur. Quod genus insanientium speciæ, similiq; uictus genere curandum est: præterquàm quod in hoc insaniæ genere solo recte uinum datur.

Cardiaci morbi curatio. Caput. XIX.

Vic morbo præcipue contrarium est id genus, quod καρδιακὸν à græcis nominatur: q̃uis sæpe ad eum phrenitici transeunt. Si quidem mens in illis labat:
b
in hoc constat. Id autem nihil aliud est, quàm nimia imbecillitas corporis: quod stomacho languente immodico sudore digeritur. Licetq; protinus scire id esse, ubi uenarũ exigui, imbecilliq; pulsus sunt. Sudor autem supra cõsuetudinem et modo, & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atq; etiam capite prorũpit: pedibus tantummodo et cruribus siccioribus, atq; frigentibus. At ubi id morbi genus est: curatio prima ẽ, supra præcordia imponere quæ reprimant cataplasmata. secunda, sudorẽ prohibere. id præstat acerbum oleũ, uel rosa, uel melinũ, aut myrteũ. quorũ aliquo corpus leuiter perungendũ: cæratumq; ex aliquo horum tum imponendum est. Si sudor uincit, delinendus homo est uel gypso, uel argenti spuma, uel cimolia creta: uel etiam subinde horum puluere respergendus. Idem præstat puluis ex contritis aridi myrti, uel rubi folijs: aut ex austeri, et boni uini arida fece. Pluraq; similia sunt: quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex uia puluis iniectus. Sup hæc uero quo minus corpus insudet: leui ueste debet esse cõtectus, loco nõ calido, fenestris patentibus

sic,ut per flatus quoq; aliquis accedat. Tertium auxilium est imbecil litati iacentis uino,ciboq; succurrere. Cibus nō multus quidē, sed sæpe tamen nocte,ac die dandus est,ut nutriat:neq; oneret. is esse debet ex infirmissima materia: & stomacho aptus. nisi autem necesse est, ad uinum festinare non oportet. si uerendum est ne deficiat, tum & in trita ex hoc,et hoc ipsum austerum quidem,sed tamen tenue meracū. Egelidum subinde & liberaliter dandū est adiecta polenta: si modo is æger parum cibi assumit. id'q; uinū esse debet neq; nullarum uiriū, neq; ingentium:recte'q; tota die,ac nocte uel treis heminas æger bibet. si uastius corpus est: plus etiam. Si cibum nō accipit,perunctum ante perfundere aqua frigida conuenit: & tum dare. Quod si stomachus resolutus parum continet,& ante cibum,& post eum: sponte uomere oportet: rursus'q; post uomitum cibum sumere. si ne id quidem manserit, sorbere uini cyathum: interposita'q; hora sumere alterum. si id quoq; stomachus reddiderit:totum corpus bulbis contritis super illinendum est. qui ubi inaruerunt,efficiunt,ut uinum in stomacho contineatur:ex'q; eo toti corpori calor,uenis'q; uis redeat. Vltimum auxilium est,in aluum ptisanæ,uel alicæ cremorem ex inferioribus partibus iniicere,si quidem id quoq; uires tuetur. Neq; alienum est naribus quoq; æstuantis admouere quod reficiat:idest rosam,& uinum. Et si qua in extremis partibus frigent: unctis,& calidis manibus fouere. per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur: & uita prorogetur:incipit iam tēpus ipsum esse præsidio. Vbi in tuto esse uidetur:uerendum est tamen ne ad eandem imbecillitatem cito recidat. Itaq; uino tantum remoto,cotidie ualidiorem cibum debet assumere: donec satis uirium corpori redeat.

De lethargo,& eius curatione. Caput. XX.

Alter quoq; morbus est aliter phrenitico cōtrarius. In illo difficilis somnus,prompta ad omnem audaciam mēs est. At in hoc marcor & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, λήθαργον græci nominant. atq; id quoq; genus acutū est: & nisi succurritur,celeriter iugulat. Hos ægros quidā subinde excitare nituntur admotis his,quæ per sternutamenta euocantur: & his,quæ odore fœdo mouent,qualis est pix cruda, lana sucida,piper,ueratrum,castoreum,acetum,allium,cepa,iuxta etiam galbanum incendunt,aut pilos,aut cornu ceruinum. si id non est,quodli bet aliud. Hæc enim cum comburuntur,odorem fœdū mouent. Tharrias uero quidam accessionis esse id malum dixit:leuari'q; cum ea decessit. Itaq;

cessit. Itaq; eos qui subinde excitant, sine usu male habere. Interest aūt in decessione expergiscatur æger: an cum febris non leuetur: aut leuata quoq; ea somnus urgeat. Nam si expergiscatur, adhibere ei ut sopito superuacuum est. neq; enim uigilando melior fit: sed per se, si melior est: uigilat. Si uero continens ei somnus est: utiq; excitandus est. sed his temporibus quibus febris leuissima est, ut et excernat aliqd, & sumat. Excitat aūt ualidissime repente aqua frigida infusa post remissionem. Itaq; perunctum oleo multo corpus tribus, aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit: si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt: ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem causa caput radendum: deinde postea fouendum est aqua: in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa, et aceto. Præcipueq; proficit, & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbū ipsum depellendum capiti, fronti'ue impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeq; oportune cibus datus: idest in remissione quanta maxima inueniri poterit: aptissima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic ut si cotidie grauis accessio est: hæc cotidie detur. Si alternis, post grauiorem, sorbitio: post leuiorem, mulsa aqua. Vinū quoq; cum tempestiuo cibo datum, nō mediocriter adiuuat. quod si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit: cætera eadem seruanda sunt. Ante accessionem aūt tribus, quattuor'ue horis castoreum, si uenter astrictus est: mixtum cum scamonea: si nō est, per se ipsum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis utendum est plenioribus. Si dura, in hisdem sorbitionibus subsistendū: imponendūq; est præcordijs, quod simul et reprimat, et emolliat.

De aqua inter cutem, hoc est hydropico morbo. Caput. XXI.

Sed hic quidem acutus est morbus. Longus uero fieri potest eorū, quos aqua inter cutem male habet: nisi primis diebus discussus est: ὕδερον græci uocant. Atq; eius tres species sunt. Nam modo uentre uehementer intento creber intus ex motu spiritus sonus est. modo corpus inæquale est: tumoribus aliter, aliterq; per totum id orientibus. modo intus in unum aqua contrahitur: & moto corpore ita mouetur, ut impetus eius conspici possit. Primum τυμπανίτην, secundum λευκοφλεγματίαν, uel ὑπόσαρκα, tertiū ἀσκίτην græci nominant. Cōmunis tñ omniū est humo-

ris nimia abundantia: ob quam ne ulcera quidē in his ægris facile sanescunt. Sæpe uero hoc malū per se incipit. Sæpe alteri uetusto morbo, maximéq; quartanæ superuenit. Facilius in seruis, quàm in liberis tollitur. quia cum desideret famem, sitim, mille alia tedia, longamq; patietiam: promptius his succurritur, qui facile coguntur: quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt: si ex toto sibi temperare non possunt: ad salutem perducuntur. Ideoq; non ignobilis medicus Chrysippi discipulus apud Antigonum regem amicum quendam eius notæ intemperantiæ mediocriter eo morbo implicitum, negauit posse sanari. Cumq; alter medicus epirotes Philippus se sanaturum polliceretur: respondit illum ad morbum ægri respicere: se ad animum. neq; eum res fefellit. Ille.n. cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur: tamen malagmata sua deuorando, bibendóq; suam urinam, in exitium se præcipitauit. Inter initia tamen non difficillima curatio est: si imperata sunt corpori quies, sitis, inedia. At si malum inueterauerit: non sine magna molestia discutitur. Metrodorum tamen Epicuri discipulum referunt: cum hoc morbo tentaretur, neq; æquo animo ferret necessariam sitim: ubi diu abstinuerat: bibere solitum, deinde euomere. Quod si redditur quicquid receptum est: multum tedio demit. si à stomacho retentum est, morbum auget. Ideóq; in quolibet tentandum nō est. Sed si febris quoq; est: hæc in primis submouenda est per eas rationes: per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est: tum demū ad ea ueniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. atq; hic quoq; quæcunq; species est, si nondum nimis occupauit: hisdem auxilijs opus est. multum ambulandum. currendum aliquid est. superiores maxime partes sic perfricandæ, ut spiritum ipse contineat: euocandus est sudor non exercitatione tantūmodo, sed etiam in harena calida, uel laconico, uel clibano, similibusq; alijs: maximéq; utiles naturales, et siccæ sudationes sunt: quales super baias habemus in myrtetis. balneū, atq; omnis humor alienus est. Ieiuno recte catapotia dantur facta ex absinthij duabus: myrrhéue tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia: sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quàm ut uitam sustineat. optimáq; est, quæ urinā mouet. Sed id ipsum tamen molliri cibo, quàm medicamento melius est. Si tamen res coget ut ex his aliquid detur: præstanter id decoquendū, eáq; aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum, crocum, cinnamum, amomum, cassia, myrra, balsamum, galbanum, ladanum, oenante, panace, cardamonum, hebenus, cupressi semen, uua taminia, quā σταφίδα ἀγρίαν græci nominānt: abrotanum, rosæ folia, acorum, ama-

ræ nuces, tragoriganum, storax, costum, iunci quadrati & rotundi semen: illud κύπειρον, χοῖνον hoc græci uocant. Quæ quotiens posuero, non quæ hic nascuntur, sed quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen quæ leuissima ex his sunt: id est rosæ folia, uel nardi spica tentanda sunt. Vinum quoq; utile est, & austerum: sed quàm tenuissimum. Commodum est etiam lino cotidie uentrem metiri: & qua comprehendit aluum, notam imponere. postero die uidere si plenius corpus sit: an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam sentit. Neq; alienum est metiri & potionem eius, et urinam. Nam si plus humoris excernitur, quàm assumitur: ita demum secundæ ualetudinis spes est. Asclepiades in eo qui ex quartana in hydropa deciderat: se abstinentia bidui & frictione usum: tertio die iam et febre, & aqua liberato cibum, & uinum dedisse, memoriæ prodit. Hactenus communiter de omni specie dici potest. Si uehementius malum est, diducenda ratio curãdi est. Ergo si inflamatio, et ex ea dolor creber est: utilis quotidianus aut alterno quoq; die post cibum, uomitus est. Fomentis siccis, calidisq; utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur: incidenda cutis est: & tum his utendum. Vltimum auxilium est: si cucurbitulæ nihil profuerunt: per aluum infundere copiose aquam calidam, eamq; recipere. Quin etiam cotidie ter, quater'ue opus est uti frictione uehementi cum oleo, & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à uentre abstinendum est. Imponẽdum uero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat: ferramentisq; cãdẽtibus pluribus locis uenter exulcerandus est: & seruanda ulcera diutius. Vtiliter etiam scylla cocta delinitur cutis: sed diu post has inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id uitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est: eas partes quæ tument, subijcere soli oportet: sed non nimium, ne febricula incidat. si is uehementior est, caput uelandum est: utendumq; frictione madefactis tantum manibus aqua: cui sal, & nitrum, & olei paulũ sit adiectum sic, ut aut pueriles, aut muliebres manus adhibeantur: quo molior earum tactus sit. Idq; si uires patiuntur, ante meridiem tota hora: post meridiẽ semi hora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata quæ reprimunt: maximeq; si corpora teneriora sunt. Incidendum quoq; est super talum quattuor ferè digitis ex parte interiore: qua ꝑ aliquot dies frequens humor feratur: atq; ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendũq; multa gestatione corpus est: atq; ubi inductæ uulneribus cicatrices sunt, ad iaendũ & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus ualens esse debet, & glutinosus, maximeq;

citro. Vinum, si per stomachum licet: dulcius. sed ita ut inuicē biduo, triduo'ue, modo aqua, modo id bibatur. Prodest ēt lactucæ marinæ quæ grandis iuxta mare nascitur, semen cum aqua potui datum. Si ualens est qui id accipit: ei scylla cocta sicut supra dixi, delinitur. Authores'q; multi sunt: inflatis uesicis pulsandos tumores esse. Si uero id morbi genus est, quo in uterum multa aqua contrahitur: ambulare, sed magis modice oportet. malagma quod digerat impositum habere: id'q; ipsum super imposito triplici panno fascia, non nimium tamen uehementer astringere. quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus uideo. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est: ficum pinguem contusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia uenter non siccatur: sed humor nihilominus abundat: celeriore uia succurrere, ut is per uentrē ipsum emittatur. Neq; ignoro Erasistrato displicuisse hanc curandi uiam. Morbum enim hunc iocineris putauit. Ideo'q; ita illum esse sanandum: frustra'q; aquam emitti: quæ uitiato illo subinde nascatur. Sed primum non huius uisceris unius hoc uitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde ut inde cœperit: tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit: & iocineri, & cæteris interioribus partibus nocet. conuenit'q; corpus nihilominus esse curandum. neq; enim sanat emissus humor: sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam uenit: quin non omnes in hoc morbo sic curari possint: sed iuuenes robusti, qui uel ex toto carent febre: uel certe satis liberales intermissiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, qui'ue ex atra bile huc deciderūt: qui'q; malum corporis habitum habent: idonei huic curationi non sunt. Cibus autē quo die primum humor emissus est, superuacuus est: nisi si uires desunt. Insequentibus diebus & his uinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatim'q; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solem, sudationes, nauigationes, & idoneos cibos: donec ex toto conualescat. Balneum rarum res amat: frequentiorem in ieiunio uomitum. Si æstas est, in mare natare commodum est. ubi conualuit aliquis, diu tamen alienus ei ueneris usus est.

De tabe, & eius speciebus, & curationibus. Caput. XXII.

Diutius sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos
d *inuasit. Atq; huius quoq; plures species sunt. Vna est qua corpus non alitur: & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis uero in eorū locum subeuntibus,*

summa

summa macies oritur: & nisi occurritur, tollit. ἀτροφίαν hanc græci uocant. Ea duabus ferè de causis incidere consueuit. aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plusquam debet: assumit. ita uel quod deest, infirmat: uel quod superat, corrumpitur. Altera species est, quam græci καχεξίαν appellant: ubi malus corporis habitus est. ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. quod ferè fit, cum longo morbo uitiata corpora, etiam si illo uacant: refectionem tamen nõ accipiunt: aut cum malis medicamentis corpus affectum est, aut cum diu necessaria defuerunt, aut cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquid'ue simile incidit. Huic præter tabem illud quoq; nõnunq̃ accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur: uel aliquæ corporis partes intumescant. Tertia est, longéq; periculosissima species, quam græci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite: inde in pulmonem destillat: huic exulceratio accedit. ex hac febricula leuis fit: quæ etiam cum quieuit, tamen & repetit. Frequẽs tussis est. pus excreatur: interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est: mali odoris est. Itaq; qui de morbo dubitant, hac nota utuntur. Cum hæc genera tabis sint, animaduertere primum oportet, quid sit in quo laboratur. deinde si tantummodo non ali corpus apparet: causam eius attendere: & si cibi minus aliquis quàm debet, assumit: adijcere, sed paulatim: ne si corpus insuetum subita multitudine onerauerit: concoctionem impediat. Si uero plus iusto quis assumere solitus est: abstinere uno die, deinde ab exiguo cibo incipere: cotidie adijcere donec ad iustum modum perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis sole uitato: p manus quoq; exerceri Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari si potest maxime per se ipsum sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum sic, ut interdum oleo quædam adijciantur calefacientia, donec insudet. Prodestq; ieiuno prehendere per multas partes cutem: & attrahere ut relaxetur: aut imposita resina, & abducta subinde idem facere. Vtile est etiam interdum balneum: sed post cibum exiguum. Atq; in ipso solio recte cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi uero esse debent ex his, qui facile concoquuntur: qui maxime aluut. Ergo uini quoq;, sed austeri necessarius usus est. mouenda urina. at si malus corporis habitus est, primum abstinendum est: deinde aluus ducenda. tum paulatim cibi dandi adiectis exercitationibus, unctionibus, frictionibus. Vtilius his frequens balneum est: sed ieiunis etiam usq; sudorem. Cibis uero opus est copiosis, uarijs, boni succi: quiq; etiam minus facile corrumpantur: uino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mitten-

dus est, sed paulatim cotidieq́; pluribus diebus cũ eo, ut cætera quoq; eodem modo seruẽtur. Quod si mali plus est, & uera φθίσις est: inter initia protinus occurrere necessarium est: neq; enim facile is morbus cum inueterauerit, euincitur. Opus est si uires patiuntur longa nauigatione, cœli mutatione sic; ut densius quàm id est, ex quo discedit æger: petatur. Ideoq́; aptissime Alexãdriam ex Italia itur. Fereq́; id posse inter principia corpus pati debet: cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur: id est ab anno duodecimo, ad annum quintũ, & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue tñ non longe gestari cõmodissimum est. Si nauigationẽ aliqua res prohibet: lectica uel alio modo corpus dimouendum est. Tum à negocijs abstinendum est: omnibusq́; rebus, quæ sollicitare animum possunt. somno indulgendum: cauendæ destillationes, ne si quid cura leuarit: exasperetur: & ob id uitanda cruditas: simulq́; sol, & frigus. Os obtegendum: fauces uelandæ: tussicula suis remedijs finienda. et quandiu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestiuus cibus medendum. Eoq́; tempore bibenda aqua. Lac quoq;, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis, siue præcordia tument, siue biliosa urina est, siue sanguis fluxit, pro ueneno est. in phthisi tamen sicut in omnibus longis, difficilibusq́; febriculis recte dari potest. Quod si febris aut nondum incursat, aut iam remisit: decurrendum est ad modicas exercitationes, maximeq́; ambulationes: item lenes frictiones. Balneum alienũ est. Cibus esse debet primo acer, ut alliũ, porrum, idq́; ipsum ex aceto. uel ex eodẽ intubus, ocymum, lactuca. Dein lenis ut sorbitio ex ptisana, uel ex alica, uel ex amylo lacte adiecto. Idem oriza quoq;, et si nihil aliud est: far præstat. Tũ inuicem modo his cibis, modo illis utendum est. adijciendaq́; quædam ex media materia, præcipueq́; uel ex apruna, cerebellũ, uel pisciculus, & his similia. Farina ẽt cum seuo ouillo, caprino'ue mixta, deinde incocta pro medicamẽto est. uinum assumi debet lene, austerum. Hactenus non magna mole pugnatur. Si uehementior noxa est, ac neq; febricula, neq; tussis quiescit: tenuariq́; corpus apparet: ualidioribus auxilijs opus est. Exulcerandus est ferro candenti uno loco sub mento, altero in gutture: duobus ad mammam utranq;. item sub imis ossibus scapularum, quas ὠμοπλάτας græci nocant: sic ne sanescere ultra sinamus, nisi tussi finita: cui per se quoq; medendum esse manifestũ est. Tunc ter, quaterq́; die uehementer extremæ partes perfricandæ. thorax leui manu pertractandus. post cibum intermittenda hora: & perfricanda crura, brachiaq́;. Interpositis denis diebus demittendus est æger in solium: in quo sit aqua calida, & oleum. cæteris diebus bibenda aqua:

tum & uinum: si tussis non est, potui frigidum dandum: si æstas est, egelidum. Vtile est etiam cibos in remissionibus cotidie dari: frictiones, gestationesq; similiter adhiberi. eadem acria quarto, aut quinto die sumere. interdum herbam sanguinalem ex aceto, uel plantaginem esse. Medicamentum etiam est uel plantaginis sucus per se, uel marrubium ex melle concoctum, ita ut illius cyathus sorbillo sumatur: huius cochleare plenum paulatim delingatur: uel inter se mixta, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia: buthyri, et mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt uictus, uehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus cita utiq; uitanda est. Vomitus in hoc morbo si frequens est, pernitiosus est, maximeq; sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adiicere debet exercitationes, frictiones, cibos: deinde ipse se suppresso spiritu perfricare: diu abstinere à uino, balneo, uenere.

De comitialis morbi curationibus. Caput. XXIII.

Inter notissimos morbos est ēt is, qui comitialis, uel maior nominatur. Homo subito concidit: ex ore spumæ mouentur: deinde interposito tempore ad se redit: & p se ipsum consurgit. Id genus sæpius uiros quàm fœminas occupat. ac solet quidem ēt longum esse, usq; ad mortis diem: & uitæ non periculosum: Interdum tamen cum recens est hominem consumit: & sæpe cum si remedia non sustulerunt, in pueris ueneris, in puellis menstruorum initium tollit. modo cum distentione membrorum, aut neruorum prolabitur aliquis: modo sine illa quidem. Hos quoq; hisdem quibus lethargicos excitare conantur, quod admodum superuacuum est: & quia ne lethargicus quidē iis sanatur: & q̄a cum possit ille nunquā expergisci, acq; ita fame interire: hic ad se utiq; reuertitur. Vbi concidit aliquis, si nulla neruorum distentio accessit, utiq; sanguis mitti debet: si accessit, non utiq; mittendus est, nisi alia quoq; hortantur. necessarium aūt est ducere aluum: uel nigro ueratro purgare: uel utrunq; facere si uires patiuntur. tunc caput tondere: oleoq;, & aceto pungere: cibum post diem tertiū simul cum transit hora, qua cōcidit, dare. Neq; sorbitiones aūt his, aliiq; molles, & faciles cibi, neq; caro, minimeq; suilla conuenit: sed mediæ materiæ. Nam et uiribus opus est: & cruditates cauendæ sunt, cum quibus fugere oportet solem: balneum, ignem, omniaq; calefacientia. item frigus, uinum, uenerem, loci præcipitis conspectum, omniumq; terrentium, uomitum, lassitudinem, solicitudines, negocia omnia. Vbi tertio die cibus datus est, intermittere quartum, & inuicem alterum quenq; eadem hora cibi seruata: donec quatuordecim dies transeant, quos ubi morbus excessit: acuti uim

depesuit. at si manet, curandus iam ut longus est. Quod si non quo die primum id incidit, medicus accessit: sed is qui cadere consueuit, ei traditus est: protinus eo genere uictus dabitur: qui supra comprehensus est: expectandus est dies, quo prolabatur: utendumq; tum uel sanguinis missione, uel ductione alui, uel nigro ueratro: sicut præceptum est. In sequentibus deinde diebus per eos cibos quos proposui: uitatis omnibus quæ cauenda dixi: nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit: confugiendum erit ad album ueratrum: ac ter quoq;, aut quater eo utendum: non ita multis interpositis diebus, sic tamen ne iterum unquam sumat, nisi conciderit. Medijs autem diebus uires eius erunt nutriendæ, quibusdã præter ea quæ scripta sunt, adiectis. Vbi mane experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo uetere, cũ capite, excepto uentre, permulceatur. tum ambulatione quàm maxime longa, & recta utatur. post ambulationem loco tepido uehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur. paulum cibi assumat: conquiescat: rursus ante noctem ambulatione utatur: iterum uehementer perfricetur sic, ut neq; uenter, neq; caput contingatur: post hæc cœnet: interpositisq; tribus, aut quattuor diebus, uno aut altero acria assumat. Si ne p hæc quidem fuerit liberatus, caput radat: ungatur oleo uetere, adiecto aceto, & nitro: perfundatur aqua salsa: bibat ieiunus ex aqua castoreũ: nulla aqua nisi decocta potionis causa utatur. Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo se se liberarunt: apud quos miserũ auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicũ uero pertinet, ultimũ est iuxta talũ ex utroq; crure paulum sanguinis mittere: occipitium incidere: & cucurbitulas admouere ferro candente: in occipitio quoq; & infra, qua summa uertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea pernitiosus humor euadat. quibus si finitum malum non fuerit, propè est, ut perpetuum sit. Ad leuandum id tantummodo utendum erit exercitatione, multa frictione, cibisq; his, qui supra comprehensi sunt. præcipueq; uitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

De regij morbi curatione. Caput. XXIIII.

Eque notus est morbus, quem interdum arquatũ, interdum regium nominant: quem Hippocrates ait: si post septimum diem febricitante ægro superuenit, tutum esse mollibus tantũmodo præcordijs substantibus. Diocles ex toto si post febrem oritur, ẽt prodesse. si post hunc febris, occidere. Co-

lor autem

lor autem eum morbum detegit maxime oculorum: in quibus quod album esse debet, fit luteum. Soletq; accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities: & ubi corporis uehemēs motus est, spiritus difficultas, membrorumq; resolutio. atq; ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere aluum: tum si febris est, eam uictus genere discutere. si non est, scamoneam potui dare: uel cum aqua betam albam contritam, uel cū aqua mulsa nuces amaras, absinthium, anesum sic, ut pars huius minima sit. Asclepiades aquam quoq; salsam, & quidem per biduum purgationis causa bibere cogebat ijs, quæ urinam mouent: reiectis. Quidam superioribus omissis, per hæc et p eos cibos, qui extenuant: idē se consequi dicunt. Ego ubiq; si satis uirium est, ualidiora: si parum, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo: primo modicē cibum oportet assumere ex media materia: & uinum bibere græcum salsum, ut resolutio uentris maneat. tum altero triduo ualidiores cibos, & carnis quoq; aliquid esse. intra aquā manere. deinde ad superius genus uictus reuerti cū eo, ut magis satietur omisso græco uino bibere integrum austerū: atq; ita per hæc uariare, ut interdum acres quoq; cibos interponat: interdum ad salsum uinum redeat. Per omne uero tempus utendum est exercitatione, frictione: si hyems est, balneo: si æstas, frigidis natationibus: lecto ēt, & conclaui cultiore. clauso loco uti ludis, lasciuia: per quæ mens exhilaretur. ob quæ regius morbus dictus uidetur. Malagma quoq; quod digerat, super præcordia datū, prodest: uel arida ibi ficus imposita, si iecur, aut lienis affectus est.

De elephantiæ curatione. Caput. XXV.

Ignotus autem penè in italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν græci uocant. isq; longis annumeretur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoq; uitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisq; quasi squamis quibusdam exasperatur: corpus emacrescit: os surae: pedes intumescunt. Vbi uetus morbus est, digiti in manibus, pedibusq; sub tumore conduntur: febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem consumit. protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet: aut nigro ueratro uenter solui: adhibenda tū quanta sustineri potest, inedia est. paulum deinde uires reficiendæ: &

ducenda aluus. post hæc, ubi corpus leuatum est, utendum est exercitatione, præcipueq; cursu. sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus. frictio adhibenda: moderādumq; inter hæc, ut uires conseruentur: balneum rarum esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago, & illita tueri optime uidetur.

De attonitis, & eorum curatione. Caput. XXVI.

a Ttonitos quoq; raro uidemus: quorum & corpus, & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis: interdum morbo: ἀποπληξίαν hūc græci appellant. His sanguis mittendus est. ueratro quoq; albo, uel alui ductione utendum. Tum adhibendæ frictiones: & ex media materia minime pingues cibi. quidam ēt acres: & à uino abstinendum.

De resolutione neruorum: quæ apoplesia, uel paralysis dicitur. Caput. XXVII.

a T resolutio neruorum frequens ubiq; morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres authores illud ἀποπληξίαν, hoc παράλυσιν nominauerunt. Nunc utrunq; paralysin appellari uideo. Solent autem qui per omnia membra uehemēter resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correcti non sunt, diutius quidem uiuunt: sed raro tamē ad sanitatem perueniunt: & plerunq; miserum spiritum trahunt, memoria quoq; amissa. In partibus uero nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra uehementer resoluta sunt, sanguinis detractio uel occidit, uel liberat. Aliud curationis genus uix unquam sanitatem restituit: sæpe mortem. tantum differt uitam: interim infestat. Post sanguinis missionem si non redit & motus, & mens: nihil spei superest. Si rediit: sanitas quoq; prospicitur. At ubi pars resoluta est, prouidet malo corporis, uel sanguis missus, uel aluus ducta. Cætera eadem in utroq; casu facienda sunt. Si quidem uitare præcipue conuenit frigus: paulatimq; ad exercitationes reuertendum est sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet: uel gestetur, uel motu lecti concutiatur: tum id membrum quod deficiet si potest, per se, si minus, per alium moueatur: & ui quadam ad consuetudinem suam redeat. Prodest ēt torpentibus mēbris summam

cutem exasperasse,uel urticis cæsam,uel imposito sinapi sic,ut ubi ru bere cœperit corpus:hæc remoueantur. Scylla quoq; contrita,bulbiq; contriti cum thure recte imponuntur. Neq; alienum est resina cutem tertio quoq; die diutius uellere:pluribus ēt locis aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni uero aptissimum est uetus oleum,uel nitrum aceto,& oleo mixtum. Quin etiam fouere aqua calida marina:uel si ea non est,tamen salsa,magnopere necessarium est. At si quo loco uel naturales,uel etiam manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimum utendum est : præcipueq; in his agitanda membra , quæ maxime deficiunt. Si id non est,balneum tamen prodest. Cibus esse de bet ex media materia,maximeq; ex uenatione. potio sine uino aquæ calidæ. Si tamen uetus morbus est,interponi quarto,uel quinto die pur gationis causa uinum græcum salsum prodest. Post cœnam utilis uomi tus est. Interdum uero etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet uomere:non medicamentis urinam mouere:non sine exer citatione sudores,ut quidam præcipiunt,expedit. Bibenda aqua est bis die: in lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est. deinde reten to spiritu ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ. bal neo raro utendum:mutādum subinde peregrinationibus cœlum. Si do lor est,ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est:deinde in uoluenda,et subijcienda pruna lenis,& sulphur. atq; ita id suffumigan dum:idq; aliquandiu faciēdum. Sed ieiuno cum bene iam concoxerit, cucurbitulæ quoq; sæpe dolenti parti admouendæ sunt:pulsandusq; le uiter inflatis uesicis bubulis is locus est. Vtile est ēt seuum uiscere cum ὑοσκυάμῳ,& urticæ contritis similibus sic,ut omniū par modus sit: idq; imponere : fouere aqua,in qua sulphur decoctum sit. Vtriculi quoq; recte imponuntur aqua calida repleti:aut bitumen cum ordea cea farina mixtum:atq; in ipso potissimū dolore utendum gestatione uehementi est. quod in alijs doloribus pessimum est. Tremor aūt ner uorum æque uomitu,medicamentisq; urinam mouentibus impeditur. Inimica etiam habet balnea,assasq; sudationes. bibenda aqua est. acri ambulatione utendum. item unctionibus, frictionibusq; maxime per seipsum. pila, similibusq; superiores partes dimouendæ. cibo quolibet utendum,dummodo concoctioni utiq; studeatur. Secundum cibum cu ris abstinendum. rarissima uenere utendum est. si quando quis in eā prolapsus est : tum oleo leuiter,diuq; in lectulo perfricari manibus puerilibus,potius quàm uirilibus debet. Suppurationes autem quæ in aliqua interiori parte oriuntur,ubi notæ fuerint: primum id agere oportet p ea cataplasmata,quæ reprimunt:ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde si hæc uicta sunt, p ea malagmata quæ digerunt: dissi-

pentur. Quod si consecuti non sumus, sequitur, ut euocetur: deinde ut maturescat: omnis tunc uomicæ finis est, ut rumpatur. Inditiumq́; est, pus uel aluo, uel ore redditum. sed nihil facere oportet quo minus quicquid est puris, excedat. Vtendum maxime sorbitionibus est: & aqua calida: Vbi pus ferri desijt, transeũdum ad faciles quidem, sed tamen ualidiores, & frigidos cibos, frigidamq́; aquam sic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoq́; cum melle quedam edenda, ut nuclei pinei, uel græcæ nuces, uel auellanæ. Postea submouendum id ipsum, quo maturius induci cicatrix possit. Medicamentum eo tempore ulceri est, succus assumptus uel porri, uel marrubij: & omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem uti in his partibus quæ non afficientur, frictionibus: item ambulationibus lenibus. Vitandúmq́; erit, ne uel luctando, uel currendo, uel alia ratione sanescentia ulcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoq́; omnimodo cauendus sanguinis uomitus est.

De humani corporis interioribus sedibus. Caput. I.

Actenus reperiuntur ea genera morborũ: quæ in totis corporibus ita sunt, ut ijs certæ sedes assignari non possint. Nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi, curationesq́; in noticiam uenient: si prius eorum sedes breuiter ostendero. Caput igitur, eáq;, quæ in ore sunt, non lingua tantummodo, palatóq; terminantur: sed etiam quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra, sinistráq; circa guttur uenæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur: itemq́; arteriæ, quas παρώτιδας uocant: sursum procedentes ultra aures feruntur. atq; in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt: quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt. alterum asperam arteriam nominant: alterum stomachum. arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad uentriculum fertur. illa spiritum, hic cibum recipit: quibus cum diuersæ uiæ sint:. qua coeunt exigua in arteria sub ipsis faucibus lingua est. quæ cũ spiramus, attollitur: cum cibum, potionemq́; assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria dura, & cartilaginosa in gutture assurgit: cæteris partibus residet. Constat ex circulis quibusdam compositis ad imaginem earũ uertebrarum, quæ in spina sunt: ita tñ, ut ex parte exteriore aspera, ex interiore stomachi modo leuis sit. eáq; descendens ad præcordia, cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideóq; spiritus capax, et à tergo spinæ ipsi iunctus in duas fibras ungulæ bubulæ modo diuiditur. huic cor annexũ est natura musculosum, in pectore sub sinisteriore mãma situm: duosq́; quasi uentriculos habet. at sub corde, atq; pulmone transuersum, ex ualida membrana septum est: quod à præcordijs uterum diducat æque neruosum. Multis etiam uenis per id discurrentibus à superiore parte non solum intestina, sed iecur quoq;, lienemq́; discernit. Hæc uiscera proxima: sed infra tamẽ posita dextra, sinistráq; sunt. Iecur à dextra parte sub præcordijs ab ipso septo ortum intrinsecus cauum: extrinsecus gibbum: quod prominens leuiter uentriculo insidet: & in quattuor fibras diuiditur. Ex inferiore uero parte ei fel inhæret. at lienis sinistra non eidẽ septo, sed intestino innexus est: natura mollis, & rarus lõgitudinis, crassitudinisq́; modicæ: isq; paulum à costarum regione in uterum excedens, ex maxima parte sub his conditur. atq; hæc quidem

iuncta sunt. Renes uero diuersi, qui lumbis sub imis costis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi: qui & uenosi sunt: & uentriculos habent: & tunicis super conteguntur: ac uiscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus uero qui intestinorum principium est, neruosus à septimæ spinæ uertebra incipit: ac circa præcordia cum uentriculo committitur. Ventriculus autem qui receptaculum cibi est: constat ex duobus tergoribus. isq; inter lienem, & iecur positus est: utroq; ex his paulum super eum ingrediente. Suntq; etiam membranulæ tenues, per quas inter se omnia ista connectuntur: iunguntur'q; ei septo, quod transuersum esse supra posui. Inde ima uentriculi pars paulum in dexteriorem partem conuersa, in summum intestinum coartatur. Hanc iuncturam πύλουρον græci uocant: quoniam portæ modo in inferiores partes ea quæ excreturi sumus, emittit. ab ea ieiunum intestinum incipit non ita implicitum, cui tale uocabulũ est: quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est in sinus uehementer implicitum. Orbes uero eius per membranulas singuli cum inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partem conuersi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transuerso committitur: quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium, & longum est: in dexteriorem non est. Ideoq; cæcum nominatur. At id quod peruium est, late fusum, atq; sinuatum: minus'q; quàm superiora intestina neruosum: ab utraq; parte huc, atq; illuc uolutum: magis tamen sinisteriores, inferiores'q; partes tenens: contingit iecur, atq; uentriculum. Deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene uenientibus iungitur: atq; hinc dextra recuruatum in imo dirigitur, qua excernit. ideo'q; id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit uero uniuersa hæc omentum ex interiore parte læue, & strictũ: ex superiore mollius. Cui adeps quoq; innascitur: quæ sensu sicut cerebrum quoq;, & medulla caret. At à renibus singulæ uenæ colore albæ ad uesicam feruntur: οὐρητῆρας græci uocant: quod per eas inde descendentem urinam in uesicam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu neruosa, & duplex ceruice plena, atq; carnosa iungitur per uenas cum intestino, eo'q; osse, quod pubi subest. Ipsa soluta, atque liberior est: aliter in uiris, atq; in fœminis posita. Nam in uiris iuxta rectum intestinum est, potius in sinistra partem inclinata. In fœminis super genitale earum posita est: super'q; elapsa ab ipsa uulua sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spaciosius, & compressius à ceruice huius descendit ad colen. In fœminis breuius, & plenius super uuluæ ceruicem

ſe oſtendit. Vuluà autem in uirginibus quidem admodum exigua eſt. In mulieribus uero niſi ubi grauidæ ſunt, non multo maior: quàm ut manu comprehendatur. Ea recta continuatáq; ceruice, quẽ canalem uocant: contra mediam aluum orſa: inde paulum ad dexteriorem coxam cõuertitur: deinde ſuper rectum inteſtinum progreſſa, ilijs fœminæ latera ſua innectit. Ipſa autem ilia inter coxas, & pubem imo uentre poſita ſunt: à quibus ac pube abdomen ſurſum uerſus ad præcordia peruenit: ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana incluſum: quæ omento iungitur: περιτόνιος autem à græcis nominatur.

De curationibus morborum, qui naſcuntur à capite: & primo de eius dolore: deinde de morbo qui circa faciem naſcitur: tum de linguæ reſolutione: poſtremo de deſtillatione, ac grauedine. Caput. II.

h

Is ueluti in conſpectum quendam quatenus ſcire curanti neceſſarium eſt adductis, remedia ſingularũ laborantium partium exequar, orſus à capite. ſub quo nomine nunc ſignifico eam partem, quæ capillo tegitur. Nam oculorum, aurium, dentium dolor, & ſi quis ſimilis eſt: aliàs erit explicandus. In capite autem interdũ acutus, & peſtifer morbus eſt: quem κεφαλαίαν græci uocant. Cuius notæ ſunt horror calidus, neruorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, uomitus: ſic ut uox ſupprimatur, uel ſanguinis ex naribus curſus: ſic ut corpus frigeſcat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maxime circa tempora, uel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas: ſed neq; grauis, neq; periculoſa per hominis ætatem eſt. Interdum grauior dolor, ſed breuis, neq; tamen mortiferus: qui uel uino, uel cruditate uel, frigore, uel igne, aut ſole contrahitur. Hiq; omnes dolores modo in febre, modo ſine hac ſunt: modo in toto capite, modo in parte interdum, ſic ut oris quoq; proximam partem excrucient. Præter hæc ẽt unum inuenitur genus, quod poteſt longum eſſe. ubi humor cutẽ inflat, eaq; intumeſcit, et prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον græci appellant. Ex his, id quod ſecũdo loco poſitum eſt, dum leue eſt: qua ſit ratione curandum, dixi: cum perſequerer ea, quæ ſani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberent. Quæ uero auxilia ſunt capitis, ubi cum febre dolor eſt: eo loco explicitũ eſt, quo febrium curatio expoſita eſt. Nunc de cæteris dicendum: ex quibus id quod acutum eſt, et id quod ſupra conſuetudinem intenditur: idq; quod ex ſubita cauſa, & ſi non peſtiferum, tamen uehemens eſt: primã curationem

habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, sup uacuum est. Satiusq; est abstinere à cibo: si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. si postero die dolor remanet, aluum ducere: sternutamenta euocare: nihil assumere, nisi aquã. sæpe enim dies unus, aut alter totum dolorẽ hac ratione discutit. utiq; si ex uino, uel cruditate origo est. si uero in his auxilij parum est: tonderi oportet ad cutem. deinde considerandũ est: quæ causa dolorem excitarit. si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit: spongiam concauã imponere, subinde in aqua frigida expressam: ungere rosa, & aceto, uel potius his tinctam lanam succidam imponere: aliaq; refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit: caput oportet perfundere aqua calida marina, uel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit: tum caput uehementer perfricare: deinde calido oleo implere: ueste uelare. quidam ẽt id deuinciunt. Alij ceruicalibus uestimentisq; onerant: et sic leuantur. alios calida cataplasmata adiuuant. Ergo ẽt ubi causa incognita est, uidere oportet refrigerantia magis, an calefacientia leniant: & his uti, quæ experimentum approbarit. At si parum causa discernitur: perfundere caput primũ aqua calida, sicut supra præceptum est: uel salsa, uel ex lauro decocta. tum frigida posca. Illa in omni uetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes uehementer perfricare: gargarizare his, quæ salinam mouent: cucurbitulas temporibus & occipitio admouere: sanguinem ex naribus detrahere: resina subinde tempora peruellere: et imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subiecto, ne uehementer arrodat: candentibus feramentis ubi dolor est, ulcera excitare: cibũ permodicum cum aqua sumere. ubi leuatus est dolor, in balneum ire: ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad uinum reuerti: sed postea semper antequam quicquam aliud, aquam bibere. dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tondere ad cutem necessarium est. deinde imponere sinapi, sic ut exulceret. si id parũ profuit: scalpello utendum est. Illa cum hydropicis communia sunt, ut exerceatur: insudet: uehementer perfricetur: cibis, potionibusq; utatur, urinã præcipue mouentibus.

De morbo, qui circa faciem nascitur: quem græci cynicum spasmum uocant.

Circa faciem uero morbus innascitur: quem græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta ferè febre oritur. Os cũ

motu

motu quodam peruertitur. ideoq; nihil aliud est, quàm distentio oris. Accedit crebra coloris in facie, totoq; corpore mutatio. somnus in promptu est. in hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est: ducere aluum. si ne sic quidem discussum est: albo ueratro uomitum mouere. præter hæc necessarium est uitare solem, lassitudinẽ, uinum. sed si discussum his non est: utendum est cursu, frictione in eo quod læsum est leni, & multa in reliquis partibus breuiore, sed uehementi prodest etiam mouere sternutamenta: caput radere: idq; perfundere aqua calida, uel marina, uel certe salsa sic, ut ei quoq; sulphur adijciatur. post perfusionem iterum perfricari: sinapi manducare: eodemq; tempore affectis oris partibus ceratum: integris idem sinapi, donec arrodat, imponere. Cibus aptissimus ex media materia est.

De resolutione linguæ.

a At si lingua resoluta est: quod interdum per se, interdum ex morbo aliquo fit sic, ut sermo hominis non explicetur: oportet gargarizare ex aqua: in qua uel thymum, uel hyssopũ, uel nepeta decocta sit: aquam bibere: caput, et os, & ea quæ submento sunt, & ceruicem uehementer perfricare: lasere linguam ipsam: linere: manducare quæ sunt acerrima, idest sinapi, allium, cepam: magna ui luctari, ut uerba exprimantur: exerceri retento spiritu: caput sæpe aqua frigida perfundere: nonnunquam multam esse radiculam: deinde uomere.

De destillatione, ac grauedine.

d Destillat autem humor ex capite interdum in nares: quod leue est. interdum in fauces: quod peius est. interdum ẽt in pulmonem: quod pessimum est. Si in nares destillat: tenuis per has pituita profluit: caput leuiter dolet: grauitas eius sentitur: frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces: has exasperat: tussiculam mouet. si in pulmonem: præter sternutamenta, & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa urina. Aliud autem quanuis non multum distans malum grauedo est. Hæc nares claudit: uocem obtundit: tussim siccam mouet: sub eadem salsa est saliua: sonant aures: uenæ mouentur in capite: turbida urina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc uideo apud græcos in grauedine hoc nomen seruari: destillationem καταστάγμους appellari. Hæc autem & breuia, & si neglecta sunt, longa esse consue-

runt. Nihil pestiferum est: nisi quod pulmonem exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus: protinus abstinere à sole, balneo, uino, uenere debemus. Inter quæ unctione, & assueto cibo nihilominus uti licet. ambulatione tantum acri: sed tecta utendum est: & post eam caput, atque os supra quinquagies perfricandum. Raroq; fit, ut si biduo, uel certe triduo nobis temperauimus: id uitium non leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est: uel in grauedine nares magis patent: balneo utendum est: multaq; aqua prius calida, post egelida fouendum os, caputq;. deinde cum cibo pleniore uinum bibendum. At si æque tenuis die quarto pituita est: uel nares æque clausæ uidentur: assumendum est uinum amineũ austerum: deinde rursus biduo aqua: post quæ ad balneum, & ad consuetudinem reuertendum est. Neq; tamen illis ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt: expedit tanquam ægros agere. sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt: præterquam si diutius aliquem, & uehementius ista solicitare consuerunt. Huic enim quædam curiosior obseruatio necessaria est. Igitur huic si in nares, uel in fauces destillauit: præterea quæ supra retuli: protinus primis diebus multum ambulandum est: perfricandæ uehementer inferiores partes: leuior frictio adhibenda thoraci erit: leuior capiti. demenda assueto cibo pars dimidia: sumenda oua, amylum: similiaq;, quæ pituitam faciunt crassiorem. Siti quanta maxime sustineri potest, pugnandum est. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoq; usus est: adijciendus est cibo pisciculus, aut caro: sic tamen ne protinus iustus modus cibi sumatur. uino meraco copiosius utendum est. At si in pulmonem quoq; destillat: multoq; magis & ambulatione, & frictione opus est. eademq; adhibita ratione in cibis, si non satis illi proficiunt: acrioribus utendum est. magis somno indulgendum: abstinendumq; à negocijs omnibus. aliquando sed serius & balneum tentandum. In grauedine autem primo die quiescere: neq; esse: neq; bibere: caput uelare: fauces lana circũdare. postero die surgere. diu abstinere à potione, aut si res coegerit: non ultra heminam aquæ assumere. Tertio die panis non tam multum ex parte interiore cum pisciculo, uel leni carne sumere: aqua bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore uictu utatur: uomere. Vbi in balneum uentum est, multa aqua calida caput, & os fouere usq; ad sudorem. tum ad uinum redire post quæ uix fieri potest, ut idem incommodum maneat. Sed si manserit, utendum erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore q̃ minimo: seruatis frictionibus, exercitationibusq;: quæ in omni tali genere ualetudinis necessariæ sunt.

De ceruicis morbis, curationibusq́;. Caput. III.

Capite transitus ad ceruicem est: quæ grauibus admodū morbis obnoxia est. neq; tamen alius importunior, acutiorq́; morbus est: quàm is qui quodā rigore neruorum, modo caput scapulis: modo mentū pectori annectit: modo rectam, et immobilē ceruicem intendit. Priorē græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, ultimū τέτανον appellant. quamuis minus subtiliter quidam indiscretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartū diem tollunt. Si hunc euaserunt: sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur: idq́; conuenit. Sed Asclepiades utiq; mittendum sanguinem credidit. Quod quidam uitandum esse dixerunt: eo quod maxime tum corpus calore egeret: isq; esset in sanguine. Verum hoc quidem falsum est. Neq; enim natura sanguinis est, ut utiq; caleat: sed ex his, quæ in homine sunt: hic celerrime uel calescit: uel refrigescit. Mitti uero nec ne debeat, ex his intelligi potest: quæ de sanguinis missione præcepta sunt. Vtiq; autem recte datur castoreum: & cum hoc piper, uel laser. Deinde opus est fomento humido, & calido. Itaq; pleriq; aquā calidā multa ceruices subinde perfundunt. id in præsentia leuat. sed opportuniores neruos frigori reddit. quod utiq; uitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primum ceruicem perungere: deinde admouere uesicas, bubulas, uel utriculos oleo calido repletos, uel ex farina calidum cataplasma, uel piper rotundum cum fico contusum. Vtilissimum tamen est humido sale fouere. quod quemodo fieret, iam ostendi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem: uel si æstas est, in sole ægrum oportet, maximeq́; oleo uetere: si id nō est, syriaco: si ne id quidem est, adipe quàm uetustissima ceruicem, & scapulas, & spinam perfricare. Frictio cum omnibus in homine uertebris utilis sit: cum iis præcipue quæ in collo sunt. Ergo die, noctéq; interpositis tamen quibusdam temporibus hoc remedio utendum est. Dum id intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. cauendum uero præcipue frigus. Ideoq́; in eo conclaui, quo cubabit æger: ignis continuus esse debebit: maximeq́; tempore antelucano: quo præcipue frigus intenditur. Neq; inutile erit caput attonsum habere: idq́; irino, uel cyprino calido madefacere: & super imposito pilleo uelare. nonnunquam ēt in calidum oleū totum descendere: uel in aquam calidam: in qua fœnum græcum decoctum sit: & adiecta olei pars tertia. Aluus quoq; ducta sæpe superiores partes resoluit. Si uero etiam uehementius dolor creuit: admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt sic, ut cutis incidatur: eædem aut ferramentis, aut

ſinapi adurendæ. Vbi leuatus eſt dolor, moueriq́; ceruix cœpit, ſcire licet cedere remedijs morbum. Sed diu uitandus cibus, quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum: itemq́; ouis ſorbilibus: aut à pullis mollibus ius aliquod aſſumendum. id ſi bene proceſſerit: iamq́; ex toto recte ſe habere ceruices uidebuntur: incipiendum erit à pulticula, uel intrita bene madida. Celerius tamen etiā panis mandendus, quàm uinum guſtandum. ſi quidem huius uſus præcipue periculoſus: ideoq́; in longum tempus differendus eſt.

De faucium morbis, ac curationibus: & primum de angina, deinde de difficultate ſpirandi: ultimo de tuſſi. Caput. IIII.

u

T hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, ſic alterū æque peſtiferum, acutumq́; in faucibus eſſe conſueuit: noſtri anginam uocant. apud græcos nomen prout ſpecies eſt. Interdū enim neq; rubor, neq; tumor ullus apparet: ſed corpus aridum eſt: uix ſpiritus trahitur: membra ſoluuntur. id συνάγχην uocant. Interdum lingua, faucesq́; cum rubore intumeſcunt: uox nihil ſignificat. oculi uertuntur. facies pallet. ſingultusq́; ē: id συνάγχη uocatur. Illa communia ſunt, æger non cibum deuorare: nō potionem poteſt: ſpiritus eius includitur. Leuius eſt ubi tumor tantummodo & rubor eſt: cætera non ſequuntur: id παρασυνάγχην appellant. Quicquid eſt, ſi uires patiuntur, ſanguis mittendus eſt. ſi non abundat: ſecundum eſt ducere aluum. Cucurbitula quoq; recte ſub mento, & circa fauces admouetur: ut id quod ſtrangulat, euocet. Opus eſt deinde fomentis humidis. nam ſicca ſpiritum elidunt. Ergo admouere ſpongias oportet: quæ melius in calidum oleum: quàm in calidam aquam ſubinde demittuntur. Efficaciſſimusq́; eſt hic quoq; ſalis calidi ſuccus. Tum commodum eſt hyſſopum, uel nepeta, uel thymum, uel abſinthiū, uel etiam furfures, aut ficus aridas, aut mulſam aquam decoquere: eaq́; gargarizare. poſt hæc palatum ungere uel felle taurino, uel eo medicamento, quod ex moris eſt. polline etiam piperis id recte reſpergitur. Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in pallato circa uuam uel eas uenas, quæ ſub lingua ſunt: ut per ea uulnera morbus erumpat. quibus ſi non fuerit æger adiutus: ſcire licet malo uictum eſſe. Si uero his morbus leuatus eſt: iamq́; fauces, & cibum, & ſpiritum capiunt: facilis ad bonā ualetudinē recurſus eſt. Atq; interdum natura quoq; adiuuat: ſi ex anguſtiore ſede uitium tranſit in latiorem. Itaq; rubore, & tumore in præcordijs orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas leuabit, incipiendum est ab humidis, maximeq; aqua mulsa decocta: deinde assumendi molles, et nō acres cibi sunt: donec fauces ad pristinū habitum reuertantur. Vulgo audio si quis pullum hirundinis ederit: angina toto anno non periclitari. seruatumq; eum ex sale cum is morbus urget: comburi, carbonemq; eius contritū in aquam mulsam: quae potui datur: infriari; & prodesse. Id cum idoneos authores ex populo habeat: neq; habere quicquam periculi possit, quamuis in monumentis medicorum non legerim: tamen inserendum huic operi meo credidi.

De difficultate spirandi.

Est etiā circa fauces malum, quod apud graecos aliud, atq; aliud nomen habet: prout se intendit. Omne in difficultate spirandi cōsistit. Sed haec dum modica est, neq; ex toto strangulat: δύσπνοια appellatur. Cum uehementior est, ut spirare aeger sine sono, et anelatione non possit, ἆσθμα. Cū accessit id quoq; ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diutius trahi. Duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt, quod propter angustias, per quas spiritus euadit: sibilum elidit: dolor in pectore, praecordijsq; est: interdum etiam scapulis: isq; modo decidit: modo reuertitur. ad haec tussicula accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet: in sanguinis detractione. Neq; id satis est: sed lacte quoq; uēter soluēdus est. Liquanda aluus: interdum etiā ducenda. quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem ēt in lecto sublime habendum est. thorax fomentis, cataplasmatisq; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est: et postea uel malagma super imponendū: uel certe ceratum ex cyprino, uel irino unguento. Sumenda deinde ieiuno potui mulsa aqua: cum qua uel hyssopus cocta, uel contrita capparis radix sit. Datur ēt utiliter aut nitrum, aut nasturciū, frictum alliū, deinde contritū, & cum melle mixtum: simulq; coquatur mel, galbanū, resina terebinthina: & ubi coierunt ex his quod fabae magnitudinē habet, cottidiē sub lingua liquatur. aut sulphuris ignem nō experti, pondo et quadrans abrotani pondo in uini cyatho teruntur: idq; tepefactum sorbetur. Est ēt non uana opinio uulpinū iecur, ubi siccum et aridum factum est: contundi oportere: polentamq; ex eo potioni aspergi: uel eiusdem pulmonē quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendū esse. Praeter haec sorbitionibus, & lenibus cibis utendū est. interdum uino tenui austero: nonnunquā uomitu. Prosunt ēt quaecunq;

urinam augent. sed nihil magis quàm ambulatio lenta penè usq; ad lassitudinem, frictio multa praecipue inferiorum partium uel in sole, uel ad ignem, & per se ipsum, & per alios usq; ad sudorem. In interiore uero faucium parte interdum exulceratio esse consueuit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisq; humidis utuntur. Volunt etiam uaporem calidũ ore recipi: per quae molliores alij partes eas fieri dicunt: oportunioresq; uitio iam haerenti. Sed si bene sic uitari morbus potest: tuta illa praesidia. si metus eius est, superuacua sunt. Vtiq; autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. neq; utilia sunt quae urinae mouendae sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoq; pituitam extenuare: quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoq; secuti sumus: author bonus, acetum ait quàm acerrimum esse sorbendum. Hoc enim sine ulla noxa comprimit ulcera. sed id supprimere sanguinem potest: ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei liciũ est: quod idem quoq; aeque probat, uel porri, uel marrubij succus, uel nuces graecae cum tragacantho contritae, & cum passo mixtae, uel lini semen contritum, & cũ dulci uino mixtum. exercitatio quoq; ambulandi, currendiq; necessaria est. Frictio à pectore uehemens toti inferiori parti adhibẽda. Cibi uero esse debent neq; nimium acres, neq; asperi: mel, lenticula, tragũ, lac, ptisana, pinguis quoq; caro, praecipueq; porrũ, et quicqd cum hoc mixtum est. Potionis quàm minimum esse conuenit. Aqua dari potest, uel pura, uel in qua malum cydoneũ, palmulae'ue decoctae sunt. Gargarizationes quoq; lenes. sin hae parum proficiunt, reprimentes utiles sunt. Hoc genus neq; acutum est: & potest esse non longum. curationem tamen maturam, ne uehementer, & diu laedat: desiderat.

De tussi.

Tussis uero ferè propter faucium exulcerationem molesta est: quae multis modis contrahitur. Itaq; illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoq; male habere: & uix cum uetus facta est, eliditur. ac modo arida est: modo pituitam citat. Oporte hyssopum altero quoq; die bibere. spiritu retento currere: sed minime in puluere, ac lectione uti uehementi. quae primo impeditur à tussi, post eam uincat. tum ambulare: deinde per manus quoq; exerceri: & pectus diu perfricare. Post haec quàm pinguissimae ficus uncias tres supra prunas incoctas esse. Praeter haec si humida est, prosunt frictiones ualidae cum quibusdam calefacientibus sic, ut caput quoq; siccum uehementer perfricetur. Item cu-

curbitulæ pectori admotæ. sinapi ex parte exteriore faucibus impositum: donec leuiter exulceret. potio ex menta, nucibusq; græcis, & amylo: primoq; assumptus panis aridus: deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tussis est, cum ea uehementissime urget: adiuuat uini austeri cyathus assumptus: dum ne amplius id interposito tempore aliquo, quàm ter, aut quater fiat. Item laseris quàm optimi paulum deuorare opus est: porri, uel marrubij succum assumere: scyllã delingere: acetum ex ea uel certe acre sorbere: aut cum spica allij contriti duos uini cyathos. Vtilis etiam in omni tussi est peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, ut malua, ut urtica. interdũ acer, ut lac cum allio coctum. sorbitiones quibus laser sit adiectum: aut in quibus porrum incoctum tabuerit: ouum sorbile sulphure adiecto: potui primum aqua calida, deinde inuicem alijs diebus hæc, alijs uinũ. Magis terreri potest aliquis cum sanguinẽ expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingiuis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere sine gingiuarum ullo uitio: ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atq; interdũ sanguis profluit: interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autem is à summis faucibus fertur: modo exulcerata ea pte, modo nõ exulcerata: sed aut ore uenæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibusdam natis ex his sanguine erumpente. quod ubi incidit, neq; lædit potio aut cibus: neq; quicquam aut ex ulcere excreatur. aliquando gutture, & arterijs exulceratis, frequens tussis sanguinem quoq; extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut ex iocinere feratur. Sæpe fœminæ quibus sanguis per menstrua non respondet: hunc expuunt: authoresq; medici fuerunt, uel excisa parte aliqua sanguinem exire: uel rupta, uel ore alicuius uene patefacto. Primã διάβρωσιν, secundam ῥῆγμα, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. ultima minime nocet. prima grauissime. Ac sæpe quidem euenit, uti sanguinem pus sequatur. interdum autem qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad ualetudinẽ profuit. Sed si secuta ulcera sunt: si pus, si tussis est, pro ut sedes ipsa est: ita uaria, et periculosa genera morborum sunt. Si uero sanguis tantum fluit: expeditius, & remedium, & finis est. Neq; ignorari oportet eis, quibus fluere sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæ'ue, aut post cursum uehementem, uel ambulationem: dum febris absit: nõ esse inutile sanguinis mediocre profluuium. idq; per urinam redditum ipsam quoq; lassitudinem soluere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit. si tamen in eius urina nihil nouabit. Neq;

uomitum huius afferre periculum etiã cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullũ nocere: qui in corpore robusto neq; nimius est: neq; tussim, aut calorem mouet. Hæc pertinent ad uniuersum. Nunc ad ea loca, quæ proposui, ueniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est. si ex ore, continuisse eo merum uinum. si parum id proficit, acetum. si inter hæc quoq; grauiter erumpit, quia consumere hominem potest: commodissimum est: impetum eius admota occipitio cucurbitula sic, ut cutis quoq; incidatur: auertere. Si id mulieri cui menstrua non feruntur, euenit: eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribus'ue partibus processit, & metus maior est: et cura maior adhibenda. sanguis mittendus est: & si nihilominus ex ore processit, iterum, tertio'q;, & cotidie paulum aliquid: protinus autem debet sorbere uel acetum, uel etiam cum thure plantaginis, aut porri succum. imponenda'q; extrinsecus supra id quod dolet, lana succida ex aceto est: & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoq;, et femora, brachia'q; pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo nõ prodesse, ut etiam inimicum esset: proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur. Neq; tamen pluribus locis deligari necesse est. sed sat est infra inguina, & super talos, summos'q; humeros, etiam brachia. Tum si febris urget, danda est sorbitio et potui aqua: in qua aliquid ex his, quæ aluum astringunt: decoctum sit. at si abest febris, uel elota alica, uel panis ex aqua frigida, & molle quoq; ouum dari potest potui: uel idem quod supra scriptum est: uel uinum dulce, uel aqua frigida: sed sic bibendum erit, ut sciamus huic morbo sitim prodesse. præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoq; cubãtus sublime esse debet: recte'q; tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt uinum, balneum, uenus. in cibo oleum, acria omnia. item calida fomenta. conclaue calidum, & inclusum. multa uestimenta corpori iniecta. etiam frictiones ubi bene etiã sanguis conquieuit. Tum uero incipiendum est à brachijs, cruribus'q;. à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

De stomachi morbis, & curationibus. Caput. V.

f Aucibus subest stomachus: in quo plura longa uitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis oritur. frequentissimum'q;

est eius

est eius malum quo resoluitur: neq; ulla re magis aut affligitur: aut corpus afficit. Vt diuersa autem uitia eius, sic etiã remedia sunt. Vbi exaestuat, aceto cũ rosa extrinsecus subinde fouendus est. imponendusq; puluis cum oleo, & ea cataplasmata, quae simul & reprimunt: & molliunt. Potui, nisi quid obstat: gelida aqua praestanda. Si inflatio est, prosunt admotae cucurbitulae: neq; incidere cutem necesse est. prosunt sicca, & calida fomenta, sed non uehementissima. Interponenda abstinentia est. Vtilis in ieiuno potio est absinthij, aut hyssopi, aut rutae. Exercitatio primo lenis, deinde maior adhibenda est: maximeq; quae superiores partes moueat. quod genus in omnibus stomachi uitijs aptissimum est. Post exercitationem opus est unctione, frictione: balneo quoq; nonnunquam, sed rarius: interdum alui ductione. Cibus deinde calidus, neq; inflãtibus. eodemq; modo calidis potionibus: primo aquae: post ubi resedit inflatio: uini austeri. Illud quoq; in omnibus stomachi uitijs praecipiendum est, ut quo modo se quisq; aeger refecerit: eo ut sanus utatur. Nam redit huic imbecillitas sua: nisi hisdem defendatur bona ualetudo, qbus reddita est. At si inflãmatio aliqua est: quã ferè tumor, & dolor sequitur: prima sunt quies, & abstinentia. lana sulphurata circundata: in ieiuno absinthium. Si ardor stomachum urget, aceto cum rosa subinde fouendus est: deinde cibis quidem utendũ est modicis. Imponenda uero extrinsecus quae simul & reprimunt: et molliunt. deinde his detractis utendum calidis ex farina cataplasmatis: quae reliquas digerant. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quae in faucibus exulceratis praecepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues, & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria, atq; acida remouenda. Vino, si febris nõ est, dulci: aut si id inflat, certe leni utendum, sed neq; praefrigido, neq; nimis calido. Si uero pituita stomachus impletur: necessarius modo in ieiunio, modo post cibum uomitus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendumq; nisi calidum: uitatis tantum his, quae pituitam contrahere consuerunt. Molestius est: si stomachus bile uitiosus est. Solent autem hi qui sic tentantur: interpositis quibusdam diebus hanc, & quidem quod pessimum est, atram mouere. His rectè aluus ducitur. potiones absinthio dantur. necessaria gestatio nauigatio est, si fieri potest ex nausea uomitus. uitanda cruditas. sumendi cibi faciles, & stomacho non alieni. uinũ austerum. Vulgatissimum uero, pessimumq; stomachi uitium est resolutio: idest cum cibi non tenax est: soletq; desinere ali corpus: ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones exercita=

tionesq; supioris partis necessariæ. Itē unctiones, frictionesq;. his perfundi frigida, atq; in eadem natare: canalibus eiusdem subycere etiam stomachū ipsum, & magis etiam à scapulis, id quod contra stomachū est. Consistere in frigidis, medij capitisq; fontibus quales cutiliarū, symbruinarumq; sunt: salutare est. Cibi quoq; assumendi sunt frigidi: qui potius difficulter coquuntur: quàm facile uitiantur. Ergo pleriq; qui nihil aliud concoquere possunt: bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neq; auem, neq; uenationem, neq; piscem dari debere: nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est uinum frigidum, uel certe bene calidum meracum: potissimum rheticum, uel allobrogicum: aliud'ue, quod & austerum, & resina conditum est. si id non est: quàm asperrimum, maximeq; signinum. Si cibus non continetur, danda aqua: & eliciendus plenior uomitus est: iterumq; dandus cibus, & tum admouendæ duobus intra stomachum digitis cucurbitulæ: ibiq; duabus, aut tribus horis continendæ sunt. Si simul & uomitus, & dolor est, imponenda supra stomachum est lana sucida, uel spongia ex aceto, uel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda uero non diu, sed uehementer brachia, & crura: & calefacienda. Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est: protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit: post uomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit: singuli cyathi uini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est radiculæ succus, ualencius acidi punici mali compari modo succi, qui ex dulci punico malo est: adiecto etiam intubi succo, & menta: sed huius minima parte: quibus tantundem quantum in his omnibus est aquæ frigidæ, quàm optime miscetur. Id enim plus quàm uinum ad comprimendum stomachum potest. supprimendus autem uomitus est, qui per se uenit sic, si nausea est. Sed si coacuit intus, cibus aut computruit: quorum utrumlibet ructus ostendit: eijciēdus est: protinusq; cibis assumptis hisdem, quos proxime posui: stomachus restituendus. Vbi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est: quæ supra præcepta sunt.

De laterum doloribus. Caput. VI.

STomachus lateribus cingitur: atq; in his quoq; uehementes dolores esse consueuerunt. & initium uel ex frigore, uel ex ictu, uel ex nimio cursu, uel ex morbo est. Sed interdū ne malum intra dolorem est. isq; modo tarde, modo celeriter soluitur. interdum ad pernitiem quoq; procedit. oriturq; acu-

tus morbus, qui πλευριτικὸς à græcis nominatur. Huic dolori lateris febris, & tussis accedit. & per hanc excreatur: si tolerabilis morbus est: pituita si grauis sanguis. Interdum etiam sicca tussis est: quæ nihil emollitur. idq; primo uitio grauius: secundo tolerabilius est. Remediũ uero est magni, & recentis doloris sanguis missus. At siue lenior, siue uetustior causa est: uel superuacuum, uel serum id auxilium est. confugiendũq; ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa. Recte ẽt sinapi ex aceto super pectus imponitur: donec ulcera, pustulasq; excitet: & tum medicamẽtum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primum oportet latus absolanæ sulphuratæ. deinde cum paulum inflammatio se remisit: siccis, & calidis fomentis uti. Ab his trã situs ad malagmata est. Si uetustior dolor remanet: nouissime resina imposita discutitur. Vtendum cibis, potionibusq; calidis. uitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum & extremas partes oleo, & sulphure perfricare. Si leuata tussis est: leni lectione uti. iamq; & acres cibos, & uinum meracius assumere. quæ à medicis præcipiuntur: ut tamen sine his rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt plus negocij est, si acutus quoq; morbus is factus est. In hoc præter ea quæ supra posita sunt, hæc animaduertenda sunt, ut cibus sit quàm maxime tenuis, & lenis, præcipueq; sorbitio: eaq; ex ptisana potissimum, aut ius in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit. Idq; non nisi tertio quoq; die detur: si tamen per uires licebit. potui uero aqua mulsa, in qua hyssopum, aut ruta decocta sit. quæ quibus temporibus danda sint: ex ratione uel adiectæ, uel leuatæ febris apparebit sic, ut in remissione quàm maxima dent: cum eo tamen, ut sciamus non esse eius generis tussi arides fauces cõmittendas. sæpe enim ubi nihil est quod excreatur: continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam peius id genus esse tussis: quod nihil, quàm quod pituitam moueret. Sed hic uinum sorbere, ut supra præcepimus: morbus ipse non patitur. inuicem eius cremor ptisanæ sumendus est. Vt his autem in ipso morbi feruore sustinendus æger est: sic ubi paulum is se remisit: alimenta pleniora, & uini quoq; aliquid dari potest. dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoq; manserit tussis, intermittere oportebit uno die: posteroq; cum cibo uini paulo plus assumere. atq; incipiente quoq; tussi tum non erit alienum, ut supra quoq; positum est: uini cyathos sorbere. Sed in hoc genere ualetudinis dulce, uel certe lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico uictu corpus firmandum est.

De uiſcerum morbis: & primo de pulmone, deinde de iocinere, tum de liene, poſtremo de renibus. Caput. VII.

Compagine uero corporis ad uiſcera tranſeundū eſt: &
a in primis ad pulmonem ueniendum: ex quo uehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονικὸν græci uocant. eius hæc conditio eſt. Pulmo totus afficitur. hunc eius caſum ſubſequitur tuſſis: bilem, uel pus trahens: præcordiorū, totiusq; pectoris grauitas: ſpiritus difficultas, magnæ febres, continua uigilia, cibi faſtidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet ſi ſatis ualidæ uires ſunt, ſanguinem mittere: ſi minores, cucurbitulas ſine ferro præcordijs admouere. Tum ſi ſatis ualet, geſtando ægrum digerere: ſi parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyſſopi dare, cui ficus arida ſit incocta: aut aquam mulſam, in qua uel hyſſopum, uel ruta decocta ſit. Frictione uti diutiſſime in ſcapulis: proxime ab his in brachijs, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem. idq; bis cotidie facere. Quod ad cibum uero pertinet: huic nec ſalſis opus eſt, neq; acribus, neq; amaris, neq; aluum aſtringentibus: ſed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda eſt ſorbitio ptiſanæ, uel alicæ, uel orizæ: cum qua recens adeps cocta ſit. Cū hac ſorbile ouum, nuclei pinei ex melle. panis, uel elota alica ex aqua mulſa. potui deinde non ſolum pura aqua, ſed etiam mulſa egelida, aut ſi æſtas eſt, etiam frigida: niſi quid obſtat. hæc autem altero quoq; die increſcente morbo dare ſatis eſt. Vbi incremento conſtitit quantum res patitur, ab omnibus abſtinendum eſt: prætèrquam aqua egelida. Si uires deſunt, adiuuandæ ſunt aqua mulſa. proſuntq; aduerſus dolores impoſita calida fomenta, uel ea quæ ſimul & reprimunt, & emolliunt. Prodeſt impoſitus ſuper pectus ſal bene contritus, cum cerato mixtus, quia leuiter cutem erodit: eoq; impetum materiæ, quo pulmo uexatur: euocat. Vtile etiam aliquod malagma eſt ex his, quæ materiam trahunt. Neq; alienum eſt dum premit morbus, clauſis feneſtris ægrum continere. Vbi paulum leuatus eſt, ter, aut quater die feneſtris aliquanto apertis paruum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à uino abſtinere. geſtatione, frictione uti. ſorbitionibus, & prioribus cibis adijcere ex oleribus porrum, ex carne ungulas, & ſumma trunculorum, atq; piſciculos ſic, ut diu nihil molle, & lene ſumatur.

De iocineris morbo, & curatione. Caput. VIII.

a Lterius quoq; uisceris morbus idest iocineris æque modo longus, modo acutus esse consueuit: ἡπατικὸν græci uocāt. Dextra parte sub præcordijs uehemens dolor est. idemq́; ad latus dextrum, & ad iugulum, humerumq́; partis eiusdem peruenit. nonnunq̃ manus quoq; dextra torquetur. horror calidus est. Vbi male est, bilis euomitur. interdū singultus prope stran gulat. & hæc quidem acuti morbi sunt. Lōgioris uero ubi suppuratio in iocinere est: dolorq́; modo finitur: modo intenditur: dextra parte præcordia dura sunt: & tument. post cibum maior difficultas est. acce dit maxillarum quædam resolutio. ubi inueterauit malum, uenter et crura, pedesq́; intumescunt: pectus, atq; humeri, circaq́; iugulū utrunq; extenuatur. Initio sanguinem mittere optimum est. tum uenter soluen dus est: si non potest aliter, per nigrum ueratrum imponenda extrin secus cataplasmata, primum quæ reprimant: deinde calida, quæ de= ducant. q̃bus recte iris, uel absinthium adijcitur: post hæc malagma. Dandæ uero sorbitiones sunt: omnesq́; cibi, & calidi, & qui non mul tum alant: & fere qui pulmonis quoq; dolori conueniunt: præterq; eos, qui urinam mouent: potionesq́; ad id efficaces. Vtilia in hoc mor- bo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, menta, ex malo cotoneo medium, co lumbæ iecur recens, & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quæ= dam adijcere uel sorbitioni, uel potioni licet: sic tamen ut parce assu= mantur. Neq; alienum est absinthium contritum ex melle, et pipere: eiusq́; catapotium cotidie deuorare. abstinendum utiq; est ab omni- bus frigidis: neq; enim res ulla magis iecur lædit. Frictionibus uten- dum in extremis partibus. uitandus omnis labor: omnis uehementior motus. ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pon dus, ictus, cursus inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua: si hyems est, calida: si æstas, tepida. Item liberalis unctio: & in balneo sudor. Si uero iecur uomica laborat, eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus suppurationibus. Quidam etiam contra id scalpello aperiunt: ipsam uomicam adurunt.

De lienis morbo, & curatione. Caput. IX.

a T lienis ubi affectus est, intumescit: simulq́; cum eo pars si- nistra, eaq́; dura est: & prementi renititur: uenter intentus est: aliquis etiam cruribus tumor est. Vlcera aut omnino nō

sanescunt: aut certe cicatricem uix recipiunt. In intenta ambulatione, cursuq; dolor, & quædam difficultas est. hoc uitium quies auget. Itaq; exercitatione, & labore opus est: habita tamen ratione ne febre mixta si nimium processerit, excitetur. Vnctiones, frictionesq;, & sudores necessarij sunt. Dulcia omnia inimica sunt. item lac, & caseus. Acida autem maxime conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam quod scylla conditum est: expedit. Edenda sunt salsamenta, uel oleæ ex muria dura: tinctæ in aceto lactucæ, intubiq;, & betæ ex eodem. ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, ungulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis uenatio. Potui uero ieiuno dari debet absinthium incoctum. at post cibum aqua à ferrario fabro: in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim uel præcipue lienem coercet: quod animaduersum est in his animalibus: quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. potest etiam dari uinum tenue, austerum: omniaq; in cibis, & potionibus, quæ urinæ mouendæ sunt: præcipueq; ad id ualet uel trifolij semem, uel cuminum, uel apium, uel serpillum, uel citisus, uel portulaca, uel nepeta, uel thymum, uel hyssopum, uel satureia. hæc enim inde commodissime uidentur humorem deducere. Lienis quoq; bubulus utiliter esui datur: præcipueq; eruca, & nasturcium lienem extenuant. Imponenda quoq; extrinsecus sunt quæ leuent. Fit ex unguento, & palmulis, quod μυροβάλανον græci uocant. Fit ex lini, & nasturcij semine, quo uinum, & oleum adijcitur. fit ex cupresso uiride, & arida fico. fit ex sinapi, cui seui hirquini à renibus quarta pars ponderis adijcitur: teriturq; in sale, & protinus imponitur. Multisq; modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam eius cum aceto sorbere, commodum est. Quin ét extrinsecus radicem contritam, uel corticem eius cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoq; huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. Caput. X.

At renes ubi affecti sunt: diu male habent. Peius est si frequens biliosus uomitus accedit. Oportet conquiescere: cubare molliter: soluere aluum. si aliter non respondet, etiam ducere. Sæpe desidere in aqua calida: neq; cibum, neq; potionem frigidam assumere. abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis pomis: bibere liberaliter: adijcere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulā, album papauer: quæ maxime inde urinam mouere consuerunt. Auxilio quoq; his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda

sunt: cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu siluestri duodecim, anesi quod tribus digitis sumi possit: croci paulũ, cõtrita et in duas mulsi potiones diuisa. Si uero dolor tantũ leuãdus est: eiusdẽ cucumeris semina triginta, ijdẽ nuclei uiginti, nuces græcæ quinq;, croci paululũ, contrita, et cũ lacte potui data. At sup quoq; recte quædã malagmata inijciuntur: maximeq; ea quæ humori extrahendo sunt.

De intestinorum morbis, & primo de cholera. Caput. XI.

a Visceribus ad intestina ueniẽdum est: quæ sunt et acutis, & longis morbis obnoxia. Primo æque facienda mentio est choleræ: quia cõe id stomachi, atq; intestinorum uitiũ uideri potest. Nam simul & deiectio, & uomitus est: præterq; hæc inflatio est: intestina torquentur: bilis supra, infraq; erumpit: primum aquæ similis: deinde ut in ea recens caro lota esse uideatur: interdum alba: nonnunquam nigra, uel uaria. Ergo eo nomine morbi hunc χόλεραν græci nominarunt. præter ea uero, quæ supra cõpræhensa sunt: sæpe ẽt crura, manusq; contrahuntur: urget sitis: anima deficit. quibus concurrentibus non mirũ est, si subito quis moritur. neq; tamen ulli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo ubi ista cœperunt: aquæ tepidæ quàm plurimum bibere oportet: et uomere. Vix unquam sine uomitu sequitur. sed ẽt si non incidit: miscuisse tamẽ nouam materiã corruptæ prodest: parsq; sanitatis est uomitum esse suppressum. si id incidit: protinus ab omni potione abstinendum est. Si uero tormina sunt: oportet frigidis, & humidis fomentis stomachum fouere: uel si uẽter dolet: hisdem egelidis sic, ut uenter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quod si uehementer et uomitus, & deiectio, et sitis uexant: & adhuc subcruda sunt, quæ uomuntur: nondũ uino maturum tempus est. Aqua, neq; ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est. admouendumq; naribus est puleiũ ex aceto: uel polenta uino aspersa: uel menta secundũ naturam est. At cũ discussa cruditas est: tum magis uerendũ est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiẽdum est ad uinũ. id esse oportet tenue, odoratũ, cũ aqua frigida mixtum: uel polenta adiecta, uel melle quoq; assumere expedit: quotiensq; aliquid aut stomachus, aut uenter effudit: totiens p hæc uires restituere. Erasistratus primo tribus uini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit: deinde paulatim merũ adijciendũ. Is si et ab initio uinũ dedit: et metũ cruditatis secutus est: non sine causa fecit. Si uehementẽ infirmitatẽ adiuuari posse tribus guttis putauit: errauit. At si inanis est homo et crura eius cõtrahũtur: interponẽda potio absintij est.

Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ sunt calido oleo: cui ceræ paulum sit adiectum: calidisq; fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra uentriculum ipsum cucurbitula admouenda est: aut sinapi super imponendum. Vbi is constitit, dormire oportet. postero die utiq; à potione abstinere. die tertio in balneũ ire. paulatim se cibo reficere: somno: quisquis facile acquiescit. itemq; lassitudine, & frigore. Si post suppressam choleram febricula manet, aluum duci necessarium est. tum cibis, uinoq; utendum est. Sed hic quidem morbus & acutus est: & inter intestina, stomachumq; uersatur sic, ut cuius potissimum partis sit: non facile dici possit.

De cœliaco uentriculi morbo. Caput. XII.

In ipsius uero uentriculi porta consistit is, qui & longus esse consueuit: κοιλιακὸς à græcis nominatur. Sub hoc uenter indurescit: dolorq; eius est. Aluus nihil reddit: ac ne spiritum quidẽ transmittit. extremæ partes frigescunt. difficulter spiritus redditur. Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toto uentri imponere, ut dolorem leniant. post cibum uomere: atq; ita uentrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro uentri, et coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & uino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam uiridibus ficis: sic tamen ne quis aut cibus, aut humor uniuersus detur: sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos, ternosue sumere: et cibum pro portione huius. commodeq; facit cyathos lactis, cyathus aquæ mixtus, et sic datus. Cibiq; inflantes, & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoq; recte contritum allium adyciatur. Procedente uero tempore opus est gestari: maximeq; nauigare: perfricari ter, aut quater die sic, ut nitrum oleo misceatur: perfundi aqua calida post cibum: deinde sinapi imponere per omnia membra excepto capite, donec arrodatur: & rubeat: maximeq; si corpus durum, & uirile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ uentrem comprimunt. Assa caro danda, ualens, & quæ non facile corrumpatur. potui uero pluuialis aqua decocta: sed quæ per binos, ternosue cyathos bibatur. Si uetus uitium est, oportet laser quàm optimum ad piperis magnitudinem deuorare. altero quoq; die uinum, uel aquam bibere: interdum interposito cibo singulos uini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere pluuialem egelidam aquam: maximeq; si dolor infimis partibus remanet.

De tenuioris

De tenuioris intestini morbo. Caput. XIII.

Inter ipsa uero intestina consistunt duo morbi: quorũ alter in tenuiore, alter in pleniore intestino est. Prior acutus est. insequens esse lõgus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A pleriſq; uideo nunc illũ priorem εἰλεὸν, hũc κωλικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflãmatio: nec aluus, nec spiritus infra trãsmittitur. si superior pars affecta est, cibus: si inferior stercus per os redditur. si utrumlibet uetus est, adijcitur periculo uomitus biliosus mali odoris, aut uarius, aut niger. Remedium est sanguinem mittere: uel cucurbitulas pluribus locis admouere, non ubiq; cute incisa. Id enim duobus, aut tribus locis satis est. Ex cæteris spiritum euocare abunde est. Tum animaduertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alui ductio utilis non est. Si infra est: aluum ducere, ut Erasistrato placuit: optimum est. & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo, & melle sic, ut præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum uentrem: paulatimq; deducere. Inuenietur enim mali locus, qui necesse est, renitatur: & ex eodem deliberari poterit ducenda nec ne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere: eaq; imponere à mammis usq; ad inguina et spinam: ac sæpe mutare: brachia, cruraq; perfricare: demittere totum hominem in calido oleo. Si dolor nõ quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quattuor cyathos calidi olei dare. Vbi per hæc consecuti sumus ut iam ex inferiore parte spiritus transmittatur: offerre potui mulsum tepidum non multum. nam ante magna cura uitandum est, ne quid bibat. si id commode cessit: adijcere sorbitionem. Vbi dolor, & febricula quierunt: tum demum uti cibo pleniore: sed neq; inflante, neq; duro, neq; ualido: ne intestina adhuc imbecilla lædantur. potui uero nihil præterquam puram aquam. nam siue quid uinolentum, siue acidũ est: id huic morbo alienum est. Ac postea quoq; uitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosq; corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit: & siue cum frigus subit: siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

De morbo intestini plenioris. Caput. XIIII.

I S autem morbus, qui in intestino pleniore est: in ea maxime parte est: quam certam esse proposui. Vehemens inflatio, uehementes dolores dextra magis parte, intestinum quod uerti uidetur, propè spiritum elidit. In plerisq; post frigora, cruditatesq; oritur: deinde quiescit: & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, ut uitæ spacio nihil demat. Ubi is dolor cœpit, admouere sicca, & calida fomenta oportet: sed primo lenta, deinde ualidiora: simulq; frictiones. ad extremas partes id est crura, brachiaq; materiam reuocare. Si discussum non est: qua dolet cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei causa comparatum, quod κωλικὸν nominatur. id se repperisse Cassius gloriabatur. Magis prodest potui datum. sed impositum quoq; extrinsecus digerendo spiritum, dolorē leuat. nisi finito uero tormento, recte neq; cibus, neq; potio assumitur. Quo uictu sit utendum qui hoc genere tentantur: iam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod κωλικὸν nominatur: ex his constat. Costi, anesi, castorei singulorū Pondo denariorū triū. petroselini. P. denariorum. III. piperis longi, et rotundi singulorū. P. *. II. papaueris lachrymæ, iunci rotundi, myrræ, nardi singularū. P. VI. quæ melle excipiuntur. id autem & deuorari potest: & ex aqua calida sumi.

De torminibus, idest dysenteria. Caput. XV.

P Roxima his inter intestinorū mala, tormina esse consueuerunt: δυσεντερία græce uocatur. intus intestina exulcerantur. ex his cruor manat. Isq; modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdā quasi mucosis excernitur. interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorq; in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. atq; eo quoq; tormentum intenditur. idq; post tempus aliquod leuatur. exiguaq; requies est. somnus interpellatur. febricula oritur. longoq; tempore id malū cum inueterauerit, aut tollit hominem: aut etiam si finitur, excruciat. Oportet in primis conquiescere. si quidem omnis agitatio exulcerat. deinde ieiunū sorbere uini cyathum: cui contrita radix quinq; folij sit adiecta. imponere cataplasmata super uentrem, quæ reprimunt. quod in superioribus uentris morbis non expedit. quotiesq; desidit, subluere aqua calida: in qua decoctæ uerbenæ sint. portulacam uel coctam, uel ex dura muria edisse. cibos, potionesq; eas, quæ astringūt aluū. Si uetustior morbus est,

ex inferioribus ptibus tepidũ infundere uel ptisanæ cremorẽ,uel lac, uel adipem liquatam,uel medullã ceruinam,uel oleum, uel cum rosa buthirum,uel cum eadẽ album crudum ex ouis,uel aquam: in qua lini semen decoctum sit:uel si somnus non accedit,uitellos cum aqua, in qua rosæ floris folia cocta sint. Leuant enim dolorẽ hæc,& mitio ra ulcera efficiunt:maximeq; utilia sunt, si cibi quoq; secutũ fastidiũ est. Themison muria dura quã asperrima sic utendũ in morte prodi dit. Cibi uero esse debent,qui leniter uentrem destringant:& ea quæ urinam mouent. Si ea consecuta sunt,in aliã partem humorẽ auerten do prosunt. si non sunt cõsecuta,noxam augent. Itaq; nisi in quibus prompte id facere consuerunt,non sunt adhibenda. Potui,si febricula est:aqua pura calida,uel ea,quæ ipsa quoq; astringat:dari debet. si non est:uinum lene austerũ. Si pluribus diebus nihil remedia alia iu uerunt, uetusq; iam uitium est: aquæ bene frigidæ potio assumpta ulcera astringit:& initiũ secundæ ualetudinis facit. sed ubi uenter suppressus est,protinus ad calidam potionem reuertendum est. Solet autem interdum etiam putris sanies,pessimiq; odoris descendere.solet purus sanguis profluere.si superius uitium est,aluus aqua mulsa duci debet:tunc deinde eadem infundi,quæ supra cõprehensa sunt. Va= lensq; est etiam aduersus ulcera intestinorum muniỹ gleba,cum salis hemina contrita. si minus,mixta his aqua in aluum datur. Ac si san guis profluit,cibi,potionesq; esse debent,quæ astringant.

De leuitate intestinorum. Caput. XVI.

E X torminibus interdum intestinorũ leuitas oritur:quæ conti nere nihil possunt:& quicquid assumptum est, imperfectũ protinus reddunt. id interdum ægros trahit:interdum præ cipitat. In hoc utiq; adhibere oportet comprimentia:quo facilius tenen di aliquid intestinis uis sit. Ergo et super pectus ponetur sinapi:exul cerataq; cute malagma,quod humorẽ euocet:& ex uerbenis decoctis aqua desidat:& cibos,potionesq; assumat,quæ aluum astringunt:& frigidis utetur perfusionibus. Oportet tamen prospicere ne simul his omnibus admotis,uitium contrariũ per immodicas inflationes oria- tur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt,aliquibus cottidie adie ctis. Et cum in omni fluore uentris,tum in hoc præcipue necessarium est:non quotiẽs libet desidere,sed quotiens necesse est:ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoq; quod æque ad omnes similes affectus ptinet,in hoc maxime seruan dũ est,ut cum pleraq; utilia insuauia sint,qualis est plantago,et rubi,

et quicquid mali corio mixtum est: ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger uolet. Deinde si omnia ista fastidiet ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile: sed magis gratum. Exercitationes, frictiones huic quoq; morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, uomitus ut Hippocrati uisum est: etiam albo ueratro, si cætera parum proficient: euocatus.

De lumbricis aluum occupantibus. Caput. XVII.

n

Onnunquam autem lumbrici quoq; occupant aluum: hiq; modo ex inferioribus partibus: modo fœdius ore redduntur. Atq; interdum latos eos, qui peiores sunt: interdum teretes uidemus. si lati sunt, aqua potui dari debet: in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit: aut cui adiectum sit cōtritum uel hyssopum, uel piperis acetabulū, uel scamoneæ paulū. uel etiam pridie cum multum allium ediderit: uomat. Posteroq; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet: easq; contusas, in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit. Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat: aut aquæ, uel muriæ duræ sic adiectæ. tum desidat subiecta calida aqua in pelue. si uero teretes sunt, qui pueros maxime exercent: & eadem dari possunt, & quædam leuiora, ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, uel menta cum eadem, uel absinthium decoctum, uel hyssopum ex aqua mulsa, uel nasturcij semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest: uel in aluum oleum subter dedisse.

De tenasmo intestinorum morbo. Caput. XVIII.

e

St autem alud leuius omnibus proximis, de quibus supradictum est: quod τείνεσμον græci uocant. id neq; acutis, neq; longis morbis annumerari debet: cum & facile tollatur: neq; unq̄ per se iugulet. in hoc æque, atq; in torminibus frequens, desidendi cupiditas est: æque dolor ubi aliquid excernitur. descendunt autem pituitæ, mucisq; similia: interdum etiam leuiter subcruenta. sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoq; recte coacta. desidere oportet in aqua calida: sæpiusq; ipsum manu nutrire: cui plura medicamenta idonea sunt, butyrum cum rosa, acacia ex aceto liquata, emplastrū id, quod τετραφάρμακον græci uocant: rosa liquatum, alumen lana circundatum, & ita appositum: eademq;

ex inferiore

ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eadem uerbenæ decoctæ, ut inferiores partes foueantur: alternis uero diebus aqua, alternis leue, & austerum uinum bibendum est. Potio esse debet egelida, & frigida. proprior ratio uictus talis, qualem in tormina supra præcepimus.

De uentris fluxu, & curatione. Caput. XIX.

Leuior etiam dum recens deiectio est, ubi & liquida aluus, & sæpius, quàm ex consuetudine fertur. atq; interdum tolerabilis dolor est: interdũ grauissimus: idq; peius est. sed uno die fluere aluum sæpe pro ualetudine est, atq; etiam pluribus: dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. purgatur enim corpus: & quod intus læsurum erat, utiliter effunditur. uerum spatium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat: uiresq; consumit. primo die quiescere satis est: neq; impetum uentris prohibere: si per se desijt, balneo uti: paulum cibi capere. si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die, si nihilominus liquida aluus est, æque conquiescere: paulum astringentis cibi sumere: tertio die in balneum ire: uehementer omnia præter uentrem perfricare: ad ignem lumbos, scapulasq; admouere: cibis uti, sed uentrem contrahentibus: uino non multum meraco. Si postero quoq; die fluet, plus edisse: sed uomere etiam ex toto, donec conquiescat. Cõtra sitim, fame, uomitu niti. uix enim fieri potest ut post hanc animaduersionẽ aluus nõ contrahatur. Alia uia est, ubi uelis supprimere: cœnare: deinde uomere: postero die in lecto conquiescere. uespere ungi sed leniter. deinde panis circa selibrã ex uino amineo mero sumere. tum assũ aliquid, maximeq; auem, & postea uinum idẽ bibere aqua pluuiali mixtum: idq; usq; quintum diẽ facere: iterumq; uomere. Frigidam autem assidue potionẽ esse debere contra priores auctores Asclepiades affirmauit, & quidem q̃ frigidissimam. Ego experimentis quenq; in se credere debere existimo calida potius, an frigida utatur. Interdum autem euenit, ut id pluribus diebus neglectũ, curari difficilius possit. à uomitu oportet incipere: deinde postero die uespere tepido oleo ungi. cibũ modicum assumere: uinum meracum quàm asperrimum: impositã super uentrem habere cum cærato rutam. In hoc aũt affectu corporis neq; ambulatione, neq; frictione opus est. uehiculo sedisse, uel magis ẽt equo prodest. neq; enim ulla res magis intestina cõfirmat. Si uero etiam medicamentis utendum est: aptissimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tẽpore in grande uas conijcienda sunt pira, atq;

mala silvestria. si ea non sunt, pira tarentina viridia, uel signina, mala scandiana uel amerina, myrapia: hisq; adijciẽda sunt cotonea, & cum ipsis corticibus suis punica, sorba: & quibus magis utimur etiã torminalia sic, ut hæc tertiam ollæ partem teneant. tum deinde ea musto implenda est: coquendumq; id donec omnia quæ indita sunt, liquata in unitatem quãdam coeant. Id gustui non insuaue est: & quãdocunq; opus est, assumptum leuiter sine ulla stomachi noxa uentrẽ tenet. duo, aut tria cochlearia uno die sumpsisse satis est. Alterum ualentius genus est, myrti baccas legere: ex his uinũ exprimere: id decoquere ut decima pars remaneat: eiusq; cyathũ sorbere. tertium quod quãdoq; fieri potest, malum punicum excauare: exemptisq; omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerunt iterum conijcere. tũ infundere cruda oua, rudiculaq; miscere: deinde malum ipsum super prunam imponere. quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccum esse cœpit, remouere oportet: extractumq; cochleari, quod intus est, edisse. aliquibus adiectis maius momentum habet. Itaq; etiam in piperatum conijcitur: miscetur q; cum sale, & pipere. est quid ex his edendum. est pulticula etiam, cum qua paulum est fauo uetere coctum sit, & lenticula cũ malicorio cocta, rubiq; cacumina in aqua decocta, & ex oleo, atq; aceto assumpta, efficacia sunt. atq; ea aqua, in qua uel palmulæ, uel malum cotoneum, uel arida sorba, uel rubi decocti sunt, potata. quod genus significo, quotiens potionẽ dandam esse dico: quæ astringat. Tritici quoq; hemina in uino amineo austero decoquitur: idq; triticũ ieiuno, ac sitienti datur. superq; id, uinũ id sorbetur. quod iure ualentissimis medicamentis annumerari potest. atq; etiã potui datur uinũ signinum, uel resinatum austerũ, uel quodlibet austerum. Cõtunditurq; cum corticibus, seminibusq; suis punicũ malum, uinoq; tali miscetur. idq; uel merum sorbet aliquis, uel bibit mixtum. sed medicamentis uti nisi in uehementibus malis superuacuum est.

De *uuluæ morbo, & curationibus.* Caput. XX.

X uulua quoq; fœminis uehemens malum nascitur: proximeq; ab stomacho uel afficitur hæc: uel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat: ut tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eo quod neq; oculi uertuntur: nec spumæ profluunt: nec nerui distenduntur. sopor tantũ est. idq; quibusdã fœminis crebro reuertens perpetuũ est. ubi inadit, si satis uirium est: sanguis missus adiuuat. si parum est, cucurbitulæ tamen defigendæ sunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere consueuit: admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, uel

aliud ex his, quę fœdioris esse odoris retuli: quod mulierem excitet. Idemq; aquæ frigidæ perfusio efficit. adiuuatq; ruta contrita cũ melle, uel ex cyprino ceratum, uel quodlibet callidum, & humidum cataplasma naturalibus pubetenus impositum. Inter hæc et perfricare coxas, & poplites oportet. deinde ubi ad se redit, circũcidendum uinũ est in totum annum: et si casus idẽ non reuertitur. Frictione quotidie utendũ totius quidem corporis: præcipuæ uero uentris, & poplitum. cibus ex media materia dandus. sinapi super imum uentrem tertio quoq; aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire cõmode uidetur solanum in lac demissum: deinde cõtritum, & cera alba, atq; medulla ceruina cum irino, aut seuum taurinum, uel caprinum cum rosa mixtum. dandum potui etiam uel castoreum est, uel git, uel anetum. Si parum pura est, purgatur iunco quadrato. si uero uulua exulcerata est, ceratum ex rosa fiet: & recẽs suilla adeps, & ex ouis albũ misceatur, idq; apponatur: uel album ex ouo cum rosa mixtum, adiecto: quo facilius consistat, contritæ rosæ puluere. dolens uero ea sulphure suffumigari debet. At si purgatio nimia mulieri nocet, remedio sunt cucurbitulæ cute incisa inguinibus uel etiam sub mammis admotæ. si maligna purgatio est, subijciẽda sunt, coeuntia. Id faciunt etiã

*

albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle assumptũ, & gummi cũ trito semine apij liquatum, & cum cyatho passi datum. Præter hæc in omnibus uesicæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt: idest spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusq;. Idemq; et decocta lentiscus præstat. si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiã sanguinis detractio apta est: aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa. At cum urina super potionum modũ etiam sine dolore proflues, maciem, & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione, & frictione, maximeq; in sole, uel ad ignem. Balneum rarum esse debet: neq; longa in eo mora cibus comprimens. Vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hyemem egelidum, sed tãtum quantum minimum sit. Infima, aluus quoq; uel ducenda, uel lacte purgãda est. Si crassa urina est, uehementior esse debet & exercitatio, & frictio: lõgior in balneo mora: cibis opus est teneris: uinum idẽ. In utroq; morbo uitanda oĩa sunt, quæ urinam mouere consueuerũt.

De nimia profusione seminis ex naturalibus. Caput. XXI

Est etiã circa naturalia uitiũ, nimia profusio seminis. quod sine uenere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, ut interposito spatio tabe hominẽ consumat. In hoc affectu salutares sunt

uehemētes frictiones, perfusiones, natationesq; quàm frigidissimæ. neq; cibi, nec potio nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates: omnia inflantia. nihil ex his assumere, quæ contrahere semen uidentur: qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neq; alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex uerbenis comprimentibus. ex hisdem aliqua cataplasmata imo uentri, inguinibusq; circundare: præcipueq; ex aceto rutam uitare: & ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus. Caput. XXII.

SVperest ut ad extremas partes corporis ueniam: quæ articulis inter se conseruntur. initium à coxis faciam. Harū ingens dolor esse consueuit. isq; hominem sæpe debilitat: & quosdā non dimittit. Eoq; id genus difficillime curatur: quod ferè post longos morbos uis pestifera huc se inclinat. quæ ut illas partes liberat: sic hanc ipsam quoq; affectam præhendit. Fouendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse uidetur aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus, uel lolij farina ex uino diluto cocta, & mixta cum acida fece: quæq; refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoq; radix contusa, & ex uino austero postea cocta, & late super coxam imposita, inter ualentissima auxilia est: si ista non soluerunt, sale calido, & humido utendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ: mouenda urina. Aluus si compressa est, ducenda. Vltimum est, & in ueteribus quoq; morbis efficacissimum, tribus, aut quatuor locis super coxam cutem candentibus, ferramentis exulcerare. Sed frictione quoq; utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea quæ coeundo nocuerunt, dirigantur. Eaq;, si nulla exulceratio est, etiā ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibenda est. Cum uero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramēto sit, ut materia inutilis euocetur: illud perpetuum est, non ut primū fieri potest, huius generis ulcera sanare: sed ea trahere, donec id uitium, cui per hæc opitulantur, conquiescat.

De genuum doloribus, & cura. Caput. XXIII.

COxis proxima genua sunt: in quibus ipsis nonnunquā dolor esse consueuit. In hisdem autem cataplasmatis, cucurbitulisq; præsidium est: sicut etiam cum in humeris, alijsue cō-

missurijs dolor aliquis exortus est. Equitare ei, cui genua dolent: inimicissimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores ibi inueterauerunt: uix citra ustionem finiuntur.

De articulorum doloribus in manibus, pedibusq;. Cap. XXIIII.

IN manibus, pedibusq; articulorum uitia frequentiora, longioráq; sunt. quæ in podagris, chiragris'ue esse consuerunt. Ea raro uel castratos, uel pueros ante fœminæ coitum, uel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt: tentant. ubi sentiri cœperunt, sanguis mittendus est. Id enim inter initia statim factū sæpe annuam: nonnunquam perpetuam ualetudinem totā præstat. Quidā etiam cum asinino lotio epoto se eluissent: in perpetuum hoc malum euaserunt. Quidam cum toto anno à uino, mulso, uenere, sibi temperassent: securitatem totius uitæ consecuti sunt. Idq; utiq; post primum dolorem seruandū est: etiam si quieuit. Quod si iam consuetudo eius facta est: potest quidem aliquis esse securior his temporibus: quibus dolor se remisit. Maiorem uero curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. quod ferè uere, autumno'ue fieri solet. Cum uero dolor urget, manu gestari debet: deinde ferri. inambulatione leui se dimouere. & si podagra est, interpositis temporibus exiguis, inuicem modo sedere modo ingredi. tum antequam cibum capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari: sudare: perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia, interpositis rebus urinā mouentibus: quotiensq; plenior est, euomere. Vbi dolor uehemens urget: interest sine tumore is sit: an tumor cum calore, an tumor iam etiam obcalluerit. Nam si tumor nullus est: calidis fomētis opus est. Aquam marinam, uel muriam duram feruefacere oportet: deinde in peluem conijcere: & cum iam homo pati potest, pedes demittere: superq; palàm dare: & uestimento tegere: paulatim deinde iuxta labrum ipsum ex eadē aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat: ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeq; ibisci radicem ex uino coctam. Sin uero tumor, calorq; est, utiliora sunt refrigerātia: recteq; in aqua quàm frigidissima articuli continentur. sed neq; quotidie, neq; diu fit: ne nerui lædantur. imponendum uero est cataplasma, quod refrigeret. Neq; tamen in hoc cotidie permanendum: sed ad ea transeundum quæ sic reprimunt, ut emolliant. Si maior est dolor, papaueris cortices in uino coquendi: miscendiq; cum cerato sunt: quod ex rosa factum sit. Vel ceræ, & adipis suillæ tantundem unà liquandum, deinde his uinum miscendum: atq; ubi quod ex eo impositum est, inca-

luit, detrahendũ, & ſubinde imponendum aliud eſt. Si uero tumores etiam obcalluerunt, & dolent, leuat ſpongia: quæ impoſita ſubinde ex oleo, uel aceto, uel aqua frigida exprimitur: aut pari portione inter ſe mixta, pix, cera, alumen. ſunt etiã plura idonea manibus, pedibusq; malagmata. Quod ſi nihil ſuperimponi patitur, id quod ſine tumore eſt, fouere oportet ſpongia· quæ in aquam calidam demittatur: in qua, uel papaueris corticis, uel cucumeris ſilueſtris radix decocta ſit. tum inducere articulis crocũ cum ſucco papaueris, & ouillo lacte. at ſi tumor eſt, foueri qdẽ debet aqua egelida: in qua lentiſcus, alia'ue uerbena ex reprimentibus decocta ſit. induci uero medicamentum ex nucibus amaris, cum aceto tritis: aut ex ceruſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adiectus. Lapis etiam, qui carnem exedit: quẽ σαρκόφαγον græci uocant: exciſus ſic ut pedes capiat: demiſſos eos, cum dolẽt, retentosq; ibi leuare conſueuit. ex quo in Aſia lapidi aſio gratia eſt. Vbi dolor, & inflammatio ſe remiſerunt, quod intra dies quadraginta fit: niſi uitium hominis acceſſit: modicis exercitationibus, abſtinentia, unctionibus lenibus utendum eſt ſic, ut etiam acopo, uel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoq; alienum eſt. Quibus uero articulorum dolor certis temporibus reuertitur: hos ante, & curioſo uictu cauere oportet, ne inutilis materia corpori ſuperſit: & crebriore uomitu, & ſi quis ex corpore metus eſt, uel alui ductione uti: uel lacte purgari. quod Eraſiſtratus in podagricis expulit: ne in inferiores partes factus curſus pedes repleret: cum euidens ſit omni purgatione, non ſuperiora tantummodo, ſed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunq; autem morbo quis inualeſcit, ſi tarde confirmatur: uigilare prima luce debet. nihilominus in lecto conquieſcere. circa tertiam horam leuiter unctis manibus corpus permulcere. deinde delectationis cauſa quantum iuuat, ambulare circunciſa omni negocioſa cogitatione, uel actione. tum geſtari diu. multa fricatione uti. loca, cœlum, cibos ſæpe mutare. Vbi triduo, quatriduo'ue uinum bibit: uno, aut etiam altero die interponere aquam. per hæc enim fiet, ne in uitia tabẽ inferenti incidat: & ut mature uires ſuas recipiat. Cum ex toto uero conualuerit, periculoſe uitæ genus ſubito mutabit: & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omiſſis his legibus eò tranſire: ut arbitrio ſuo uiuat.

d Ixi de his malis corporis, quibus uictus ratio maxime subuenit. Nunc trāseundum est ad eā medicinæ partem: quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui auctores tribuerunt: & Erasistratus, & hi, qui se φαρμακευτικοὺς nominauerunt: præcipue tamen Erophilus, deductiq; ab illo uiri adeo, ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt. qualia sunt, uel Zenonis, uel Andriæ, uel Apollonij. qui Mys cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit: & cum omni ferè medicamenta stomachū lædant, maliq; succi sint: ad ipsius uictus rationem potius omnem curam suam transtulit. Verū ut illud in plerisq; morbis utilius est, sic multa admodum corporibus nostris inadere consuerunt: quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quod omnes medicinæ partes ita innexæ sunt, ut ex toto separari non possint: sed ab eo nomen trahant, à quo plurimū petunt. Ergo ut illa, quæ uictu curat, aliquando medicamentum adhibet: & illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem uictus debet: quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant: ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mixta: non alienum uidetur ante proponere & nomina, & uires, & mixturas eorum: quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit.

De simplicibus facultatibus quarūcunq; rerum, ex quibus medicamēta fiunt: & primo de his, quæ sanguinem supprimunt. Caput. I.

S Anguinem supprimunt atramentum sutorium, quod græci χαλκανθον appellant: chalcitis, acacia, & ex aqua licium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta uel cimolia, uel figularis, misy, frigida aqua, uinū, acetum, alumen, melinum, squama & ferri, & æris. atq; huius quoq; duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

Quæ uulnus glutinant. Caput. II.

Glutinant uulnus, myrra, thus, gummi, præcipueq; acanthinū, psylleū, tragacantha, cardamomon, bulbi, lini semen, nasturcium, oui album, gluten, icthyocolla, uitis alba, contusæ

testis suis cochleæ, mel coctum, spongia, uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expressa. ex hisdem lana succida, si leuis plaga est: etiam araneũ reprimunt, alumen & scissile, quod σχιστὸν uocatur: & liquidum, melinũ, auripigmẽtum, ærugo, chalcitis, atramentũ sutoriũ.

Quæ concoquunt, & mouent pus. Caput. III.

c

Oncoquunt, & mouent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris, & fuligo, & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiunt uulnera. Caput. IIII.

u

Vlnera aperiunt tanquam ora in corporibus, quod σόμω græce dicitur: cynnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, puleium, flos albæ uiolæ, bdella, galbanum, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum uetus, piper, pyretrum, chamepytis, una aminia, sulphur, alumen, rutæ semen.

Quæ purgant. Caput. V.

p

Vrgant, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à græcis nominatur. Huic autem & sandaracæ in omnia eadẽ uis: sed ualidior est squama æris, pumex, iris, balsamũ, styrax, thus, thuris cortex, resina, & pinea, & terebinthina liqda, œnãthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacũ potest: sed ualentius est abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, scobis eboris, omphaciũ, radicula, coagulum, sed maxime leporinũ: cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, sed ubiq; ualidior est: fel, uitellus crudus, cornu ceruinũ, gluten taurinum, mel crudum, misyos, chalcitis, crocum, una aminia, abrotanum, spuma argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, seuum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruũ.

Quæ rodunt. Caput. VI.

r

Odunt alumen liquidum, sed magis rotundum: ærugo, chalcitis, mysi, squama æris, sed magis rubri, æs combustum, sandaraca, minium synopicum, galla, balsamum, myrra, thuris cortex, galbanũ, resina terebinthina humida, piper utrunq;, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & spuma eius, apij semen, narcissi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, uinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scamonea, una aminia, cynnamomum, styrax, cicutæ semen, resina, narcissi semen, fel, nuces amaræ, oleumq; earum, atramẽtum sutorium, chrysocolla, ueratrum, cinis.

Quæ exedunt corpus. Caput. VII.

Xedunt corpus acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chrysocolla, anis cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, cicute, sandaraca, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, uel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à græcis nominatur: alcyonium, fel, turturis fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites & phrygius, & asius, & scissilis, mysi, uinum, acetum.

Quæ adurunt. Caput. VIII.

Durunt auripigmētum, atramentum sutorium, chalcitis, mysi, ærugo, calx, carta combusta, sal, squama æris, fex combusta, myrra, stercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum gnidium, allium, diphyges, lac utrunq;, quod proximo capite supra comprehensum est: ueratrum & album, & nigrum, cantharides, corallium, piretrū, thus, salamandra, eruca, sandaraca, uua aminia, chrysocolla, ochra, alumen scissile, ouillum stercus, oenanthe.

Quæ crustas ulceribus inducunt. Caput. IX.

Adem ferè crustas ulceribus tanquā igne adustis inducunt: sed præcipue chalcitis utiq; si cocta est: flos æris, ærugo, auripigmentum, mysi, & id quo magis coctum.

Quæ crustas ulceribus resoluunt. Caput. X.

Rustas uero has resoluit, farina triticea cum ruta, uel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiāt ea, quæ in aliqua pte corporis coierunt. Caput. XI.

D discutiēda uero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt: maxime possunt abrotanum, helenium, amaracus, alba uiola, mel, lilium, sampsucus, cyprius, lac, sertula campana, serpillum, cupressus, cedrus, iris, uiola purpurea, narcissus, rosa, crocum, passum, iuncus quadratus, nardum, cinamomum, casia, ammoniacum, cera, resina, uua aminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini, & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis aut molaris: crudus uitellus, amaræ nuces, sulphur.

Quæ euocant, & educunt. Caput. XII.

Vocat, et educit ladanum, alumē rotūdū, hebenus, lini semē, omphacium, fel, chalcitis, bdeliū, resina terebinthina, & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, grossi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ exasperata leuent. Caput. XIII.

l Euat id quod exasperatum est, spodium, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriunt, & ulcus implent. Cap. XIIII.

c Arnem alit, & ulcus implet resina pinea, ochra attica, uel asterica, cera, butyrum.

Quæ molliunt. Caput. XV.

m Olliunt æs combustum, terra erethria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdellium, cera, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, sertula campana, narcissi & radix, & semen, rosæ folia, coagulũ, uitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, chochlea acta, cicutæ semen, plumbi recrementum, σκορίαν μολύβδου græci uocant: panaces, cardamomum, galbanũ, resina, una aminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

Quæ cutem purgant. Caput. XVI.

i Tem cutẽ purgat mel: sed magis si est cum galla, uel eruo, uel lẽticula, uel marrubio, uel iride, uel ruta, uel nitro, uel ærugine.

De mixturis simplicium rerum, & de ratione ponderũ, & quid malagma, et emplastrũ, et pastillus inter se differant. Caput. XVII.

e Xpositis simplicibus facultatibus dicendum est quemadmodum misceantur, quæ ex his fiant. Miscentur aũt uarie: neq; huius ullus modus est, cum ex simplicibus alia demantur: alia adijciantur: ijsdemq́; seruatis, ponderum ratio mutetur. Ita cum facultatum materia non ita multiplex sit: innumerabilia mixturarum genera sunt: quæ comprehendi si possent, tamen esset superuacuum. Nam et ijdem affectus intra paucas compositiones sunt: & mutare eas cuilibet cognitis facultatibus facile est. itaq; contentus his ero quas accepi uelut nobilissimas. In hoc autem uolumine eas explicabo: quæ uel desiderari in prioribus potuerunt: uel ad eas curationes pertinent: quas protinus hic cõprehendam sic: ut tamẽ quæ magis cõia sunt, simul iungam. Si qua singulis, uel ẽt paruis accommodata sunt, in ipsorũ locum differam. Sed & antea sciri uolo, in uncia pondus denariorũ septem esse. Vnius deinde denarij pondus diuidi à me in sex partes idest sex uncias: ut idem in uncia denarij habeam, quod græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellant. id ad nostra pondera relatum, paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata uero, atq; emplastra, pastilliq́;, quos τροχίσκους græci uocant: cum plurima eadem habeant: differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus, eorumq́; etiam surculis, Emplastra, pastilliq́; magis ex quibus=

dam metallicis fiunt. deinde malagmata contusa abunde mollescunt. nam super integram cutem iniiciuntur. Laboriose uero conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt: ne lædant uulnera cum im posita sunt. Inter emplastrum autem, & pastillum hoc interest: quod emplarum utiq; liquati aliquid accipit. in pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum emplastrũ hoc modo fit. arida medicamenta per se teruntur. deinde mixtis his instillatur aut acetum aut si quis alius non pinguis humor accessurus est. & ea rursus ex eo teruntur. Ea uero quæ liquari possunt ad ignem simul liquantur: & si quid olei misceri debet: tum infunditur. Interdum etiã aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt quæ seperatim fieri debuerunt: in unum omnia miscentur. At pastilli hæc ratio est. Arida medicamenta contrita humore non pingui aut uino, uel aceto coquuntur, & rursus cocta inarescunt. Atq; ubi utendum est eiusdem generis humore, diluuntur. tum emplastrũ imponitur. pastillis illinitur, aut alicui molliori: aut cerato miscetur.

De malagmatis. Caput. XVIII.

Malagma aduersum calidas podagras.

His cognitis, primũ malagmata subiiciam: quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi causa reperta. Est tamen quod refrigerare possit ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ, & alterius coriãdri seminis, cicutæ, lacrimæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cærati eloti, quod πεπλυσμένον græci uocant: selibram. Reliqua ferè calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam: quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ uocantur. pleraq; certis magis partibus membrorum accomodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

*Si materia extrahenda est, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abscessu, in suppuratione quoq; mediocri, aptum est id quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani singulorum pondo, ceræ pondo. Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorum. P. *. ammoniaci salis. P. VI. squamæ æris, ceræ, singulorum. P. VIII. resinæ aridæ. P. VII. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio & melle. P. II.*

Malagma ad iecur dolens.

Si iecur dolet: id in quo est balsami lacrimæ. P. XII. costi, cinnamomi, casiæ, corticis myrræ, croci, iunci rotundi, balsami, seminis iridis illiricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorũ.

P.XVI. quibus adijcitur nardinum unguentum, donec cærati crassitudo sit. & huius quidem recentis usus est. Si uero seruandum est, resinæ terebinthinæ. P.XVI. ceræ. P.X. ex uino leni contunduntur, tum eo miscentur.

Malagma ad lienem.

At si lienis torquet, glãdis, quam βάλανον græci uocant: cortex, & nitrum paribus portionibus contunduntur: resperguntúrq; aceto quàm acerrimo. Vbi cærati crassitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur: & sic imponitur: supráq; farina hordacea inijcitur: sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. satiúsq; est id bis, aut ter fieri. Communem autem & iocineri, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoq; suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni uentris Lysias cõposuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorum. P.II. ammoniaci, bdellij, cære, seui taurini, iridis aridæ. P.IIII. cachrios acetabulo, piperis granis quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

Malagma ad laterum dolores.

Ad laterum autem dolores compositio est, Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, turis, fuliginis, singulorũ P.IIII. bdellij, ammoniaci, iridis, seui uitulini, aut caprini à renibus sicci singulorum. P.IIII. Hæc aut eadem omnem dolorem leuant: dura emolliunt: mediocriter calefaciunt. Ad idem latus Andreæ quoq; malagma est: quod ẽt resoluit: educat humorem: pus maturat: ubi id maturum est, cutem rumpit: ad cicatricem perducit. prodest impositum minutis, maioribúsq; abscessibus: item articulis: ideóq; & coxis: et pedibus dolentibus. item si quid in corpore collisum est, reficit: præcordia quoq; dura, & inflata emollit: ossa extrahit. ad omnia deniq; ualet, quæ adiuuare calor potest. id habet ceræ. P.I. uisci, sycamini, quam aliàs sycomorum uocãt: lacrimæ singulorũ. P.XI. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci, thimiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xilobalsami, thuris masculi, myrræ, resinæ aridæ, singulorum. P.X. pyretri, cocci gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ singulorum. P.XX. quibus adijcitur

unguenti

unguenti irini quantum satis est ad ea mollienda, atq; cogenda.

Malagmata ad resoluenda quæ astricta sunt: & mollienda quæ dura sunt: & digerenda quæ coeunt.

P Ræcipuum uero est ad resoluendá quæ astricta sunt: molliẽda quæ dura sunt: digerenda quæ coeunt: id quod ad Polyarchum authorem refertur. habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, ceræ, resinæ liquidæ pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

A Liud ad eadem Nilei crocomagmatis, quod quasi recremẽtũ eius est. P. ✱IIII. ammoniaci, thymiãatis, ceræ, singulorũ, P. ✱XX. ex quibus duo priora ex aceto teruntur: cera cũ rosa liquatur: & tum omnia iunguntur.

Malagma moschi ad molliendum.

P Roprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. habet galbani unciam, thuris fuliginis. P. Z. ceræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ. P. ✱II. aceti heminas tres.

Malagma medi ad digerenda quæ coeunt.

F Ertur etiam ad digerẽda quæ coeunt sub authore Medo, quod habet ceræ. P. Z. panacis. P. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum. P. Z. plumbi combusti P. I. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

A D eadẽ Panthemius utebatur calcis. P. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum. P. I. Seui bubuli. P. II. & semis.

Malagma ad strumas.

A D strumam multa malagmata inuenio. Credo autem quo peius id malum est, minusq; facile discutitur: eo plura esse tentata, quæ in personis uarie respõderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur urticæ seminis. P. ✱I. piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, resinæ aridæ, singulorũ. P. ✱IIII.

resinæ liquidæ, ceræ, pyretri, piperis longi, lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti: quod ἄπυρον uocatur, fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis ex cucumeri siluestri, resinæ, singulorũ. P. XV. Quæ ex leni uino contundũtur.

Aliud malagma ad id ualens.

Expeditius ad idem fit: quod habet uiscũ, semini, stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo ẽ sulphuris. P. XI. lapidis quẽ πυρίτην uocãt. P. XIIII. cumini acetabulum. Itẽ in quo est lapidis eiusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

Malagma ad strumam, & phymata.

Crabis autem cuiusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα uocantur: quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammoniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorũ. P. XI. lapidis eius: quem πυρίτην uocãt. P. XIIII. quibus quidam adijciunt sulphuris. P. II.

Malagma ad strumam, & tubera, & carcinodas.

Est etiam proficiens in struma, & in his tuberibus: quæ difficiliter concoquuntur, & in his: quæ καρκινώδαι uocantur: qđ ex his cõstat. sulphuris. P. XII. nitri. P. XIIII. myrræ. P. XVI. fuliginis thuris. P. semis, salis ammoniaci. P. Z. ceræ. P. I.

Malagma protarchi ad parotidas, & fauum, & mala ulcera.

Protarchus autem ad parotidas eaq; tubercula: quæ μελικήρια idest faui uel φύματα nominantur: item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum. P. XVIII. cũ ceræ. P. XVIIII miscebat: hisq; olei cyathum, & dimidium adijciebat.

Malagma aduersus panum, & phymata.

At aduersus panum tum primum orientem: quod φύγεθλον græci uocant, & omne tuberculum: quod φῦμα nominatur, miscetur ochra: quæ attice nominatur cum duabus partibus similæ, hisq; contunditur: subinde mel instillatur: donec malagmatis crassitudo sit.

Malagma aduerʃus phymata.

Iʃcutit etiã omne tuberculum: quod φῦμα uocatur: id quod
d habet calcis, nitri ʃpumæ, piperis rotundi, ʃingulorum. P.XI.
galbani. P.XII. ʃalis. P.XIIII. quæ excipiũtur cerato ex ro-
ʃa facto.

Malagma ad ʃupprimendum omne quod abʃcedit.

Vpprimitq́; omne quod abʃcedit id: in quo eʃt galbani, fabæ
ʃ freʃæ, ʃingulorum. P.XI. myrræ, thuris, ex radice capparis
corticis, ʃingulorum. P.XIIII. Satisq́; omnia abʃcedentia di-
gerit murex combuʃtus, & bene contritus, aceto ʃubinde adiecto.

Malagma ad ʃanguinem ʃupprimendum, & phymata.

T ʃi ʃatis ʃanguis ʃubit: recte imponitur quod aduerʃus φύ-
a ματα quoq; poteʃt. Conʃtat ex his bdellij, ʃtyracis, ammoniaci,
galbani, reʃinæ & aridæ, & liquidæ pineæ. Item ex lenti-
ʃci, thuris, iridis ʃingulorum p. XII.

Malagma ad atrcinodas, & phymata lenienda.

ἀκρικόδαι uero, & φύματα commode his leniuntur: galbani,
a uiʃci, ammoniaci, reʃinæ terebinthinæ in ʃingulis. P.XI. ʃeui
taurini. P. ʃemis, fecis combuʃtæ quàm maxima portione, dũ
id ʃiccius non faciat: quàm eʃʃe malagma oportet.

Malagma ad liuorem faciei contuʃæ.

Vod ʃi facie contuʃa liuor ʃuberuenitus eʃt: hæc cõpoʃitio no-
q cte & die impoʃita tollit. Ariʃtolochiæ, thapʃiæ, ʃingulorũ.
P.XII. bdellij, ʃtyracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, re-
ʃinæ aridæ, & ex lentiʃco liquidæ, thuris maʃculi, iridis illyricæ, ceræ ʃingulorum. P.XIIII. Idem faba quoq; impoʃita proficit.

Malagmata ʃtomachica ad aperiendum.

Vnt etiam quædam malagmata: quæ ϛοματικὰ græci uo-
ʃ cant: quoniam aperiendi uim habent. Quale eʃt quod ex
his conʃtat. piperis longi, ʃpumæ nitri, ʃingulorum. P.XII
eriʃimi. P.XIIII. Quæ cum melle miʃcentur. Idoneaq; etiam ʃtrumæ
aperiendæ ʃunt eius generis. Vehementiusq́; ex his eʃt id quod habet
calcis. P.XIIII. piperis grana ʃex, nitri, ceræ, ʃingulorum. P.XX. mel-
lis. P.Z. olei heminam.

Niconis malagma ad resoluendum, aperiendumq;, ac purgandum.

n Iconis quoq; est quod resoluit: aperit: purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrum, pumicem paribus portionibus: quibus tantum picis, & ceræ adijcatur, ut fiat cerati crassitudo.

Malagma ad ossa, & neruos.

a D ossa autē Aristogenis fit ex his. sulphuris. P. XI. resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex scylla partis interioris, plūbi eloti singulorū. P. XII. thuris fuliginis. P. XVIII. ficus aridæ quàm pinguissimæ, seui taurini, singulorū. P. XVIII. ceræ. P. XXI. iridis macedonicæ. P. XVI. sesami fricti acetabulum. maximeq; neruis & articulis malagma conuenit.

Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.

i Gitur Euthyclei est et ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad uesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos: quas ἀγκύλας græci nominant. quod habet fuliginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorū. P. XIII. ceræ. P. semis. Aliud item fit: quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri singulorū. P. XXIIII. resinæ liquidæ. P. XVI. ceræ. P. XXVI.

Malagma Sasogoræ ad dolores articulorum.

a D dolores articulorum Sasogoræ, plumbi combusti, papaueris lacrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, seui, resinæ, ceræ pares portiones.

Chrysippi malagma, ad idem ualens.

c Hrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis singulorum P. XXII. quibus ceræ paulum adijcitur.

Clesipontis malagma, ad idem ualens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.

c Lesyppontis ceræ creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorū. p. semis, olei cyathi tres. sed id nitrū

ante

ante per triduum instillata aqua teritur, & cum sextario eius incoquitur: donec omnis humor consumatur. Potest uero ea compositio etiã ad parotidas, phymata, strumam, omnemq; coitum humoris emolliendum.

Malagma ad articulos.

a D articulos fici quoq; aridi partem nepetæ mixtam, uel unã tuminiam sine seminibus, cum puleio recte aliquis imponit.

Malagma Aristonis aduersus podagras, & recẽtia phymata, & omnis dolores.

Adem podagræ præsidia sunt. Sed ad eam fit Aristonis e quoq; quod habet nardi, cinnamomi, casiæ, chameleontis, iũci rotundi, singulorum. P. X VIII. seui caprini ex irino liquati. P. X XX. iridis. P. X I. quæ in aceto quàm acerrimo iacere per Viginti dies debet. Idem autem etiam recentia phymata, doloresq; omnes discutit.

Theoni malagma ad pedum dolores.

a T Theonus ad pedum dolores seui à renibus partem tertiã, salis partes duas miscebat, hisq; membranulã illitam imponebat: tum super inijciebat ammoniacũ, thymiama in aceto liquatũ.

Numenij malagma ad podagram cæteros que articulos induratos.

T Numenius podagram, cæterosq; articulos induratos hoc a molliebat. abrotani, rosæ aridæ, papaueris lacrimæ, singulorũ. P. X III. resinæ terebinthinæ. P. X IIII. thuris, spumæ nitri, singulorum. P. X VIII. iridis, aristolochiæ, singulorum. P. X XII. ceræ. P. X III. qbus adijcitur cedri cyathus unus, olei laurei cyathi tres, olei acerbi sextarius.

Dexij malagma si quando callus in articulis increuit.

I quando autem in articulis callus increuit Dexius docuit f imponere calcis. P. X IIII. cerussæ. P. X VIII. resinæ pineæ. P. X XX. piperis grana. XXX. ceræ. P. Z. Quibus dum contunduntur, hemina uini lenis instillatur.

De emplastris. Caput. XVIIII.

e X emplastris autem nulla maiorem usum præstant: quàm quæ cruentis protinus uulneribus inijciuntur, ἐναιμα græci

uocant. Hæc enim reprimunt inflammationem nisi magna uis eam cogit, atq; illius quoq; impetum minuunt, tum glutinant uulnera: quæ id patiuntur: cicatricem hisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoq; ἀλιπαῆ nominantur.

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus uulneribus iniicitur.

P rimum ex his est quod barbarum uocatur. Habet æruginis rasæ. P. XXII. spumæ argēti. P. XXX. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum. P. XI. quibus adiiciuntur olei, & aceti singulæ heminæ.

Coacon emplastrum nigrum ad idem ualens.

A lterum ad idem: quod χῶακον uocant: habet spumæ argēti P. XC. resinæ aridæ tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est: qui ferè talis fit. ex pice, atq; resina. At ex bitumine nigerrimus. ex ærugine, aut æris squama uiridis. ex minio rubet. ex cerussa albus.

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

P aucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid mixturæ uarietas nouat. Ergo id quoq; nigrum est. quod βασιλικὸν nominatur. Habet panacis. P. XI. galbani. P. XII, picis & resinæ, singulorum. P. XX. olei dimidium cyathum.

Smaragdinum emplastrum ad idem.

A t quod peruiride est, smaragdinū appellatur. in quo sunt resinæ pineæ. P. XIII. ceræ. P. XI. æruginis. P. Semis. turis fuliginis. P. Z. olei tantundem, aceti, quo fuligo, & ærugo in unum cogantur.

Emplastrum ruffum ad idem.

E st etiam coloris ferè ruffi: quod celeriter ad cicatricem uulnera perducere uidetur. Habet thuris. P. XI. resinæ. P. XII. squamæ æris. P. XIIII. spumæ argenti. P. XXX. ceræ: P. XC. olei heminam.

Paracolleticum emplastrum ad idem.

P ræterea est: quàm παρακολλητικὴν à glutinando uocant. Constat ex his. bituminis, aluminis scissilis. P. XIIII. spumæ argenti. P. XXL. & olei ueteris hemina.

Cephalicum emplastrum Philotæ capiti conueniens.

P Ræterea sunt quædam generis eiusdem: quæ: quia capitibus fractis maxime conueniunt: κεφαλικὰ à græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ erythreæ, chalcitidis, singulorũ. p. X IIII. myrrhæ, æris combusti. p. X X. ichthyocollæ, singulorũ. p. X VI. æruginis rasæ, aluminis rotundi, mysi crudi, aristolochiæ, singulorum. p. X VIII. squamæ æris. p. X X. thuris masculi. p. X II. ceræ. p. I. rosæ & olei acerbi ternos cyathos, aceti quantum satis est: dum arida ex eo conteruntur.

Emplastrum uiride ad idem ualens.

A Liud ad idem uiride: æris combusti, squamæ æris, myrrhæ ichthyocollæ, singulorum. p. X VI. mysi crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum. p. X VIII. ceræ. p. X I. olei hemina, aceti quod satis sit.

τετραφάρμακον emplastrum ad pus mouendum.

P Vri autem mouendo non aliud melius, quam quod expeditissimum est. τετραφάρμακον à græcis nominatur. habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, seui taurini: si id non est, uitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum, & ad purgandum ualens.

A Lterum ad idẽ ἐννεαφάρμακον nominatur: quod magis purgat. constat ex nouẽ rebus, cera, melle, seuo, resina, myrrha, rosa, medulla uel ceruina uel uitulina uel bubula, hysopo, butyro. Quorum ipsorum quoq; pondera paria miscentur. Sunt autem quædam emplastra: quibus utriusq; rei facultas est. quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reijcienda sunt: his potius adhibitis: quæ proprie id, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum emplastrum ad uulnera.

E St igitur ad uulnera attalum: quod habet squamæ æris. P X VI. fuliginis. P. X X V. ammoniaci tantundem. resinæ terebinthinæ liquidæ. p. X X X V. seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

Iudaei emplastrum fracto capiti accomodatum.

a T inter ea quae fracto capiti accomodantur, habet quidam id quod ad auctorē iudaeum refertur. Constat ex his. salis. P. XIIII. squamae aeris rubri, aeris combusti. singulorum. P. XXII. ammoniaci, thymiamatis, thuris fuliginis, resinae aridae, singulorum. P. XVI. resinae colophoniacae, cerae, seui uitulini curati, singulorum. P. XXX. aceti sesquicyathum, olei minus cyathum. τεθεραπευμένα graeci appellant: quae curata uocant, cum ex seuo puta omnes mēbranulae diligenter exemptae sunt, aut ex alio medicamento.

Diadaphnidon emplastrum ad extrahendum.

s Vnt etiam quaedam emplastra nobilia ad extrahendum. Quae ipsa quoque ἐπισπαστικὰ nominatur. Quale est: quod, quia lauri baccas habet διὰ δαφνίδων appellatur. in eo est, resinae terebinthinae. P. XX. nitri, cerae, picis aridae, baccarum lauri, singulorum. p. XXX. olei paulum. Quotiens aut baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, anteq̄ expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

Aliud διὰ δαφνίδων ad extrahendum, & pus mouendum.

a Liud eo nomine: quod puri quoque mouendo est, seui uitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, cerae, nitri, baccarum lauri, resinae aridae, aristolochiae, pyretri pares portiones.

Philocratis emplastrum ad extrahendum, & pus mouendum.

p Raeter has est philocratis: quod habet salis ammoniaci. P. XVII. aristolochiae. P. XVIII. cerae, resinae terebinthinae. fuliginis thuris, singulorū. P. XXV. spumae argēti. P. XXXXII. Quibus ut pus quoque moueāt, iridis. P. XIIII. & galbani. P. XVI. adijciuntur.

ῥυπώδης emplastrum ad extrahendum.

o Ptimum tamen ad extrahendum est id: quod à similitudine sordium ῥυπώδης graeci appellāt. Habet myrrae, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorum punici mali, aluminis & scissilis, & rotundi. mysi, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, uisci, singulorum. P. XIIII. aristolochiae. P. XVIII. squamae aeris. P. XXVI. resinae terebinthinae. P. XLXXV, cerae, & seui, uel taurini, uel hircini. P. XC.

Emplastrum Hecatei ad extrahendum.

h Ecateo quoq; auctore emplastrum generis eiusdẽ fit ex his. galbani.P.X II.fuliginis thuris.P.X IIII.picis.P.X VI.cerae, & resinae terebinthinae, singulorum.X VIII.quibus paulũ irini unguenti miscetur.

Alexandrinum emplastrum uiride ad extrahendum.

u Alensq; ad idem emplastrum uiride alexandrinum est. Habet aluminis scissilis.P.X VIII.salis ammoniaci.P.X V III.Z.squamae aeris.P.X XVI.myrrhae,thuris singulorũ.P. X XVIII.cerae.p.X.CL.resinae colophoniacae,aut pineae.P.X CC.olei heminam,aceti sextarium

De emplastris exedentibus.

q Vaedam autem sunt emplastra exedentia:quae σηπτὰ graeci uocant quale est id quod habet resinae terebinthinae,fuliginis,thuris,singulorum P.Z.squamae aeris.P.X I. ladani.P. X II.aluminis tantundem,spumae argenti.P.X IIII.

Emplastrum quod exest corpus,& ossa resoluit,& super crescentem carnem coercet.

e Xest etiam uehementer corpus, atq; ossa quoq; resoluit, & super crescentem carnem coercet id quod habet spumae argenti,squamae aeris,uncias singulas,nitri ignem non expti, lapidis asij,aristolochiae.p.sextantes,cerae resinae terebinthinae,thuris olei ueteris,atramenti sutorij,salis ammoniaci.P.semis,aeruginis,rasae. p.bessem,aceti scyllitici heminam,uini aminei tantundem.

Emplastra aduersus morsus,& alia recentiora uulnera.

ſ Vnt etiam aduersus morsus quaedam accomodata quale est. Diogenis,nigrum:quod habet bituminis,cerae, resinae pineae aridae,singulorũ.P.X XX.spumae argenti.P.X C.olei sextarium. Aut in quo sunt.squamae aeris.P.X IIII. cerussae, & aeruginis passae singulorũ.P.X VIII.ammoniaci.P.X XII.cerae, resinae pineae. singulorum.P.X XXV.spumae argenti.P.X C. olei sextarium. Aut in quo sunt squamae aeris.P.X XIIII.galbani,P.X VI.cerussae,& aeruginis rasae, singulorum.P.X VIII.ammoniaci.P.X XII.cerae,resinae pineae singulorum.P.X XLV.spuma argenti concoquitur.

ἔμφιον emplastrum rubrum ad idem ualens.

r Vbrum quoque emplastrum, quod ἔμφιον uocatur, huc aptum est. Habet resinæ terebinthinæ. P.※II. galbani. P.※ IIII. minij sinopici. P.※VI. thuris fuliginis. P.※VI. ceræ P.※VIII. spumæ argenti. P.※LVI. olei ueteris heminam.

Aliud emplastrum ad idem ualens.

i Tē id quod ex his constat. squamæ æris: thuris fuliginis: singulorū. P.※IIII. galbani. P.※VI. salis ammoniaci. P.※XII. Z. ceræ. P.※XXV. olei tribus heminis. Hæc autē alijs quoq; recentioribus uulneribus recte imponuntur.

λιπαρὰ emplastra non grauibus uulneribus accommodata, & maxime senilibus.

s Vnt enim alba lenia: λιπαρὰ græci uocant. ferè nō grauibus uulneribus accommodata, præcipuéq; senilibus. Quale est qđ habet cerussæ. P.※XXXII. seui uitulini curati, & ceræ: singulorum. P.※XLVIII. olei heminas tres: ex quibus ea cerussa coquitur.

Elephantinum emplastrum.

a Liud qđ hēt cerussæ. P.※XXX. ceræ. P.※XXXXV. olei heminā, aquæ sextariū. Quæ quotiens adijciūtur cerussæ uel spumæ argenti: scire licet illa ex his coquēda esse. Est aūt ea p= cādida cōpositio quæ supra posita est, ideoq; elephātina nominatur.

Lenia emplastra.

l Enia quoq; quædam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè græci nominant: ut id quod habet minij. P.※IIII. spumæ argenti. P.※XXV. ceræ et adipis suillæ. singulorum. P.※XXXVII uitellos quatuor.

Emplastrum lene.

a Lia compositio generis eiusdem: ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum. P.※VI. cærussæ. P.※VIII. spumæ argenti, plūbi recrementi, σκωρίαν μολύβδου græci uocant, singulorum P.※XX. cicini olei, & myrti, singulorum heminæ.

Archagathi emplastrum lene.

t Ertia quæ ad auctorem Archagathum refertur, mysi cocti, æris combusti, singulorum. P.※IIII. cerussæ coctæ. P.※VIII resinæ terebinthinæ. P.※XX. spumæ argenti. P.※VI.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

Tiam num spumæ, argenti, ceræ, adipis suillæ singulorum P.XXXVII. uitelli cocti quatuor, rosæ hemina, Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulum ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra ex olei hemina, & aquæ marinæ altera cocta donec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adiectum, aut pares portiones ceræ, seui, stibi, spumæ argenti, cerussæ.

De pastillis, & primo de his, qui ad recentia uulnera glutinanda, sanandaq; apti sunt. Cap. XX.

Pastilli quoq; facultates diuersas habent. sunt enim ad recentia uulnera glutinanda, sanandaq; apti. Qualis est qui habet chalcitis, mysi, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum P.XI. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum P.XIII. Hunc oportet diluere aceto, sic, ubi uulnus glutinandũ est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, cõmodius est, cerato miscere sic, ut illius octo partes: nona huius sit.

Alius pastillus ad glutinanda uulnera.

Alius ad idem cõstat ex his, bituminis, aluminis scissilis, singulorum. P.XI. æris combusti. P.XIIII. spumæ argenti. P.X. XI. olei sextarium.

De sphragide pastillo: quẽ Polybus confecit, ad glutinandũ uulnus.

Sed longe polybi celeberrimus est. σφραγὶς autẽ nominatur. qui habet aluminis scissilis. P.XI.Z. atramenti sutorij. P.X II. myrrhæ. P.XV. aloes tantumdẽ, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum. P.XVI. Quæ contrita uino austero excipiuntur.

Pastillus ad ulcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscænis partibus, inflammationesq; eorum.

Ad ulcera sordida & nigritiem in auribus, naribus, obscænis partibus, inflammationesq; eorum, chrysocollæ. P.XI. atramẽti sutorij, aluminis scissilis, singulorum. P.XII. halicacabi corticis. P.X.IIII. minij. P.XVI. spumæ argenti. P.XXII. cerussæ. P.XXVI. Quæ ex aceto & coguntur, & ubi utendum est: diluuntur.

Pastillus andronis ad uuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia.

Ndronis uero est ad uuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia, gallæ, atramenti sutorij, myrrhæ singulorũ ·P·XIJ· aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum P·XII· capitula punici mali· P·XXXV· ex passo coacta, & cũ usus exigit aceto, uel uino diluta, prout ualentius, aut lenius uitium est, cui medendum est.

Pastillus ad fissa ani, uel ora uenarum fundentia sanguinem, uel cancrum.

Roprie autem ad ani fissa, uel ora uenarum fundentia sanguinẽ, uel cancrũ, æruginis ·P·XII· myrrhæ ·P·XXII· stibis, lacrymæ papaueris, acaciæ, singulorum ·P·XXVI· Quæ ex uino, & teruntur, & in ipso usu deliquantur.

Pastillus ad expellendum calculum cum urina.

Xpellere autem ex uesica cum urina calculum uidetur hæc cõpositio. casiæ, croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici, pares portiones conteruntur. deinde uinũ lene instillatur, & pastilli fiunt: qui singuli habeant ·P·XZ: hiq; singuli quottidie mane ieiuno dantur.

De pessis. Caput. XXI.

Aec tria compositionũ genera: idest quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisq; sunt. maximũ, præcipueq; uarium usum præstant. Sed alia quoq; utilia sunt. ut ea quæ fœminis subijciũtur (πεσσοὺς græci uocant) Eorũ hæc proprietas est, Medicamẽta composita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

D sanguinem autem euocandũ cunneis duabus adijcitur nitri ·P·XII· aut allij semen cõteritur. adijcitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur, aut cucumeris siluestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

Ad uuluam molliendam.

D uuluam molliendam oui uitellus, & fœnum græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut claterij ·P·XZ· salis tantundem, uuæ taminiæ ·P·XVI· melle excipiuntur.

Alia pessi compositio ad idem ualens.

Vt Boetho auctore, croci resinæ terebinthinæ, singulorum P.XIIII. myrræ. P.X.ZZ. rosæ. P.XI. seui uitulini. P.X.Z. ceræ. P.XII. miscentur.

AD inflammationes uuluæ Numenij, Pessus.

Prima autem aduersus inflammationes uuluæ Numenij compositio est: quæ habet croci. P.X.Z. ceræ. P.XI. butyri. P.XVIII. adipis anserinæ. P.XXII. uitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

Ad eijciendum è uulua infantem mortuum.

S I uero infans intus decessit: quo facilius eijciatur, malicorium ex aqua terendum: eoq; utendum est.

Si mulier uitio locorum concidit, qua curatione utendum sit.

S I concidere uitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;: deinde his mel adijciendum est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis utimur, ad carnem supercrescentem exedendam. Caput. XXII.

Q Vædam autem mixturæ medicamentorum sunt: quibus aridis neq; coactis utimur sic, ut inspergamus: aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est ad carnem supercrescentē exedendā, quod habet squamæ, fuliginis thuris singulorū. P.XI. æruginis. P.XII. Hæc aūt eadem cum melle purgant ulcera: cum cera implent. Mysi quoq;, & galla si paribus portionibus misceātur, corpus consumunt: eaq; uel arida inspergere licet: uel excepta cadmia illinere.

Ad putrem carnem continendam ne ultra serpat, eamq; leniter exedendam plures compositiones.

P Vtrem uero carnē continet, neq; ultra serpere patitur, & leniter exest mel, uel cum lenticula, uel cum marrubio, uel cum oleæ folijs ante ex uino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deinde contrita, aut calx cum cerato, aut amaræ nuces cū allio sic, ut huius pars tertia sit: paulumq; his croci adijciatur. aut quod habet spumæ argenti. P.XVI. cornu bubuli combusti. P. XXII.

aluminis scissilis, thuris, singulorum. P. XIIII. gallæ. P. XVIII. aristolochiæ. P. XX. Vehementius idem facit etiam adurendo, auripigmentũ cum chalcitide, aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cum aceto. Vel ea compositio quæ habet chalcitidis, capitulorũ punici mali, aloes, singulorum. P. XII. aluminis scissilis, thuris, singulorum. P. XIIII. gallæ. P. XVIII. aristolochiæ. P. XX. mellis quantũ satis sit ad ea cogẽda. Vel cãtharides. P. XI. sulphuris. P. XI. lolij. P. XIII. Quibus adijciatur picis liquidæ quantũ satis est. adiũgendum uel chalcitis quoq; cum resina, & ruta mixta. aut cum eadem resina: diphryges, aut uua aminia cum pice liquida. Idem uero possunt fæces uini combustæ, & calcis, & nitri pares portiones, uel alũinis scissilis. P. XZZ. thuris sandaracæ, nitri singulorum. P. XI. gallæ. P. XVIII. aristolochiæ. P. XX. mellis quantum satis est.

Hieræ compositio.

e St etiam hieræ cõpositio. quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum. P. XII. aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum. P. XIIII. Aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum. P. XVIII. malicorij contriti. p. XX.

Iudæi compositio.

e St iudæi in qua sunt calcis partes duæ, nitri quã ruberrimi pars tertia. quæ urina impuberis pueri cogũtur, donec strigmẽti crassitudo sit. Sed subinde is locus: cui id illinitur: madefaciendus est.

Iolæ compositio.

a T iolas, chartæ combustæ, sandaracæ, singulorum. p. XI. calcis. p. XII. auripigmenti tantumdem miscebat.

Ad sanguinis profluuia, uel ex membrana cerebri, uel alijs locis & ad cancrum, & ad inducedam cicatricem, & ad coercendam carnem crescentem.

s I uero ex membrana: quæ super cerebrum est, profluit sanguis, uitellus combustus & contritus inspergi debet. Si alio loco sanguinis profluuiũ est, auripigmenti, squamæ æris, singulorũ. P. XI. sandaracæ. P. II. marmoris cocti. P. XIIII inspergi debet. Eadem cancro quoq; obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris, fuliginis, singulorum. P. XII. calcis. P. p. IIII. Eadem increscentem quoq; carnem coercent.

Timei compositio ad ignem sacrum, uel cancrum.

TImeus autem ad ignem sacrum, uel ad cancrũ, his utebatur. Myrræ. P. XII. thuris, atramẽti sutorij, singulorum. P. XIII. sandaracæ, auripigmẽti, squamæ æris, singularũ. P. XIIII. gallæ. P. XVI. cærussæ combustæ. P. XVIII. Eadem uel arida inspersa, uel melle excepta idem præstant.

Ad sternutamenta excitanda.

STernutamenta uero, uel albo ueratro, uel struthio coniecto in nares excitãtur, uel his mixtis: piperis, ueratri albi, singulorum. P. XZ. castorei. P. X. spumæ nitri. P. XI. struthij. P. XIII.

Gargarizationes quibus fieri debeant.

GArgarizationes autem aut leuandi causa fiunt, aut reprimẽdi, aut euocandi. Leuãt lac, cremor uel ptisanæ, uel furfurũ. Reprimit aqua, in qua uel lenticula, uel rosa, uel rubus, uel cotoneum malum, uel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.

De antidotis, & quibus malis opitulentur. Caput. XXIII.

ANtidota raro, sed præcipue interdum necessaria sunt: quia grauissimis casibus opitulantur. Ea recte quidem datur collisis corporibus uel per ictus, uel ubi ex alto deciderunt, uel uiscerum, laterum, faucium, interiorumq; partiũ doloribus. Maxime autem desideranda sunt aduersus uenena uel per morsus, uel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio antidoti.

UNum est: quod habet lacrymæ papaueris. P. XZ. acori, malobathri. P. XV. iridis illyricæ, gummi, singulorum. p. XII. anesi. p. XIII. nardi gallici, foliorum rosæ aridorũ, cardamomi, singulorum. p. p. IIII. petroselini. P. p. IIIIZ folij. p. p. V. casiæ nigræ, silis, bdellij, balsami, seminis piperis albi, singulorum. P. XZ. styracis. P. VZ. myrræ, oppoponacis, nardi syrij, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorũ. P. XVI. castorei. P. XVI. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci floris, iunci rotundi, singulorum. P. VI. Z. dulcis radicis. P. p. VIII. Z. Quæ uel melle, uel passo excipiuntur.

Aliud antidotum Ambrosia nominatum, quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

a Lterum quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atq; Ambrosiā nominasse: ex his constat. Costi, thuris masculi, singulorū. P. p. V. piperis albi. P. p. Z. floris iunci rotūdi. P II. cynnamomi. P. p. III. casiæ nigræ. P. p. IIII. croci cilicij. P. p. IIII. Z. myrræ quàm stacten nominat. P. p. V. nardi indici. P. p. V. Z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur. Deinde ubi utendum est id: quod ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione uini diluitur.

Antidotum Mithridatis.

n Obilissimum autem est Mithridatis, quod cotidie sumendo rex ille dicitur aduersus uenenorum pericula tutum corpus suū reddidisse. in quo hæc sunt, costi. P. p. S. Z. acori. P. p. V. hypici, cumini, sagapeni, acaciæ suci, iridis illyricæ, cardamomi, singulorū. P. p. II. anesi. P. p. III. nardi gallici, gentiā ȩradias, aridorū rosæ foliorum, singulorū. P. p. IIII. papaueris lacrymæ, petroselini, singulorū. P. p. IIII. Z. casiæ, silis, lolij, piperis longi, singulorū. p. XVI. styracis. p. V. Z. castorei, thuris hypocistidis suci, myrræ, opoponacis, singulorum. p. VI. Z. malobathri folij. XVI. floris iunci rotundi, resinæ teribinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorū. P. p. VI. Z. nardi, opobalsami, singulorū. P. p. VI. Z. thlaspis. p. XV. ZZ. radicis ponticæ. p. VII. croci, Zinziberis; cynnamomi, singulorum. p. XVIII. r. Hæc contrita melle excipiuntur: & aduersus uenenum, quod magnitudinem nucis græcæ impleat, ex uino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorū, uel quod ægyptiæ fabæ, uel quod Erui magnitudinem impleat, satis est.

DE acopis. Caput. XXIIII.

a Copa quoq; utilia neruis sunt: quale est quod habet floris iunci rotundi. p. II. ZZ. costi, iūci quadrati, lauri baccarum, ammōiaci, cardamomi, singulorū. p. p. IIII. Z. myrrhæ, æris cōbusti singulorū. P. p. VII. iridis illiricæ, cere singulorū. P. p. XIIII. alexādrini calami, iunci rotundi, aspalathi, xylobalsami, singulorum P. XVIII. seui. P. I. unguenti irini cyathum.

Acopum ἐυώδες neruis utile.

a Lterum quod ἐυώδες uocant, hoc modo fit: ceræ. P. Z. olei tantundem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinem simul incoquuntur: deinde infusa in mortario teruntur:

runtur, instillaturq; subinde quàm optimi mellis acetabulum: tum irini unguenti, & rosae terni cyathi.

Εχριστὰ ad ulcera purganda, & implenda.

Εχριστὰ autem graeci uocant, liquida quae illinuntur. Quale est quod fit ad ulcera purganda, & implenda, maxime inter neruos paribus portionibus inter se mixtis, butyri, medullae uitulinae, seui uitulini, adipis anserinae, cerae, mellis, resinae terebinthinae, rosae, olei cicini. Quae separatim omnia liquantur: deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat. Magis uero emollit: si pro rosa cypirus infunditur.

Ad sacrum ignem.

D sacrum ignem spumae argenti. P. X VI. corni bubuli combusti. P. X II. conteruntur, adijciturq; inuicem uinum, & id quod specialiter sil uocatur, & myrteũ: donec utriusq; terni cyathi conijciantur.

De catapotijs. Caput. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad concoquendum.

Atapotia quoq; multa sunt, uarijsq; de causis fiunt. ἀνώδυνα uocant quae somno dolorem leuant. Quibus uti: nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex uehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiam ad concoquendũ: quod habet papaueris lacrymae, galbani, singulorum. P. X I. myrrhae, castorei, piperis, singulorum. P. X II. Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.

Catapotium ualentius ad somnum.

Lterum stomacho peius, ad somnũ ualentius ex his fit, mãdragorae. P. Z. apij seminis, item hyoscyami seminis, singulorũ. P. X IIII. Quae ex uino teruntur. Vinum autem eiusdẽ magnitudinis: quae supra posita est: abunde est sumpsisse.

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

Iue autem capitis dolores, siue ulcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta,

siue inflammatio uuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue uitio locorum aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietem eiusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ siluestris seminis, singulorum. P.ꝑ.I. castorei, cinnamomi, singulorum. P.X̶II. papaueris lacrymæ, panaces, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, singulorum. P.ꝑ.II. piperis grana LVI. Hæc per se contrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

Catapotium aliud, ad multa ualens.

Vin etiam siluestris papaueris, cum iam ad excipiendam
q lachrymam maturum est, manipulus qui manu comprehẽdi potest, in uas demittitur, & superinfunditur aqua: quæ id contegat, atq; ita coquitur. Vbi iã bene manipulus is coctus est, ibidem expressus proijcitur, & cum eo humore passi pari mensura miscetur, inferuetq́;, donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt ad nostræ fabæ magnitudinem, habentq́; usum multiplicem. Nam & somnũ faciunt uel per se assumpta, uel ex aqua data, & aurium dolores leuant, adiectis exiguo modo rutæ succi, ac passi. Et tormina supprimunt ex uino liquata, & inflammationem uuluæ coercẽt mixta cerato ex rosa facto: cum paulum his croci quoq; accessit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

Catapotiũ ad inducendũ somnũ: quod uulua dolens prohibuit.

Tem si uulua dolens somnum prohibuit, croci. P.X̶II. anesi,
i myrrhæ, singulorũ P.ꝑ.I. papaueris lacrymæ. ꝑ.ꝑ.X̶IIII. cicutæ seminis. ꝑ.X̶VIII. miscentur, excipiunturq́; uino ueteré, et quod lupini magnitudinem habet in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculose datur.

Ad iecur sanandum.

a D sanandum iecur nitri. P.X̶.Z. croci, myrrhæ, nardi gallici, singulorum. P.X̶I. melle excipiuntur, daturq́; quod ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

Ad finiendos dolores lateris.

a d lateris dolores finiendos, piperis. aristolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

Ad thoracis dolores finiendos.

D thoracis,nardi.P.XI.thuris,casiæ,singulorũ.P.XIII.myr
a rhæ, cinnamomi,singulorũ.P.XVI.croci. P.XVIII.resinæ terebinthinæ quadrans,mellis heminæ tres.

Catapotium Athenionis ad tussim.

D tussim Athenionis,myrrhæ,piperis, singulorum.P.p.XI.
a castorei,papaueris lacrymæ,singulorum.P.XI.Quæ separatim contusa postea iunguntur,& ad magnitudinem fabæ nostræ bina catapotia mane,bina noctu dormituro dantur.

Catapotium Heraclidis tarentini ad tussim,& somnum.

I tussis somnum prohibet,ad utranq; Heraclidis tarentini
f croci.P.XI.cinnamomi.castorei,papaueris lacrymæ,singulorũ.P.XI.myrrhæ,pipis longi.costi,galbani,singulorũ. p.Z.

Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tussiẽtibus.

Vod si purganda sunt ulcera in faucibus tussientibus,panaces,myrrhæ,resinæ terebinthinæ,singulorum.P.X.galbani.
q P.Z.hyssopi.P.Z.conterenda sunt. hisq; hemina mellis adijcienda,& quod digito excipi potest,deuorandum est.

Collicæ casij medici.

Ollicæ uero Caßij ex his constat,croci,anesi,castorei,singu
c lorũ.P.XIII.petroselini. P.XIIII piperis & longi,& rotundi,singulorum.P.XV.papaueris lacrymæ,iunci rotundi,myrrhæ,nardi, singulorum.P.XVI. Quæ melle excipiuntur. Id autem & deuorari potest,& ex aqua calida sumi.

Ad infantem mortuum,aut secundas expellendas.

i Nfantem uero mortuum,aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci. P.XI.aut cui dictami cretici. P.XI. adiectum est.

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

e X partu laborantibus erisimum ex uino tepido ieiunæ dari debet.

Ad adiuuandam uocem.

u Ocem adiuuat thuris.P.XI. in duobus cyathis uini datum.

Aduersus difficultatem urinæ.

a Duersus urinæ difficultatem,piperis longi,castorei,myrrhæ, galbani,papaueris lacrymæ,croci,costi unciæ singulæ,styracis,resinæ terebinthinæ.P.sextantes,mel,absinthij cyathus.Ex quibus ad magnitudinem fabæ ægyptiæ & mane,& cœnato dari debet.

Arteriaces compositio quomodo fiat.

a Rteriacæ uero hoc modo fit: casiæ, iridis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, singulorum. P. ✱. I. croci. P. ✱. I. piperis grana. ✱XX. ex passi tribus sextarijs decoquuntur: donec mellis crassitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, singulorum. P. ✱I. conijciuntur in passi eundem modum, codemq; modo decoquuntur. Aut eiusdem passi heminæ tres usq; eo coquuntur: donec extracta inde gutta indurescat, & adijcitur tritæ casiæ. P. ✱I.

De quinq; generibus noxarum corporis, & primo de uulneribus quæ maxime per tela inferuntur. Cap. XXVI.

c Vm facultates medicamentorũ proposuerim, genera in quibus noxa corpori est: proponam. Ea quinq; sunt. Cum quid extrinsecus læsit: ut in uulneribus. Cũ quid intra se ipsum corruptum est, ut in cancro. Cum quid innatum est, ut in uesica calculus. Cum quid increuit, ut uena quæ intumescens in uaricem conuertitur. Cum quid deest, ut cum curata pars aliqua est. Ex his alia sunt, in quibus plus medicamenta. Alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his: quæ præcipue scalpellũ, et manũ postulant: nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoq; curãdi partem sicut priorem. Et ante dicam, de his quæ in q̃libet partem corporis incidunt. Tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiã à uulneribus. In his aũt ante oĩa scire medicus debet: quæ insanabilia sunt: quæ difficilẽ curationẽ habeant: quæ promptiorẽ. Est. n. prudẽtis hominis: primum eũ, qui seruari nõ potest, non attingere, nec subire speciem eius ut occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde ubi grauis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse: ne si uicta ars malo fuerit, uel ignorasse, uel fefellisse uideatur. Sed ut hæc prudenti uiro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruã rẽ attollere, quo plus præstitisse uideatur. Obligariq; æquũ est confessione prõptæ rei: quo curiosius etiã circumspiciat, ne, quod per se exiguum est malum, maius curantis negligentia fiat.

Quæ uulnera insanabilia sint.

ſ Eruari nõ potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocineris portæ, cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut uentriculus, aut renes uulnerati sunt: cui'ue circa fauces grandes uenæ, uel arteriæ præcisæ sunt.

Quæ uulnera difficilẽ curationem habeant.

Ix autem ad sanitatẽ perueniunt: quibus ulla parte pulmo,
u aut iocineris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrũ,
aut lienis, aut uulua, aut uesica, aut ullum intestinum, aut septum transuersum uulneratũ est. Hi quoq; in præcipiti sunt: in quibus usq; ad grandes intusq; conditas uenas in alis, uel poplitibus mucro descendit. Periculosa etiam uulnera sunt, ubicunq; uenæ maiores sunt. quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantum, atq; poplitibus, sed etiam in his uenis, quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum uulnus est, quodcunq; in alis uel fœminibus, uel inanibus locis, uel in articulis, uel inter digitos est. Item quodcunq;, musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut carthilaginem læsit.

Quæ uulnera tutiorẽ curationem habeant.

t Vtissimum omnium quod in carne est. & hæc quidem loco
uel peiora uel meliora sunt. modo uero periculũ facit quodcunq; magnum est.

Obseruationes quædam & ætatis, & corporis, & uitæ, & temporis in uulneribus.

Liquid etiam in uulneris genere, figuraq; est. Nam peius
a est quod etiã collisum, quàm quod tantũ discissum est. adeo
ut acuto quoq;, quàm retunso telo uulnerari commodius sit. Peius etiã uulnus est, ex quo aliquid excisum est: ex quo'ue ex altero alia parte abscissa, alia dependet: pessima quæq; plaga in orbẽ est: tutissima quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic, illi'ue figuræ uulnus est: eo uel deterius, uel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & uitæ propositum, et anni tempus, quia facilius sanescit puer uel adolescens, quàm senior: ualens quàm infirmus: neq; nimis tenuis, neq; nimis plenus, quàm si alterum ex his est. integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius, et temperans, quàm uino, ueneriq; deditus. Oportunissimumq; curationi tempus uernum est, aut certe: neq; feruens neq; frigidum, siquidem uulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maxime tamen horũ uarietas: ideoq; perniciosissimus autumnus est. Sed pleraq; ex uulneribus oculis subiecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demostrauimus, cum positus interiorum partiũ ostendimus. Veruntamen quia quædam uicina sunt, interest quoq; uulnus in sum-

ma parte sit, an penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire possimus: & ex quibus uel spes, uel desperatio oritur.

Signa percussi cordis.

i Gitur corde percusso, sanguis multus effertur: uenæ languescunt: color pallidissimus: sudores frigidi, maliq; odoris tanquam irrorato corpore oriuntur: extremisq; partibus frigidis matura mors sequitur.

Signa pulmonis icti.

p Vlmone uero icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumãs: ex plaga rubens: simulq; etiam spiritus cum sono fertur: in uulnus inclinari iuuat: quidam sine ratione consurgunt. Multi, si in ipsum uulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

Signa iocineris uulnerati.

i Ocineris autem uulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordiorum profusus sanguis: ad spinam reducta præcordia: in uentrem cubandi dulcedo: punctiones, doloresq; usq; ad iugulum, iunctumq; ei latus scapularum: os intentũ. Quibus nonnunquam etiam biliosus uomitus accedit.

Signa percussorum renium.

r Enibus uero percussis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit: difficulter urina redditur: eaq; aut est cruenta, aut cruor fertur.

Signa uulnerati lienis.

a T liene icto sanguis niger à sinistra parte prorumpit: præcordia cum uentriculo ab eadem parte indurescunt: sitis ingens oritur: dolor ad iugulũ, sicut iocinere uulnerato uenit.

Signa percussæ uuluæ.

a T cum uulua percussa est, dolor inguinibus, & coxis, & femoribus est. Sanguinis pars per uulnus, pars per naturale descendit: uomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt: quædam mente labuntur: quædam sui compotes: neruorũ, oculorumq; dolore urgeri se confitentur: morięntesq; tandem eadẽ, quæ corde uulnerato, patiuntur.

Signa percuſſi cerebri, uel membranæ eius.

ſ In cerebrum membrana'ue eius uulnus accepit: ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit: fereq́; bilis uomitus inſequitur. Quorundam ſenſus obtunduntur: appellatiq́; ignorant. Quorundam trux uultus eſt: quorundam oculi quaſi reſoluti huc, atq; illuc mouentur. fereq́; tertio, uel quinto die delirium accedit. multorum etiam nerui diſtenduntur. Ante mortem autem pleriq; faſcias, quibus caput deligatum eſt: lacerant: ac nudum uulnus frigori obijciunt.

Signa percuſſi ſtomachi.

u Bi ſtomachus autem percuſſus eſt: ſingultus, & bilis uomitus inſequitur. Siquid cibi, uel potionis aſſumptũ eſt, ea redditur cito. Venarum motus elangueſcunt: ſudores tenues oriuntur: per quos extremæ partes frigeſcunt.

Signa ieiuni inteſtini, & uentriculi uulnerati, & aliorum inteſtinorum.

c Ommunes uero ieiuni inteſtini, & uentriculi uulnerati notæ ſunt. Nam cibus, & potio per uulnus exeunt: præcordia indureſcunt. nonnunquam bilis per os redditur. inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta uel ſtercus, uel odorem eius exhibent.

Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.

m Edulla uero quæ in ſpina eſt diſcuſſa, nerui reſoluuntur: aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine uoluntate inferiores partes uel ſemen, uel urinam, uel etiam ſtercus excernunt.

Signa ſepti tranſuerſi percuſſi.

a T ſi ſeptum tranſuerſum percuſſum eſt, præcordia ſurſum contrahuntur: ſpina dolet: ſpiritus rarus eſt: ſanguis ſpumans fertur.

Signa ueſicæ uulneratæ.

u Eſicæ uero uulneratæ dolent inguina. quod ſuper pubem eſt: intenditur. pro urina ſanguis, aut ex ipſo uulnere urina deſcendit: ſtomachus afficitur. itaq; aut bilem uomunt: aut ſingultiunt: frigus, & ex eo mors ſequitur.

De ſanguine, & ſanie, & pure, & eorum ſpeciebus quando'ue meliora, deteriora'ue ſint.

h Is cognitis etiam nunc quædam alia noſcenda ſunt ad oĩa uulnera, ulceráq;, de quibus dicturi ſumus: pertinentia. Ex his aũt exit ſanguis, ſanies, pus. Sanguis omnibus notus eſt.

Sanies est tenuior hoc, uarie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, albidissimumq;, glutinosius & sanguine, & sanie. Exit aũt sanguis ex uulnere recenti, aut iam sanescente. sanies est inter utrunq; tempus. pus ex ulcere iam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædã sanies quæ uel ἰχὼρ, uel μελίκηρος nominatur. Est pus quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo ulcere exit: maximeq; ubi neruo læso inflammatio secuta est. μελίκηρος crassior, & glutinosior subalbida, melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis ulceribus ubi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maxime ex genibus. ἐλαιῶδες tenue subalbidum quasi unctum colore, atq; pinguitudine, oleo albo non dissimile apparet in magnis ulceribus sanescentibus. Malus autem est sanguis nimium aut tenuis, aut crassus, colore uel liuidus uel niger, aut pituita mixtus, aut uarius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaq; protinus eius uulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itemq; postea spes in his maior est, ex quibus melioris generis quæq; proueniunt. Sanies igitur mala est multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum ulcus & iunctam ei cutem erodit. Melior nõ multa modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. ἰχὼρ autem peior est multus, crassus, subliuidus, aut subpallidus, glutinosus ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet. μελίκηρος autem mala est multa, & percrassa: melior quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoq; peius est multum, tenue, dilutum, magisq; si ab initio tale est. Itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc si male olet, nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itemq; si leue est: si nihil olet: si æquale est. modo tamen conuenire & magnitudini uulneris, & tempori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum solutis inflãmationibus naturaliter fertur. ἐλαιῶδες quoq; peius est multum, & parum pingue, quo minus etiam quoq; id ipsum pinguius, eo melius est.

Curatio aduersus profusionem sanguinis in uulneribus.

Quibus exploratis ubi aliquis ictus ẽ, qui seruari potest: protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis sit profusio: ne'ue inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede uulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruẽtis sanguinis in=

telligi potest, sicuis linamentis uulnus implendum est: supráq; imponenda spongia ex aqua frigida expressa: ac manu super comprimẽda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum ualent, aceto madefacienda sunt. id uehemens ad sanguinem supprimendum est. Ideóq; quidam id uulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest: ne nimis ualenter ibi retenta materia magnam inflammationem postea moueat. quæ res efficit neq; rodentibus medicamentis, neq; adurẽtibus: & ob id ipsum inducentibus crustam, sit utendum: quamuis pleraq; ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel ad ea decurritur, potius quæ mitius idẽ efficiunt. Quod si illa quoq; profluuio uincuntur. uenæ, quæ sanguinem fundunt, apprehendendæ: circáq; id quod ictum est, duobus locis deligendæ, intercidendæq; sunt, ut in se ipsæ coeant: et nihilominus ora præclusa habeant. ubi ne id quidem res patitur: possunt ferro candenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neq; neruus, neq; musculus est, ut puta in fronte, uel superiore capitis parte. commodissimum tamen est cucurbitulam admouere à diuersa parte, ut illuc sanguinis cursus reuocetur.

Curationes aduersus uulnerum inflammationem.

Et aduersus profusionem quidem in his auxilium est. Aduersus inflammationem autem in ipso sanguinis cursu ea timeri possunt, ubi læsum ẽ uel os, uel neruus, uel cartilago, uel musculus: aut ubi parum sanguinis pro modo uulneris fluxit. Ergo quotiens quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit: sed pati fluere dum tutum erit: adeo ut si parum fluxisse uidebitur: mitti quoq; ex brachio debeat, utiq; si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multóq; magis si id uulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus uidebitur, præcidendus erit. Nam percussus mortiferus est: præcisus sanitatem recipit.

De glutinatione uulnerum.

Sanguine autem uel suppresso, si nimius erumpit: uel exhausto, si per se parum fluxit: longe optimum est, uulnus glutinari. Potest autem id uel quod in cute uel etiam in carne est: si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro alia parte dependens, alia inhærens: si tamen etiam num integra est, & coniunctione corporis fouetur. In his uero quæ glutinantur duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte, sui debet: maximéq; si discissa auris ima est: uel imus nasus, uel frons, uel bucca, uel palpebra, uel labrum, uel circa

gutur cutis, uel uenter. Si uero in carne uulnus est, hiatq; , neq; in unũ oræ facile attrahuntur: sutura quidem aliena est. Imponendæ uero fibulæ sunt, ἀγκτῆρας græci nominant: quæ oras, paulum tamen contrahunt: quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoq; quod alia parte dependens, alia inhærebit: si alienatum adhuc non est: suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quàm intus uulnus purgatum est: ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus uertitur: & inflammationem mouet: & glutinari uulnus prohibet. ne linamentum quidẽ, quod supprimendi sanguinis causa inditum est: inibi relinquendum est. nam id quoq; inflammat. Comprehendi uero sutura, uel fibula non cutem tantum, sed aliquid etiam ex carne: ubi suberit hæc, oportebit quo ualentius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraq; optima est ex acia molli non nimis torta, quo mitius corpori insidat. Vtraque neq; nimis rara, neq; nimis crebra inicienda est. Si nimis rara est, nõ continet: si nimis crebra est, uehementer afficit: quia quo sæpius acus corpus transit, quoq; plura loca iniectum uinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur: magisq; æstate. neutra etiam uim ullam desiderat. sed eatenus utilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamen fibulæ latius uulnus esse patiuntur. Sutura oras iungit: quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto debent: ut si quid intus humoris concreuerit, sit qua emanet. Si quod uulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet: deinde omni uulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa. si sustinere aliquis aceti uim non potest: uino utendum est. Leuis plaga iuuatur etiam si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. sed ea quocunq; modo imposita est: dum madet, prodest. itaq; ut inarescat, non est committendum. Licetq; sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis uulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet: quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruentis uulneribus apta esse proposui. Maximeq; si caro est: barbarum: si nerui, uel cartilago, uel aliquid ex eminentibus, quales aures, uel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoq; uiride neruis idoneum est: eminentibusq; partibus ea, quam græci ῥάπτουσαν uocant. Solet etiam colliso corpore exigua parte findi cutis. quod ubi incidit, non alienum est, scalpello latius aperire: nisi musculi, neruiq; iuxta sint: quos incidi non expedit. ubi satis deductum est, medicamentum imponendum est. At si id quod collisum est, quanuis parum diductum est: latius tamen aperiri propter neruos, aut musculos non licet: adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant, præ

cipueq; ex his id quod ῥυπῶδες uocari proposui. Non alienum est etiam ubicunq; uulnus graue est, impositum, quo id iuuetur, insuper circundare lanam succidam ex aceto, & oleo: uel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat. Si neruosus, aut musculosus: quod emolliat.

Quomodo uulnus ligari conueniat.

f Ascia uero ad uulnus deligandum lintea aptissima est: eaq; lata esse debet, ut semel iniecta non uulnus tantum, sed paulum utrinq; etiã oras eius comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur. Si æq; ab utraq; trãsuersa comprehendere oras debet: aut si id uulneris ratio non patitur: media primum inijcienda est, ut tum in utranq; partem ducatur. sic autem deliganda est: ut & contineat, neq; astringat. quod non continetur, elabitur. quod nimis astrictum est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet: æstate quotiens necesse est: tum extrema pars eius inferioribus acu assuenda est. nam nodus uulnus lædit: nisi tamen longe est. illo neminem decipi decet, ut propriam uiscerum curationem requirat: de quibus supra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus uel sutura, uel alio medicinæ genere est. In uisceribus nihil mouendum est: nisi aut si quid ex iocinere, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat: præcidatur. alioquin uulnus interius ea uictus ratio, eaq; medicamenta sanabunt: quæ cuiq; uisceri conuenire superiore libro proposui.

De ratione uictus, & notis uulnerum, curationibusq; eorum.

h Is ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isq; si graue uulnus est: abstinere quantum uires patiuntur ante inflammationẽ à cibo debet. bibere donec sitim finiat aquã calidam. uel si æstas est, neq; febris, neq; dolor est: ẽt frigidam. adeo tamen nihil perpetuum est. sed semper pro uiribus corporis æstimandum ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit: tenuem scilicet & exiguum, qui tantum sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis inter morientes ante ullam curationem uino reficiendi sunt: quod alioquin inimicissimum uulneri est. nimis uero intumescere uulnus, periculosum: nihil intumescere: periculosissimum est. illud inditium est magnæ inflammationis: hoc emortui corporis. Protinusq; si mens homini consistit: si nulla febris accessit: scire licet mature uulnus sanum fore. Ac ne febris quidem terrere debet,

si in magno uulnere, dum inflammatio est: permanet. Illa perniciosa est, quæ uel leui uulneri superuenit: uel ultra tempus inflammatio nis durat: uel delirium mouet: uel si neruorũ rigor, aut distentio, quæ ex uulnere orta est: eam non finit. Vomitus quoq; biliosus non uoluntarius, uel protinus ut percussus est aliquis, uel dum inflammatio manet, malum signum est, in his duntaxat, quorum uel nerui uel etiam neruosi loca uulnerati sunt. Spõte tamen uomere non alienum est, præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neq; protinus post cibum, neq; iam inflammatione orta: neq; cum in superioribus partibus plaga est. Biduo sic uulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaq; sanies ex aqua frigida est: eademq́; rursus iniicienda sunt. Quinto iam die quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto uulnere considerandus color est. Quod si liuidus, aut pallidus, aut uarius, aut niger est: scire licet malum uulnus esse. idq́; quandocunq; animaduersum est terrere nos potest. album, aut rubicundum esse ulcus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculũ ostendit. bona signa sunt ubi hæc sine dolore tenuis & mollis est. Sed si glutinatur uulnus, aut leniter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primo fuerunt. Si grauis inflãmatio est, neq; glutinãdi spes est, ea quæ pus moueant: aquæ quoq; calidæ necessarius usus est, ut & materiam digerat: & duritiam emolliat: & pus citet. Ea sic temperanda est, ut & manu contingenti iocunda sit: usq; eo adhibenda, donec aliquid ex tumore minuisse, coloremq́; ulceri magis naturalem reddidisse uideatur: maximeq́; si grande uulnus est, τετραφάρμακον: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis ῥυπῶδες. Post id fomentum si lata plaga non patet: imponi protinus emplastrum debet: & si latius hiat, illud emplastrum liquari ex irino unguento oportet: eoq́; illita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum supra dari, & super id succidam lanam: minusq́; etiam, quàm primo fasciæ astringendæ sunt.

Curationes propriæ articulorum.

Propriæ quædam in articulis uisenda sunt: in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebant: debilitas eius partis sequitur. Si id dubium est: & ex acuto telo plaga est: ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimen est. At uisendum est pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur: albumq́;, & crassum diu fertur: neruum præcisum esse credibile est. Magis quoq; maiores dolores, inflammationesq́; quo maturius excitatæ sunt. Quamuis autem non abscissus neruus est: tamen si circa tumor durus diu permanet: necesse est & diuturnum ulcus esse:

& sano quoq; eo tumorem permanere: futurumq; est, ut tarde membrum id extendatur uel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, ubi recuruato articulo curatio adhibita est, quam in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoq; membrum: quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflãmatione est: ut in neutram partem inclinatum sit. Si iã pus profluit, ut deuexum sit. Optimum etiam medicamentum quies est: moueri & ambulare nisi sanis alienum est. Minus tamen his est periculosum, qui in capite uel brachijs, quam qui inferioribus partibus uulnerati sunt. Minimeq; ambulatio conuenit: fœmine, aut crure, aut pede laborante. Locus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoq;, dum parum uulnus purũ est: inter res infestissimas est. Nam id & humidum & sordidum reddit: ex quibus ad cancrum transitus esse consueuit. Leuis frictio recte adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à uulnere.

Vlnus quomodo purgandum est.

i Nflammatione finita, uulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in mell linamenta, supráq; id, emplastrum, uel ἐνναφάρμακον dandum est. Tum demum uero purum ulcus est: cum rubet, ac nimium neq; siccum neq; humidum est, ac quodcunq; sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est. Quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est: id purum non est.

Quomodo uulnus implendum est.

p Vrgato, sequitur ut impleatur, iamq; calida aqua eatenus necessaria est, ut sanies remoueatur. Lanæ succidæ superuacuus usus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autẽ uulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi non alienum est, ut butyrum cum rosa: exigua mellis parte, aut cum eadem parte, aut cum eadem rosa τετραφάρμακον, aut ex rosá linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni succi, uitatis omnibus acribus, sed iam plenioribus. Nam & auis, & uenatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflãmatio est, alienũ est. Itemq; usq; ad cicatricem, si nerui, musculi'ue uulnerati sunt, etiam si alte caro, aut si plaga in summa cute generis tutioris est: potest non peruetus, modice tamen datum ad implendũ quoq; proficere. Si quid molliendum est: quod in neruosis locis musculosisq; necessarium est: cerato quoq; super uulnus utendum est. At si caro supercreuit, modice reprimit siccum linamentum, uehementius squama æris. Si plus est quod tolli opus est: adhibẽda sunt etiãnũ uehemẽtio-

percreuit, modice reprimit siccum linamentum, uehementius squama æris. Si plus est quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum uehementiora, quæ corpus exedunt. Cicatricem post omnia hæc commode inducit lycium ex passo, aut lacte dilutum, uel etiam per se impositum siccum linamentum.

De uulneribus: quæ extrinsecus p uulnera incidūt, curatiõibusq; eorū.

b Ic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim uetustas ulcus occupat, inducitur q; ei callus, & circum oræ crassæ liuent. post quæ quicquid medicamentorū ingeritur, parum proficit. quod fere negligenter curato ulceri superuenit. Interdum uel ex nimia inflāmatione, uel ob æstus immodicos, uel ob nimia frigora, uel quia nimis uulnus astrictū est, uel quia corpus aut senile, aut mali habitus est cancer occupat. Id genus à græcis diductum in species est, nostris uocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit: quod occupauit, sed etiam serpit: deinde alijs, alijsq; signis decernitur. Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit. isq; cum dolore procedit. ἐρυσίπελας græci nominant. Modo ulcus nigrum est: quia caro eius corrupta est. Idq; uehementius etiam putrescendo intenditur. Vbi uulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, maliq; odoris est, caruunculæ corruptæ, interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillumq; demissum descendit, aut in latus, aut deorsum, eoq; uitio nonnunq̃ os quoq; afficitur. modo oritur ea: quàm græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hoc in prominentibus membris idest inter ungues & alas, uel inguinia; fereq; in senibus, uel his, quorū corpus mali habitus est. Caro in ulcere uel nigra, uel liuida est: sed sicca & arida, proximaq; cutis plerunq; sub nigris pusulis impletur, deinde ei proxima uel pallida, uel liuida, fereq; rugosa sine sensu est. Vlterior in inflāmatione est, omniaq; ea simul serpunt. Vlcus: in locum pusulosum. Pusulæ: in eum, qui pallet aut liuet. Pallor aut liuor: in id quod inflammatum est. Inflammatio: in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensq; sitis. quibusdam etiam delirium accedit. alij quanuis mentis suæ cõpotes sunt, balbutiendo tamen uix sensus suos explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atq; initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi uero penitus insedit, insanabile est. plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.

Curatio ulceris.

a C pericula quidem uulnerum hæc sunt. Vetus autem ulcus scalpello conijciendum est, excidendæq; eius oræ, & quic-

quid super eas liuet, æque incidendum. Si uaricula intus est: quæ his sanari prohibet, ea quoq; excidenda. Deinde ubi sanguis emissus, noua tumq; uulnus est, eadem cu·atio adhibenda: quæ in recentibus uulneribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non uult: potest sanare id emplastrum: quod ex ladano fit, & cum ulcus sub eo exesum est: id, quo cicatrix inducitur.

Curatio erysipelarum.

i

D autem quod ἐρυσιπέλας uocari dixi: non solum uulneri superuenire: sed sine hoc quoq; oriri consueuit: atq; interdum periculum maius affert: utiq; si circa ceruices aut caput constitit. Oportet si uires patiuntur sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia, maximeq; cerussam solani succo: aut cimoliam cretam aqua pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adiecta, aut si tenerius corpus est: lenticulam. Quicquid impositum est: betæ folio contegendū est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerātia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo. sulphuris. P. XI. cerussæ & croci, singulorum. P. XXII. eaq; cum uino conterenda sunt, & id his illinendum: aut si durior locus est, solani folia contrita suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo super inijciend a. At si nigrities est: neq; dum serpit: imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedūt: repurgatumq; ulcus sic, ut cætera nutriendum est. Si magis putre est: iamq; procedit ac serpit: opus est uehementius erodentibus. Si ne hæc quidem euincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanum est: siccum est cum aduritur: post ustionem putris ulceris superponenda sunt, quæ crustas à uino resoluant, eas ἐσχάρας græci uocant. ubi exciderunt, purgandum ulcus maxime melle et resina ust. sed alijs quoq; purgari potest: quibus purulenta curantur, eodemq; modo ad sanitatem perducendum est.

Curatio Gangrenæ.

g

Angrenam uero si nondum planè tenet, sed adhuc incipit: curare non difficillimum est, utiq; in corpore iuuenili, et magis etiam si musculi integri sunt: si nerui uel læsi non sunt: uel leuiter affecti sunt: neq; ullus magnus articulus nudatus est: aut carnis in eo loco paulum est: ideoq; non multum, quod putresceret, fuit, consistitq; eo loco uitium quod maxime fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si uires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est & intentione quadam proximum quoque locum male habet: usque eo sanum corpus concidere.

Medicamenta uero, dum malum serpit, adhibẽda nulla sunt: quæ pus mouere consuerunt. ideoq; ne aqua quidem calida. Grauia quoque: quamuis reprimentia, aliena sunt. Sed his quàm leuissimis opus est. super q; ea, quæ inflãmata sunt: utendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, uri id quod est inter integrũ ac uitiatum locum debet. Præcipueq; in hoc casu petendũ non à medicamentis solum, sed etiam à uictus ratione præsidium est. Neq; enim id malum nisi corrupti uitiosiq; corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda quæ per cibum potionemq; aluum: ideoq; etiam corpus astringant, sed ea leuia. Postea si uitium constitit: imponi super uulnus eadem debent: quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoq; plenioribus cibis uti licebit ex media materia, sic tamen non nisi aluum corpusq; siccantibus. aqua uero pluuiali frigida. balneum nisi iam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est, si quidem emollitum in eo uulnus cito rursus eodem malo afficitur. Solent uero nonunq̃ nihil omnia auxilia proficere, ac nihilo minus serpere his cancer. Inter quæ miserum sed unicum auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum quod paulatim emoritur, abscidere. Hæ grauissimorum uulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi integra cute interior pars collisa est, aut ubi derasum, ac tritum'ue aliquid est, aut ubi surculus corpori infixus est, aut ubi tenue, sed altum uulnus insedit. In primo casu commodissimum est malicorium ex uino coquere, interioremq; eius partem conterere, & cerato miscere ex rosa facto, idq; supponere. deinde ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum. quale λιπαρὰ est. Deraso uero detritoq; imponendum est emplastrum τετραφάρμακον, minus endusq; cibus, & uinum subtrahendum. Neq; id: quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit. Si quidem ex eiusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quod si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento. Surculum uero, si fieri potest, oportet uel manu, uel etiam ferramento eijcere. Si uel præfractus est, uel altius descendit: quàm ut ita fieri possit, medicamento euocandus est. Optime autem educit super impositæ arundinis radix, si tenera est, protinus contrita, si iam durior, ante in mulso decocta. Cui semper mel adijciendum est, aut aristolochia cum eodẽ melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eademq; offensa etiam in filicas hastula est. Sed usu cognitum est utranq; aduersus alteram medicamentum esse. si contrita super imposita est. Facit autem idem in omnibus surculis quodcunq; medicamentum extrahendi uim habet. Idem altis tenuibusq; uulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis: huic He-

catrici emplastrum maxime conuenit.

Quo modo cicatrix uulneri inducenda, purgandaq; sit.

Si uero in quolibet uulnere uentum ad inducendum cicatricem est: quod perpurgatis iam repletisq; ulceribus necessarium est: primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur, deinde cum iam continenda est: siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet: quo & reprimitur cicatrix, et colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix siluestris cucumeris praestat. Idem compositio, quae habet elaterij. P. XI. spumae argenti. P. XII. unguenti pondo. XIIII. Quae excipiuntur resina terebinthina: donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoq; cicatrices leniter purgat paribus portionibus mixta, aerugo, plumbum elotum, eademq; rosa cocta, siue ungitur cicatrix: quod in facie fieri potest: siue id ut emplastrum imponitur: quod in alijs partibus commodius est. At si uel excreuit cicatrix, uel concaua est, stultum est decoris causa rursus & dolorem, & medicinam sustinere. Alioqui res utriq; succurri patitur: Si quidem utraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. si medicamentum aliquis mauult: idem efficiunt compositiones hae: quae corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conijcienda sunt. Super concauam, implentia: donec utrunq; ulcus sanae cuti aequetur, & tum cicatrix inducatur.

De uulneribus quae per morsus inferuntur, eorumq; curationibus. Caput XXVII.

Dixi de his uulneribus, quae maxime p tela inferuntur. Sequitur ut de his dicam, quae morsu fiunt, interdū hominis, interdum simiae, saepe canis, nonnunquam ferorum animalium, aut serpentium. Omnis autem fere morsus habet quoddam uirus. Itaq; si uehemens uulnus est: cucurbitula admouenda est. Si leuius: protinus emplastrum inijciendum, praecipueq; Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, quae aduersus morsus proposui. si ea non sunt. uiride alexandrinum. si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his quae recentibus uulneribus accomodantur. Sal quoque his, praecipueq; ei, quod canis fecit, medicamentum est: si manus uulneri imponitur, superq; id duobus digitis uerberatur (Exsaniat enim) ac salsamen tum quoq; recte super id uulnus deligatur.

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

u Tiq; autem si rabiosus canis fuit, cucurbitula uirus eius extrahendum est. deinde si locus neq; neruosus, neq; musculosus est, uulnus id adurendum est. si uri non potest, sanguinē homini mitti non alienum est. tum usto quidem uulneri super imponenda, quæ cæteris ustis sunt. ei uero quod expertum ignem nō est, ea medicamenta, quæ uehementer exedunt. post quæ nullo nouo magisterio, sed iam supra posito, ulcus erit implendum: & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt: ibiq; patiuntur desudare, dum uires corporis sinunt ulcere adaperto: quo magis ex eo quoq; uirus destillet. deinde multo meracoq; uino excipiunt. quod omnibus uenenis contrarium est. idq; cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo uidetur. Solet autem ex eo uulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφόβος græci appellant. Miserrimum genus morbi. in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est: nec opinantem in piscinam non ante ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet modo mersum bibere pati, modo attollere. Si habet, interdum deprimere, ut inuitus quoq; aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit: ne infirmum corpus in aqua frigida uexatum, neruorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus est. Antidotum autem præcipue id quod primo loco posui. ubi id non est, aliud si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: & si amaritudine offenditur: mel adijciendum est. Et si iam is morbus occupauit: per catapotia sumi potest.

Curationes communes aduersus omnes morsus serpentium.

S Erpentium quoq; morsus non nimium distantem curationem desiderant: quanuis in ea multum antiqui uariarunt, ut in singula genera anguium singula medēdi genera præciperent: atq; alijs alia. sed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis super uulnus id membrum deligandum est: non tamen nimium uehementer, ne torpeat. Dein uenenum extrahendū est. id cucurbitula optime facit. Neq; alienū est ante scalpello circa uulnus incidere: quo plus uitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est: quod tamen uix incidere potest: tum quodlibet simile uas quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibendus est, qui uulnus exsugat.

mus exsugat. Neq; hercules scientiam praecipuam habent hi qui psilli nominantur: sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam uenenum serpentis, ut quaedam etiã uenatoria uenena, quibus galli praecipue utuntur: non gustu, sed in uulnere nocent. Ideoq; colubra ipsa tuto estur: ictus eius occidit. & si stupente ea, quod per quaedam medicamenta circulatores faciunt: in os digitum quis indidit: neq; percussus est: nulla in ea salina noxa est. Ergo quisquis exemplum psylli secutus id uulnus exsuxerit, & ipse tutus erit: & tutum hominem praestabit. Illud ne intereat, ante debebit attendere: ne quod in gingiuis, palato'ue, alia'ue parte oris ulcus habeat. Post haec is homo loco calido collocandus est sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur. Si neq; qui exsugat: neq; cucurbitula est: sorbere oportet ius anserinum, uel ouillum, uel uitulinum, & uomere. Viuum autem gallinaceum pullum per medium diuidere: & protinus calidum super uulnus imponere sic, ut pars interior corpori iungatur. Facit id etiã haedus, agnus'ue discissus, & calida eius caro statim super uulnus imposita. emplastra quoq; quae supra comprehensa sunt. Aptissimum'q; est uel ephesium, uel id quod ei subiectum est. praesens'q; in aliquo antidoto praesidium est. Sin id non est: necessarium est exsorbere potionem meri uini cum pipere, uel quidlibet aliud, quo calor mouẽdus est: ne humorẽ intus coire patiatur. Nam maxima pars uenenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam mouentia, quia materiam extenuant: utilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primo aduersus ictum Aspidis.

h Aec aduersus oẽs ictus cõmunia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum, quẽ aspis percussit: acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri: qui cum ab hac ictus esset: et partim ob ipsum uulnus, partim ob immodicos aestus siti premeretur: ac locis siccis alium humorem nõ reperiret: acetum, quod forte secum habebat, ebibit: & liberatus est. Credo qm̃ id, quamuis refrigerandi uim habet, tamen habet etiã dissipandi. Quo fit ut terra respersa eo, spumet. Eadem ergo ui uerisimile est, spissescentem quoq; intus humorem hominis ab eo discuti: & sic dari sanitatẽ.

Aduersus ictum scorpionis.

i N quibusdam etiam aliis serpentibus certa quaedã auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimũ medicamentum est. Quidam contritum cum uino bibunt: quidam eodẽ modo contritum super uulnus imponunt: quidã super prunã

herba betonicæ,uel cantabricæ,uel centaurion,uel agrimonia,uel trixago,uel personina,uel marinæ pastinacæ singulæ,binæ'ue tritæ et cum uino potui datæ:& super uulnus impositæ. Illud ignorari nō oportet,oīs serpentis ictum & ieiuni,& ieiuno magis nocere. Ideoq; pernitiosissimæ sunt,cum incubant. Vtilissimumq; est,ubi ex anguibus metus est,non ante progredi,quàm quid aliquis assumpsit.

Remedium generale aduersus omnia uenena,uel cibo, uel in potione assumpta.

n On tam facile his opitulari est,qui uenenum,uel in cibo,uel in potione sumpserunt. Primum,quia non protinus sentiūt, ut ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde,quia noxa non à cute,sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen ubi primum sensit aliquis,protinus oleo multo epoto uomere. Deinde,ubi præcordia exhausit,bibere antidotum. si id non est,uel merum uinum.

Specialia remedia aduersus quædam uenena,& primo aduersus cantharidas.

s Vnt tamen quædā remedia propria aduersus quædam uenena,maximeq; leuiora. Nam si cantharidas aliquis ebibit: panace cū lacte cōtusa,uel galbano,uino adiecto dari,uel lac p se debet.

Aduersus cicutam.

s I cicutā:uinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est:deinde is uomere cogendus. postea'q; laser ex uino dandum. Is'q;,si febre uacat: in calidum balneum mittendus. Si non uacat: ungendus ex calefacientibus est. post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum.

s I hyoscyamum: feruens mulsum bibendum est: aut quodlibet lac,maxime tamen asininum.

Aduersus cerussam.

s I cerussam:ius maluæ,uel ius glandis ex uino contritæ,maxime prosunt.

Aduersus sanguisugam si epota est:& lac quod intus coijt.

s I sanguisuga epota est,acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt,aut passum,aut coagulum,aut cum aceto laser.

Aurelij Cor. l iij

Aduersus fungos inutiles.

I fungos inutiles quis assumpserit, radicula aut epota, aut f *cum sale & aceto edenda est. Ipsi uero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & coctura genere idonei fieri. Nam siue ex oleo inferuuerũt, siue piri surculus cum his inferuuit, omni noxa uacant.*

De adustis corporis locis, & quomodo curari debeant.

Dustis quoque locis extrinsecus uis infertur. Itaque sequi uide- a *tur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur folijs, aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in uetere uino, oleóque decoctis. Quorum quidlibet protinus impositum ad sanitatem perducit. Sed diuidi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiáque: primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculã exasperent. Deinde ea quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina, uel myrrha, uel uino: creta cimolia cum thuris cortice contrita & aqua coacta, atque ubi usus necessitas incidit: aceto diluta. Ex insequentibus quælibet λιπαρὰ. Sed idonea maxime est, quæ uel plumbi recrementum, uel uitellos habet. Est etiã illa adustorum curatio, dum inflammatio est: impositam habere cum melle lenticulam. Vbi ea declinauit, farina cum ruta, uel porro, uel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruũ cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit. Nouissime siccum linamentum.*

De interioribus ulceribus, quæ aliqua corporum parte corrupta nascuntur. Cap. XXVIII.

De carbunculo, & eius curatione.

B his quæ extrinsecus incidunt ad ea ueniendum est, quæ a *interius corrupta aliqua corporũ parte nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo peius. eius hæ notæ sunt. Rubor est: superq́ue eum non nimium pustulæ eminet: maxime nigræ: interdum sublíuidæ, aut pallidæ. In his sanies esse uidetur: infra color niger est. Ipsum corpus aridum & durius quàm naturaliter oportet. Circa quem quasi crusta est: eaque inflammatione cingitur: neque in eo loco leuari cutis potest: sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus urget: nonnunquam horror, aut febris oritur: aut utrunque. Idque uitium subter actis quasi quibusdam radicibus serpit: interdum celerius, interdum tardius: supra quoque procedens inalbescit: dein liuidum fit, circumq́ue exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum, fauces'ue*

incidit, subito spiritum sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neq; id graue est (nam non sentit: quoniam ea caro mortua est) finisq; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde uulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamentis erodentibus crusta undiq; à uiua carne diducta, quæ trahit secum quicquid corruptum erat: purusq; iam sinus curari potest implentibus. At si in summa cute uitium est: possunt succurrere quædam uel exedentia tantum, uel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcunq; uero medicamentum positũ est: si satis proficiet, protinus à uiua corruptam partem resoluit. Certaq; esse fiducia potest ferè, ut undiq; uitiosa caro excedat: qua huiusce rei medicamen excest. Si id non fit, medicamentum malo uincitur, utiq; ad ustionem properandum est: sed in eiusmodi casu abstinendum à cibo, à uino est. Aquam liberaliter bibere expedit: magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoq; accessit.

De carcinomate, & eius curatione.

Non idem periculum carcinoma affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id uitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et iecore autẽ, aut splene hoc nascitur. Circa locum, aliqua quasi puncta sentiuntur: isq; immobilis, inæqualis tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ uenæ quasi recuruantur: hæq; pallent, aut liuent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut mollior est, quàm esse naturaliter debet: nonnunquam hisdem omnibus ulcus accedit. Interdumq; nullam habet proprietatem, interdum simile his est, quæ uocant græci κονδυλώματα: asperitudine quadam & magnitudine sua. Colorq; eius ruber est, aut lenticulæ similis neq; tuto feritur. Nam protinus aut resolutio neruorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque eius anima deficit. Quibusdam etiam si id ipsum pressum est, quæ circa sunt: intenduntur & intumescunt. Ob quæ pessimum id genus est: ferèq; primum id fit quod κακόηθες à græcis nominatur. Deinde ex eo id carcinoma quod sine ulcere est. Deinde ulcus ex eo thymum. Tolli nihil nisi κακόηθες potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo maior uis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro adusserunt: quidam scalpello exciderunt. Neque ulli unquam medicina profecit: sed adusta protinus concitata sunt & increuerunt, donec occiderent. Excisa etiam post indu-

etiam cicatricem tamen reuerterunt: & causam mortis attulerunt. Cũ interim plerique nullam uim adhibẽdo, qua tollere id malum tentent: sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiãtur: quo minus ad ultimam senectutem perueniant, non prohibentur. discernere autem κακόηθες quod curationẽ recipit à carcinomate, quod non recipit: nemo scire potest. sed tempore, & experimento. Ergo ubi primum id uitium notatum est: imponi debẽt medicamenta adurentia. si leuatur malum, minuunturq; eius inditia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irritatum est, scire licet iam carcinoma esse: remouendaq; sunt omnia acria, omnia uehemẽtia. Sed si sine ulcere is locus durus est: imponi ficum quàm pinguissimam, aut ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æquale est, ceratũ ex rosa inijciendum est: adijciendusq; ei puluis ex contrita testa: ex qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. si id nimium supercreuit: tentanda squama æris est: quæ lenissima ex adurentibus est: eatenus nequid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbauit. sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

De Theriomate, & eius curatione.

Est etiam ulcus, quod θηρίωμα græci uocant. Id & per se nascitur: & interdum ulceri ex alia causa facto superuenit: color est uel liuidus, uel niger: odor fœdus, multus, & muci similis humor. Ipsum ulcus neq; tactum, neq; medicamentum sentit: prurigine tantum mouetur. at circa, dolor est, & inflammatio. Interdũ etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere sanguis erumpit. ad id quoq; malum serpit. quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his ulcus, quod ἕρπητα ἐσθιόμενον græci uocant: quia celeriter serpendo, penetrandoq; usq; ossa, corpus uorat. id ulcus inæquale est, cœno simile: inestq; multus humor glutinosus: odor intollerabilis, maiorq; q̃ pro modo ulceris inflammatio. Vtrunq;, sicut omnis cancer, fit maxime in senibus: uel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio utriusq; eadem est: sed in maiore malo magis necessaria. Ac primum à uictus ratione ordinandus est: ut quiescat in lectulo: ut primis diebus à cibo abstineat: aquã quàm plurimam assumat. aluus quoq; ei ducatur. dein post inflammationẽ cibum boni succi capiat: uitatis omnibus acribus, potionis quantum uolet sic, ut interdiu quidem aqua contentus sit. in cœna etiam uini austeri aliquid bibat. non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit: atq; his qui θηρίωμα adhuc habebũt, utendum erit. & uictus quidem talis necessarius est. Super ulcus uero

inspergenda arida aloe oenanthe est: & si parum proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne nudatus est: contegendus ante linteolo est: ne sub eo medicamento aduratur. Si ualidioribus etiamnum remedijs opus est: ad eas compositiones ueniendum est, quae uehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Super danda cum melle sunt uel linamenta, uel oleae folia ex uino decocta, uel marrubium: eaq; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaq; qua tumor ex inflammatione est, imponenda quae reprimant cataplasmata. Si sub his nihil proficitur: ferro locus aduri debet: diligenter neruis, si qui apparent: ante contectis. Adustum uel medicamentis, uel ferro corpus primum purgandū, deinde implendū esse: apparere cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

Sacer quoq; ignis malis ulceribus annumerari debet. eius duae species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mixtum rubore, atq; pallore: exasperatumq; p pustulas continuas, quarum nulla, altera maior est, sed plurimae perexiguae. In his semper ferè pus, & saepe rubor cum calore est: serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quod primum uitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato: ubi ruptis pustulis ulcus continuatur: humorq; exit: qui esse inter saniem, et pus uideri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, praecipueq; in plantis. Alterum autem est in summae cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublinidum, inaequaliter tamen, mediumq; sanescit extremis procedentibus: ac saepe id quod iam sanum uidebitur, iterum exulceratur. At circa proxima cutis, quae uitium receptura est: tumidior, & durior est: coloremq; habet ex rubro subnigrum. Atq; hoc quoq; malo ferè corpora seniora tentantur: aut quae mali habitus sunt, sed in cruribus maxime. Omnis autem sacer ignis ut minimum periculum habet ex his quae serpunt: sic prope difficillime tollitur. Medicamentum eius fortuitum est: uno die febris, quae humorem noxium absumat. Cuius quo crassius, & albidius est: eo periculi minus est. Prodest etiam infra os ulcerum laedi: quo plus puris exeat, & id, quod ibi corruptum corpus est: extrahat. sed tamen si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni uero sacro igni neq; lenibus, et glutinosis cibis, neq; salsis, & acribus utendum est: sed his quae inter utrunq; sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hedus, aues, exceptoq; apro omnis ferè uenatio. Si non est febricula, & gestatio utilis

eſt, & ambulatio, & uinum auſterũ & balneum. Atq; in hoc quoq; genere potio magis liberalis eſſe, quàm cibus debet. Ipſa autem ulcera ſi mediocriter ſerpunt: aqua calida. Si uehementius, uino calido fouenda ſunt. Deinde acu puſulæ quæcunq; ſunt aperiendæ. Tum imponenda ea: quæ putrem carnem exedunt. Vbi inflammatio ſublata, ulcusq; purgatum eſt: imponi leue medicamentum debet. In altero autem genere poſſunt proficere mala cotonea in uino cocta atq; contrita. Poteſt emplaſtrum uel Hieræ, uel τετραφάρμακον, cui quinta pars thuris adiecta ſit. Poteſt nigra hedera ex uino auſtero cocta. Ac ſi celeriter malum ſerpit: non aliud magis proficit. Purgato ulcere: quod in ſumma cute eſſe propoſui: ſatis ad ſanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

De Chironeo ulcere, & eius curatione.

c Hironeum autem ulcus appellatur, quod & magnum eſt, et habet oras duas, colloſas, tumentes. Exit ſanies non multa, ſed tenuis. Odor malus neq; in ulcere, neq; in eius humore eſt. Nulla inflammatio, dolor modicus eſt. nihil ſerpit: ideoq; nullum periculum affert, ſed non facile ſaneſcit. Interdum tenuis cicatrix inducitur: deinde iterum rumpitur: ulcusq; renouatur. Fit maxime in pedibus & cruribus. Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & uehemens, & reprimens habeat. Quale eius rei cauſa fit ex his. Squamæ æris: plumbi eloti combuſti, ſingulorum. P. XIIII. Cadmiæ, ceræ: ſingulorum. P. XVIII. roſæ quantum ſatis eſt ad ceram ſimul cum eis molliendam.

De ulceribus quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

f Iunt etiam ex frigore hiberno ulcera: maxime in pueris, et præcipue pedibus, digitisq; eorum, nonnunq̃ etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri eſt. Interdum puſtulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior eſt: nonnunquam humor exit: ſed non multus, qui referre uel pus, uel ſaniem uidetur. In primis multa calida aqua fouendum eſt: in qua rapa decocta, aut ſi ea non ſunt: aliquæ uerbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus: æs, q̃ maxime calidum quis pati poteſt, admouendum eſt. Si iam exulceratio eſt: imponi debet alumen æqua portione cum thure contritum, cum uino adiecto: aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si ſumma detracta pellicula eſt: hic quoq; melius lenia medicamenta proficiunt.

De ſtruma, & eius curatione.

ſ Truma quoq; eſt tumor, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur. Quæ uel præcipue fatigare medicos ſolent: quoniam & febres mouent, nec unquam facile matureſcunt, et ſiue ferro, ſiue medicamentis curantur. Plerunq; iterum iuxta cicatrices ipſas reſurgunt, multóq; poſt medicamento eſt opus. Quibus id quoq; accedit: quod longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in ceruice, ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoq; fœminarum ſe repperiſſe chirurgicus Meges auctor eſt. Propter hæc et album ueratrum recte datur: atq; etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponũtur: quæ humorem, uel educant, uel diſſipent: quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus quoq; quidam utuntur: quæ exedunt: cruſtáq; eum locum aſtringunt: tunc uero ut ulcus curant. Quæcunq; autem ratio curandi eſt: corpus puro ulcere exercendum atq; alendum eſt: donec ad cicatricem perueniat. Quæ cum medici doceant, quorundã ruſticorum experimento cognitum: quem ſtruma male habet, eum: ſi anguem edit: liberari.

De furunculo, & eius curatione.

f Vrunculus uero eſt tuberculum acutum cum inflatione & dolore, maximeq; ubi iam in pus uertit. Qui ubi adapertus eſt: & exit, ſuper apparet pars carnis in pus uerſa: pars corrupta ſubalbida, ſubrubra: quem uentriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiam ſi nulla curatio adhibeatur. Matureſcit enim per ſe atq; erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina ſit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamentum galbanum eſt: ſed alia quoq; ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt: imponi debent primum non pingue emplaſtrum, ut id reprimat: deinde ſi non repreſſit: quodlibet puri mouendo accomodatum. Si ne id quidem eſt, uel reſina, uel fermentum. Expreſſo pure nulla ultra curatio neceſſaria eſt.

De phymate, & eius curatione.

p Hyma uero nominatur tuberculum furunculo ſimile: ſed rotundius & planius: ſæpe etiam maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere conſueuit: ſed inflãmatio, doloŕq; ſub eo minores ſunt. Vbi euulſum eſt pus: eodẽ modo apparet uentriculus:

quod in furunculo non inuenitur. Verum omnis corrupta atro in pus uertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in iuuenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus uero medicamentis discuteretur, supra propositum est.

De phygetlo, & eius curatione.

φύγεθλον autem est tumor non altus, latus, in quo quiddam pusulæ simile est. Dolor, distentioq; uehemens est: & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula: idq; tarde maturescit, neq; magnopere in pus conuertitur. Fit maxime aut in ceruice, aut in alis, aut inguinibus. Panem ad similitudinē figuræ nostri uocant. atq; id ipsum quo medicamento tolleretur, supra demonstraui. Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius uitium ad suppurationē spectans. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius: maximeq; eos, qui uentrem infestarunt. sæpiusq; oculis expositum est. Siquidem latius aliquid intumescit ad similitudinem eius, quod phyma uocari proposui: rubetq; cum calore, & paulopost etiam cum duritia, magisq; innocenter indolescit: & sitim, uigiliamq; exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest: maximeq; ubi altius pus mouetur. Sed cum siti, uigiliaq; sentiuntur intus aliquæ punctiones, & quod desubito durius non est, melius est: & quanuis non rubet: coloris tamen aliter mutati est. quæ signa iam pure oriente nascuntur. Tumor, ruborq; multo ante incipiunt. Sed si locus mollis est, auertendus is materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia et aliâs & pauloante in erysipela proposui. Si iam durior est, ad ea ueniendum est, quæ digerant, & resoluant: qualis est ficus arida contusa, aut fex mixta cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit: aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiā miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, uiscum: pōdusq; adijcere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiunt: quæ supra explicui. Quod per hæc discussum non est, necesse est maturescat: idq; quo celerius fiat, imponenda est farina hordeacea, ex aqua cocta recte miscetur. Eadem autem hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina, proprietatesq; supra reddidi, recte fiunt. eademq; omnium curatio. tantum modo distat. Crudum est autem, in quo magis quasi uenarum motus est, & grauitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities. Et si maior abscessus est, horror,

aut etiam febricula permanet, penitusq; condita suppuratio. Si pro his, quæ alibi cutis ostendit, punctiones sunt, ubi ista se remiserunt, iamq; is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est: matura suppuratio est: eaq;, ubi uel per ipsa medicamenta, uel etiã ferro aperta est: pus debet emitti. Tum si qua in alis uel inguinibus sunt: sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoq; partibus, si una plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetrauit, si febris non est, si ualet corpus, æq; linamenta superuacua sunt. In reliquis parce tamen: nec, nisi plaga est, imponi debent. Commode uero uel super linamenta, uel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex uino coctum. Quæ & per se, & mixta idonea sunt. Si qua circa duriora sunt, ad ea mollienda, uel malua contrita: uel fœnugræci, lini'ue semen ex passo coctum super dandum est. Quicquid deinde impositum est, non astringi, sed modice deligari debet. Illo neminẽ decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam: conueniunt, quæ in uulneribus exposita sunt.

De fistulis & earum generibus, & curationibus.

Nonnunquam autem ex eiusmodi abscessibus, & ex alijs ulcerum generibus fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto: angusto: calloso. Fit in omni ferè parte corporis: habetq; quædam in singulis locis propria: prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. siquidem aliæ breues sunt: aliæ altius penetrant, aliæ rectæ intus feruntur, aliæ multoq; plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplices'ue ab uno ore intus orsæ: quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuidũtur: aliæ rectæ; aliæ flexæ, & tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa: aut cartilaginem penetrant, aut ubi neutrum horum subest: ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atq; etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem, adiuuatq; ipsum corpus si iuuenile: si firmum est. Inimica, contraria his sunt. Itemq; si fistula os uel cartilaginem, uel neruum, uel musculos læsit: si articulum occupauit: si uel ad uesicam, uel ad pulmone, uel ad uuluam, uel ad grandes uenas, arteriasúe, uel ad inania, ut guttur, stomachum, thoracem penetrauit. Ad intestina quoq; eam tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit: si corpus uel ægrum, uel senile, uel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fi-

stulam conuenit: ut quo tendat & quam alte perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an sicior sit. quod extracto specillo patet. Si uero os in uicino est, id quod disci potest: si iam nec ne eo fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod ultimo specillo contingitur: intra carnem adhuc uitium est. Si magis id renititur, ad os uentum est. ibi deinde si labitur specillum, nondum caries est. si non labitur, sed æquali innititur: caries quidem, uerum adhuc leuis est. Si inæquale quoq; et asperum subest: uehementius os exesum est. At cartilago ubi subhæsit, ipsa sedes docet: peruentumq́; esse ad eam ex renixu patet. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices uero hæ sint, an in plures partes diducantur: cognosci potest ex modo puris: cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio conuenit: plures sinus esse manifestum est. Cumq; ferè iuxta sint, caro, & neruus, & aliqua neruosa: quales ferè tunicæ, membranæq; sunt: genus quoq; puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. siquidem ex carne pus leue, album, copiosius fertur. At ex neruoso loco: coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo, pingue & oleo non dissimile. Deniq; etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint: quia sæpe cum quis aliter decubuit: aliterq́; membrum collocauit: pus ferri, quod iam desierat, iterũ incipit: testaturq́; non solum aliũ sinum esse ex quo descendat: sed etiã in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne & recens, & simplex est: ac neq; rugosa, neq; caua sede, neq; in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur: satis proficiet emplastrum, quod recentibus uulneribus imponitur: dum habeat uel salẽ, uel alumen, uel squamã æris, uel æruginem, uel ex metallicis aliquid. exq́; eo collirium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq́; ea parte qua tenuius est: altera antecedente demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat. quæ in omnibus fistularum collirijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo superimponendum: supraq́; inijciẽda spõgia est in acetũ ante demissa. soluiq́; quinto die satis est. genusq́; uictus adhibendum est: quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est: ex interuallo ieiunum radiculas edisse: deinde uomere necessarium est. uetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est: & aut albus, aut pallidus. sed tum ualidioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ. P. XI. gummi. P. XIII. cadmiæ P. XIIII. atramenti sutorij. P. XVIII. Ex quibus aqua coactis collirium fit. aut in quo sunt gallæ. P. XI. æruginis, sandaracæ, aluminis

ægyptij, singulorum. P. X I. atramẽti sutorij combusti. P. X II. aut quod constat ex chalcitide, & saxo calcis quibus auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est: adijcitur. eaq; melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ. P. X II. conterere: deinde ammoniaci, thymiamatis. P. X II. aceto liquare: eoq; infuso ex ærugine colligere. idq; ex primis medicamentis est. Sed ut hæc maxime effectus sunt: sic cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis prodere: aut quibus hæc maxime in effectu sunt, erodere. Satiusq; est uel papyrũ intortum, uel aliquid ex penicillo in modum collirij astrictum eò illinere. scylla quoq; cocta, & mixta cum calce callum exest. Siquando uero longior & transuersa fistula est: demisso specillo contra principium huius incidi commodissimum est: & collirium utrunq; demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicem existimamus, sic tamen ut breuis, intraq; carnẽ sit: collirio uti non debemus: quod unam partem curet: reliquas omittat. sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt: isq; ori fistulæ aptandus: inspirãdumq; ut ea medicamenta intus compellantur. aut eadem ex uino liquanda Vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt: atq; intus infundendum quicquid inditum est. superponenda sunt quæ refrigerent, & reprimant. nam ferè quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neq; alienum est ubi quis resoluerit, anteq̃ rursus alia medicamenta conijciat: per oricularium clysterem fistulã eluere. si plus puris fertur, uino. Si callus durior est, aceto. Si iam purgatur, mulso, uel aqua, in qua eruum coctum sit sic, ut huic quoq; mellis paulum adijciatur. Ferè uero fit, ut ea tunica quæ inter ferrumentum, & integram carnem est, uicta medicamentis tota exeat: infraq; ulcus purum sit. quod ubi contigit, imponenda glutinantia sunt: præcipueq; spongia melle cocto illita. Neq; ignoro multis placuisse linamentum in modum collirij compositum, tinctum melle demitti. sed celerius id glutinatur, quàm impletur. Neq; uerẽdum est ne purum corpus puro corpori iunctum, non coeat: adiectis quoq; medicamentis ad id efficacibus: cum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus sanescendo in unum eos iungat.

De melicera.

e St etiam ulceris genus: quod à faui similitudine μελίκηρον à græcis nominatur: idq; duas species habet. Alterum subalbidum furunculo simile, sed maius, et cum dolore maiore. quod ubi maturescit, hẽt foramina, p quæ fertur humor glutinosus, et

purulentus. Nec tamen ad iustam maturitatem peruenit. Si diuisum est, multo plus intus corrupti, quàm in furunculo apparet, altiusq; descendit. Raro fit nisi in scapulis. Alterum est minus super corpus eminens, durum, latum subuiride, subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt: per quae fertur humor glutinosus subpallidus: crassitudinem mellis aut uisci referens: interdum olei. Si inciditur, uiridis intra caro apparet. Dolor autem & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoq; febrem mouere consuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est: recte imponitur & ficus arida, & lini semen quod in uino coctum: & emplastra, ac malagmata materiam educentia: aut quae proprie huc pertinentia supra posui. Super alterum, & ea medicamenta & farina ex mulso cocta sic, ut ei dimidium resinae terebinthinae misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adiectum, & uuae taminiae pars quarta fico adiecta. Quod si parum in utrolibet genere medicamenta proficiunt: totum ulcus usq; ad sanam carnem excidi oportet, & ulcere ablato super plagam medicamenta danda sunt: primum quae pus citent: deinde quae purgent: tum quae impleant.

De acrochordone & Thymio, & Myrmecio, & Clauo, curationibusq; eorum.

Sunt quaedam uero uerrucis similia: quorum diuersa nomina ut uitia sunt: ἀκροχορδῶνα graeci uocant ubi sub cute coit aliquid durius, & interdum paulo asperius coloris eiusdem: infra tenue: ad cutem latius: idq; modicum est: quia raro fabae magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore nascitur: sed ferè plura, maximeq; in pueris, eaq; nonnunquam subito desinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. Sunt quae etiam in pus conuertuntur. At thymion nominatur, quod super corpus quasi uerrucula eminet, ad cutem tenue: supra latius, subdurum, & in summo perasperum. Idq; summum colorem floris thymi representat. Unde ei nomen est. Ibiq; facile finditur & cruentatur, nonnunquam aliquantum sanguinis fundit: fereq; circa magnitudinem fabae aegyptiae est: raro maius: interdum perexiguum: modo unum, modo autem plura nascuntur, uel in talis, uel palmis, uel inferioribus pedũ partibus. Pessima tamẽ in obscoenis sunt: maximeq; ibi sanguinem fundunt. Myrmecia autem uocantur, humiliora thymio duriora'q;, quae radices altius exigunt, maioremq; dolorem mouent: infra lata: super autem tenuia: minus sanguinis mittunt: magnitudine uix unquam lupini modum

pini modum excedunt. Nascuntur ea quoq;, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clauus autem nonnunquam quidem etiã alibi: sed in pedibus tamen maxime nascitur: præcipue tamen ex contuso: quamuis interdum aliter, doloremq́; etiam, si non aliâs: tamen ingredienti mouet. ex his acrochordon: siue thymium sæpe etiam per se finiuntur: & quo minora sunt: eò magis Myrmecia & claui sine curatione uix unquam desinunt. Acrochordon, si excisa est nullam radiculam relinquit, ideoq; ne renascitur quidem. Thymio, clauoq́; excisis subter rotunda radicula nascitur: quæ penitus descendit ad carnem, eaq́; relicta idem rursus exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærẽt: ideoq́; ne excidi quidem sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine ulla ui sic emollescit: ac si sanguinis quoq; aliquid emissum est: sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circum purgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulum: quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera uero genera medicamentis adurenda sunt. Aliisq; id quod ex fece uini, myrmeciis id quod ex alumine, & sandaraca fit: aptissimum. Sed ea: quæ circa sunt: foliis contegi debent: ne ipsa quoq; exulcerentur. Deinde postea lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aqua cocta.

De pustularum generibus, & earum curationibus.

a T pustulæ maxime uernis temporibus oriuntur: earum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus, partemue asperedo quædam fit similis his pustulis: quæ ex urtica, uel ex sudore nascuntur. ἐξανθήματα græci uocant: eaq; modo rubẽt: modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures similes uaris oriuntur, nonnunquam maiores pustulæ liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: Subestq́; his humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet φλυκταῖναι græce nominatur. fiunt uel ex frigore, uel ex igni, uel ex medicamentis. Psydracion autem paulo durior, pustula est subalbida: acuta ex qua ipsa quod exprimitur, humidum est. Ex pustulis uero nonnunq̃ etiã ulcuscula sunt, aut aridiora, aut humidiora, & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione aut dolore, Exitq́; aut pus, aut sanies, aut utrũq;. Maximeq́; id euenit in ætate puerili, raro in medio corpore: sæpe in eminentibus partibus. Pessima pustula est: quæ ἐπινυκτὶς uocatur. Ea colore uel subliuida, uel subnigra, uel alba esse consueuit. Circa hanc autem uehemens inflãmatio est, et cum adaperta

est: reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est. Neq; enim ea, faba maior est. Atq; haec quoq; oritur in eminentibus partibus: & fere noctu. Vnde nomen quoq; a graecis ei ἐπινυκτὶς impositum est. In omni uero pustularum curatione primum est, multum ambulare atq; exerceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere: abstinere ab omnibus acribus & extenuantibus: eademq; nutrices facere oportet: si lactens puer ita affectus est. Praeter haec is, qui iam robustus est: si pustulae minutae sunt: desudare in balneo debet, simulq; super eas nitrum inspergere: oleoq; uinum miscere: & sic ungi. Tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si maius pustularum genus occupauit: imponenda lenticula est: detractaq; summa pellicula: ad medicamenta lenia transeundum. ἐπινυκτὶς post lenticulam recte herba quoq; sanguinali, uel uiridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine foeni graeci mixta sic, ut his inuicem rosa atq; intubi succus adijciatur: donec mellis crassitudo fiat. Proprie ad eas pustulas: quae infantes male habent: lapidis: quem πυρίτην uocant P. X VIII. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturq; olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulae debent: tum hoc illini.

De scabie, & eius curatione.

Scabies uero est humor cutis rubicundus: ex qua pustulae oriuntur: quaedam humidiores, quaedam sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitq; ex his continuate exulceratio pruriens: serpitq; in quibusdam cito. Atq; in alijs quidem ex toto desinit: in alijs uero certo tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quoq; prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaq; eam: quae talis est, ἀγρίαν, idest feram graeci appellant. In hac quoq; uictus ratio eadem: quae supra necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est: quod fit ex spodij, croci, aeruginis, singulorum P. X I. piperis albi: omphacij: singulorum P. X I. cadmiae P. X VIII. Aut ubi iam exulceratio est: id quod fit ex sulphuris P. X I. cerae P. X IIII. picis liquidae hemina: olei sextarijs duobus. Quae simul incoquuntur, dum crassitudo mellis fiat. Est etiam quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinae lupinorum sextarium: nitri cyathos quattuor: picis liquidae heminam: resinae humidae selibram: aceti cyathos tres. Crocum quoq; licium, aerugo, myrrha, cinis aequis portionibus recte miscentur, & ex passo coquuntur. Idq; omne pituitam ubiq; sustinet. At si nihil aliud

est, amurca ad tertiam partē decocta, uel sulphur pice liquida mixtū sicut in pecoribus proposui: hominibus quoq; scabie laborantibus opitulantur.

De impetiginis speciebus & curationibus.

Impetiginis uero species sunt quattuor. Minime mala est, quae similitudine scabiem repraesentat. Nam & rubet & durior est, & exulcerata est & roditur. Distat autem ab ea quia magis exulcerata est, & uaris similes pustulas habet, uidēturq; esse in ea quasi bullulae quaedam ex quibus interposito tempore squamulae resoluuntur: certioribusq; hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius est simile papulae ferè: sed asperius, rubicundiusq;: figuras uarias habens. Squamulae ex summa cute discedunt: roseo maior est: celerius & latius procedit: certioribusq; etiam nonnunquam prior temporibus & fit et desinit: rubrica cognominatur. Tertia etiam num deterior est. Nam & crassior est, & durior, et magis tumet: in summa cute finditur: & uehementius rodit. Ipsa quoq; squamosa, sed nigra procedit: & late & tarde eminus serpit. In temporibus, aut oritur, aut desinit, neq; ex toto tollitur: nigrae cognomen est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit: distans colore. Nam subalbidum est & recenti cicatrici simile, squamulasq; habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulae similes. quibus demptis nonnunquam profluit sanguis. Alioquin uero humor eius albidus est, cutis dura atq; fissa est, proceditq; latius. Haec uero omnia maxime genera oriuntur in pedibus et manibus, atq; ungues quoq; infestant. Medicamentum non aliud ualentius est, quàm quod ad scabiem quoq; pertinere sub authore Protarcho retuli. Serapion autem nitri. P. XII. sulphuris. P. XIIII. excipiebat resina copiosa, eoq; utebatur.

De papulis, & earum curatione.

Papularum uero duo genera sunt. Altera est, in qua per minimas pustulas cutis exasperatur & rubet, leuiterq; roditur: medium habet pauxillo leuius: tarde serpit, idq; uitiū maxime rotundum incipit, eademq; ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν, graeci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturq;, ac uehementius & roditur & rubet: interdum etiam pilos remittit. Quae minus rotunda est: difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginē uertitur:

ſed leuis papula, etiam ſi ieiuna ſaliua quotidie defricatur: ſaneſcit. Maior commodiſſime murali herba tollitur, ſi ſub ea detrita eſt. Vt uero ad compoſita medicamenta ueniamus, idem illud Protarchi tanto ualentius in his eſt, quanto minus in his uitij eſt: alterum ad idem Myronis: nitri rubri, thuris, ſingulorum. P. X I. cantharidum purgatarum. P. X I I. ſulphuris ignem nõ experti tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ. P. X X X. farinæ lolij ſext. iij: gith ciathos tres: picis crudæ ſext.

De uitilignis ſpeciebus, ideſt de Alpho & Mela, et leuce, & earum curatione.

Vitiligo quoq; quamuis per ſe nullum periculum affert: tamen fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres ſpecies ſunt. ἄλφος uocatur, ubi color albus eſt ferè ſubaſper et non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe uideãtur. Interdum etiam latius, & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. μέλας colore ab hoc differt: quia niger eſt, & umbræ ſimilis. Cætera eadem ſunt. λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt, & altius deſcendit, in eáq; albi pili ſunt, & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt. Sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas in quibuſdam uarijs temporibus & oriuntur, & deſinunt. Leuce quẽ occupauit: non facile dimittit. Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum uix unquam ſaneſcit: ac ſi quid ei uitio demptum eſt: tamen non ex toto ſanus color redditur. Vtrum autem aliquod horũ ſanabile ſit, an non ſit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pũgi. Si ſanguis exit: quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus eſt. Si humor albidus, ſanari non poteſt. Itáq; ab hoc quidem abſtinendum eſt. Super id uero: quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum ſulphure & thure ſic, ut ea contrita ex aceto ſit. Aliud ad idem: quod ad Kireneum authorẽ refertur. Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia arida paribus portionibus contunduntur adiecto aceto. His in ſole uitiligo perungitur: deinde non ita multo poſt: ne nimis erodatur: eluitur. Proprie quidem Myrone authore eos: quos alphos uocari dixi, hoc medicamento perungunt. ſulphuris. P. p. Z. aluminis ſciſſilis. P. p. Z. nitri. P. X I I I I. myrti radice contrita acetabulum miſcent: deinde in balneo ſuper uitilignem inſpergunt farinã ex faba: tum hæc inducũt. Hi uero, quos melanas uocari dixi: curantur: Cum ſimul contrita ſunt alcyonium, thus, hordeum, faba ſine oleo, in balneo ante ſudorẽ inſperguntur: tum genus id uitiligni defricatur.

De uitijs singularum corporis partium. Cap. I.

De capillis fluentibus.

d Ixi de his uitijs, quæ per totum corpus orientia: medicamentorum auxilia desiderãt. nunc ad ea ueniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radẽdo succurritur. adijcit enim uim quãdam ad continendum ladanum cum oleo mixtum. nunc de his capillis loquor, qui post morbum ferè fluunt. nã quo minus caput quibusdã ætate nudetur, succurri nullo modo potest.

De porrigine & eius curatione. Cap. II.

p Orrigo autem est ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; à cute resoluuntur, & interdũ madent: multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modo sine ulcere, modo exulcerato loco: huic quoq; modo malo odore, modo nullo accidente: fereq; id in capillo fit, rarius in barba: aliquando etiam in supercilio. ac neq; sine aliquo corporis uitio nascitur, neq; ex toto inutile est. nam bene integro capite non exit. Vbi aliquid in eo uitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi: quàm id quod nocet in aliam partem magis necessariam uerti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare: quàm id ex toto prohibere. Si tamen ea res nimium offendit: quod humore sequente fieri potest, magisq; si id etiam mali odoris est, caput sæpe radendum est, dein id super adiuuandum aliquibus ex leuiter reprimentibus: quale est nitrum cum aceto, uel ladanum cum myrteo uino, uel myrobalanum cum uino. Si parum per hæc proficitur uehementioribus uti licet, cum eo, ut sciamus utiq; in recenti uitio id inutile esse.

De sycosi & eius curatione. Cap. III.

e St etiam ulcus, quod à fici similitudine σύκωσις à græcis nominatur]. caro excrescit: & id quidem generale est. sub eo uero duæ species sunt. alterum ulcus durum & rotundum est, alterum humidum & inæquale. ex duro exiguum quiddam &

glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit uero utrunq; in his partibus, quæ pilis conteguntur: sed id quidem, quod callosum & rotundum est, maxime in barba. Id uero quod humidum, præcipue est in capillo. Super utrunq; oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum: terra quoq; erithrea ex aceto liquata recte illinitur.

De Areis & earum curationibus. Cap. IIII.

Arearum quoq; duo genera sunt. commune utriq; est: quod emortua summa pellicula, pili primum extenuantur: dein de excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus et mali odoris, increscit'q; utrunq; in alijs celeriter, in alijs tarde: Peius est quod densam cutem & subpinguem, & ex toto glabram facit: sed ea quæ ἀλωπεκία nominatur sub qualibet figura dilatatur, fit et in capillo & in barba. Id uero quod à serpentis similitudine ὀφίασις appellatur: incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit: quibusdam etiam ad frontem: donec se duo capita in priorem partem committant. Illud uitiū in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud uix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur. quidam hæc genera arearū scalpello exasperant. quidam illinunt adurētia ex oleo, maximeq; chartam combustam. quidam resinam terebinthinam cum tapsia inducunt. sed nihil melius est, quàm nouacula quotidie radere: qua cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorū radiculæ. neq; ante oportet desistere, quàm frequentem pilū nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur: illini atramento scriptorio satis est.

De Varis, et Lenticulis, & Ephelide, & eorū curationibus. Cap. V.

Pene ineptiæ sunt: curare Varos, et Lēticulas, & Ephelidas. sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex his autem quas supra proposui, uari, lenticulæq; uulgo notæ sunt: quamuis rarior ea species est, quàm φακὸν græci uocant: cum sit ea lenticula rubicundior et inæqualior. ἔφηλις uero à plerisq; ignoratur: quæ nihil est: nisi asperitas quædam & durities mali coloris. cætera non nisi in facie, Lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco uisum operæ precium non est. sed Vari commodissime tolluntur imposita resina, cui nō mi

nus quàm ipsa est: aluminis, scissilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum et nitrum, cum pares portiones habēt, contritaq; ex aceto sunt: donec ad mellis crassitudinem uenerint. His corpus illinendum, & interpositis pluribus horis mane eluendū est: oleoq; leuiter ungendum. Epheliden tollit resina, cui tertia pars salis fossilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia uero ista atq; etiā ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem auctorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subcærulæ, nucum amararum, farinæ hordei atq; erui, struthij albi: sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quàm amarissimo coquuntur, illitumq; à uespere usq; mane eluitur.

De oculorum morbis, curationibusq; eorum: & primo de his morbis qui lenibus medicamentis curantur. Cap. VI.

Sed hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus uero et uarijs casibus oculi nostri patent. qui cum magnam partem ad uitæ simul & usum & dulcedinem conferant: summa cura tuendi sunt. protinus autem orta lippitudine quædam notæ sunt: ex quibus quid euenturum sit: colligere possimus. nam simul & lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mixta est: & ea lacryma calida est: pituita uero alba & mollis, tumor non durus: longæ ualetudinis metus non est. at si lacryma multa & calida: pituitæ paulum, tumor modicus: idq; in uno oculo est: lōgum id, sed sine periculo futurum est. Idq; lippitudinis genus minime cum dolore est, sed uix ante uigesimum diem tollitur: nonnunq̄ per duos menses durat: sed quandoq; finitur. Si pituita alba et mollis esse incipit, lacrymæq; miscentur, aut si simul hæ utrunq; oculum inuasērunt: potest esse breuior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidē mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine ullo periculo est. si siccus quidem: sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnunq̄ ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris, pupillisue est: ubi super magnum dolorem lacrymæ salsæ, calidæq; eunt, aut etiam si tumore infinito diu lacryma cum pituita profluit. peius etiam tum est, ubi pituita calida, aut liuida est, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à tēporibus ad oculos dolor peruenit: nocturna uigilia urget. siquidem sub his oculus plerunq; rumpitur: uotumq; est, ut tantum exulceretur. In-

tus ruptum oculum febricula iuuat. Si forasiam ruptus procedit: sine auxilio est: si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. at si asperum, crassum est: etiam post curationem uestigium aliquod relinquit. Curari uero oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, uino uetustissimus auctor Hippocrates memoriae prodidit. sed eorum tempora & causas parum explicuit. In quibus medicinae summa est. neq; minus in abstinentia & alui ductione saepe auxilij est. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor est, sequiturq; pituitae cursus nonnunquam copiosior uel acrior: nonnunq̃ utraq; parte moderatior. In eiusmodi casu prima omnium sunt, quies & abstinentia. Ergo primo die loco obscuro cubare debet, sic ut à sermone quoq; abstineat. nullum cibum assumere: si fieri potest ne aquam quidem: sin minus, certe quàm minimum eius. Quod si graues dolores sunt: commodius secundo die: si tamen res urget: etiã primo sanguis mittendus est: utiq; si in fronte uenae tument, si firmo corpori materia superest. si uero minor impetus, minus acrem curationem requirit, aluum, sed non nisi secundo, tertio'ue die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium desiderat. satisq; est uti quiete & abstinentia. Neq; tamen in lippientibus longum ieiunium necessarium est: ne pituita tenuior atq; acrior fiat. sed secũdo die dari debet id quod leuissimum uideri potest ex his, quae pituitam faciunt crassiorem: qualia sunt oua sorbilia. Si minor uis urget: pulticula quoq;, aut panis ex lacte. Insequentibusq; diebus quantum inflammationi detrahetur: tantum adijci cibis poterit. sed generis eiusdem: utiq; ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his: quae extenuant, sumatur: nihil potui praeter aquam. Et uictus quidem ratio talis maxime necessaria est. Protinus autem primo die croci. P. XI. & farinae cãdidae quam tenuissimae. P. XII. excipere oportet oui albo: donec mel lis crassitudinem habeat: idq; in linteolum illinere & fronti agglutinare, ut compressis uenis pituitae impetum cohibeat. si crocum non est, thus idem facit: Linteolo an lana excipiatur: nihil interest. Super inungi uero oculi debent: sic ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest: sumatur: myrrhae: ad fabae papaueris lacrymae ad lenticulae magnitudinem. eaq; cum passo conterantur, & specillo super oculum inducatur. Aliud ad idem: Myrrhae. P. XI. Mandragorae succi. P. XII. papaueris lacrymae. P. XII. foliorum rosae, cicutae seminis: singulorum. P. XIIII. acaciae. P. XIIII. gummi. P. XVIII. Et haec quidem interdiu. noctu uero: quo commodior quies ueniat: non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex uino subactam. Nam & pituitam reprimit: & siquid lacrymae processit, absorbet,

ſorbet: & oculum glutinari non patitur. Si graue id et durum propter magnum oculorum dolorem uidetur: oui & album & uitellus in uas diffundendum eſt, adijciendumq́; eò mulſi paulum: idq́; digito permiſcendum. Vbi facta unitas eſt, demitti debet lana mollis bene carpta: quæ id excipiat, ſuperq́; oculos imponi. Ea res & leuis eſt: & refrigerando pituitam coercet, & non exareſcit, et glutinari oculum non patitur. Farina quoq; hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta commode imponitur. neq; ab ratione abhorret etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo: ſi leuior impetus eſt, ex aqua: ſi maior, ex poſca. Priora faſcia deliganda ſunt, ne per ſomnum cadant, et hoc ſuperimponi ſatis eſt, quia & reponi ab ipſo commode poteſt, et cum inaruit, iterum madefaciendum eſt. Si tantum mali eſt, ut ſomnum diu prohibeat: eorum aliquid dandum eſt: quæ ἀνώδυνα græci uocant. ſatisq́; eſt puero, quod erui, uiro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipſum uero oculum primo die, niſi media inflammatio eſt, nihil recte conijcitur. ſæpe enim potius concitatur eò pituita, quàm minuitur. A ſecundo die graui quoq; lippitudini per indita medicamenta recte ſuccurritur, ubi uel iam ſanguis miſſus, uel aluus ducta eſt, aut ubi neutrum neceſſarium eſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis oculorum collirijs.

m Vlta autem, multorumq́; auctorum collyria ad id apta ſunt: nouisq́; etiam nunc mixturis temperari poſſunt, cum lenia medicamenta & modice reprimentia facile et uarie miſceãtur. Ergo nobiliſſima exequar.

Philonis collirium.

e St igitur Philonis quod habet ceruſſæ elotæ: ſpodij, gummi, ſingulorum. P. XI. papaueris lacrymæ combuſtæ. P. XI. Illud ſcire oportet, hic quoq; omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri: deinde mixta iterum adiecta paulatim, uel aqua, uel alio humore: gummi cum quaſdã alias facultates habeat, hoc maxime præſtare, ut ubi collyria facta inaruerunt, glutinata ſint, neque friccntur.

Dionyſij collirium.

d Ionyſij uero collirium eſt, papaueris lacrymæ combuſtæ donec tenerefcat. P. XI. thuris combuſti, gummi: ſingulorum. P. XII. ſpodij P. XIIII.

Cleonis collirium.

Leonis nobile admodum: papaueris lacrymæ frictæ. P. XI. croci. P. XI. gummi. P. XI. quibus cum teruntur: adijcitur rosæ succus. aliud eiusdem ualentius: squamæ æris quod στόμωμα appellant. P. XI. croci. P. XII. spodij. P. XIIII. plumbi & eloti & combusti. P. XVI. gummi tantundem. eius aliud quoque id idem est: maxime ubi multa pituita profluit. castorei. P. XZ. aloes. P. XL. croci. P. XXI. myrrhæ. P. XII. lycij. P. XIII. cadmiæ curatæ. P. XVIII. stibis tantundem: acaciæ suci. P. XXII. quod cum gummi miscuit id quod habet liquidum in pixidecula seruatur. Theodotus uero huic compositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ. P. X. æris cóbusti et eloti. P. XII. nucleos palmarum combustos numero. XX. gūmi. P. XXII.

Theodoti collirium, Acharistum appellatum.

At ipsius Theodoti, quod à quibusdā ἀχάριστον nominatur: eiusmodi est. castorei: nardi indici: singulorum. P. XI. lycij. P. XII. papaueris lacrymæ tantundem: myrrhæ. P. XII. croci, cerussæ elotæ: aloes, singulorum. P. XIII. cadmiæ, botryodis elotæ æris combusti singulorum. P. XVIII. gummi. P. XVIII. acaciæ suci. P. XXX. stibis tantundem: quibus aqua pluuialis adijcitur.

Cythion, uel tephrion collirium.

Præter hæc ex frequentissimis collirijs est id quod quidam κύθιον: quidā à cinereo colore τέφριον appellant: amyli, tragacanthe, acaciæ suci, gummi, singulorum. P. XI. papaueris lacrymæ. P. XII: cerussæ elotæ. P. XVIII. spumæ elotæ. P. XXIIII. quæ æque ex aqua pluuiatili conteruntur.

Euelpidis collirium, trygodes nominatum.

Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus utebatur eo, quod ipse composuerat: τρυγῶδες nominabat. castorei. P. XII. lycij, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum. P. XI. croci, myrrhæ, aloes, singulorum. P. XIIII. æris combusti. P. XVIIII. cadmiæ & stibis: singulorum. P. XXII. acaciæ suci. P. XXXVI. gummi tantundem. quo grauior uero quæque inflammatio est: eò magis leniri medicamentum debet, adiecto uel albo oui, uel mu

liebri lacte. at si neq; medicus, neq; medicamentum præsto est, sæpius utrumlibet horum in oculus penicillo ad id ipsum facto infusum, id malum lenit. Vbi uero aliquis releuatus est: iamq; cursus pituitæ constitit: reliquias fortasse leniores futuras discutiunt balneum, & uinum. Igitur lauari debet leuiter ante ex oleo perfricatus, diutiusq; in cruribus & feminibus, multaq; calida aqua fouere oculos: deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere ne quo frigore afflatu'ue lædatur. post hæc cibo paulo pleniore, quàm ex eorũ dierum consuetudine uti, uitatis tamen oĩbus pituitam extenuantibus. uinũ bibere lene: subausterũ, modice uetus, neq; effuse, neq; timide, ut neq; cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, leniantur'q; intus latentia acria. Sed si quis in balneo sensit maiorem oculorum perturbationem, quàm attulerat: quod incidere his solet: qui manente adhuc pituitæ cursu, festinarunt, quàm primũ discedere debet: nihil eo die uini assumere: cibi minus etiam quàm pridie. deinde cum primum satis pituita subsistit, iterum ad usum balnei redire. Solet tamen eueni re nonnunquam siue tempestatum uitio, siue corporis, ut pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minime pituitæ cursus finiatur. quod ubi incidit, iamq; ipsa uetustate res matura est, ab his hisdem auxilium petendum est: id est ba.neo ac uino. hæc enim ut in recentibus malis aliena sunt: quia concitare ea possunt & accendere, sic in ueteribus, quæ nullis alijs auxilijs cesserunt: admodum efficacia esse cõ sueuerunt. uidelicet hic quoq; ut alibi, cum secunda uana fuerint contrarijs adiuuantibus. Sed ante tonderi ad cutem conuenit. deinde in balneo aqua calida q̃ plurima caput atq; oculos fouere: tum utrunq; penicillo detergere, & ungere caput irino unguento, continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est finiatur, desinat'q; sudor, qui necessario in capite collectus est. tum ad idem cibi uiniq; genus ueniendum sic, uti potiones meracæ sint: obtegendum'q; caput & quiescendum. sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit: per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. si diebus hisdem aluus nihil reddit: ducenda est: quo magis superiores partes leuentur. Nonnunq̃ autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, ut oculos sua sede propellat: proprie enim πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, græci appellant. His utiq; si uires patiuntur, sanguinẽ mitti: si id fieri non potest, aluum duci, longioremq; inediam indici necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoq; Cleonis collirio quidam, quod ex duobus ante positum est: utuntur. Sed optimum est Nilei. neq; de ullo magis inter omnes auctores conuenit.

Nilei collirium omnium optimum.

D habet nardi indici, papaueris lacrymæ, singulorum. P. i XI. gummi. P. XI. croci P. XII. foliorum rosæ recentium. P. XIIII. quæ uel aqua pluuiatili, uel uino leni subaustero coguntur. Neq; alienum est malicorium, uel sertulam campanam ex uino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia cum oui cocti uitello, aut farinam cum acaciæ succo, uel passo, aut mulso. quibus si folia quoq; papaueris adijciuntur, aliquanto ualentiora sunt. Horum aliquo præparato penicillo fouere oculos oportet ex aqua calida expresso: in qua ante mel myrti, uel rosæ folia decocta sint. deinde ex illis aliquid imponi. præter hæc ab occipitio incisa cute cucurbitula admouenda est. Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est: eodéq; modo prolapsus permanet: scire oportet lumen esse amissum. deinde futurum ut inarescat is, aut in pus uertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo qui propior tempori est: incidi oculus debet: ut effuso pure & inflammatio ac dolor finiatur: et intus tunicæ residãt quo minus fœda postea facies sit. Vtendum deinde uel hisdem collirijs est ex lacte, aut ouo uel croco, cui album oui misceatur. Ac si induruit & sic emortuus est, ne in pus uerteretur: quatenus fœde prominebit excidendum erit: sic ut hamo summa tunica apprehendatur, infra id deinde scalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt conijcienda: donec omnis dolor finiatur. Hisdem medicamentis in eo quoq; oculo utendum est: qui primum procidit: deinde per plura loca fissus est.

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

Olent etiam carbunculi ex inflammatione nasci: nonnunquam f in ipsis oculis, nonnonquam in palpebris: & in his ipsis oculis modo ab interiore, modo ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est: cibus minuẽdus: lac potui dandũ, ut acria quæ læserunt: leniãtur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet: his utendum, quæ aduersus inflãmationes proposita sunt. Atq; hic quoq; nilei collirium optimum est. si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimũ est lini semen ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

De pustulis oculorum, et curatione earum.

P Vstulæ quoq; ex inflammationibus interdum oriuntur: quod si inter initia protinus incidit: magis etiam seruanda sunt quæ de sanguine et quiete supra posui. sin serius quàm ut sanguis

mitti possit: aluus tamen ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, utiq; uictus ratio seruanda est. Medicamentis autem hic quoq; lenibus opus est, quale Nilei: quale Cleonis est.

φιλαλήθου's collirium ad pustulas oculorum.

D quoq; quod philalethos uocatur: huic aptũ est. Myrrhæ,
i papaueris lacrymæ: singulorum. P. XI. plumbi eloti, terræ
samiæ, quæ ἀστὴρ uocatur: tragacanthæ: singulorũ. P. XIIII. stibis cocti, amyli: singulorum. P. XVI. spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorum. P. XVIII. Quæ aqua pluuiatili excipiuntur. Vsus colliriỹ, uel ex ouo, uel ex lacte est.

De ulceribus oculorum, & eorũ curatione, & de διὰ βαλάνου collirio.

X pustulis ulcera interdum fiunt, ea quæ recentia æq; le-
e nibus medicamentis nutrienda sunt, & hisdem ferè quæ su
pra in pustulis posui. Fit quoq; proprie ad hæc quod διὰ βαλάνου uocatur. Habet æris combusti, & eloti papaueris lacrymæ frictæ: singulorum. P. XI. spodij eloti, thuris, stibis combusti & eloti, myrrhæ gummi, singulorum. P. XII.

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

Venit etiam ut oculi, uel ambo, uel singuli minores fiant
e quàm esse naturaliter debeant: Id'q; & acer pituitæ cursus
in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoq; hisdem lenibus medicamentis: ex muliebri lacte utendum est. Cibis uero his, qui maxime corpus alere & implere consuerunt. Vitanda'q; omni modo causa: quæ lacrymas excitet: cura'q; domesticorum. quorum etiam si quid tale incidit: eius notitiæ subtrahendum: atq; acria quoq; medicamenta, et acres cibi non alio magis nomine his nocent: quàm quod lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

Enus quoq; uitij est: qui inter pilos palpebrarum pediculi
g nascuntur. Id φθειρίασιν græci nominant. Quod cum ex ma
lo corporis habitu fiat: raro non ultra procedit. Sed ferè tempore interposito pituitæ cursus acerrimus sequitur: exulceratis'q; uehementer oculis aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducenda, caput ad cutem tondendũ, diu'q; quotidie ieiunis perfricandum. His;

ambulationibus, aliisq; exercitationibus diligenter utendum, gargarizandumq; ex mulso, in quo nepeta, & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouendum caput. Vitandi acres cibi, lacte uinoq; pingui utendum, bibendumq; liberalius, quàm edendum est. Medicamenta uero intus quidem lenia danda sunt, ne acriorem pituitam concitent. Super ipsos uero pediculos alia, quæ necare eos et prohibere: ne similes nascantur, possint. Ad id ipsum spumæ nitri P. ✱I. sandaracæ. P. ✱I. uuæ taminiæ. P. ✱I. simul teruntur, adijciturq; uetus oleum pari portione atq; acetum donec ei mellis crassitudo sit.

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflãmationibus oriuntur, & ualidioribus medicamentis curantur: & de Andreæ collirio, & de διὰ κέρατος.

Actenus oculorum morbi lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia sunt: quæ diuersam curationem desiderant, fereq; in inflammationibus nata sunt, sed finitis quoq; his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus: quibus aluus ab inferiore parte euocanda est: demendum aliquid ex cibo: neq; alienum est illini frontem compositione Andreæ, Quæ habet gummi. P. ✱I. cerussæ, stibis, singulorum. P. ✱II. spumæ argenti & coctæ & elotæ. P. ✱IIII. Sed & ea spuma ex aqua pluuiatili coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita fronte, cataplasma quoq; super inijciendum est ex farina, quæ frigida aqua coacta sit: cuiq; aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoq; inciso uertice recte accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi uero eo debet, quod habet squamæ æris: papaueris lacrymæ: singulorum. P. ✱I. ceruini cornus combusti, & eloti plumbi, eloti gummi: singulorum. P. ✱IIII. thuris. P. ✱XII. Hoc collirium: quia cornum habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiensc unq; non adijcio quod genus humoris adijciendum sit: aquam intelligi uolo.

Memigmenon Euelpidis collirium.

Idem Euelpidis: quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lacrymæ, et albi piperis singulæ unciæ sunt: gummi libra: æris combusti. P. ✱I. Inter has autẽ curationes post intermissionem aliquam prosunt balneum & uinum. Cumq; omnibus lippientibus uitandi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipue quibus tenuis humor diu fertur. Quod si iam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt: sicut in hoc genere materiæ maxime.

promptum est: confugiendum est ad ea: quæ quia uentrem, corpus quoq; astringunt.

De oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, ueteribus, & de curationibus singulorum.

T ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut super-
a crescentia, aut sordida, aut caua, aut certe uetera esse consue-
runt. Ex his supercrescentia collirio: quod μεμιγμένον uocatur: optime reprimuntur. Sordida purgantur et eodem, ex eo, quod σμίλιον nominatur.

σμίλιον collirium.

b Abet æruginis. P. XIIII. gummi tantundem: ammoniaci, minij sinopici singulorum. P. XXVI. Quæ quidam ex aqua, quidam quo uehementiora sint, ex aceto terunt.

Phynon collirium Euelpidis.

i D quoq; Euelpidis, quod phynona appellabat, huic utile est Croci. P. XI. papaueris lacrymæ, gummi, singulorũ. P. XII. æris combusti & eloti, myrrhæ: singulorum. P. XIIII. piperis albi. P. XVI. Sed ante linitum hoc, ungendum est.

Sphærion collirium Euelpidis.

i D quoq; eiusdem, quod sphærion nominabat: eodem ualet. Lapidis hæmatitis eloti. P. XII. piperis grana sex: cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lacrymæ: singulorũ. P. XIII. croci P. XIIII gummi. P. XVIII. Quæ cum uino amineo conteruntur.

Liquidum Euelpidis collirium.

l Iquidum quoq; medicamentum ad idẽ componebat: in quo erant hæc. Eruginis. P. X. minij combusti, atramenti sutorij cinnamomi: singulorum. P. XIII. croci, nardi, papaueris lacrymæ: singulorum. P. XI. myrrhæ. P. XII. æris combusti. P. XIII. cineris ex odoribus. P. XIIII. piperis grana. XV. Hæc ex uino austero teruntur. Deinde cum passi tribus heminis decoquuntur. donec corpus unum sit. Idq; medicamentum uetustate efficacius fit.

De cauis oculorum ulceribus, & curationibus.

c Aua uero ulcera commodissime implent ex his quæ supra posita sunt, Sphærion, & id quod φιλαληθοῦς uocatur. Idem Sphærion uetustis ulceribus & uix ad cicatricem uenientibus optime succurrit.

Hermonis collirium.

e St etiam collirium, quod cum ad plura ualeat: plurimum tamen proficere in his ulceribus uidetur. Refertur ad hermonem authorem: habet piperis longi. P. XIZ. albi. P. XV. cinnamomi: costi: singulorum. P. XI. atramenti sutorij: nardi, casiæ, castorei: singulorum. P. XII. gallæ. P. XV. myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ: singulorum. P. XVIII. papaueris, lacrymæ. P. XXII. aloes: æris combusti, cadmiæ singulorum. P. XXVI. acatiæ, stibus, gummi: singulorum. P. XXXV.

De cicatricibus oculorum: quæ ex ulceribus factæ sunt: & quomodo curari debeant: & de Asclepia, et Canopite, & Pyxino collirijs.

f Actæ uero ex ulceribus cicatrices duobus uitijs periclitantur: ne aut cauæ, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest eas implere id, quod sphærion uocari dixi, uel id, quod asclepias nominatur: habet papaueris lacrymæ P. XII. sagapeni, opopanacis: singulorum. P. XIII. eruginis. P. XIIII. cumini. P. XVIII. piperis. P. XXII. cadmiæ elotæ: cerussæ: singulorum. P. XXVI. At si crassæ cicatrices sunt: extenuant uel Smilion, uel Canopite collirium: quod habet cinnamomi, acaciæ: singulorum. P. XI. Cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ: papaueris lacrymæ: gummi: singulorum. P. XII. piperis albi, thuris, singulorum. P. XIII. æris combusti. P. XVIIII. cum aqua pluuiali. uel Euelpidis Pyxinum: quod ex his constat. Salis fossilis. P. XIIII. ammoniaci: thymiamatis. P. XVIII. papaueris lacrymæ. P. XXII. cerussæ. P. XXV. piperis albi, croci siculi: singulorum. XXXXI. gummi. P. XXIII. cadmiæ elotæ. P. XVIIII. Maxime tollere cicatricem uidetur id quod habet gummi. P. XIII. æruginis. P. XI. crocomagmatis. P. XIIII.

De alio genere inflammationis oculorum.

e St etiam genus inflammationis: in qua, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium est: multaq; aqua calida caput, atq; oculos fouere: gargarizari ex lenticula, uel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ supra compræhensa sunt: maximeq; eo quod sphærion nominatur, quod lapidem hæmatitem habet. Atq; alia quoq; utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt: de qua protinus dicam. Hanc autem inflãmatio oculorum fere sequitur: interdũ maior,

interdum

interdum leuior, nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit: deinde aspritudinem ipsam auget, fitq; ea in alijs breuis, in alijs lõga, & quæ uix unquam finiatur. In hoc genere ualetudinis quidam crassas, durasq; palpebras & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt: uersasq; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neq; nisi in magna: uetustaq; aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodẽ, ratione uictus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus utimur, & balneo frequentiore, multaq; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autem sumemus acres, & extenuantes.

Cæsarianum collirium.

At medicamentum id quod cæsarianum uocatur, habet atramenti sutorij. P. XI. mysi. P. X. piperis albi. P. XV. papaueris lacrymæ, gummi: singulorum. P. XII. cadmiæ lotæ P. XIII. stibis. P. XVI. Satisq; constat hoc collirium aduersus omne genus oculorum ualetudinis idoneum esse, exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

Hieracis collirium.

Id quoq;, quod Hieracis nominatur ad aspritudinem potest. habet myrrhæ. P. XI. ammoniaci thymiamatis. P. XII. æruginis rasæ. P. XIIII. cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneũ est etiam id quod Canopite est: & id quod smilion uocatur, & id q̃d pyxinum, et id quod Sphærion. Si composita medicamenta nõ adsunt, felle caprino, uel quam optimo melle satis cõmode aspritudo curatur.

De Xerophthalmia.

Est etiam genus aridæ lippitudinis: ξηροφθαλμίαν græci appellãt: neq; tument, neq; fluunt oculi, sed rubent tantum, et cum dolore quodam grauescunt, & noctu prægraui pituita inhærescunt, quantoq; minor generis huius impetus: tanto finis minus expeditus est. In hoc uitio multum ambulare, multum exerceri, lauari sæpe, ibiq; desudare, multaq; frictione uti necessarium est. cibi qui neq; implent, neq; nimium acres, apti sunt: sed inter hos medij. mane ubi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi gargarizare: tum deinde caput, atq; os diutius defricare.

Rhinion collirium.

Collirium uero aptissimum est, quod Rhinion uocatur. habet myrrhae.P.XI.papaueris lacrymae: acaciae succi, piperis, gummi: singulorum.P.XI.lapidis haematitis: lapidis phrygij, lycij, lapidis scissilis singulorum.P.XII.aeris combusti.P.XIIII.ac pyxinum quoq; eodem accommodatum est.

Ad oculos scabros collyria.

Si uero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consueuit, potest prodesse Rhinion id, quod supra positum est: potest similiter prodesse id, quod habet aeruginis rasae: piperis longi, papaueris lacrymae singulorum.P.XII.piperis albi, gummi, singulorum.P.XIIII.cadmiae elotae, cerussae, singulorum.P.XVI.nullum tamen melius est quam Euelpidis quod βασιλικὸν nominabat. habet papaueris lacrymae, cerussae, lapidis asij, singulorum.P.XII.gummi.P.XXIII.piperis albi.P.XIIII.croci.P.XVI.psorici.P.XXIII.Nulla autem per se materia est: quae psoricum nominetur: sed chalcitidis aliquid, & cadmiae dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idq; in uas fictile additum, et contectū ficulneis folijs sub terra reponitur: sublatumq; post dies uiginti rursus teritur, & sic appellatur. Verū in basilico quoq; collirio conuenit ad omnes affectus oculorum id esse idoneum: qui non leuibus medicamentis curantur. Vbi non sunt autem medicamenta composita, scabros angulos leuant, et mel, et uinum. succurritq;, & his, & aridae lippitudini si quis panem ex uino subactum super oculum imponit. nam cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos aut palpebras exasperat, sic et si quid prodit humoris: extrahitur, & si quid iuxta est, repellitur.

Ad caligationem oculorum, quae propter lippitudinem oritur remedia & collyria.

Caligare uero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatem'ue aliā consueuerunt: si ex reliquijs lippitudinis id uitiū est, adiuuat collirium, quod asclepias nominatur, adiuuat id quod ex crocomagmate fit.

διὰ κρόκου collirium.

Proprie etiam ad id componitur: quod διὰ κρόκου uocant. habet piperis.P.XI.croci cilicis, papaueris lacrymae, cerussae, singulorum.P.XII.psorici, gummi singulorum.P.XIIII.

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

ET si ex senectute, alia'ue imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quàm optimo, et cyprino, et oleo uetere. Commodissimum tamen est balsami partem unam: & olei ueteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Vtilia quoq; huic medicamenta sunt, quæ ad caligine proxime, quæq; ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. Cuicunq; uero oculi caligabunt: huic opus erit multa ambulatione atq; exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est: præcipue tamen caput, & quidem irino donec insudet: uelandumq; postea: nec detegendum antequam sudor, & calor domi conquierint. tum cibis utendum acribus & extenuantibus, interpositisq; aliquibus diebus ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

SVffusio quoq; quam græci ὑπόχυσιν nominant: interdum oculi potentiæ, qua cernit, se opponit. Quod si inueterauerit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. sanguinem ex frõte uel naribus mittere, in temporibus uenas adurere: gargarizando pituitam euocare: suffumigare oculos acribus medicamentis, inungere expedit. uictus optimus est qui pituitam extenuat.

De resolutione oculorum, quæ paralysis dicitur.

AC ne resolutio quidẽ oculorum: quàm παράλυσιν græci nominant, alio uictus modo, uel alijs medicamentis curãda est. Exposuisse tantum genus uitij satis est. Igitur interdum euenit modo in altero oculo, modo in utroq;, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione neruorum, qua uehementer oculus ipse concussus est, ut his neq; quoquam intendi possit, nec omnino consistat, sed huc illuc'ue sine ratione moueatur; ideoq; ne conspectum quidem rerum præstet.

De mydriasi oculorum.

NOn multũ ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν græci uocant. Pupilla effunditur, & dilatatur, aciesq; eius hebescit, ac penè difficillime genus id imbecillitatis eliditur. in utraq; uero id est, et paralysi, & mydriasi pugnandũ est p eadẽ oĩa, quæ in caligine oculorũ præcepta sunt, paucis tantũ mutatis: siqdem ad caput

irino interdum acetum, interdum nitrum adijciendum est: melle inungi satis est. quidam in posteriore uitio calidis aquis usi, releuatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcaecati sunt. ex quibus nonnulli cum aliquandiu nihil uidissent, repentina profusione alui, lumen receperunt: quo minus alienum uidetur, ex recenti re & interposito tempore medicamentis quoque moliri deiectiones: quae omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

De imbecillitate oculorum.

P Raeter haec imbecillitas oculorum est: ex qua quidam interdiu satis, noctu nihil cernunt: quod in foeminam bene respondentibus menstruis non cadit: sed sic laborantes inungi oportet humore iocineris maxime hircini: si minus, caprini, ubi ad assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam hijsdem medicamentis non inutiliter uti, quae uel cicatrices, uel aspritudinem extenuant. quidam contrito semine portulacae mel adijciunt eatenus ne id ex specillo destillet: eoque inungunt. Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem his quoque utendum est.

Ad oculos qui extrinsecus offenduntur: cum sanguine suffusi sunt.

E T haec quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus uero interdum si ictus oculum laedit, ut sanguis in eo suffundatur: nihil commodius est: quàm sanguine uel columbae, uel palumbi, uel hirundinis inungere: neque id sine causa fit: cum horum acies extrinsecus laesa interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimeque hirundinis. Vnde etiam locus fabulae factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui: quod per se sanescit: eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine, ut sit hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax columbae & illi ipsi & nobis. Supra percussum uero oculum ad inflammationem leniendam non est alienum imponere etiam cataplasmata: sed ammoniacus, uel quilibet alius quàm optimus teri debet sic, ut ei paulatim oleum adijciatur, donec crassitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordeacea farina: quae ex mulso decocta sit. Facile autem recognitis omnibus, quae medici quoque prodiderunt apparere cuilibet potest uix ullum ex his, quae supra comprehensa sunt oculi uitium esse, quod non simplicibus quoque, & promptis remedijs submoueri possit.

De aurium morbis, & curationibus. Cap. VII.

Actenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamēta plurimum possint: ideoq; ad aures transeundum est, quarum usum proximum à luminibus natura nobis dedit: sed in his aliquanto maius periculum est: nam uitia oculorū intra ipsos nocet. Aurium inflāmationes doloresq;, interdum etiam ad dementiā, mortemq; præcipitant: quo magis inter initia protinus succurrendum est: ne maiori periculo locus sit. Ergo ubi primū dolorem aliquis sensit: abstinere, & continere se debet. Postero die, si uehemētius malum est, caput tondere, idq; irino unguento calido perungere, & operire: at magnus cum febre, uigiliaq; dolor exigit, ut sanguis quoq; mittatur. si id aliquæ causæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoq; calida subinde mutata proficiunt, siue fœni græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. recte etiam subinde admouentur spōgiæ ex aqua calida expressæ. tum leuato dolore ceratum circundari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. si uehemens inflāmatio somnum ex toto prohibet, adijci cataplasmatis debent papaueris cortices fricti atq; contriti sic, ut ex his pars dimidia sit, eaq; tū simul ex passo mixto decoquatur. In aurē uero infundere aliquod medicamētum oportet, quod semper ante tepefieri conuenit: commodissimeq; per strigilem instillatur. ubi auris repleta est: super lana mollis addenda est, quæ humorē intus contineat. & hæc quidem cōmunia sunt. Medicamentum uero est & rosæ, & radicum harundinum succus, & oleum in quo lumbrici cocti sunt, et humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. composita uero ad inflammationem, doloremq; leniēdum hæc ferè sunt: castorei, papaueris lacrymæ pares portiones conteruntur: deinde adijcitur his passum. uel papaueris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus sic teritur, ut inuicem modo rosa, modo passum instilletur, uel id, quod amarum in ægyptia faba est conteritur, rosa adiecta: quibus myrrhæ quoq; paulum à quibusdam miscetur, uel papaueris lacrymæ, aut thus cum muliebri lacte, uel amararum nucum cum rosæ succo, uel castorei, myrrhæ, papaueris lacrymæ pares portiones cum passo: uel croci. P. ✕I. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorū P. ✕Z. qbus tum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho: idq; ex primis medicamentis est: uel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis: quæ habet castorei opopanacis: papaueris lachrymæ ex aceto, singulorū. P. ✕II. spumæ lycij. P. ✕IIII. quæ contrita passo excipiuntur donec cerati

crassitudinem habeant: atq; ita reponuntur. ubi usus requiritur, rursus idem medicamentum adiecto passo, specillo teritur. Illud perpetuũ est, quotiensc unq; crassius medicamentum est, quàm ut in aurem instillari possit, adijciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet: donec satis liquidum sit. si uero pus quoq; aures habent, recte lycium per se infunditur, aut irinum unguentum, aut porri succus cum melle, aut centaureae succus cum passo, aut dulcis punici mali succus in ipsius cortice tepefactus, adiecta myrrhae exigua parte. Recte etiam miscentur myrrhae, quam stacten cognominant. P. ※ I. croci tantundem, nuces amarae. XXV. mellis sesquicyathus, quae contrita, cum utendum est, in cortice punici mali tepefiant. ea quoq; medicamenta. quae oris exulcerati causa componuntur, eáq; ulcera aurium sanant: quae si uetustiora sunt, & multa sanies fluit: apta compositio est, quae ad auctorem Erasistratum refertur: piperis. P. ※ I. croci. P. ※ I. myrrhae, mysi cocti, singulorum. P. ※ II. aeris combusti. P. ※ II. haec ex uino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adijciuntur passi heminae tres, & simul coquuntur: cum utendum est, adijciatur his mel, & uinum. Est etiam Ptolemaei chirurgi medicamentum, quod habet lentisci. P. ※ I. gallae. P. ※ I. omphacij. P. ※ I. succum punici mali. Est menophili ualidum admodum, quod ex his constat: piperis longi. P. ※ I. castorei. P. ※ II. myrrhae, croci, papaueris lacrymae, nardi syriaci, thuris, malicorij, ex aegyptia faba partis interioris, nucũ amararum, mellis quàm optimi, singulorum. P. ※ IIII. quibus cum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est Cratonis, cinnamomi, casiae, singulorum. P. ※ I. lycij, nardi, myrrhae, singulorum. P. ※ I. aloes. P. ※ II. mellis cyathi tres, uini sextarius, ex quibus uinum cum lycio decoquitur: deinde his alia miscentur: at si multum puris, malusq; odor est, aeruginis rasae, thuris, singulorum. P. ※ II. mellis cyathi duo, aceti quattuor simul incoquuntur: ubi utendum est, dulce uinum miscetur, aut aluminis scissilis, papaueris lacrymae, acaciae succi par pondus miscetur: hisq; adijciatur hyoscyami succi dimidio minor quàm unius ex superioribus portio: eaq; trita ex uino diluuntur. per se quoq; hyoscyami succus satis profici. Commune uero auxilium aduersus omnes aurium casus: iamq; usu comprobatum Asclepiades composuit. In eo sunt cinnamomi, casiae, singulorũ. P. ※ I. flores iunci rotundi, castorei, albi piperis longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi syriaci, myrrhae pinguis, croci, spumae nitri, singulorum. P. ※ II. quae separatim contrita, rursus mixta ex aceto conteruntur: atq; ita condita, ubi utendum est, aceto diluuntur. eodem modo cõmune auxilium auribus laborãtibus est. Polybi sphragis ex dulci ui-

no liquati: quæ compositio priore libello continetur. quod si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, mixto uino per oricularium clysterem eluere: & tum infundere uinum austerum cum rosa mixtum: cui spodij paulum sit adiectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cum exigua parte myrrhæ: si sordida quoq; ulcera sunt, melius mulso eluuntur: & tum aliquod ex his quæ supra scripta sunt, quod mel habeat, infunditur: si magis pus profluit, & caput utiq; tondendum est, et multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & usq; ad lassitudinem ambulandum, et cibo modico utendum est. si cruor quoq; ex ulceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, uel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adiecto. quod si super ulcera caro increuit, eaq; mali odoris sanguinẽ fundit, aqua tepida elui debet: tum infundi id, quod ex thure, & ærugine, & aceto, & melle fit: aut mel cum ærugine incoctum: squama quoq; æris cum sandaraca contrita per fistulam recte instillatur.

Aduersus aurium uermes.

Si uero uermes orti sunt, si iuxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt: si longius, medicamentis enecandi: cauendumq; ne postea nascantur. ad utrunq; proficit album ueratrum cum aceto contritum: elui quoq; aurem oportet uino, in quo marrubium decoctum sit. sic emortui uermes in primam auris partem prouocabuntur: unde facillime educi possunt.

Ad compressa aurium foramina.

Si foramen auris cõpressum est, & intus crassa sanies subest, mel quàm optimum addẽdum est: si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ. P. XII. adijciendũ est: incoquendumq;, & eo utendum. Iris quoq; cum melle idem proficit. Item mellis, & rosæ scrupuli duo. Item galbani. P. XII. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum. P. XII. uini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

Si uero grauius aliquis audire cœpit, quod maxime post longos capitis dolores euenire consueuit: in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus: si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, uel porri succus, aut cum mulso nitri paulum: atq; ubi crusta à corpore iam recedit,

eluenda auris aqua tepida est: quo facilius ea per se diducta, oricu-lario specillo protrahatur. si sordes æque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. at si duræ sunt: acetum, & cum eo nitri paululum conijciẽdum est. Cumq; emollitæ sunt, eodem modo elui aurem, purgariq; oportet. quod si capitis grauitas manet: attondendum idem, & leniter, sed diu perfricãdum est, adiecto uel irino, uel laureo oleo sic, ut utrilibet paulum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterq; post unctionem aqua calida caput fouendũ: Cibisq; utendum ex imbecillissima & media materia, magisq; assumendæ dilutæ potiones: nonnunq̃ gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto, & laureo oleo, & succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus adiectis contritis rosæ folijs: immaturæ quoq; uuæ succus cum rosa instillatus aduersus sordiditatem satis proficit.

Ad sonitum aurium intra se ipsas.

Aliud uitij genus est: ubi aures intra seipsas sonant: atq; hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant: leuissimum est, ubi id ex grauedine est. peius: ubi ex morbis, capitis'ue longis doloribus incidit. Pessimum: ubi magnis morbis uenientibus, maximeq; comitiali: prouenit. Si ex grauedine est: purgare aurem oportet, et spiritum continere, donec inde humor aliquis expumet: si ex morbo uel capitis dolore, quod ad exercitationẽ, frictionem, perfusionem, gargarizationemq; pertinet, eadem facienda sunt: cibis nõ utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ succus cum rosa, uel cum succo radicis ex cucumere agresti, uel castoreum ex aceto et laureo oleo. ueratrum quoq; cum aceto conteritur: deinde melle cocto excipitur, & inde collirium factum in aurem demittitur: si sine his cœpit, ideoq; nouo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto uel irino, uel laureo oleo, aut huic mixtum castoreũ cum succo nucum amararum, aut myrrha & nitrum, cum rosa et aceto. Plus tamen in hoc quoq; proficit uictus ratio: eademq; facienda sunt: quæ supra comprehendi: cum maiore quoq; diligentia, & præterea, donec his sonus finiatur, à uino abstinendum. quod si simul & sonus & inflammatio, laureum oleum conicasse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur: quibus quidam uel castoreum, uel myrrham miscent.

Ad ea, quæ in aurem inciderunt extrahenda.

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquod'ue animal. Si pulex intus est: compellendum eò lanæ paulum est, quo ipse is subit, & simul extrahitur: si non est secutus,

aliud'ue animal est, specillum lana inuolutum in resinam quam glutinosissimam, maximeq; terebinthinam demittendum, idq; in aurem coniiciẽdum, ibiq; uertendum est. Vtiq; enim comprehendet & eximet: sin aliquid exanime est: specillo oriculario protrahẽdum est, aut hamulo retuso, paulum recuruato: si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi: sternutamenta quoq; admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua uehementer intus compulsa: tabula quoq; collocatur media inhærens capitibus utrinq; pendentibus, superq; eam homo deligatur in id latus uersus, cuius auris eo modo laborat sic, ut extra tabulam emineat. Tum malleo caput tabulæ, q̃d à pedibus est, feritur: atq; ita concussa aure, id quod inest: excidit.

De narium morbis, & curationibus. Cap. VIII.

Nares uero intus exulceratas fouere oportet uapore aquæ calidæ, idest spongia expressa atq; admota: fit & subiecto uase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremẽto, aut cerussa, aut argenti spumam cum quolibet horum aliquis conterit: eiq;, dum teritur inuicem uinum & oleum myrteum adiicit, donec mellis crassitudinem fecerit. si autem ea ulcera circa nares sunt, pluresq; crustas, & odorem fœdum habent, quod genus græci ὀζαίναν appellant: sciri quidem debet, uix ei malo posse succurri. Nihilominus tamen hæc tentari possunt, ut caput ad cutem tondeatur, assidueq; uehementer perfricetur: multa calida aqua perfundatur: multa ei deambulatio sit: cibus modicus: neq; acer, neq; ualentissimus: tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebĩthinæ coniiciatur: quod specillo quoq; inuoluto lana fit, attrahaturq; spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur: sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent: puris ulceribus uapor aquæ calidæ subiiciendus est: deinde adhibendum, aut lycium ex uino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut mentæ, aut marrubij succus, aut atramentum sutorium, quod candens factum, deinde contritum sit, aut interior scyllæ pars contrita sic, ut horum cuilibet mel adiiciatur: cuius cæteris admodũ exigua pars esse debet: in atramento sutorio tanta, ut ea mixtura liquida fiat, cum scylla utiq; pars maior: inuoluendumq; lana specillum est, & in eo medicamento intinguendum, eoq; ulcera implenda sunt: rursusq; linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, demittendumq; in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum: idq; per hyemem & uer bis die, per æstatem & autu-

mnum, ter die fieri debet, interdum uero etiam in naribus caruncu læ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæq; imis partibus, quæ carnosissimæ sunt inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus: sub quibus ex toto consumuntur. Polypus uero est caruncula modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, uti post uvã conspici possit, strangulatq; hominem maxime austro aut euro flante: fereq; mollis est, raro dura, eaq; magis spiritum impedit, & nares dilatat: quæ ferè καρκινώδης est: itaq; attingi non debet. illud aliud genus, ferè quidem ferro curatur, interdum tamen inarescit: si addita in narem per linamentum, aut peniallum ea compositio est, quæ habet minij sinopici, chalcitis, calcis, sandaracæ, singulorum. P. X I. atramenti sutorij. P. XII.

De dentium dolore, & curationibus. Cap. IX.

In dentium autem dolore, qui ipse quoq; maximis tormentis annumerari potest, uinum ex toto circuncidendum est. cibo quoq; primo abstinendum, deinde eo modico, molliq; utẽdum, ne mandentis dentes irritet: tum extrinsecus admouendus per spongiam uapor aquæ calidæ, imponendumq; ceratum ex cyprino, aut irino factum, lanaq; id comprehendẽdũ, caputq; uelandum est. quod si grauior is dolor est: utiliter & aluus ducatur, & calida cataplasmata super maxillas imijciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusq; mutatur: cuius rei causa & quinq; folij radix in uino mixto coquitur, & hyoscyami radix, uel in posca, uel in uino mixto coquitur sic, ut paulum his salis adijciatur, & papaueris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix eodem modo. sed in his tribus utiq; uitandum est, ne quod haustum erit, deuoretur: ex populo quoq; alba cortex radicis in hunc usum in uino mixto recte coquitur, & in aceto cornu ceruinum rasum, et nepeta cum teda pingui: ac ficus item pinguis, uel in mulso, uel in aceto, & melle: ex quibus cum ficus decocta est, is humor percolatur. Specillum quoq; lana inuolutum in calidum oleũ demittitur, eoq; ipso dens fouetur. quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum illinuntur: in quem usum ex malo punico acido, atq; arido malicorij pars interior cum pari portione, & gallæ & pinei corticis conteritur, miscturq; his minium, eaq; contrita aqua pluuiatili coguntur, aut panacis, papaueris lacrymæ, peucedani, uuæ taminiæ sine seminibus

pares portiones conteruntur, aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilo minus supra maxillam ceratum, quale supra posui: esse debet: lana obtectum: quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum. P. XI. croci, pyretri: ficorum partes: singulorum. P. XIIII. Sinapis. P. XVIII. contrita linteolo illinunt, imponuntq; in humero partis eius, qua dens dolet: si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore: idq; dolorem leuat: & cum leuauit, protinus submouendum est: si uero excesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coegit, non est necesse: sed cum omnibus fomentis, quæ supra posita sunt, adijciendæ quædam ualentiores compositiones sunt, quæ dolorem leuant: quales hæ sunt. habet autem papaueris lacrymæ. P. XI. piperis P. XII. psoreos. P. XX. quæ contrita galbano excipiuntur, idq; circundatur: aut Menemachi maxime ad maxillares dentes in qua sunt croci. P. XI. cardamomi, thuris, fuliginis: ficorum partes, pyretri, singulorum. P. XIIII. sinapis. P. XVIII. Quidam autem immiscent pyretri, piperis, elaterij, singulorum. P. XI. aluminis scissilis: papaueris lacrymæ, uuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum. P. XII. Quod si dolor eximi eum cogit, & piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramen, dentem findit, isq; forte stans excidet: & plani piscis quàm pastinacam nostri, τρυγῶνα græci uocant, aculeus torretur: deinde conteritur, resinaq; excipitur, quæ denti circundata hunc soluit: & alumen scissile in id foramen coniectum dentem citat: sed id tamen inuolutum in lanula demitti commodius est, quia sic dente seruato dolorem leuat. Hæc à medicis accepta sunt: sed agrestium experimento cognitum est, cum dens dolet, herbam mentastrum cum suis radicibus uelli debere, & in peluem conijci, supraq; aquam infundi, collocariq; iuxta sedentem hominem undiq; ueste contectum: tum in peluem candentes silices demitti sic, ut aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore uaporem excipere, ut supra dictum est undique inclusum. nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam ualetudinem bonam præstat.

De tonsillis, & earum cura. Cap. X.

Si uero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt, caput uelandum est extrinsecus: is locus uapore calido fouendus, multa ambulatione utendum, caput in lecto sublime

*habendum, gargariZandumq́; est ex reprimentibus. radix quoq; ea:
quam dulcem appellant contusa & in passo, mulso'ue decocta idem
præstat. leniterq́; quibusdam medicamentis eas illini non alienũ est:
quæ hoc modo fiunt. ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius
sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis crassitudo sit: tum cro
ci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum. P. XII. per se conteruntur,
paulatimq́; his adijciuntur uini lenis cyathi duo, mellis unus: deinde
priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur: aut eiusdẽ
succi sixtarius eodem modo coquitur, atq; eadem ratione trita ei adij
ciuntur hæc nardi. P. XV. omphacij. P. XI. cinnamomi, myrrhæ, casiæ,
singulorum. P. XI. eadem autem hæc & auribus & naribus purulẽ-
tis accommodata sunt. Cibus quoq; in hac ualetudine lenis esse debet
ne exasperet, quod si tanta inflammatio est, ut spiritum impediat, in
lecto conquiescendum, à cibo abstinendum, neq; assumendum quicquam
præter aquam calidam est: aluus quoq; ducenda est: gargariZandum
ex fico & mulso: illinẽdum mel cum omphacio: intrinsecus admouẽ
dus, sed aliquanto diutius uapor aquæ calidæ, donec ea suppurent, et
per se aperiantur: si pure substante non rumpuntur hi tumores, inci
dendi sunt: deinde ex mulso calido gargariZandum ex fico: at si mo-
dicus quidem tumor & exulceratio est, furfurum cremori ad garga
riZandum paulum mellis adijciendum est: illinendaq́; ulcera hoc me-
dicamento. passi quamdulcissimi tres heminæ ad unã coquuntur: tum
adijcitur thuris. P. XI. croci, myrrhæ: singulorum. P. XI. leniterq́; oĩa
rursus feruescunt. ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore,
uel lacte gergariZandum est. atq; hic quoq; cibis lenibus opus est: qui-
bus adijci dulce uinum potest.*

De oris ulceribus, & curationibus, & quæ antheræ sint. Cap. XI.

*Lcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum
u pura ac rubicunda sunt: optime his medicamentis curantur,
quæ supra posita ex malis punicis fiunt: continendusq́; sæpe
ore reprimens cremor, cui paulum mellis sit adiectum: utendum am
bulationibus, et non acri cibo. simulatq́; uero pura ulcera esse cœpe
runt, lenis humor, interdum etiam quàm optima aqua ore continen-
da est. prodestq́; assumptum pyrum mitium, pleniorq́; cibus, dum
acribus uacet. inspergiq́; ulcera debent alumine scissili, cui dimidio
plus gallæ immaturæ sit adiectum. si iam crustas habent, qua-
les in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones,
quas græci ἀνθηρὰς nominant. Iunci quadrati, myrrhæ, sanda-*

ſandaracæ,ſingulorum. P. XIIII. *aluminis pares portiones: aut croci,
myrrhæ,ſingulorum.* P. XII. *iridis,aluminis, ſciſſilis,ſandaracæ: ſin-
gulorum.* P. XIIII. *iunci quadrati.* P. XVIII. *aut gallæ,myrrhæ: ſin-
gulorum* P. XII. *aluminis,ſciſſilis.* P. XII. *roſæ foliorum.* P. XIIII. *qui
dam autem croci.* P. X. *aluminis,ſciſſilis,myrrhæ: ſingulorum.* P. XI.
ſandaracæ. P. XII. *iunci quadrati.* P. XIIII. *miſcent. Priora arida
inſperguntur: hoc cum melle illinitur neq; ulceribus tantum, ſed etiã
tonſillis. Verũ ea longe periculoſiſſima ulcera ſunt, quas* ἄφθας *græci
appellant, ſed in pueris. hos enim ſæpe conſumunt: in uiris et mulie
ribus idem periculum non eſt. Hæc ulcera à gingiuis incipiunt, de-
inde palatum,totumq; os occupant: tum ad uuã, faucesq; deſcendũt:
quibus obſeſſis non facile fit, ut puer conualeſcat. ac miſerius etiam
eſt: ſi lactans adhuc infans eſt: quo minus imperari remedium ali-
quod poteſt: ſed in primis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationi-
bus,hisq; operibus, quæ ſuperiores partes mouẽt: mittenda in balne-
um,iubendaq; ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda ci
bis lenibus, & his qui facile non corrumpuntur. Potiones, ſi febricitat
puer, aquæ: ſi ſine febre eſt: uini diluti. Ac ſi aluus nutrici ſubſtitit: du
cenda eſt. Si pituita eius in os coit, uomere debet. Tum ipſa ulcera p-
ungenda ſunt melle, cui rhus: quem ſyriacum uocant, aut amaræ nu-
ces adiectæ ſunt, uel mixtis inter ſe roſæ folijs aridis, pineis nucleis,
mentæ colliculo, melle: uel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum
ſuccus eodem modo quo punici mali ad mellis craſſitudinem coquitur:
eademq; ratione ei crocum, myrrha, alumen, uinum, mel miſcetur:
Neq; quicquam dandum, ad quod humor euocari poſſit. Si uero iam
firmior puer eſt: gargarizare debet his ferè, quæ ſupra comprehen-
ſa ſunt. at ſi lenia medicamenta in eo parum proficiunt: adhibenda
ſunt ea, quæ adurẽdo cruſtas ulceribus inducant: quale eſt ſciſſile, alu
men, uel chalcitis, uel atramentum ſutorium. prodeſt etiam fames &
abſtinentia quanta maxime imperari poteſt. Cibus debet eſſe lenis.
Ad purganda tamen ulcera interdum caſeus ex melle recte datur.*

De gingiuarum ulceribus. Cap. XII.

g

*Ingiuæ quoq; ulcera non alijs medicamentis egent, quàm
quæ prima parte ſuperioris capitis expoſita ſunt: ſed quæ
in latere eius naſcuntur: diutiſſime durant. Videndumq; eſt
num contra dens aliquis acutior ſit, qui ſaneſcere ſæpe ulcus eo loco
non ſinit: ideoq; limandus eſt. ſolent etiam interdum iuxta dentes
in gingiuis tubercula quædam oriri dolentia,* παρωδόντιδας *græci*

appellant. hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mixtis sale fossili, combusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare: donec pituitæ satis profluat. In maiore uero inflammatione iisdem medicamentis utendum est: quæ ad ulcera oris supra posita sunt, & mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas ἀνθηρὰς uocari dixi, demittendumq; id inter dentem, & gingiuam: quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus erit spongiæ uapor calidus, imponendumq; ceratũ. Si suppuratio se ostendet: diutius eo uapore utẽdum erit, & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit: Itemq; subcrudum incidendum, ne si diutius ibi pus permanserit: os lædat. quod si maior is tumor est, commodius totus exciditur, sic, ut ex utraq; parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fouere eodem uapore: si maior est, lenticulæ cremore: uti hisdem medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur: alia quoq; ulcera in gingiuis plerunq; oriuntur: quibus eadem quæ in reliquo ore succurrunt: maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumq; eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingiuæ ulcere, siue παρουλὶς fuit, siue non fuit, diutius pus feratur: quod aut dẽte corrupto, aut fracto, uel aliter uitiato osse, maximeq; id per fistulam uenire cõsueuit. ubi incidit, locus aperiendus, dens eximendus, testa ossis, si qua excessit recidenda est: si quid uitiosi est, radendum. post quæ quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est: si uero à dẽtibus gingiuæ recedunt, eædem ἀνθηραὶ succurrunt. Vtile est etiam pira, aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemq; præstare non acre acetum in ore retentum potest.

De uuæ morbo & curatione. Cap. XIIII.

Ve uehemens inflammatio terrere quoq; debet: itaq; in hac & abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur: & si id aliqua res prohibet, aluus utiliter ducitur, caputq; super hæc uelandum, & sublimius habendum est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus, & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uua uel omphacio, uel galla, uel alumine scissili sic, ut cuilibet eorum mel adiiciatur. Est etiã medicamentum huic aptum, quod Andronium appellatur. constat ex his: alumine scissili: squama æris rubri: atramento sutorio, galla, myrrha, mysi: quæ p se contrita, mixtaq; rursus paulatim adiecto uino austero teruntur, donec is mellis crassi

tudo sit. ubi horum aliquo illita uua est: chelidoniæ quoq; succo per cochlear illita uua maxime prodest. Ferè multa pituita decurrit, cumq; ea quieuit, ex uino calido gargarizandum: quod si minor in ea inflammatio: laser terere: eiq; adijcere frigidam aquam satis est, eamq; aquam cochleario exceptam ipsi uuæ subijcere, ac mediocriter eam tumentem aqua quoq; frigida eodem modo subiecta reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoq; est, quæ uel cum lasere, uel sine eo hac curatione uuæ subiecta est.

De cancro oris. Cap. XV.

I quando autem ulcera oris cancer inuasit, primum considerandũ est, num malus corporis habitus sit, eiq; occurrẽdum. deinde ipsa ulcera curanda. quod si in summa parte id uicium est: satis proficit ἀνθηρᾶ humido ulceri arida inspersa, sicciore, cum exigua parte mellis illita: si paulo altius: chartæ combustæ partes duæ, auri pigmenti pars una: si penitus malum descendit: chartæ combustæ partes tres, auripigmenti, pars quarta, aut pares portiones salis fricti & iridis frictæ: aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentum in rosa tingere: & super adurentia medicamenta imponere, ne uicinum, et sanum locum lædant, quidam etiam in acris aceti heminam frictum salem conijciunt, donec tabescere desinat: deinde id acetum coquunt, donec exsiccetur: eumq; salem contritum inspergunt. quotiens autem medicamentum inijcitur, & ante, & post: os diluendum est uel cremore lenticulæ, uel aqua: in qua aut eruũ, aut oleæ, aut uerbenæ decoctæ sint sic, ut cuilibet eorum paulum mellis misceatur. acetum quoq; ex scylla retentum ore, satis aduersus hæc ulcera proficit: ex aceto cocto sali, sicut supra demonstratum est, rursus mixtum acetum: sed & diu cõtinere utrumlibet, & id bis, aut ter die facere, prout uehemens malum est, necessarium est. quod si puer est, cui id incidit: specillum lana inuolutum in medicamentum demittendum est, & super ulcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et si dolor in gingiuis est, mouenturq; aliqui dentes: refici eos oportet: nam curationes uehementer impediunt. si nihil medicamenta proficient: ulcera erunt adurenda: quod tamen in labris ideo non est necessarium: quoniã excidere commodius est. et id quidem æque adustum, atq; excisum sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur: impleri non potest. Gingiuarum uero ossa, quæ hebetia sunt: in perpetuum ustione nudantur. neq; enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

De parotibus, quæ sub auribus oriuntur. Cap. XVI.

Hæc in capite ferè medicamentis eget. Sub ipsis uero auribus oriri παρωτίδες solent, modo in secunda ualetudine ibi inflammatione orta, modo post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est: itaq; nullam nouam curationem desiderat: animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam: quia si sine morbo id intumuit, primum reprimentium experimentum est: si ex aduersa ualetudine illud inimicum est, maturariq; & q̄primum aperiri commodius est.

De umbilici prominentis curatione. Cap. XVII.

Ad umbilicos uero prominentes, ne manu, ferroq; utendum sit: ante tentandum est, ut abstineat: aluus his ducatur, imponatur super umbilicum id, quod ex his constat. Cicutæ, et fuliginis: singulorum. P. XI. cerussæ elotæ. P. XIIII. plumbi eloti. P. ✕ VIII. ouis duobus: quibus etiam solani succus adijcitur. Hoc dilutius impositum esse oportet, & interim conquiescere hominem: cibo modico uti sic, ut uitentur omnia inflantia.

De obscenarum partium uicijs, & curationibus. Cap. XVIII.

Proxima sunt ea, quæ ad partes obscenas pertinent, quarū apud græcos uocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam usu sunt cum omni ferè medicorum uolumine atq; sermone iactentur, apud nos fœdiora uerba ne consuetudine quidem aliqua uerecundius loquentium accommodata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit simul & pudorem & artis præcepta seruantibus. neq; tamen ea res à scribēdo deterrere me debuit. Primum ut omnia, quæ salutaria accepi, comprehenderem: dein quia in uulgus eorum curatio etiā præcipue cognoscenda est, quæ inuitissimus quisq; alteri ostendit.

De colis morbis, & curationibus.

Igitur si ex inflammatione coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi uero glans contecta est, oriculario quoq; clystere inter eam cutemq; aqua calida inserenda est. Si mollita sic & extenuata cutis ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est: si tumor

tumor uicit imponenda est uel lenticula, uel marrubium, uel oleæ folia ex uino cocta sic, ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adijciatur: sursumq; coles ad uentrem deligandus est. quod in omni curatione eius necessarium est, usq; homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aquæ tantum siti uindicari. à postero die rursus adhibendum hisdem rationibus aquæ fomentum est, & cum ui quoq; experiundum, an cutis sequatur: eaq; si non parebit, leuiter summa scalpello concidēda erit: nā cū sanies profluxerit: extenuabitur his locus, & facilius cutis ducetur. Siue autē hoc modo uicta erit, siue nunquam repugnauerit, ulcera uel in cutis ulteriore parte, uel in glande, ultra'ue eam in cole reperientur, quæ necesse est, aut pura sicca'ue sint, aut humida & purulenta. si sicca sunt, primum aqua calida fouenda sunt: deinde imponendum lycium ex uino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum: si leuis is humor est, uino eluenda sunt: tum butyri & rosæ mollis paulum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adijcienda est, eoq; utendum: aut si pus ex his profluit, ante omnia elui mulsō calido debet. tum imponi piperis. P. ✱I. myrrhæ. P. ✱II. croci, mysi cocti, singulorum. P. ✱II. quæ ex uino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uuæ madentiori, nariumq; ulceribus accommodata est. Aliud ad eam, piperis. P. ✱I. myrrhæ. P. ✱I. croci. P. ✱II. mysi cocti. P. ✱I. æris combusti. P. ✱II. quæ primum ex uino austero conteruntur, deinde ubi inaruerunt: iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur: donec uisci crassitudinem habeant. Aerugo quoq; cum cocto melle, & ea quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant: aut Erasistrati compositio, aut Cratonis recte super puru lenta naturalia imponitur. folia quoq; oleæ ex nouem cyathis uini coquūtur. his adijciatur aluminis scissilis. P. ✱IIII. lycij. P. ✱VIII. mellis sesquicyathus: ac si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex uino diluitur. Illud perpetuum est post curationem, dum inflammatio manet, quale supra positum est, cataplasma supra dare: & quotidie ulcera eadem ratione curare: quod si pus & multum et cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet sic, ut ei mellis paulum adijciatur, aut oleæ, aut lentisci folia, uel marrubiū decoquendum est. eoq; humore eodem modo cum melle utendum, imponendaq; eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut ἄνθηρὰ sic, ut ei paulum mellis adijciatur. quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex uino curant. Si uero ulcus latius atq; altius serpit, eodem modo elui debet: imponi uero, aut ærugo, aut omphaciū

cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, myrrhae, aut croci, aluminis scissilis cocti, rosae foliorum aridorum, gallae, singulorum. P. XI. minij sinopici. P. XII. quae per se singula primum teruntur, deinde iuncta iterum melle adiecto, donec liquidi cerati crassitudinē habeant: tum in aeneo uase leniter coquuntur, ne superfluant: cum iā guttae indurescūt, uas ab igne remouetur, idq; medicamētum tum, pro ut opus est, aut ex melle, aut ex uino liquatur. Idem autem per se etiā ad fistulas utile est. Solet etiam interdum ad neruos ulcus descendere: profluitq; pituita multa, sanies tenuis maliq; odoris, non cocta, aut aquae similis, in qua caro recens lota est. doloresq; is locus, & punctiones habet: id genus quamuis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est: quale est emplastrum tetrapharmacum ex rosa liquatum sic, ut thuris quoq; paulum ei misceatur: aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit. supra uero à me positum est. praecipueq; id ulcus multa calida aqua fouendum est, uelandumq;, neq; frigori committendum. Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus sic, ut glans excidat. sub quo casu cutis ipsa circuncidenda est. perpetuumq; est, quotiens glans, aut ex cole aliquid, uel excidit, uel abscinditur: hanc non esse seruandam, ne considat, ulceriq; agglutinetur, ac neq; reduci possit postea, & fortasse fistulam quoq; urinae cludat. Tubercula etiam, quae φύματα graeci uocant circa glandem oriuntur, quae uel medicamentis, uel ferro aduruntur, & cum crustae exciderunt, squama aeris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De cancri, qui in cole nascitur, curatione.

b Haec citra cancrum sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; uel praecipue ulcera infestat. incipit à nigritie, quae si cutem occupauit: protinus specillū subijciendum, eaq; incidenda est: deinde orae uulsella prehendendae: tum quicquid corruptum est: excidēdum sic, ut ex integro quoq; paulum demat, idq; adurendum. quotiens quid ustum est, id quoq; sequitur, ut imponenda lēticula sit: deinde ubi crustae exciderunt, ulcera sic, ut alia curētur. at si cancer ipsum colem occupauit: inspargenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeq; id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. si medicamenta uincuntur, hic quoq; scalpello quicquid corruptum est sic, ut aliquid etiā integri trahat, praecidi debet. illud quoq; aeq; perpetuum est, exciso cancro uulnus esse adurendum: sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustae occalluerunt, magnum periculum est, ne his decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur: ergo lōga quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustae

puræ leniter resoluantur. at si uel uolens aliquis, uel imprudens, dum ingreditur immature, crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. si hæc parum ualet, decurrendum est ad medicamenta, quæ sanguinem supprimunt. si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter & timide debet, neq; ullo postea motu dandus eidem periculo locus est.

De phagedænæ in cole nascentis curatione.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à græcis nominatur, oriri solet, in quo minime differendum: sed protinus hijsdem medicamentis occurrendum est, & si parum ualent: ferro adurendum. quædam etiam nigrities est, quæ nō sentitur & serpit, ac si sustinuimus usq; ad uesicam tendit: neq; succurri postea potest. si id in summa glande circa fistulā urinæ est, prius in ea tenue specillum demittendum est, ne claudatur: deinde id ferro adurendum: si uero alte penetrauit, quicquid occupatum est, præcidendum est. cæterum eadem, quæ in alijs cancris, facienda sunt.

De carbunculo qui in cole nascitur.

Callescit etiam in cole interdum aliquid: idq; omni penè sensu caret: quod ipsum quoq; excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clystere eluēdus est: deinde ipse quoq; medicamentis urendus, maximeq; chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ouillo stercore & contrito cum eodem melle: ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum est, quæ ad ora ulceris componuntur.

De testiculorum morbis, & eorum curatione.

In testiculis uero si qua inflammatio sine ictu orta est: sanguis ex talo mittendus est: à cibo abstinendum: imponendum ex faba farina ex mulso cocta cum cumino contrito ex melle cocto, aut contritum cuminum cum cerato ex rosa facto: aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulsa cocta cū cupresso, aut lilij radix contrita, aut si ijdē indurerunt, imponi debet lini uel fœni græci semen ex mulso coctum, aut ex cyprino ceratum, aut similia ex uino contrita, cui paulū croci sit adiectum. si uetustior iā durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, dein contrita. si ex ictu tument, sanguinē mitti necessariū est, magisq; si etiā liuent. Imponendū uero utrūlibet ex his quæ cum cumino componuntur, supráq; proposita sunt:

aut ea compositio, quæ habet nitri cocti. P. XI. resinæ pineæ, gummi, singulorum. P. XII. uuæ taminiæ sine seminibus. P. XIIII. mellis quantum satis sit ad ea cogenda: quod si ex ictu testiculis aliquid desit, fere pus quoq; increscit, neq; aliter succurri potest, quàm si inciso scroto & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

De rhagadijs, & Cōdylomate, et hæmorrhoidibus, alijsq; ani morbis, & curationibus eorum, & primo de rhagadijs.

a Nus quoq; multa, tædijq; plena mala recipit: nec in se multum abhorrentes curationes habet: at primum in eo sæpe & quidem pluribus locis cutis exciditur. ῥαγάδια græci uocant, id si recens est: quiescere homo debet & in aqua calida desidere. Columbina quoq; oua coquenda sunt, et ubi induruerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus sic, ut inuicem utroq; aliquis utatur. Tum tetrapharmacum, aut ῥυπῶδες rosa diluendum est, aut hyssopum recens miscendũ cum cerato liquido ex rosa facto: aut eidem cerato liquido plumbum elotum adijciendum: aut resinæ terebinthinæ myrrha: aut spumæ argenti uetus oleum: & quolibet ex his id perungendum: si quicquid læsum est, extra est, neq; intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum super dandum est: et quicquid ante adhibuimus cerato contegendum. In hoc autem casu neq; acribus cibis utendum, neq; asperis, nec aluum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est: nisi admodum paulum: liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt: uino leni uti nihil prohibet.

De condylomate.

c Ondyloma autem est tuberculum: quod ex quadam inflãmatione nasci solet: id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesq; pertinet: eadem seruari debent, quæ proxime scripta sunt: hijsdem etiam ouis recte tuberculum id fouetur. sed desidere ante homo in aqua debet, in qua uerbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus: tum recte imponitur, & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana ex uino cocta, & rubi folia contrita cũ cerato ex rosa facto: & cum eodem cerato contritum, uel cotoneũ malum, uel malicorij ex uino cocti pars interior, & chalcitis cocta, atq; contrita: deinde hyssopo, ac rosa excepta: & ex ea compositione, quæ habet thuris. P. XI. aluminis scissilis. P. XII. cerussæ. P. XIII. spumæ argenti. P. XV. quibus dum teruntur: inuicem rosa & uinum instillatur. uinculum autem ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est: qui ad

qui ad duo capita duas ansas, ab altera uero parte totidem fascias habet, cumq; subiectus est, ansis ad uentrem datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ coniiciuntur, atq; ubi artatæ sunt: dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundatæq; circa aluum inter se nouissime nodo deligantur. sed si uetus condyloma iam induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat: æruginis. P. ✱ II. myrrhæ. P. ✱ IIII. gummi. P. ✱ VIII. thuris. P. ✱ XII. stibis: papaueris lacrymæ, acaciæ, singulorū. P. ✱ XVI. quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi: renouant. si hoc parum in condylomate proficit: adhiberi possunt etiam uehementius adurentia. ubi consumptus est tumor: ad medicamenta lenia transeundum est.

De hæmorrhoïdibus.

Tertium autem uitium est, ora uenarum tanquam ex capitulis quibusdam surgentia: quæ sæpe sanguinem fundunt, αἱμοῤῥοΐδας græci uocant. idq; etiam in ore uuluæ fœminarum incidere consueuit. atq; in quibusdam parum tuto supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. habet enim purgationem hanc non morbum: ideoq; curati quidā cum sanguinis exitum non haberent: inclinata in præcordia ac uiscera materia subitis, & grauissimis morbis correpti sunt. si cui uero id nocet, is desidere in aqua ex uerbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ folijs contritum: aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimūt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura aluus eum locum læsit. tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis: imponendi uitelli cum rosæ folijs ex passo subacto: idq; si intus est, digito illinendum, si extra super illitum panniculum imponendum est. ea quoq; medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis uero in hoc casu hisdem quibus in prioribus utendum est: si ista parum iuuāt, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absumere. ac si iam uetustiora sunt, sub auctore Dionysio inspargenda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat: squamæ æris, auripigmenti: singulorum. P. ✱ V. saxi calcis. P. ✱ VIII. postero die acu compungendum. adustis capitulis fit cicatrix: quæ sanguinem fundi prohibet. sed quotiens is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est. prætereaq; & uiris & fœminis, quibus menstrua non proueniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

Si anus, uel os uuluæ procidit, qua curatione utendum sit.

T si anus ipse uel os uuluæ procidit, (nā id quoq; interdum
a fit) considerari debet purum ne id sit: quod prouolutū est,
an humore mucoso circundatum. si purum est, in aqua de-
sidere homo debet, aut salsa, aut cum uerbenis uel malicorio incocta:
si humidum, uino austero subluendum est, illinendumq; fæce uini com
busta. ubi utrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponē
daq; plantago contrita, uel folia salicis in aceto cocta, tum linteolum
& super lana æque deliganda cruribus inter se deuinctis.

De ulcere fungo simili in ano.

Vngo quoq; simile ulcus in eadem sede nasci solet. id si hy=
f ems est, egelida, si aliud tempus, frigida aqua fouendū est.
deinde squama æris inspergenda, supraq; ceratū ex myr=
teo factū. cui paulū squamæ, fuliginis, calcis, sit adiectum. si hac rōne
nō tollitur: uel medicamentis uehementioribus, uel ferro adurendū est.

De digitorum ulceribus. Cap. XIX.

Igitorum autem uetera ulcera commodissime curantur, aut
d lycio, aut myrrha cocta: cū utrilibet uinum adiectum est. in
hisdem recedere ab ungue caruncula cum magno dolore cō
sueuit. πτερύγιον græci appellant. oportet alumen melinum rotundum
in aqua liquare donec mellis crassitudinem habeat: tum quantum
eius aridi fuit, tantundē mellis infundere, & radiculā miscere, do=
nec similis croco colore fiat, eoq; illinere. quidam ad eundem usum
decoquere simul maluā solēt: cū paria pōdera aluminis aridi et mel
lis miscuerint. si hac ratione ea nō exciderunt: excidēda sunt: deinde
digiti fouēdi aqua ex uerbenis, imponendumq; sup medicamentum
ita factum. chalcitis, malicoriū, squama æris excipiuntur fico pingui
leniter cocto ex melle. aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris
ignē nō experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto. aut æru
ginis rasæ. P. XI. squamæ. P. XII. mellis cyatho coguntur. aut pares
portiones miscentur: saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. quicquid ho
rum impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est: tertio die
digitus resoluendus est. siquid aridi est, iterum excidendum, similisq;
adhibenda curatio est. si non uincitur, purgandus scalpello, tenuibusq;
ferramentis adurendus est: & sicut reliqua usta curandus est. at ubi
scabri ungues sunt, circum aperiri debent: qua corpus contingunt. tūc
super eos ex hac cōpositione æque imponi sandaracæ, sulphuris, sin
gulorum. P. XII. nitri, aurpigmenti, singulorum. P. XIIII. resinæ liq-
dæ. P. XVIII tertioq; id die resoluendū est. sub quo medicamento ui
tiosi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.

De chirurgia, & qui in ea claruerint, & qualis esse chirurgicus debeat, & quid in hoc libro describatur.

Ertiam esse medicinæ partē: quæ manu curet, & uulgo notum, & à me propositum est. ea non quidem medicamenta atq; uictus rationē omittit, sed manu tamen plurimum præstat. estq; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. siquidem in morbis cum multum fortuna conferat: eademq; sæpe salutaria, sæpe uana sint: potest dubitari secunda ualetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit: in his quoq; in quibus medicamentis maxime utimur: quamuis profectus euidentior est: tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. sicut in oculis quoque deprehendi potest: qui à medicis diu uexati sine his interdum sanescunt. at in ea parte, quæ manu curat, euidens est, omnem profectum, ut aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum sit uetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est: deinde posteaquam diducta ab alijs habere professores suos cœpit, in ægypto quoque increuit Philoxeno maxime auctore, qui pluribus uoluminibus hanc partem diligentissime comprehendit. Gorgias quoque, & Sostratus, & Hieron, & Apollonij duo, & Hammonius alexandrinus: multiq; alij celebres uiri singuli quædam reperierunt. ac Romæ quoque non mediocres professores, maximeq; nuper Tryphon pater, & Euelpistus: & ut ex scriptis eius intelligi potest, horum eruditissimus Meges quibusdam in melius mutatis aliquantum ei disciplinæ adiecerunt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaq; non minus sinistra, quàm dextra promptus: acie oculorum acri: claraq;, animo intrepidus, immisericors sic, ut sanari uelit eum quem accipit, non ut clamore eius motus, uel magis quàm res desiderat: properet, uel minus quàm necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex uagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri: quid huic parti proprie uendicandum sit: quia uulnerum quoq; ulcerumq; multorum curationes, quas alibi executus sum: chirurgi sibi uendicant. ego eundem quidē hominem posse omnia ista præstare concipio. atque ubi se diuise-

runt, eum laudo, qui quàm plurimũ percipit. Ipse autẽ huic parti, ea reliqui: in quibus uulnus facit medicus: non accipit: & in quibus uulneribus, ulceribus'ue plus perfici manu, quàm medicamento credo. tũ quicquid ad ossa pertinet: quæ deinceps exequi aggrediar, dilatisq; in aliud uolumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias sedes habent: transibo.

De luxatis. Cap. I.

l Vxata igitur in quacunq; parte corporis sunt, quàm primum sic curari debent, ut qua dolor est, eà scalpello cutis crebro incidatur: detergaturq; eodem aduerso profluens sanguis. quod si paulo tardius subuenitur, iamq; etiam rubor est, qua rubet corpus, si tumor quoq; accessit, quacunq; is est, id optimum auxilium est. tum super danda reprimentia sunt, maximeq; lana succida ex aceto, & oleo. quod si leuior is casus est: possunt etiam sine scalpello imposita eadem mederi. Et si nihil aliud est, cinis quoq; maxime ex sarmentis. si is non est, quilibet alius ex aceto uel etiã ex aqua coactus.

De his, quæ per se intumescunt, quomodo excidenda, & curanda sunt. Cap. II.

u Erum hoc quidem promptum est. in his autem negocium maius est, quæ per se uicio intus orto intumescunt, & ad suppurationem spectant. ea omnia genera abscessum esse aliàs proposui, medicamentaq; eis idonea executus sum. nunc superest ut dicam in hisdem, quæ manu fieri debeant. ergo priusquam indurescant: cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet: quæ quicquid illuc malæ, corruptæq; materiæ coijt: extrahat, idq; iterũ, tertioq; recte fit, donec omne inditium inflammationis excidat. neq; tamen fas non est nihil cucurbitula agere. interdum enim sed raro quicquid abscedit, uelamento suo includitur. id antiqui tunicam nominabant. Meges quia tunica omnis neruosa est: dicit non nasci sub eo uicio neruum: quo caro consumeretur, sed subiecto iam uetustiore pure callum circundari. quod ad curationis rationem nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, si tunica est, idem, si callus est, fieri debet. neq; ulla res prohibet, etiam si callus est: tamen quia cingit: tunicam nominari. tum pure quoq; maturior hæc interdum esse cõsueuit. ideoq; quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. sed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutauit. ergo siue id inci-

dit, siue iam durities est: in hac auxilij nihil est. & ut aliâs scripsi uel auertenda concurrens eò materia, uel digerenda, uel ad maturitatem perducenda est. si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. si pus maturuit, in alis quidem, & in inguinibus raro secandum est. item ubicunq; mediocris abscessus est. item quotiens in summa cute, uel etiam carne uitium est: nisi festinare curantis imbecillitas cogit. satisq; est cataplasmata efficere, ut per se pus aperiatur: nam ferè sine cicatrice potest esse is locus: qui expertus ferrum non est, si autem altius malum est, considerari debet neruosus ne is locus sit: an non sit. nam si sine neruis est, candenti ferramento aperiri debet. cuius hæc gratia est, quod exigua plaga diutius ad pus euocandū patet: paruaq; postea cicatrix fit. at si nerui iuxta sunt: ignis alienum est: ne uel distendantur hi, uel membrum debilitetur. necessaria uero opera scalpelli est. sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. inter neruos uero ultima expectanda maturitas est: quæ cutem extenuet: eiq; pus iungat: quo propius reperiatur. itemq; alia rectam plagam desiderant in carne. quia ferè uehementer cutem extenuat. tota ea super pus excidenda est. Semper autem, ubi scalpellus admouetur, id agendum est, ut quàm minimæ, & quàm paucissimæ plagæ sint. cum eo tamen, ut necessitati succurramus, & in modo & in numero. nam maiores sinus latius, interdum etiam duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. dandaq; opera ut imus sinus exitum habeat, ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo sinuet. est etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda sit: nam ubi post longos morbos totus corporis habitus uitiatus est, lateq; se sinus diffudit, & in eo pars cutis pallet: scire licet eam iam emortuam esse, & inutilem futuram. ideoq; excidere commodius est. maxime si circa articulos maiores id euenit, cubantemq; ægrum fluens aluus exhaurit: neq; per alimenta quicquam corpori accedit. sed excidi ita debet, ut plaga ad similitudinem myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. idq; perpetuum est. ubicunq; medicus ex quacunque causa cutem excidit, pure effuso in alis, uel inguinibus, linamento opus non est. spongia ex uino imponenda est. in cæteris partibus si æque ea linamenta superuacua sunt: purgationis causa paulum mellis infundendum, dein glutinantia super danda. si illa necessaria sunt: super ea quoq; similiter dari spongia eodem modo ex uino expressā debet. quando autem linamentis opus sit: quando nō sit: aliâs dictum est. cætera eadem incisa suppuratione facienda sunt. quæ ubi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

De bonis, malis'ue signis exulceratorum. Cap. III.

PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantum'q; aut sperari, aut timeri debeat: ex quibusdam signis intelligi potest: fere'q; hisdem, quae in uulneribus exposita sunt. nam bona signa sunt: somnum capere: facile spirare: siti non confici: cibum non fastidire, si febricula fuit, ea uacare: itemq; habere pus albũ, leue, nõ foedi odoris. Mala sunt, uigilia, spiritus grauitas: sitis: cibi fastidiũ: febris: pus nigrum, aut feculentum & foedi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis, aut si antequam sinus carne impleatur, orae carnosae fiunt. illa quoq; ipsa carne hebete nec firma deficere tamen animam uel ipsa curatione uel postea: pessimum omniũ est. quin etiam morbus ipse siue subito solutus est: dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet non iniuste terret. Est'q; inter causas timoris: si sensus in uulnere rodentiũ non est. sed ut haec ipsa fortuna huc illuc'ue discernit: sic medici partium est: eniti ad reperiendam sanitatem. ergo quotiens ulcus resiluerit: eluere id: si reprimẽdus humor uidebitur: uino ex aqua pluuiatili mixto, uel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. si purgandum erit, mulso, rursus'q; imponere eadẽ. ubi iam repressus uidebitur humor ulcus'q; purum erit, produci carnem conueniet et foueri uulnus pari portione uini ac mellis; super'q; imponi spongia ex uino & rosa tincta. per quae cum caro producatur: plus tamen, ut aliâs quoq; dixi, uictus ratio eò confert. id est solutis iam febribus, & cibi cupiditate reddita: balneum rarum. cotidiana, sed lenis gestatio, cibi. potiones'q; corpori reficiendo. apte'q; omnia quae per medicamenta suppuratione quoq; rupta sequuntur sed quia magno malo uix sine ferro mederi licet: in hũc locũ reseruata sunt.

De fistulis. Cap. IIII.

ADuersus fistulas quoq;, si altius penetrant ut ad ultimas demitti collirium non possit, si tortuosae sunt, si multiplices, maius in manu quàm in medicamentis praesidium est: minus'q; operae est: si sub cute transuersae feruntur, quàm si rectae intus tendunt. igitur si sub cute transuersa fistula est: demitti specillum debet, supra'q; id ea incidi, si flexus reperiuntur, hi quoq; simul specillo & ferro persequendi sunt. idem'q; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. ubi ad fines fistulae uentum est, excidendum ex toto callus est, super'q; fibulae dandae: & medicamentum quo glutinetur:

at si recta subter tendit, ubi quo, maxime ferat, specillo exploratum est, excidi is sinus debet, dein fibula oris cutis iniicienda est, et æque glutinantia medicamenta super danda sunt. aut si corruptius ulcus, quod interdum osse uitiato fit, ubi id quoq; curatum est: pus mouētia. solent autem inter costas fistulæ subter exire. quod ubi incidit, eo loco costa ab utraq; parte decidenda, & eximenda est, nequid intus corruptum relinquatur. solent, ubi costas transierunt, septum id, quod trāsuersum à superioribus uisceribus intestina discernit: uiolare. quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest: & quia nonnunquam spiritus eò, cum humore quasi bullante prorumpit, maximeq; si hunc ore ille continuit. in eo medicamentī locus nullus est. in cæteris uero quæ circa costas sanabilia sunt: pinguia medicamenta inimica sunt: cæteris, quæ ad uulnera accommodantur, uti licet. optime tamen sicca linamenta, uel si purgandum aliquid uidetur, in melle tincta imponuntur. uentri nullum os subest: sed ibi pernitiosæ admodum fistulæ fiunt, adeò ut Sostratus insanabiles esse crediderit. id nō ex toto ita se habere usus ostendit. & quidē qđ maxime mirum uideri potest: tutior fistula est contra iecur, & lienem, & uentriculum, quàm contra intestina, non quo pernitiosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locum faciat. cuius experimento moti quidam auctores parum modum rei cognouerunt. nam uentre sæpe etiam telo perforatur, prolapsáq; intestina conduntur, & oras uulneris suturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat mox indicabo. itaq; etiam ubi tenuis fistula abdomen perrumpit: excidere eam licet, suturáq; oras coniungere. si uero ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi magna ui, utiq; ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædam finit abdomen: quàm περιτόνιον græci uocant ergo ubi aliquis ingredi ac moueri cœpit: rumpitur illa sutura, atq; intestina soluuntur. quo fit ut pereundum homini sit. sed non omni modo res ea desperationem habet. ideóq; tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriam etiamnum animaduersionem desiderant ea, quæ in ano sunt. in has demisso specillo ad ultimum eius caput incidi cutis debet: dein nouo foramine specillum educi lino sequente: quod in aliam eius partem ob id ipsum perforatum coniectum sit. ibi linum prehendendū, uinciendumq; cum altero capite est, ut laxe cutem, quæ super fistulam est, teneat. idq; linum esse debet

crudum & duplex,triplex'ue,sic tortum ut unitas facta sit. Interim autem licet negocia agere,ambulare,lauari, cibũ capere perinde atq; sanissimo. tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendum est sic, ut subeat fistulam pars,quæ superior fuerit. neq; committendum est ut id linum putrescat. sed tertio quoq; die nodus resoluendus est,et ad caput alterum,recens linum alligandum est,eductoq; uetere, id in fistula cum simili nodo relinquendũ. sic enim id paulatim cutem, quæ supra fistulam est:incidit,simul'q; & id sanescit,quod à lino relictũ est,& id quod ab eo mordetur: inciditur. hæc ratio curationis longa,sed sine dolore est. qui festinat,astringere cutem lino debet, quo celerius secet,noctu'q; penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur:quod extenditur:sed hæc dolorem mouent. adijcitur celeritati sicut tormento quoque:si et linum,& id quod ex penicillo est,aliquo medicamento illinatur ex ijs,quibus callum exedi posui. poterit tamen fieri ut ad scalpelli curationem etiam illò loci ueniendum sit,si intus fistula fert,si multiplex est. igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidenda cutis est:ut media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur,ne protinus ora coeant: sit'q; locus aliquis linamentis:quæ quàm paucissima super inijcienda sunt, omnia'q; eodem modo facienda,qui in abscessibus positus est. si uero ab uno ore plures sinus erunt:recta fistula scalpello erit incidenda, ab eo cæteræ,quæ iam patebunt lino excipiendæ. si intus aliqua procedet:quo ferrum tuto peruenire non poterit: collirium demittendum erit. cibus autem in omnibus eiusmodi casibus, siue manu, siue medicamentis agetur: dari debet humidus. potio liberalis,diu'q; aqua ubi iam caro increscit. tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

De telis è corpore extrahendis. Cap. V.

Tela quoq;,quæ illata corporibus intus hæserunt: magno negocio sæpe eijciuntur. sunt'q; quædam difficultates ex generibus eorum, quædam ex his sedibus in quas illa penetrarunt. omne autem telum extrahitur,aut ab ea parte,qua uenit, aut ab ea,in qua tetendit. illic uiam,qua redeat:ipsum sibi fecit. hic à scalpello accipit. nam contra mucronẽ caro inciditur. sed si non alte telũ insedit,et in summa carne est,aut certe magnas uenas,et loca neruosa non transijt,nihil melius est:quàm qua uenit id euellere. si uero plus est p quod telo reuertendũ quàm quod perrũpendum est:iam'q; uenas,neruos'q; id transit:commodius est aperire quod superest, eaq; extrahere. nam & propius petitur,et tutius euellitur, et in maiore

membro si medium mucro trāsijt, facilius sanescit. quod peruium est. quia utrinq; medicamento fouetur: sed si retro telum recipiēdum est: amplianda scalpello plaga est: quo facilius id sequatur: quóq; minor oriatur inflammatio, quæ maior fit: si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex alia parte uulnus aperitur: laxius esse debet, quàm ut telo postea transeūte amplietur. Sūma autem utraq; parte ita habenda cura est, ne neruus, ne uena maior, ne arteria incidatur. quorum ubi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendúmq; scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximēdum est: tum quoq; eodem modo, & eadē cura habita, ne sub eo, qđ eximetur, aliquid eorum lædatur quæ tuenda esse proposui. Hæc cōmunia sunt: propria quædam in singulis telorum generibus subijciēda sunt: quæ protinus subijciam: nihil tam facile in corpore quàm sagitta conditur, eademq; altissime insedit. hæc autem eueniunt, et quia magna ui fertur illa, & quia ipsa in angusto est. sæpius itaq; ab altera parte, quàm ex qua uenit, recipienda est: præcipuéq;, quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, q̄ si contra trahuntur: sed inde aperta uia caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto græcæ litteræ ψ. Deinde ubi apparuit: si mucro, si harundo inhæret propellenda est, donec ab altera parte apprehendi et extrahi possit: si iam illa decidit, solúmq; intus ferrum est, mucro uel digitis apprehendi, uel forfice, atq; ita educi debet: neq; alia ratio extrahendi est, ubi ab ea parte qua uenit, euelli magis placuit: nam ampliato uulnere aut harundo, si inest, euellenda est, aut si ea non est, ferrum ipsum: quod si spicula apparuerunt, eáq; breuia & tenuia sunt: forfice ibi comminui debent, uacuúmq; ab his telum educi, si ea maiora, ualentioráq; sunt, fissis scriptorijs calamis cōtegenda: ac nequid lacerent, sic euellenda sunt. & in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum uero telum si conditum est, ab altera parte educi nō expedit, ne ingenti uulneri, ipsi quoq; ingens uulnus adijciamus. euellēdum est ergo genere quodam ferramenti, quod diocleum græci graphiscum uocant: quoniam auctorem Dioclen habet: quem inter priscos, maximosq; medicos fuisse iam posui. Lamina uel ferrea, uel ænea etiam ab altero capite duos utrinq; deorsum conuersos uncos habet: ab altero duplicata alteribus, leuiterq; extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est: insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est: hæc iuxta telum transuersa demittitur. deinde ubi ad imum mucronem uentum est: paulum torquetur, ut telum foramine suo excipiat. cum in cauo mucro est, illico duo digiti subiecti partis alterius uncis simul & ferramentum id extrahunt, et telum. Tertium genus

telorum est, quod interdum euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrũ intus insedit. in omnibus his latius uulnus aperiendum, idq; quod inest, ea qua uenit, forfice extrahẽdum est. Accedit uero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum uel ossi inhæsit, uel in articulo se inter duo ossa demersit: in osse usq; eo mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit: & tum uel manu, uel forfice telum extrahendum est: quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis est. & uix unquã ita telum non sequitur. sed si morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramento poterit. Vltimũ est, ubi nõ euellitur, terebra iuxta forare, ab eo quoq; foramine ad speciem litteræ + contra telum os excidere sic, ut lineæ quæ diducuntur, ad telum spectent. eo facto id necesse est labet, & facile auferatur. Inter duo uero ossa si per ipsum articulum perruperit, circa uulnus duo membra fascijs habenis'ue deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, ut neruos distendant. quibus extẽtis laxius inter ossa spacium est, ut sine difficultate telum recipiatur. illud uidendum est, sicut in alijs locis posui, ne quis neruus, aut uena, aut arteria à telo lædatur: dum id extra itur: eadem scilicet ratione quæ supra posita est. at si uenenato quoq; telo quis ictus est: hijsdem omnibus si fieri potest etiam festinantius actis adijcienda curatio est: quæ uel epoto ueneno, uel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius extracto telo medicina non alia est, quàm quæ esset si corpore icto nihil inhæsisset. de qua satis alio loco dictum est.

De ganglijs, & meliceride, & atheromate, & steatomate capitis tuberculis. Caput VI.

Hæc uenire in qualibet parte corporis possunt. reliqua certas sedes habent: de quibus dicam orsus à capite. in hoc multa, uariaq; tubercula oriuntur: ganglia, meliceridas, et atheromata nominant: alijsq; etiam num uocabulis quædam alij discernunt, quibus ego steatomata quoq; adijciam. quæ quanuis & in ceruice, & in alis, et in lateribus oriri solent: per se tamen non posui, cum omnia ista mediocres differentias habeant: ac nec periculo terreant, neq; diuerso genere curentur. Omnia autem ista & ex paruulo incipiunt, & diu, paulatimq; increscunt: & tunica sua includũtur: quædam ex his dura, ac renitentia: quædam mollia, cedentiaq; sunt, quædam spacio nudantur: quædam tecta capillo suo permanent: ferèq; sine dolore sunt. quid intus habeat, ut coniectura præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. maxime tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti, confertiq;

pili reperiuntur. In his uero quæ cedunt, aut melli ſimile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quaſi raſæ cartilagini, aut carni hebeti, & cruentæ quibus aliqui colores eſſe conſuerunt fereq; ganglia renituntur. atheromati ſubeſt quaſi tenuis pulticula. melicæridi liquidior humor: ideoq; preſſum circunfluit. ſteatomati pingue quiddam, idq; latiſſime patere conſueuit, reſoluitq; totam cutem ſuperpoſitam ſic, ut ea labet, cum in cæteris ſit aſtrictior. omnia deraſa ante ſi capillis conteguntur, per medium oportet incidere: ſed ſteatomatis tunica quoq; ſecanda eſt, ut effundatur quicquid intus coit: quia non facile à cute ſubiecta carne ea ſeparetur: in cæteris ipſa tunica inuiolata ſeruanda eſt. Protinus autem alba, & intenta ſe oſtendit. tum ſcalpelli manubriolo diducenda à cute, & carne eſt: eijcienda'q; cum eo quod intus tenet. ſi quando tamen ab inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lædatur, ſuperior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda eſt. ubi tota exempta eſt, committendæ oræ, fibula'q; his inijcienda, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt. ubi uel tota tunica, uel aliquid ex ea relictum eſt: pus mouentia adhibenda ſunt.

De oculorum uicijs quæ ſcalpello, & manu curantur. Cap. VII.

ſ Ed ut hæc neq; genere uicij, neq; ratione curationis inter ſe multum diſtant ſic, in oculis quæ manum poſtulant, et ipſa diuerſa ſunt, & aliter, aliterq; curantur. igitur in ſuperioribus palpebris ueſicæ naſci ſolent pingues, graues'q;, quæ uix attollere oculos ſinunt: leues'q; pituitæ curſus, ſed aſſiduos in oculis mouent. Ferè uero in pueris naſcuntur. Oportet compreſſo digitis duobus oculo, atq; ita cute intenta, ſcalpello tranſuerſam lineam incidere, ſuſpenſa leuiter manu, ne ueſica ipſa uulneretur: & ut locus ei patefactus eſt, ipſa prorumpat: tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere: facile autem ſequitur. dein ſuper ungi collirio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi ſuper inunguntur. pauciſſimis'q; diebus cicatricula inducitur. moleſtius eſt ubi inciſa ueſica eſt. Effundit enim humorē: neq; poſtea quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi: ſi forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri mouendo ſunt.

De crithe tuberculo palpebrarum.

i N eadem palpebra ſuper pilorum locum tuberculū paruulū naſcitur, quod à ſimilitudine ordei à græcis κριθὴ nominatur tunica quiddam quod difficulter mateſcit cōprehēſum eſt. id uel calido pane, uel cera ſubide calefacta foueri oportet

sic ne nimius is calor sit: sed facile ea parte sustineatur. hac enim ratione sæpe discutitur: interdum concoquitur: si pus se ostēdit, scalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris est, exprimi. Eodem deinde uapore postea quoq; foueri, & super inungi, donec ad sanitatem perueniat.

De chalazia palpebrarum.

Alia quoq; quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur: sed neq; utiq; figuræ eiusdem, & mobilia simul, atq; digito huc uel illuc impelluntur: ideoq; ea χαλάζια uocant. hæc incidi debent: si sub cute sunt ab exteriore parte: si sub cartilagine, ab interiore. dein scalpelli manubriolo diducenda ab integris partibus sunt: ac si intus plaga est: inungendū primo lenibus: deinde acrioribus. si extra, super dandum emplastrum, quo id glutinetur.

De ungue oculorum, quod πτερύγιον à græcis uocatur.

Vnguis uero, quod πτερύγιον græci uocant: est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoq; peruenit, eiq; officit. sæpius à narium, interdum etiā à temporum parte nascitur. hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur: si inueterauit, iamq; ei crassitudo quoq; accessit: excidi debet. Post abstinentiam uero unius diei, uel aduersus in sedili contra medicum is homo collocandus est, uel sic aduersus, ut in gremium eius caput resupinus effundat. quidam si in sinistro oculo uitium est, aduersum. si in dextro: resupinum collocari uolunt. alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc: si ille aduersus est. inferiorem, si supinus: superiorem. tum idem medicus hamulum acutum paulum mucrone intus recuruato subijcere extremo ungui debet, eumq; infigere, atq; eā quoq; palpebram tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare unguem, eumq; acu traijcere linum trahente: deinde acum ponere: lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue si qua parte oculo inhæret manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulū ueniat: deinde inuicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & inicium eius, & finis anguli reperiatur. duplex enim periculum est: ne uel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum uix ullam recipiat curationem, uel ex angulo quoq; caruncula abscidatur, quæ si uehementius unguis ducatur, sequitur, Ideoq; decipit: ac si abscissa est, patescit foramen: per quod postea semper humor descendit ῥυ-

ῥάδα

πάδα græci uocant. Verus ergo anguli finis utiq; noscendus est, qui ubi satis constitit, non nimium adducto ungue scalpellus adhibendus est: deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum super dādum est: supraq; linteolum, & aut spongia, aut lana sucida, proximisq; diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur. siquidem id quoq; tertium periculum accedit: eodemq; modo linamentum imponendum, ac nouissime inungendum collirio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur. sed ea curatio uerna esse debet, aut certe ante hyemem: de qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. nam duo genera curationum sunt. alia in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est eo, quod incidit, sicut in uulneribus, & in fistulis. alia in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum, & facile est: sicut euenit in ijs, quæ & tarde increscunt, & dolore non cruciant: in his uer expectandum est. aut si quid magis pressit, melior tamen autumnus uel æstas, quàm hyems est. atq; is ipse medius, iam fractis æstatibus, nondum ortis frigoribus. quo magis autem necessaria pars erit quæ tractabitur, hoc quoq; maiori periculo subiecta est. et sæpe quo maior plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio seruabitur.

De enchanti tuberculo.

e X curatione uero unguis ut dixi, uicia nascuntur: quæ ipsa alijs quoq; de causis oriri solent. interdum enim fit in angulo, parum ungue exciso, uel aliter tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγχαντις græce nominatur. excidi hamulo, & circuncidi debet, hic quoq; diligenter temperata manu, ne quid ex ipso abscidat. tum exiguum linamentum respergendum est uel cadmia, uel atramento sutorio: inq; eum angulum diductis palpebris inserendum: supraq; eodē modo deligandum. proximisq; diebus similiter nutriendum tantum, ut primis aqua egelida, uel etiam frigida foueatur.

De ancyloblepharo oculorum uicio.

i Nterdum inter se palpebræ coalescunt: apeririq; non potest oculus. cui malo solet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohæresćant: scilicet cum in utroq; fuit ulcus negligenter curatum. sanescendo enim quod diduci potuit, et debuit, glutinabit: ἀγκυλοβλέφαρος sub utroq; uicio græci uocant. Palpebræ tantum inter se cohærētes non difficulter diducuntur, sed interdum fru-

stra: nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet: quia bene res sæpius cedit. igitur aduersum specillum inserendum, diducendæq; eò palpebræ sunt, deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio eius loci finiatur. at ubi albo ipsius oculi palpebra inhæsit: Heraclides tarentinus auctor est, aduerso scalpello subsecare magna cum moderatione, ut neq; ex oculo, neq; ex palpebra quicquam abscidatur. ac si necesse est, ex palpebra potius. post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur: quotidieq; palpebra uertatur, non solum ut ulceri medicamentum inducatur, sed etiam ne rursus inhæreat, ipsiq; etiam præcipiatur, ut sæpe eā duobus digitis attollat. ego sic restitutum esse neminem memini. Meges se quoq; multa tentasse, neq; unq̃ profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.

De ægylopa fistula oculorum.

e Tiam num in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo uicio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita assidue destillat αἰγίλωπα græci uocāt: idq; assidue male habet oculum: nonnunquam etiam exeso osse usq; ad nares penetrat, idq; interdum naturam carcinomatis habet. ubi intentæ uenæ & recuruatæ sunt: color pallet: cutis dura est, & leui tactu irritatur: inflāmationemq; in eas partes, quæ coniūctæ sunt: euocat. ex his eos, qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. nam mortem quoq; ea res maturat. eos uero quibus ad neres tendit, superuacuum. neq; enim sanescunt. at quibus id in angulo est: potest adhiberi curatio, cum eo ne ignotum sit, esse difficilem: quantoq; angulo propius id foramen est, tanto difficilior est. quoniam peranguslum est in quo uersari manus possit. recenti tamen re mederi facilius est. sed hamulo summum eius foraminis excipiendum: deinde totum id cauum, sicut in fistulis dixi, usq; ad os excidendum, oculoq; & cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum est uehementius. quod si iam carie uexatum est, quo crassior his squama accedat, quidam adurētia imponunt, ut atramentum sutorium, uel chalcitidem, uel æruginem rasam: quod & tardius & non idem facit. osse adusto curatio sequitur eadem, quæ in cæteris ustis.

De pilis palpebrarum oculum irritantibus.

p Ili uero, qui in palpebris sunt duabus de causis oculum irritare consuerunt. nam modo palpebræ superioris summa cutis relaxatur et procidit. quo fit ut eius pili ad ipsum oculum con-

uertantur: quia non simul cartilago quoq; se remisit. modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. curationes, hæ sunt. si pili nati sunt qui non debuerunt: tenuis acus ferrea ad similitudinem hastæ lata in ignem conijciēda est. deinde candens sublata palpebra sic, ut eius permitiosi pili in conspectum curantis ueniant, sub ipsis pilorum radicibus ab angulo immittenda est, ut ea tertiam partem palpebræ transueat. deinde iterum, tertioq; usq; ad alterum angulum. quo fit ut omnes pilorum radices adustæ emoriantur. tum superimponendum medicamentum est, quod inflammationem prohibeat. atq; ubi crustæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. facillime autem id genus sanescit. quidam aiūt acu transiuxta pilos in exteriorē partem palpebræ oportere, eamq; transmitti duplicem capillum muliebrē ducentem, atq; ubi acus trāsijt, in ipsius capilli sinum, qua duplicatur, pilum esse conijciendum, et per eum in superiorem palpebræ partem attrahendum, ibiq; corpori agglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen quoq; glutinetur. sic enim fore ut his pilus in exteriorem partem postea spectet. id primum fieri non potest nisi in pilo longiore, cum ferè breues eo loco nascantur. deinde si plures pili sunt, necesse est longum tormentum: cum totiens acus transuet, magnam inflammationē moueat. Nouissime cum humor aliquis ibi subsit, oculo & ante per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, uix fieri potest ut gluten quo uinctus est pilus, nō resoluatur. eoq; fit ut is, eò unde ui abductus est: redeat ea uero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubij. siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, siue ea superior, siue inferior est: apprehēdere digitis, ac leuare. tum considerare quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. siquidem hic quoq; duo pericula circunstant. si nimium fuerit excisum, ne contegi oculus non possit. si parū, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. qua deinde incidendum uidebitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut de interiore, quæ pilos continet et propiore ei linea aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. his constitutis scalpellus adhibendus est. & si superior palpebra est: ante: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum. initiumq; faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq;, quod inter duas lineas est. excidendum. deinde oræ uulneris inter se simplici sutura committendæ, operiendusq; oculus est, & si parum palpebra descendet, laxanda utiq;. si nimium, aut astringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. ubi secta est, aliæ

suturæ adijciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. idq́; si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. inferior palpebra eo non eget. his factis spongia ex aqua frigida expressa super deliganda est. postero die glutinans emplastrum inijciendum. quarto sutura tollenda est: & collirio, quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De lagophthalmo oculorum.

Nonnunquam autem nimium sub hac curatione excisa cute euenit ut oculus non contegatur. idq́; interdum etiam alia de causa fit: λαγόφθαλμος græci appellant. in quo si nimium palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. si exiguum, mederi licet: paulum infra supercilium cutis incidenda est, lunata figura cornibus eius deorsum spectantibus. altitudo esse plagæ usq; ad cartilaginem debet, ipsa illa nihil læsa. nam si ea incisa est, palpebra concidit: neq; attolli postea potest. cute igitur tantum diducta fit, ut paulum in ima oculi ora descendat: hiante scilicet super plaga, in quam linamentum conijciendum est: quod & coniungi diductam cutem prohibeat: & in medio caruncûlam citet: quæ ubi eum locum impleuit, postea recte oculus operitur.

De ectropio.

Ut superioris autem palpebræ uitium est, quod parum descendit, ideóq; oculum non contegit: sic inferioris, quod parum sursum attollitur, sed pendet, & hiat, neq; potest cum superiore committi. atq; id quoq; euenit interdum ex simili uitio curationis, interdum etiam senectute: ἐκτρόπιον græci uocant. si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ supra posita est: plagæ tantum cornua ad maxillas non ad oculum conuertenda sunt. si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde melle inungendum. at quarto die uapore aquæ calidæ fouendum, inungendumq́; medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De staphylomate oculi.

Hæc ferè circa oculum in angulis, palpebrisq́; incidere consueuerunt. in ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & si-

milis figura acino fit. unde id σταφύλωμα græci uocant. curatio duplex est. altera ad ipsas radices per medium transuere, acu duo lina ducente. deinde alterius lini duo capita ex superiore parte, alterius ex interiore astringere inter se: quæ paulatim secando id excidunt. altera in summa parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere: deinde spodium, aut cadmiam infricare. utrolibet autem facto album oui lana excipiendum & imponendum, posteaq; uapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus est.

De clauis oculorum.

Claui autem uocantur, callosa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ similitudine est. hos ad imam radicem perforare acu commodissimum est, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum suffusione.

Suffusionis iam aliâs feci mentionem, quia cum recens incidit, medicamentis quoq; sæpe discutitur: sed ubi uetustior facta est, manus curationem desiderat, quæ inter subtilissimas haberi potest. de qua antequam dico, paucis ipsius oculi natura indicanda est. cuius cognitio cum ad plura loca pertineat, tum uel præcipue ad hunc pertinet. is igitur summas habet duas tunicas: ex quibus superior à græcis κερατοειδὴς uocatur. ea, qua parte alba est satis crassa: pupillæ loco extenuatur. huic interior adiuncta est media parte: qua pupilla est: modico foramine concaua, circa tenuis ulterioribus partibus ipsa quoq; plenior. quæ χοροειδὴς à græcis nominatur. hæ duæ tunicæ cum interiora oculi cingant: rursus sub his coeũt: extenuataeq; & in unum coactæ per foramen quod inter ossa est: ad mẽbranam cerebri perueniunt, eoq; inhærescunt. sub his autem, qua parte pupilla est, locus uacuus est. deinde infra rursus tenuissima tunica quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominauit. Ea media subsidit, eoq; cauo continet quiddam, quod à uitri similitudine ὑαλοειδὴς græci uocant. id neq; liquidum, neq; aridum est: sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ color uel niger est, uel cæsius, cum summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula includit. sub his gutta humoris est oui albo similis, à qua uidendi facultas proficiscitur, κρυσταλλοειδὴς à græcis nominatur. igitur uel ex morbo, uel ex ictu concrescit humor sub duabus tunicis, qua locum uacuum esse proposui: isq; paulatim indurescens interiori potentiæ se opponit. uicijq; eius plures species sunt: quædam sanabiles: quædam

quæ curationem non admittunt. nam si exigua suffusio est, si immobilis: colorem uero habet marinæ aquæ, uel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit spes super est. si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali figura in aliam uertit, si suffusioni color ceruleus est, aut auro similis, si labat, & hac, atq; illac mouetur, uix unquam succurritur. ferè uero peior est: quo ex grauiore morbo, maioribus'ue capitis doloribus, uel ictu uehementiore orta est. neq; idonea curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo uicio tamen aciē hebetem habet. at ne puerilis quidem, sed inter hæc media ætas. oculus quoq; curationi neq; exiguus, neq; conatuus, satis oportunus est, atq; ipsius suffusionis quædam maturitas est. expectandum igitur est donec iam non fluere, sed durities quædam concreuisse uideatur. ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet: pridie ab omnibus abstinere. post hæc in aduerso sedili collocandus est loco lucido, lumine aduerso sic: ut contra medicus paulo altius sedeat. à posteriore autem parte caput eius, qui curabitur, minister contineat, & immobile id præstet. nam leui motu eripi acies in perpetuum potest. quin etiam ipse oculus qui curabitur: immobilior faciendus est, super alterum lana imposita & deligata. curari uero sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. tum acus admouenda est, aut acuta, aut forte non nimium tenuis, eaq; demittenda: sed recta est per summas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi, & angulum tempori propiorem è regione mediæ suffusionis, sic ne qua uena lædatur. neque tamen timide demittenda est, quia inani loco excipitur, ad quem cum uentum est, ne mediocriter quidem peritus falli potest: quia prementi nihil renititur: ubi eò uentum est, inclinanda acus ad ipsam suffusionem est, leuiterq; ibi uerti, & paulatim eā deducere infra regionem pupillæ debet. ubi deinde eam transit, uehementius imprimi, ut inferiori parti insidat. si hæsit, curatio expleta est. si subinde redit, eadē acu magis concidenda, & in plures partes dissipanda est: quæ singulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. post hæc educenda acus recta est, imponendumq; est lana molli exceptum oui album, & supra: quod inflammationem coerceat: atque ita deuinciendum. post hæc opus est quiete, abstinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo, qui postero die satis mature datur, primum liquido, ne maxillæ laborent, deinde inflammatione finita tali, qualis in uulneribus propositus est. quibus, ut aqua quoq; diutius bibatur, necessario accedit.

De pituita oculorum.

D E pituitæ quoq; tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamentis agendum est, iam explicui. nunc ad ea ueniam: quæ curationem ex manu postulant. animaduertimus autem quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momētis inflammationes et lippitudines excitat, totam deniq; uitam hominis infestat. idq; in quibusdam nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. quod primum discrimen est nosse oportet, ut alteri succurratur, alteri manus non inijciatur. ac primum superuacua curatio est in his, qui ab infantibus id uitium habent, quia necessario mansurum est usque ad mortis diem: deinde non necessario etiam in his, quibus non multa, sed acris pituita est. siquidem manu nihil adiuuātur. medicamentis & uictus ratione, quæ crassiorem pituitam reddit, ad sanitatem perueniunt. lata etiam capita uix medicinæ patent. tum interest uenæ pituitam emittant: quæ inter caluariam & cutem sunt, an quæ inter membranam cerebri & caluariam. superiores ferè per tempora oculos rigant: inferiores per eas mēbranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. potest autem adhiberi remedium his: quæ supra os fluunt, non potest his, quæ sub osse. ac ne his quidem succurritur, quibus pituita utrinq; descendit. quia leuata altera parte nihilominus altera infestat. quid sit autem hoc ratione cognoscitur. raso capite ea medicamēta, quibus in lippitudine pituita suspēditur, à super cilijs usq; ad uerticem illini debent. si sicci oculi esse cœperunt, apparet per eas uenas, quæ sub cute sunt, irrigari. si nihilominus madent, manifestum est sub osse descendere. si est humor, sed leuior, duplex uitium est. plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur: quos superiores uenæ exerceant, ideoq; pluribus etiam opitulari licet. idq; non in græcia tantummodo, sed in alijs quoq; gentibus celebre est, adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quoque exposita sit. reperti in græcia sunt qui nouem lineis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis: una super eas transuersa, dein duabus super aures, una inter eas item transuersa, tribus inter uerticem & frontem rectis. reperti sunt qui à capite recte eas lineas ad tempora deducerent: cognitisq; ex motu maxillarum musculorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent. inductisq; per retusos hamos oris insererent linamenta, ut neque inter se cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro incresceret, quæ uenas ex quibus humor ad oculos transiret, astringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à

media aure ad mediam alteram aurem: deinde à naribus ad uerticem. tum ubi lineæ committebantur, scalpello inciderunt, & post sanguine fuso os ibidem adusserunt. nihilominus autem: et in temporibus & inter frontem atq; caluariam eminentibus uenis idem candens ferrum admouerunt. frequens curatio est uenas in temporibus adurere, quæ ferè quidem in eiusmodi malo tument, sed tamen ut inflentur, magisq; se ostendant. ceruix ante modice deliganda est, tenuibusq; ferramentis & retusis uenæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus conquiescat. id enim signum est quasi excæcatorum itinerum per quæ humor ferebatur. ualentior tamen medicina est: ubi tenues conditæq; uenæ, ideoq; legi non possunt. eodem modo ceruice deligata: retentoq; ab ipso spiritu, quo magis uenæ prodeant: atramento notare eas contra tempora et inter uerticem ac frontem: deinde ceruice resoluta qua notæ sunt uenas incidere & sanguinem mittere. ubi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem timide, ne subiecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem uero et uerticem, uehementer, ut sic squama ab osse recedat. efficacior tamē etiam num est afrorum curatio, qui uerticem usq; ad os adurunt sic, ut squamā remittat. sed nihil melius est quàm quod in gallia quoq; comata fit. ubi uenas in temporibus et in superiore capitis parte legunt. adusta quomodo curanda sint iam explicui. nunc illud adijcio, neq; ut crustæ decidant: neq; ut ulcus impleatur adustis uenis esse properandum. ne uel sanguis erumpat, uel cito pus supprimatur, cum per hoc siccescere eas partes opus sit: per illud exhauriri opus non sit. siquando tamen sanguis eruperit, infricanda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ne adurant. quemadmodū autem uenæ deligendæ sint: quidq; lectis his faciendum sit, cum uenero ad crurum uarices dicam.

De aurium morbis, qui manu & scalpello curantur. Cap. VIII.

Verum ut oculi multiplicem curationem etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt: quæ in hac medicinæ parte tractentur. solet tamen euenire uel à primo natali die protinus, uel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen in ea nullum sit, ideoq; audiendi usu careat. quod ubi incidit: specillo tentandum est, alte ne id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. nam si alte est: prementi non cedit. si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorum & ex ea mortis periculum sit. hoc facile curatur nam qua cauum esse debet, uel medicamentum

tum aliquod imponendum est ex adurentibus, uel candente ferro aperiendum, uel etiam scalpello incidendum. cumq; id patefactum, & iam ulcus purum est: coniicienda eò pinna est illita medicamento cicatricem inducente, circáq; idem medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam sanescat. quo fit ut ea remota postea facultas audiendi sit: at ubi aures in uiro puta, perforatæ sunt, & offendunt, traijcere id cauũ celeriter candente acu satis est, ut leniter eius ora exulcerẽtur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: postea deinde imponere id quod purget, tum quod eum locum repleat, & sic cicatricem inducat. quod si magnũ id foramen est, sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserunt: incidere quod superest ad extremum oportet, supra deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. tertium est: si quid ibi curti est, sarcire. quæ res cum in labris quoq; & naribus fieri possit: eandem autem rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrisq́;, ac naribus, quomodo sarciri & curari possint. Cap. IX.

Curta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt: curari possunt: si qua maiora sunt, aut non recipiunt curationem aut ita per hanc ipsam deformantur, ut minus indecora ante fuerint. atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. in labris uero si nimium contracta sunt, usus quoq; necessarij iactura fit. quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. neq; enim creatur ibi corpus: sed ex uicino adducitur: quod in leui mutatione & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest: neq; senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neq; in quo difficulter ulcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est: quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. ratio curationis eiusmodi est. id quod curatum est in quadratum redigere. ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorẽ partem ab ulteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic resoluimus, in unum adducere: si nõ satis iunguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam conuersas immittere, quibus summa tantum cutis diducatur. sic enim fit ut facilius quod adducitur, sequi possit: quod non ui cogendum est, sed ita adducendum, ut ex facili subsequatur, & demissum non multum recedat. interdum autem ab altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quem reliquit locum reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta ha-

benda est. ergo neq; ex imis auribus, neq; ex medio naso imis uenarum partibus, neq; ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. utrinq; autem petemus: si quid summis auribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. quæ tamen interdum etiam duobus locis curata esse consuerunt. sed eadem ratio curandi est. si cartilago in eo quod incisum est, eminet: excidenda est. neque enim aut glutinatur, aut acu tuto traijcitur. neq; longe tamen excidi debet: ne inter duas oras liberæ cutis, utrinq; coitus puris fieri possit. tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt utrinq; cute apprehensa, & qua priores lineæ sunt: ea quoq; suturæ inijciendæ sunt. siccis locis, ut in naribus, illita spuma argenti satis proficit. in ulteriores uero lunatas'q; plagas linamentum dandum est, ut carto increscens uulnus impleat, summa'q; cura quod ita sutum est, tuẽdum esse apparere ex eo potest, quod de cancro supra posui. ergo etiam tertio quoq; die fouendum erit uapore aquæ calidæ: rursus'q; idem medicamentum inijciendum, fere'q; septimo die glutinatum est. tum suturæ eximi, & ulcus ad sanitatem perduci debent.

De polypi curatione per ferrum. Cap. X.

POlypum uero, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari iam aliâs posui. ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. tum implicitum linamẽtum, uel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur: eo'q; nares leuiter implendæ. sanguine suppresso, linamento ulculum purgandum est. ubi purum est, eo pinna eodem modo quo in aure supra positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

De ozæna. Cap. XI.

ID autem uitium, quod ὄζαινα à græcis uocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos chirurgos non reperi. Credo quia res raro ad sanitatem satis proficit: cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. apud quosdam tamẽ positum est uel sutilem fistulam, uel eundem scriptorium calamum in narem esse conijciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum

esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle. ubi purus est: lycio ad sanitatem perducendum. uel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoueri. tum sui narem debere, & adustum quidem ulcus eadem ratione curari. suturam uero illini uel spuma argenti uel alio glutinante.

De ore uicijs, quæ manu & ferro curantur. Cap. XII.

De dentibus.

IN ore quoq; quædam manu curantur. ubi in primis dentes nonnunq̃ mouentur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingiuarum arescentium uicium. oportet in utrolibet candens ferramentū gingiuis admouere, ut leuiter attingat, non ut insidat. adustæ gingiuæ melle illinendæ, & mulso eluendæ sunt. ut pura ulcera esse cœperunt, arida medicamēta infricanda sunt ex his quæ reprimunt. si uero dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, ut gingiua ab eo resoluatur. tum is concutiendus est. eaq; facienda donec bene moueatur. nam dens hærens cum summo periculo euellitur, ac nōnunq̃ maxilla loco mouetur. idq; etiam maiore periculo in superioribus dentibus fit, quia potest tempora oculos'ue cōcutere. tum si fieri potest manu, si minus, forfice dens excipiendus. ac si exesus est, ante id foramen, uel linamento, uel bene accommodato plumbo replendum est ne sub forfice confringatur: recta uero forfex ducenda est, ne inflexis radicibus: os earū, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. neq; ideo nullum eius rei periculum est, utiq; in dentibus breuibus, qui ferè lōgiores radices habent. sæpe enim forfex cum dentem comprehendere non possit, aut frustra comprehendat, os gingiuæ prehendit & frangit. protinus autem ubi plus sanguinis profluit, scire licet aliquid ex osse fractum esse. ergo specillo conquirenda est testa, quæ recessit & uolsella protrahenda est. si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labans ossis testa recipiatur. quod si fractum statim nō est, indurescit extrinsecus maxilla, ut is hiare non possit. sed imponendū calidū ex farina et fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. tum incidi gingiua debet. pus quoq; multum profluēs ossis fracti nota est. itaq; etiam tum id extrahi conuenit. nonnunquam etiam eo læso, fistula fit quæ eradi debet. Dens autem scaber, qua parte niger est, radēdus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ sit adiecta. continendumq; ore crebro uinum meracum. atque

in eo casu uelandum caput, ambulatione multa, frictione capitis: cibo non acri utendum est. at si ex ictu uel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, uinciendi sunt. continendaq; ore reprimentia, ut uinum in quo malicorium decoctum, aut in quo galla candens coniecta sit. Siquando etiam in pueris alter dens nascitur, quàm prior excidat, is qui cadere debuit circum purgandus, & euellendus est. is qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. quotiensc unq; dente exẽpto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facta forfice, quam ῥίζαγρα graeci uocant: eximenda est. Tonsillas autem quæ post inflammationes induruerunt: ἀντιάδες autem græcis appellantur: cum sub leui tunica sint, oportet digito circum radere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinere uulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

De uua.

Vua si cum inflammatione descendit, doloriq; est, & subrubicundi coloris: præcidi sine periculo non potest. solet enim multum sanguinem effundere. itaq; melius est his uti, quæ aliâs proposita sunt. si uero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra iustum modum à pituita deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. itemq; si ima, liuida & crassa, summa, tenuis est. neq; quicquam commodius est quàm uolsella prehendere, sub eaq; quod uolumus, excidere. neq; enim ullum periculum est, ne plus minus'ue præcidatur: cum liceat tantum infra uolsellam relinquere: quantum inutile esse manifestum est: idq; præcidere quo longior uua est, quàm esse naturaliter debet. post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

De lingua.

Lingua uero quibusdam cum subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt. horum extrema lingua uolsella prehendenda est, sub eaq; membrana incidenda magna cura habita, ne uenæ quæ iuxta sunt: uiolẽtur, et profusione sanguinis noceant. reliqua curatio uulneris in prioribus posita est: & plerique quidem, ubi consanuerunt, loquuntur. ego autem cognoui qui succisa lingua, cum abunde super dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. adeo in medicinæ etiam ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod sequi conuenit.

De abscessu sub lingua.

S Vb lingua quoq; interdum aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunica: doloresq́; magnos mouet. quod si exiguum est, incidi semel satis est. si maius, summa cutis usq; ad tunicam excidenda est: deinde utrinq; oræ hamulis excipiendæ, & tunica undiq; circundata liberanda est, magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior uena incidatur.

De labris.

L Abra autem sæpe finduntur, eáq; res habet cum dolore etiam hanc molestiam, quod sermo prohibetur: qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat: sed has, si in summo sunt, medicamentis curare cōmodius est, quæ ad ulcera oris fiunt. si uero altius descenderunt, necessariū est tenui ferramento adurere: quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt.

De ceruicis uicijs, & curatione. Cap. XIII.

A T in ceruice inter cutem, & asperam arteriam tumor increscit: βρογχοκήλην græci uocant. quo modo caro hebes, modo humor aliquis melli, aquæ'ue similis includitur: interdum etiam minutis ossibus pili immixti, ex quibus quicquid est quod tunica continetur, potest adurentibus medicamentis curari, quibus summa cutis cum superiecta tunica exeditur. quo facto siue humor est, profluit: siue quid densius, deinde digitis educitur: tum ulcus sub linamentis sanescit: sed scalpelli curatio breuior est. Medio tumore una linea inciditur usq; ad tunicam: deinde uiciosus sinus ab integro corpore digito separatur: totusq́; cum uelamento suo eximitur. tum aceto, cui uel salem, uel nitrum aliquis adiecit, eluitur. oræq́; una sutura iunguntur: cæteraq́; eadem quæ in alijs suturis super injciuntur. Leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurentia: linamentisq́; id curandum est cæteris pus mouentibus.

De umbilici uicijs. Cap. XIIII.

S Vnt etiam circa umbilicum plura uicia, de quibus propter raritatem inter auctores parum constat. Verisimile est autē id à quoq; prætermissum, quod ipse non cognouerat: à nullo, id quod

non uiderat, fictum. commune omnibus est, umbilicum indecore prominere. causæ requiruntur. meges tres has posuit. modo intestinū eò irrumpere. modo omentum. modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. duobus hisdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq; modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoque omenti mentionem omisit. sed eadem tria causatus spiritum quoq; interdum eò dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & eius quod simul & omentum & intestinum habuerit. quid autem horum sit, his indicijs cognoscitur. ubi intestinum prolapsum est, tumor neque durus neque mollis est omni frigore comminuitur, non solum sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit. sonat interdum, atq; ubi resupinatus est aliquis delapso intestino ipse desidit. ubi uero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior & ab una parte latus extenuatum in uentrem est. si quis apprehendit: elabitur. ubi utrunque est: inditia quoque mixta sunt, & inter utrunque mollities. at caro durior est, semperq; etiam resupinato corpore tumet, prementiq; non cedit, prioribus facile cedentibus. si uitiosa est easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. humor autem si premitur: circunfluit. at spiritus pressus cedit, sed protinus redit resupinato quoq; corpore tumorem in eadem figura tenet. ex his id quod ex spiritu uitium est, medicinam non admittit. caro quoq; carcinomati similis cum periculo tractatur. itaq; omittenda est. sana excidi debet, idq; uulnus linamentis curari. humorem quidam uel inciso summo tumore effundunt, & uulnus hisdem linamentis curāt. in reliquis uariæ sententiæ sunt. ac resupinandum quidem corpus esse res ipsa testatur, ut in uterum, siue intestinum, siue omentum est, delabatur. sinus uero umbilici tum uacuus à quibusdam duabus regulis exceptus est, uehementerq; earum capitibus deligatis ibi emoritur. à quibusdam id uitium acu traiectatur duo lina ducente. deinde utriusq; lini duobus capitibus diuersæ partes astringuntur. quod in una quoq; oculi fit. nam sic id quod supra uinculum est, moritur. adiecerunt quidam, ut antequam uincirent: summum una linea inciderent, exciderentq;, quo facilius digito demisso, quod illuc irrupisset, depellerent. tum deinde uinxerunt. sed abunde est, iubere spiritum continere, ut tumor quantus maximus esse potest, se ostendat. tum imam basim eius atramento notare, resupinatoq; homine, digitis tumorem eum premere, ut si quid delapsum non est: manu cogatur. post hæc umbilicum attrahere, & qua nota atramenti est lino uehementer astringere. deinde partem superiorem aut medicamentis aut ferro adurere donec emoriatur. atq; ut cætera usta ulcus nutri-

re:idq; non solum ubi intestinum uel omentum, uel utrunque est, sed etiam ubi humor est: optime proficit sed ante quædam uisenda sunt, ne quod ex uinculo periculum sit. nam curationi neque infans, neque aut robustus annis, aut senex aptus est, sed à septimo ferè anno ad quartumdecimum. deinde ei corpus idoneum est id, quod integrum est. at quod mali habitus est, quodq; papulas, impetigines, similiaq; habet idoneum non est. leuibus quoq; tumoribus facile subuenitur. at in eorum, qui nimis magni sunt, curatione periculum est. Tempus autem anni & autumnale & hibernum uitandum est. uer idoneum maxime est. ac prima æstas non aliena est. præter hæc abstinere pridie debet. neq; id satis est. sed aluus quoq; ei ducenda est, quo facilius omnia quæ exciderunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur.
Caput quintumdecimum.

Quam his qui hydropici sunt emitti oportere alias dixi. a nunc quemadmodum id fiat dicendum est. quidam autem sub umbilico ferè quattuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso umbilico perforato facere consuerunt. quidam cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso. quia quod per ignem diuisum est, minus celeriter coit. ferramentum autem demittitur: magna cura habita ne qua uena incidatur. id tale esse debet, ut ferè tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat. demittendumq; ita est: ut membranam quoque transeat: qua caro ab interiore parte finitur: eò tum plumbea aut ænea fistula conijcienda est, uel recuruatis in exteriorem partem labris, uel in media circum surgente, quadã mora ne tota intus delabi possit. huius ea pars quæ intra paulo longior esse debet, quàm quæ extra, ut ultra ulteriorem membranam procedat, per hanc effundendus humor est. atq; ubi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in uulnere, si id ustum non est: relinquenda. deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ uestigium appareat. quidam tamen etiam non usta cute protinus fistulam recipiunt, & super uulnus spongiam expressam deligant. deinde postero die rursus fistulam demittunt: quod recens uulnus paulum diductum patitur, ut siquid humoris superest, emittatur: idq; bis ita fecisse contenti sunt.

De intestinorum uulneratorum curationibus. Cap. XVI.

n Onnunquam autem uenter ictu aliquo perforatur: sequiturq; ut intestina euoluantur. quod ubi incidit, protinus considerandum est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. si tenuius intestinum perforatum est, nihil profici posse iam retuli. latius intestinum sui potest, non quod certa fiducia sit, sed quod dubia spes, certa desperatione si potior. interdum enim glutinatur. tũ si utrumlibet intestinum liuidum, aut pallidum, aut nigrum est, quibus illud quoq; necessario accedit, ut sensu careat: medicina omnis inanis est. si uero adhuc ea sui coloris sunt, cum magna festinatione succurrendum est. Momento enim alienantur externo, & insueto spiritu circundata. Resupinandus autem homo est coxis erectioribus. & si angustius uulnus est, quàm ut intestina commode refundantur, incidendum est donec satis pateat. Ac si iam sicciora intestina sunt, perluenda aqua sunt: cui paulum admodum olei sit adiectum. tum minister oras uulneris leuiter diducere manibus suis, uel etiam duobus hamis membranæ interiori iniectis debet. medicus priora semper intestina quæ posteriora prolapsa sunt, condere sic, ut orbium singulorũ locum seruet: repositis omnibus, leniter homo concutiendus est. quo fit ut per se singula intestina in suas sedes diducantur: & inibi considãt. his conditis omentum quoq; considerandum est: ex quo si quid iam nigri, & emortui est, forfice excidi debet. si quid integrum est, leuiter super intestina diduci. sutura autem neq; summæ cutis, neq; interioris membranæ per se satis proficit, sed utriusq;. & quidem duobus linis uincienda est spissior quàm alibi, quia & rumpi facilius motu uentris potest, & non æque magnis inflammationibus pars ea exposita est. igitur in duas acus fila conijciẽda, eaq; duabus manibus tenenda: & prius interiori membranæ sutura inijcienda est sic, ut sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio uulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab intestinis ea pars semper acuum longe sit, quæ retusa est: semel utraq; parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, ut ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra: ea ueniat in sinistram, quam dextra continuit. iterumq; eodem modo per oras immittendæ sunt. Atq; ita tertio, et quarto: deinceps'q; permutatis inter manus acubus includenda plaga. post hæc eadem fila, eædemq; acus ad cutem transferendæ. similiq; ratione ei quoq; parti utraq; sutura inijciẽda semper ab interiore parte acubus uenientibus semper inter manus traiectis. dein glutinantia inijcienda, quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex

aceto

acto impressam accedere debere manifestius est, quàm ut semper dicendum sit. impositis his leuiter deligari uenter debet.

De interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda sit. Cap. XVII.

INterdum tamen uel ex ictu aliquo, uel retento diutius spiritu, uel sub graui fasce interior abdominis membrana superiore cute integra rumpitur. quod fœminis quoq; ex utero sæpe euenire consueuit, fitq; præcipue circa ilia. sequitur autem cum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisq; intenta cutis indecore intumescat. atq; id quoq; aliter ab alijs curatur. quidã enim per acum duobus linis ad imam basim immissis, sic utrinque deuinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uua positum est, ut quicquid super uinculum est, emoriatur. quidam medium tumorẽ excidunt ad similitudinem myrtacei folij. quod semper eodem modo seruandum esse iam posui, & tum oras sutura iungunt. commodissimum est autem resupinato corpore, experiri manu qua parte is tumor maxime cedat: quia necesse est ea parte rupta membrana sit, quáq; integra est, ea magis obnitatur. tum qua rupta uidebitur, immittendæ scalpello duæ lineæ sunt: ut exciso medio interior membrana utrinq; recentem plagam habeat. quia quod uetus est: sutura non coit loco patefacto. si qua parte membrana non nouam plagam, sed ueterem habet: tenuis excidenda habena est, quæ tantum ora eius exulceret. cætera, quæ ad suturæ reliquam curationem pertinent, supra comprehensa sunt.

De uaricibus uentris.

PRæter hæc euenit, ut in quorundam uentribus uarices sint. quarum, quia nulla alia curatio est: quàm quæ in cruribus esse consueuit, tum eam partem explanaturus hanc quoq; eò differo.

De testiculorum natura, & morbis eorum. Cap. XVIII.

UEnio autem ad ea: quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent. quæ quo facilius expliacm, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. igitur testiculi simile quiddam medullis habent. nam sanguinem non emittunt, & omni sensu carent. dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continẽtur. dependent uero ab inguinibus per singulos neruos quos κρεμαστῆρας græci nominant: cum quorum utroq; binæ descendunt

& uenæ, & arteriæ. hæ autem tunicæ conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine alba, quæ ἐλλυτροειδὴς à græcis nominatur. super eã ualentior tunica est: quæ interiori uehementer ima parte inhæret, δάρτον græci uocant. Multæ deinde membranulæ uenas et arterias, eosq; neruos comprehendunt: atq; inter duas quoq; tunicas superioribus partibus leues, paruulæq; sunt. hactenus propria utriq; testiculo & uelamenta, & auxilia sunt. communis deinde utriq;, omnibusq; interioribus sinus est, qui iam conspicitur à nobis, ὄσχεον græci, scrotum nostri uocant, usq; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus est, à superiore tantum circundatus est. sub hoc igitur plura uitia esse consuerunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modo his integris fiunt. siquidem interdum uel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur. uel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit. tum pondere eo deuoluitur, aut omentum, aut etiam intestinum. atq; ibi reperta uia, paulatim, aut ab inguinibus inferiores quoq; partes nisum subinde neruosas tunicas, & ob id eius rei patientes diducit ἐντεροκήλην, & ἐπιπλοκήλην græci uocant, apud nos indecorum, sed commune his herniæ nomen est. deinde si descẽdit omẽtum, nunq̃ in scroto tumor tollitur, siue inedia fuit, siue corpus huc illuc'ue conuersum, aut aliquo modo collocatũm. itemq; si retentus est spiritus, non magnopere increscit. tactu uero inæqualis est, & mollis, et lubricus. at si intestinum quoq; descendit, humor his sine inflammatione modo minuitur, modo increscit. estq; ferè sine dolore, & cum conquiescit aliquis aut iacet, interdum ex toto desidit, interdum sic diuiditur, ut in scroto exiguæ reliquiæ maneãt. at si clamore & sacietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, erescit. frigore omni contrahitur: calore diffunditur. estq; tum scrotum, & rotundum, & tactu leue: idq; quod subest: lubricum est, si pressum est, ad inguen reuertitur, demissumq; iterum cum quodã quasi murmure deuoluitur. & id quidem in leuioribus malis euenit. nonnunq̃ autem stercore accepto uastius tumet, retroq; compelli non potest: affertq; tum dolorẽ, & scroto, & inguinibus, & abdomini: nonnunq̃ stomachus quoque affectus, primum ruffam bilem per os reddit, deinde uiridem, quibusdam etiam nigram. integris uero membranis interdum eam partem humor distringit. atq; eius quoq; species duæ sunt: nam uel inter tunicas is increscit, uel in membranis quæ ibi circa uenas & arterias sunt, ubi hæ grauatæ occalluerunt. ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. nam modo inter summam et mediam, modo inter mediam & imam consistit. græci communi nomine quic=

quid est ὑδροκήλην appellant. nostri ut scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hæc quoq; sub eodem nomine, quo priora habent. signa autem quædam communia sunt, quædam propria. communia quibus humor deprehenditur. propria: quibus loci humorem subesse dicimus. si tumor est nunquam ex toto se remittens: sed interdum leuior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeq; in pueris, hisq; mollis est, si non nimius humor subest. at si his uehementer increuit, renititur sic, ut uter repletus, & arte astrictus. uenæ quoque in scroto inflantur, & si digito pressimus, cedit humor, circunfluensq; id quod non premitur attollit, & tanquã in uitro cornu'ue per scrotum apparet: isq; quantum in ipso est, sine dolore est. sedes autem eius sic deprehenditur: si inter summam, mediamq; tunicam est, cum digitis duobus pressimus, paulatim humor inter eos reuertens subit. scrotum ipsius & albidius est. si ducitur, aut nihil, aut paruulum intenditur. testiculus ea parte neq; uisu, neq; tactu sentitur. at si sub media tunica est, intentum scrotum magis se attollit, adeo ut superior coles sub tumore eò delitescat. præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur, κιρσοκήλην græci appellant. uenæ intumescunt, hæ quoq; intortæ, conglomerataeq; ad superiorem partem, uel ipsum scrotum implent, uel mediam tunicam, uel imam: interdum etiam sub ima tunica circa ipsum testiculum, neruumq; eius increscunt. ex his ea quæ in ipso scroto sunt, oculis patent. hæ uero quæ mediæ, imæ'ue tunicæ insident, ut magis conditæ, non æque quidem cernuntur, sed tamen etiam uisui subiectæ sunt, præterquam quod & tumoris aliquid est pro uenarum magnitudine et modo, et id prementi magis renititur, ac per ipsos uenarum toros inæquale est, & qua parte id est, testiculus magis iusto dependet. cum uero etiam super ipsum testiculum, neruumq; eius id malum increuit, aliquanto longius testiculus ipse descendit, minorq; altero fit, ut pote alimento amisso. Raro sed aliquando caro quoq; inter tunicas increscit, σαρκοκήλην græci uocant. interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoque affert, & nisi celeriter ea inflammatio conquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit: partesq; hæ intumescunt. neruus, ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq; indurescit super hæc, inguen quoque nonnunquam uarices implent: βουβωνοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primo de incisione, & curatione inguinis, uel scroti. Caput. XIX.

His cognitis de curatione dicendum est, in qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. prius de com-

mnibus dicam. loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant: nam quæ uel sanari non possint, uel aliter nutriri debeant, dicendum erit simul cum ad species singulas uenero. inciditur autẽ interdum inguen, interdum scrotum. in utraq; curatione homo ante triduum bibere aquam pridie: abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus, deinde si inguen incidendum est, idq; iam pube contegitur, ante radendum est, & tum extento scroto, ut cutis inguinis intenta sit: id incidendum sub imo uentre, qua cum abdomine tunicæ inferiores cõmittuntur. aperiendum autem audacter est donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur: perueniaturq; ad eam, qua media est plaga facta. foramen deorsum uersus subest. in id demittendus est sinistræ manus digitus index, ut diductis interuenientibus mẽbranulis simul laxet. minister autem sinistra manu comprehenso scroto sursum uersus eum debet extendere: & quàm maxime ab inguinibus abducere, primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas quæ super mediam tunicam sunt: si digito diducere non potest, scalpello abscidat: deinde sine eo, ut is delapsus ipsi plagæ iungatur, digitoq; inde promatur, & super uentrem cum duabus suis tunicis collocetur. inde si qua uitiosa sunt, circumcidẽda sunt. in quibus cum multæ uenæ discurrant, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: maiores uero ante longiore lino deligandæ sunt, ne periculose sanguinem fundant. sin media tunica uexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidenda erit sic, ut alte ad ipsum inguen præcidatur. infra tamen non tota demenda est. nam quod ad basim testiculi uehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo nõ potest. itaq; ibi relinquendum est. idem in ima quoq; tunica, si læsa est, faciẽdum est. sed non à summa inguinis plaga, uerum infra paulum ea abscidenda, ne læsa abdominis membrana inflammationes moueat. neq; tamen nimium ex ea sursum relinquendum est, ne postea sinuetur, & sedem eidem malo præstet. purgatus ita testiculus per ipsam plagam cum uenis, & arterijs, & neruo suo leuiter demittendus est, uidendumq; ne sanguis in scrotum descendat, ne'ue concretus aliquo loco maneat. quæ ita fient, si uenis uinciendo medicus prospexerit. lina quibus capita earum continebũtur, extra plagam dependere debebunt. quæ pure orto sine ullo dolore excidẽt. ipsi autem plagæ inijciendæ duæ fibulæ sunt, & insuper medicamentum, quo glutinentur. solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, ut cicatrix maior & latior fiat. quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leuiter tantum ponenda sunt. supraq; ea quæ inflammationem repellant, id est ex aceto, uel lana sucida, uel spongia. cætera

eadem

eadem: quæ, ubi pus moueri debet, adhibenda sunt. at cum infra inci di oportet, resupinato homine subijciẽda sub scroto sinistra manus est, deinde id uehementer apprehendendum & incidendum. si paruulum est quod nocet, modice: ut tertia pars integra ad sustinendum testiculum infra relinquatur. si maius est, etiam amplius, ut paulum tantummodo ad imum, cui testiculus insidere possit: integrum maneat. sed primo rectus scalpellus quàm leuissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat. tum inclinandus mucro est, ut transuersa membrana secet, quæ inter summam, mediamq; tunicam sunt. at si uitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet. si sub illa quoq; conditur, etiam illa incidenda est sic, ut tertia quoq;, si illa uitium tegit. ubicunq; repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet, medicum digito, manubriolo, uel scalpello diductam inferiorem partem tunicæ extra collocare: deinde eam ferramento quo ad similitudinem coruum uocant, incidere sic, ut in eandem intrare duo digiti index & medius possint. his deinde coniectis excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est: eximendumq;, aut effundendum quicquid est noxium: quancunq; autem tunicam quis uiolauit, illam quoq; debet excidere, ac mediam quidem, ut supra dixi, quàm altissime ab inguine, imam autem paulo infra. cæterum anteq̃ excidantur, hæ quoque uinciri lino summe debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in alijs quoq; uenis, quæ id requisierint. eo facto testiculus intus reponendus est, oræq; scroti suturis inter se committendæ, neq; paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio, neque multis, ne inflammationem augeant. atq; hic quoq; uidendum est, ne quid in scroto sanguinis maneat. tum imponenda glutinantia sunt. siquãdo autem in scrotum sanguis defluxit, aliquid'ue concretum ex eo decidit, incidi subter id debet, purgatoq; eo spongia acri aceto madens circundari. deligatur autem uulnus omne, quod ex his causis factum est. si dolor nullus est, quinq; primis diebus non est resoluendum, sed bis die tantum aceto irroranda lana uel spongia. si dolor est: tertia die resoluendum, et ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ, ubi linamentum id mutandum est, rosaq; & uino madefaciendum id, quod imponitur. si inflammatio increscit, adijciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle, uel ex malicorio, quod in austero uino coctum sit, uel ex his mixtis. si sub his inflammatio non cõquierit post diem quintum multa calida aqua uulnus fouendum, donec scrotum ipsum & extenuetur & rugosius fiat. tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adiecta sit. quæ ipsa si robu-

stus curatur, ex aceto: si tener, ex melle coquenda sunt. neq; dubium est quodcunq; initium fuit, si magna inflammatio est, quin ea, quæ pus mouent, imponẽda sint. quod si pus in ipso scroto ortum est, paulum id incidi debet, ut exitus detur. linamentumq; eatenus imponendum est, ut foramen tegat. inflammatione finita propter neruos priore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad eiusmodi uulnera pertinent. cætera & in curatione, & in uictu similia his esse debent, quæ in alio quoq; uulnerum genere præcepimus.

De intestini curatione. Cap. XX.

h His propositis ad singulas species ueniendum est: ac si cui paruulo puero intestinum descendit, ante scalpellum experienda iunctura est. fascia eius rei causa fit: cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur: deinde reliqua fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum: & inter se tunicæ glutinãtur. rursus si ætas processit, multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; dolor, & uomitus quæ ex stercore, & ex cruditate eo delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernitie non posse manifestum est. leuandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est. sanguis mitti ex brachio debet: deinde si uires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus certe pro ui corporis quamlongissime. eodem uero tempore super habendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum resina iniicienda, & his demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoq; adiectum sit: dandumq; aliquid cibi lenis calidi. quidam etiam aluum ducunt. id ducere aliquid in scrotum potest: educere ex eo non potest. per ea uero quæ supra scripta sunt, leuato malo si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. sine dolore quoq; si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuum est: non quo excludi à scroto non possint, nisi tamen id inflammatio prohibuit: sed quo repulsa inguinibus immorentur: ibiq; tumorem excitent: atq; ita fiat mali non finis, sed mutatio. at in eo, quem scalpello curari oportebit, simul atq; ad mediam tunicam uulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberat. neq; enim cum periculo læditur, quæ excidenda est, cum intestinum esse nisi sub ea non possit. ubi deducta autẽ erit ab inguine, usq; ad testiculum incidi debebit sic, ne his ipse læda-

tur: tum excidi. ferè tamen hanc curationem puerilis ætas & modicum malum recipit. sic uir robustus est, maiusq; id uicium est, extrahi testiculum non debet: sed in sua sede permanere. id hoc modo fit. inguen eadem ratione usq; ad mediã tunicam scalpello aperitur: eaq; tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut à ministro testiculus eatenus contineatur, ne per uulnus exeat: tum ea tunica deorsum uersus scalpello inciditur: sub eaq; index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumq; ad plagam compellit: deinde dextre manus duo digiti pollex, atq; index uenam, & arteriam, & neruum, tunicamq; eorum à superiore tunica diducunt. quod si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica sit. excisis quæ excidenda sunt, repositoq; testiculo ab ora quoq; eius uulneris, quod in inguine est, demenda habenula paulo latior est, quo maior plaga sit, & plus creare carnis possit.

De omenti curatione. Cap. XXI.

AT si omentum descendit, eodẽ quidem modo, quo supra scriptum est, aperiendum inguen, diducendæq; tunicæ sunt. considerandum autem est, maior ne is modus, an exiguus sit. nam quod paruulum est, super inguen in aluum uel digito, uel auerso specillo repellendum est. si plus est, sinere oportet dependere quantum ex utero prolapsum est: idq; adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur, & excidat. quidam hic quoq; duo lina acu traijciunt, binisq; singulorum capitibus diuersas partes astringunt. sub quo æque, sed tardius emoriatur. adijcitur tamen hic quoq; celeritati, si omentum super uinculum illinitur medicamentis, quæ sic exedunt ne erodant, σηπτὰ græci uocant. Fuerunt etiam qui omentum forfice præciderent: quod in paruulo nõ est necessarium. si maius est, potest profusionem sanguinis facere: siquidem omentum quoq; uenis quibusdam etiam maioribus illigatum est. neq; uero si discusso uentre id prolapsum forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius aucelli non possit: inde huc exemplum transferendum est. uulnus autem curari. si relictum omentum est, sutura debet. si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est. si uero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem inguen, nisi in his quoq; liquoris eius maior modus prohibet: in uiris uero, & ubicunq; multus humor subest scrotum. deinde si inguen incisum est, eo protractis tunicis humor effundi debet. si scrotum, & sub hoc protinus uicium est, nihil aliud quàm humor est effundendus: abscidẽdæq; mẽ-

branæ sunt, si quæ eum continuerunt, deinde eluendũ id ex aqua, quæ uel salẽ adiectum, uel nitrum habeat. si sub media, ima'ue tunica: totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæq; sunt.

De ramicis curatione. Cap. XXII.

Ramex autem, si super ipsum scrotum est, adurẽdus est tenuibus & acutis ferramentis: quæ ipsis uenis infigantur: cum eo, ne amplius quàm has urant, maximéq; ubi inter se implicatæ glomerantur, eò ferrum id admouendum est: tum super farina ex aqua frigida subacta inijcienda est: utendum'q; eo uinculo, quod idoneum esse ani curationibus posui. tertio die lenticula cum melle imponenda est. post eiectis crustis ulcera melle purganda: rosa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda sunt. quibus uero super mediam tunicam uenæ tument incidendum inguen est, atq; tunica promouenda, ab eáq; uenæ digito uel manubriolo scalpelli separandæ. qua parte uero inhærebunt: & ab superiore, et ab inferiore parte lino uinciendæ: tum sub ipsis uinculis præcidendæ, reponendus'q; testiculus est. at ubi supra tertiam tunicam ramex insedit, mediã excidi necesse est: deinde si duæ, tres'ue uenæ tument, & ita pars aliqua obsidetur, ut maiore uicio uacet, idem faciendum, quod supra scriptum est, ut ab inguine & à testiculo deligatæ uenæ præcidantur: is'q; condatur. sin totum id ramex obsederit: per plagam demittendus digitus index erit: subijciendus'q; uenis sic, ut paulatim protrahat æq; adducendo, donec is testiculus par alteri fiat. tum fibulæ oris sic uinciendæ, ut simul eas quoq; uenas comprehendant. id hoc modo fit. acus ab exteriore parte oram uulneris perforat. tum non per ipsam uenam, sed per membranam eius immittitur: per eam'q; in alterã orã compellitur. uenæ uulnerari non debent, ne sanguinem fundant. mẽbrana semper inter has uenas est. ac neq; periculum affert, & filo comprehensas illas abunde tenet. itaq; etiam satis est duas fibulas esse. tum uenæ quæcunq; protractæ sunt in ipsum inguen aduerso specillo comprehendi debent. soluendi fibulas tempus inflammatione finita, & purgato uulnere est, & una simul, & oras, & uenas cicatrix deuinciat. ubi uero inter imam tunicam et ipsum testiculum, neruum'q; eius ramex ortus est, una curatio est, quæ totum testiculũ abscidit. nam neq; ad generationem quicquam is confert et omnibus indecore, quibusdam etiam cum dolore dependet. sed totum quoq; inguen incidendum media tunica promenda: atq; excidenda est: idem in ima faciendum, neruus'q; ex quo testiculus dependet præcidendus. post id uenæ

& arteriæ ad inguen lino deligandæ & infra uinculum abscidendæ sunt.

De carne, quæ inter tunicas testiculorum concreuit, & de neruo indurato. Cap. XXIII.

C Aro quoq; siquando inter tunicas concreuit: nihil dubij est, quin eximenda sit: sed id ipso scroto inciso fieri commodius est. at si neruus induruit, curari res neq; manu, neq; medicamento potest. Vrgent enim febres ardentes, & aut uirides, aut nigri uomitus, præter hæc ingens sitis et linguæ aspritudo, fereq; à die tertio spumans bilis aluo cum rosione redditur. atq; neq; assumi facile cibus, neq; contineri potest, neq; multo post extremæ partes frigescunt: tremor oritur: manus sine ratione extenduntur. deinde in fronte frigidus sudor, eumq; mors sequitur.

De ramice inguinis. Cap. XXIIII.

V Bi uero in ipso inguine ramex est, si tumor modicus est, semel incidi, si maior, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde non extracto testiculo: sicut intestinis quoque prolapsis interdum fieri docui: colligendæ uenæ uinciendæq; ubi tunicis inhærebunt, & sub his modis præcidendæ sunt. neq; quicquam noui curatio uulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis si nuda est. Cap. XXV.

A B his ad ea transeundum est, quæ in cole ipso fiunt: in quo si glans nuda est, uultq; aliquis eam decoris causa tegere, fieri potest, sed expeditius in puero quàm in uiro: in eo, cui id naturale est, quàm in eo, cui quarundam gentium more circuncisus est, in eo cui glans parua iuxtaq; eam cutis, spatiosior uero ipse coles est, quàm in quo contraria his sunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale est, eiusmodi est. cutis circa glandem apprehenditur, et extenditur, donec illam ipsam condat, ibiq; deligatur. deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur: donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne uel urinæ iter, uel uenæ, quæ ibi sunt, incidantur. eò facto cutis ad uinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem uelut circulus: eoq; linamenta dantur, ut caro increscat & id impleat, satisq; uelamenti supra latitudo plagæ præstat. sed donec cicatrix sit, uinctum esse id debet, in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. at in eo

qui circuncisus est sub circulo glandis scalpello diducenda cutis ab interiore cole est. non ita dolet, quia summo soluto deduci deorsum usq; ad pubem manu potest: neq; ideo sanguis profluit. Resoluta autem cutis rursus extenditur ultra glandem. tum multa frigida aqua fouetur: emplastrumq; circa datur, quod ualentem inflammationem reprimat. proximisq; diebus ut propè à fame uictus est, ne forte eam partem satietas excitet. ubi iam sine inflammatione est, deligari debet à pube usq; circulum. super glandem autem aduerso emplastro imposito induci sic enim fit, ut inferior pars glutinetur: superior ita sanescat, ne inhaereat.

Quomodo glans penis contecta aperiri possit.

Contra si glans ita contecta est, ut nudari non possit: quod uicium graeci φίμωσιν appellant, aperienda est. quod hoc modo fit. Subter à summa ora cutis inciditur recta linea usq; ad frenum: atq; ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. quod si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est sic, ut uertex eius ad frenum basis in tergo extremo sit. tum super danda linamenta sunt: aliaq; medicamenta, quae ad sanitatem producant. necessarium autem est, donec cicatrix sit, conquiescere. nam ambulatio atterendo, ulcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

Infibulare quoq; adolescentulos, interdum uocis, interdum ualetudinis causa quidam consueruns: eiusq; haec ratio est. cutis quae super glandem est, extenditur: notaturq; utrinq; lateribus atramento qua perforatur: deinde remittitur. si super glandem notae reuertuntur, nimis apprehensum est, & ultra notari debet. si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulae est: tum qua notae sunt. cutis acu filum ducente transsuitur: eiusq; fili capita inter se deligantur: quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculae fiant. ubi hae confirmatae sunt, exempto filo fibula additur: quae quo melior, eò leuior est: sed hoc quidem saepius inter superuacua, quàm inter necessaria est.

De urinae reddendae difficultate, & de calculo, curationibusq; eorum. Cap. XXVI.

Res uero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur, aut quia senectute iter eius collapsum est: aut quia calculus, uel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. ac me-

diocris quoq; inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. idq; non in uiris tantummodo, sed in fœminis quoq; interdum necessarium est. ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ ut omni corpori ampliori, minoriq; sufficiant. ad mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. ex uirilibus maxima decem et quinq; est digitorum, media duodecim, minima nouem. ex mulieribus, maior nouem, minor sex. incuruas uero esse eas paulum, sed magis uiriles oportet, leuesq; admodũ ac neq; nimis plenas, neq; nimis tenues. homo tum resupinus eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellum, aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra uero fistulam demittere in iter urinæ debet. atq; ubi ad ceruicem uesicæ uentum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam uesicam compellere, eamq; urina reddita recipere. Fœmina breuius urinæ similiter, & rectius iter habet. quod mãmulæ simile inter imas oras super naturale positum non minus sæpe auxilio eget. aliquanto minus difficultatis exigit. nonnunq̃ etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, nõ longe ab exitu inhærescit. eum si fieri potest, oportet uellere, uel oriculario specillo, uel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. si id fieri non potuit, cutis extrema quam plurimum attrahenda, & condita glande lino uincienda est: deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est. tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat: & urina naturaliter profluat.

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

CVm uesicæ uero, calculiq; facta mentio sit, locus ipse exigere uidetur ut subijciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. ad quam festinare cum præceps sit, nullo modo conuenit. ac neq; omni tempore, neq; in omni ætate, neq; in omni uicio id experiendum est: sed solo uere, in eo corpore quod iã nouẽ annos, nondũ quatuordecim excessit: & si tantum mali subest, ut neq; medicamentis uinci possit, neq; etiam trahi posse uideatur, quo minus interposito aliquo spacio interimat. non quo non interdum etiam temeraria medicina proficiat: sed quo sæpius utiq; in hoc fallat, in quo plura & genera, & tempora periculi sunt, quæ simul cum ipsa curatione proponã. Igitur ubi ultima experiri statutum est, ante aliquot diebus uictu corpus præparandũ est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquã bibat. ambulãdi uero

inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad uesicæ ceruicē descendat. quod an inciderit, digitis quoq;, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. ubi eius rei fides est, pridie is puer in ieiuno continendus est, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc mo-do ordinatur. homo præualens & peritus in sedili alto considit, su-pinumq; eum & aduersum super genua sua coxis eius collocatis cō prehendit, reductisq; eius cruribus ipsum quoq; iubet manibus ad su as poplites datis, eos quam maxime possit attrahere, simulq; ipse sic eos continet. quod si robustius corpus eius est qui curatur, duobus sedi libus iunctis duo ualentes insidunt: quo & sedilia & interiora cru ra inter se deligantur, ne diduci possint. tum is super duorum genua eodem modo collocatur, atq; alter prout consedit sinistrum crus eius, alter dextrum, simulq; ipse poplites suos attrahit. siue autem unus, siue duo continent, super humeros eius suis pectoribus incumbunt. ex quibus euenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit ex-tentus, & in angustum compulsa uesica facilius calculus capi possit. Præter hæc etiam num à lateribus duo ualentes obijciuntur, qui cir-cunstantes leuare uel unum, uel duos qui puerum continent non si-nunt. Medicus deinde diligenter unguibus circuncisis atq; sinistra ma nu duos eius digitos indicem & medium: leniter prius unum, deinde alterum in anum eius demittit, dextræq; digitos super imum abdo-men leniter imponit: ne si utrinq; digiti circa calculum uehementer cō currerint, uesicam lædant. neq; uero festinanter in hac re, ut in ple risq; agendum est. sed ita ut quam maxime id tuto fiat. nam læsa ue sica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. ac primum circa ceruicem quæritur calculus. ibi repertus minore negocio expel litur. & ideo dixi ne curandum quidem: nisi cum in hoc indi-tijs suis cognitum est. si uero aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad ultimam uesicam dantur, paulatimq; dextra quoque ma nus eius ultra translata subsequitur. atque ubi repertus est cal-culus, qui necesse est in manus incidat, eò curiosius deducitur. quo minor, leuiorq; est, ne effugiat, id est ne sæpius agitanda uesica sit. ergo ultra calculum dextra semper manus eius opponitur, sinistræ digiti deorsum eum compellit donec ad ceruicem peruenitur. in quā si oblongus est, sic compellendus est, ut pronus exeat. si planus sic, ut transuersus sit. si quadratus, ut duobus angulis sedeat. si altera parte plenior sic, ut prius ea, qua tenuior sit, euadat. in rotūdo nihil interes se ex ipsa figura patet, nisi si leuior altera parte est, ut ea antecedat. cum iā eò uenit, ut incidi super uesicæ ceruicem iuxta anū cutis, plaga lunata usq; ad ceruicē uesicæ debeat cornibus ad coxas spectantibus

paulum: deinde ea parte, qua strictior ima plaga est etiam num sub cute altera transuersa plaga facienda est, qua ceruix aperiatur: donec urinæ iter pateat sic, ut plaga paulo maior quàm calculus sit. nam qui metu fistulæ, quàm illo loco χοριάδα græci uocant, parum patefaciunt: cum maiore eodē periculo reuoluuntur: quia calculus iter, cum ui promitur, facit: nisi accipit: idq; etiā pernitiosius est, si figura quoq; calculi, uel aspritudo aliquid eò contulit. ex quo & sanguinis profusio, & distentio neruorum fieri potest. quæ si quis euasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est rupta ceruice, quàm habuisset incisa. cum uero patefacta est, in conspectum calculus uenit, in cuius corpore nullum discrimen est. ipse si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. si maior: iniiciendus à superiore ei parte uncus est eius rei causa factus. is est ad extremum tenuis, in semicirculi specie retusæ latitudinis, ab exteriori parte læuis, qua corpori iungitur, ab interiori asper, qua calculum attingit. isq; longior potius esse debet. nam breuis extrahendi uim habet. ubi iniectus est, in utrunq; latus inclinandus est, ut appareat calculus, & teneatur, quia si apprehensus est, ille simul inclinatur: ideóq; eo minimo opus est. ne cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram uulneris incidat, eamq; conuulneret. in qua re quod periculum esset, iam supra proposui. ubi satis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus est in utrunq; latus, deinde extra, sic tamen ut leniter id fiat, paulumq; primo calculus attrahatur. quo facto attollendus uncus extremus est, uti intus magis maneat, faciliusq; illum producat. quod si aliquādo à superiore parte calculus parum commode comprehendetur, à latere erit apprehendendus. hæc est simplicissima curatio. sed uarietas rerum quasdam etiam num animaduersiones desiderat. sunt enim quidam non asperi tantummodo, sed spinosi quoq; calculi, qui per se quidem delapsi in ceruicē sine ullo periculo eximuntur. in uesica uero non tuto uel hi conquirūtur, uel attrahuntur. quoniam ubi illam conuulnerarunt, ex distentione neruorum mortem maturant, multóq; magis si spina aliqua uesicæ inhæreret: eamq;, cum duceretur: duplicauit. colligitur autem eo qđ difficilius urina redditur, in ceruice calculum esse: eo quod cruenta destillat, illum esse spinosum: maximeq; id sub digitis quoq; experiundum est, neq; adhibenda manus, nisi id constitit. ac tum quoq; leniter intus digiti obiiciendi, ne uiolenter promouendo conuulnerent. tum incidēdum. multi hic quoq; scalpello usi sunt. Meges, quoniam is infirmior est: potestq; in aliqua prominentia incidere, incisoq; super illam corpore: qua cauum subest non secare, sed relinquere, quod iterum

incidi necesse sit, ferramentum fiat rectum in summa parte labrosum, in ima semicirculatum, acutumq́;. id receptum inter duos digitos indicem ac medium super pollice imposito sic deprimebat: ut simul cum carne, siquid ex calculo prominebat: incideret. quo consequebatur, ut semel quantum satis esset, aperiret. quocunq; autem modo ceruix ea parte facta est, leniter extrahi quod asperum est, debet: nulla propter festinationem ui admota.

Signa calculorum, uel harenosorum, uel mollium.

At calculus harenosus, & ante manifestus est: quoniam & urina quæ redditur, harenosa est, & in ipsa curatione, quoniam inter subiectos digitos neq; æque leniter renititur, & insuper dilatatur. item mollis calculus, & ex pluribus minutisq́;, sed inter se parum astrictis compositus indicatur, in se attrahens quasdã quasi squamulas. hos omnis leniter permutatis subinde digitorum uicibus sic oportet abducere, ne uesicam lædant, ne'ue intus aliquæ dissipatæ reliquiæ maneant. quæ postmodum curationi difficultatem faciant. quicquid autem ex his in conspectum uenit uel digitis, uel unco eximendum est. at si plures calculi sunt, singuli protrahi debẽt, sic tamen, ut si quis exiguus supererit, potius relinquatur. si quidem in uesica difficulter inuenitur. inuentusq́; celeriter effugit. ita longa inquisitione uesica læditur: excitatq́; inflammationes mortiferas, adeo ut quidam secti cum diu frustraq́; per digitos uesica esset agitata, decesserint. quibus accedit etiam quod exiguus calculus ad plagam urina postea promouente excidit. siquando autem is maior non uidetur nisi rupta ceruice extrahi posse, findendus est. cuius repertor Ammonius ob id λιθοτόμος cognominatus est: id hoc modo fit. uncus iniicitur calculo sic, ut facile eum concussum quoq; teneat, ne is retro reuoluatur. tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ prima parte tenui, sed retusa, quod admodum calculum ex altera parte ictum findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam uesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

De calculis fœminarum.

Hae uero curationes in fœminis quoq; similes sunt, de quibus tamen parum proprie quædam dicenda sunt. siquidem in his ubi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia is urinam in ceruicem non compellit; quæ & breuior q̃ in ma

ribus, & laxior est. ergo et per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen unco sine ulla noxa educitur. at in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. sed uirgini subijci digiti tanquam masculo mulieri per naturalia eius debent. tum uirgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri uero inter urinæ iter, & os pubis incidendum est sic, ut utroq; loco plaga transuersa sit, neq; terreri conuenit si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

Calculo euulso, si ualens corpus est, neq; magnopere uexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur: atq; ingredi quoq; eum paulum nō alienū est, ut excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. quod si per se nō desistit, rursus ne uis omnis intereat, supprimi debet. idq; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. siquidem ui distentione neruorum periclitatur aliquis dum uesica eius agitatur, sic alter metus excipitur remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat, ut occidat. quod ne incidat, desidere his debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adiectum. sub quo & sanguis ferè conquiescit, et astringitur uesica, ideoq; minus inflammatur. quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & inguinibus, & coxis, & super pubem. ubi iam satis uel euocatus est sanguis, uel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paulum excitentur: ac super ulcus imponendum est duplex, aut triplex linteolum aceto madens. deinde interpositis duabus horis in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera uestimentis circundata sint, manibus tantummodo, pedibusq; nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. ex quo sudor multus oriri solet, quo spongia subinde facie detergendum est: finisq; eius fomenti est donec infirmando offendat: tum multo is oleo perungendus, inducendusq; hapsus lanæ mollis tepido oleo repletus: qui pubem & coxas & inguina & plagam ipsam contectam eodem ante se linteolo protegat, hisq; subinde oleo tepido madefaciendus est, ut neque frigus ad uesicam admittat, & neruos leniter molliat. quidam cataplasmatis calefacientibus utuntur: ea plus pondere nocent, quæ uesicam urgendo uulnus irritant, q̃ calore proficiunt. ergo ne uinculum quidem ullum necessarium est: proximo die si spiritus difficilius redditur, si urina non excedit, si locus circa pubem mature intumuit. scire licet in uesica sanguinem concretum

remansisse. igitur demissis eodem modo digitis leuiter pertractanda uesica est, et discutienda, si qua coierunt. quo fit ut per uulnus postea procedant. non alienum etiam est oriculario clystere acetum nitro mixtum per plagam in uesicam compellere. nam sic quoq; discutiuntur, si qua cruenta coierunt. eaq; facere etiam primo die conuenit. si timemus ne quid intus sit: maximeq; ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, caetera eadem facienda sunt, ut demittatur in soliũ: ut eodem modo panniculus eadem lana super inijciatur: sed neq; saepe, neq; tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adolescens est, infirmus, quàm ualens: leui quàm grauiore inflammatione affectus, is cuius corpus digeritur, quàm his cuius astrictum est. inter haec uero si somnus est, & aequalis spiritus, & madens lingua, et sitis modica, & uenter imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet recte procedere curationem. atq; in his inflammatio fere quinto uel septimo die finitur. qua leuata solium superuacuum est. supinũ tantummodo uulnus aqua calida fouendum est, ut si quid urinae rodet, abluatur. imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum ulcus uidebitur, melle linendum. id si rodet, rosa temperabitur. huic curationi aptissimum uidetur ἐννεαφάρμακον emplastrum. nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad ulcus repurgandum: medulla etiam maximeq; uitulina: quod in id ne fistula relinquatur, praecipue proficit. linamenta uero tum super ulcus non sunt necessaria, super medicamentum ad id continendum recte imponuntur. at ubi ulcus purgatum est: puro linamento ad cicatricem perducendum est. quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, uaria circa pericula oriuntur. quae praesagire protinus licet: si continua uigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis uehemens, si uenter imus tumet, si uulnus hiat, si transfluens urina id non rodit, si similiter ante tertium diem quaedã liuida excidunt, si is aut nihil, aut tarde respondet, si uehementes dolores sunt, si post diẽ quintum magnae febres urgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in uentrem iocundius est. nihil tamen peius est distentione neruorum, et ante nonum diem uomitus bilis. sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia modicis & tempestiuis cibis, inter haec fomentis, de quibus supra scripsimus. oportet.

De cancro qui excisa uesica nascitur, & qua curatione uti deceat. Caput XXVII.

Proximus cancri metus est. is cognoscitur, si & per uulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumq; eo quaedam à

concreto sanguine non abhorrentia, tenaesq; atrunculæ lanulis simi-
les: præter hæc si oræ uulneris aridæ sunt: si dolent inguina: si febris
non desiit, eáq; in noctem augetur: si inordinati horrores accedunt.
Cōsiderandum autem est, in quam partem cancer is tendat. si ad co-
lem indurescit his locus & rubet, & tactu dolorem excitat, testicu-
liq; intumescunt. si in ipsam uesicam ani dolor sequitur, coxæ dure-
scunt, non facile crura extendi possunt. at si in alterutrū latus oculis
id expositum est, paresq; utrinq; easdē notas sed minores habet. pri
mum autem ad rem pertinet corpus recte iacere, ut superior pars
semper eadem sit in quam uicium fertur. ita si ad colem it, supinus
his collocari debet. si ad uesicam in uentrem, si in latus, in id quod
integrius est. Deinde ubi uētum fuerit ad curationem, homo in aquā
demittetur: in qua marrubium decoctum sit, aut cupressus, aut myr-
tus, idemq; humor clystere intus adijcietur. tum super ponetur lenti-
cula cum malicorio mixta, quæ utraq; ex uino decocta sint, uel ru-
bus, aut oleæ folia eodem modo decocta, aliáq; medicamenta, quæ ad
cohibendos, purgandosq; cancros proposuimus. ex quibus si qua erūt
arida, per scriptorium calamum inspirabuntur. ubi stare cœperit cā
cer, mulso uulnus eluetur. uitabiturq; eo tempore ceratum quod ad
recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum
uino inungetur. super quæ idem linteolo illitum imponetur: sub qui-
bus perueniri ad sanitatem potest. cum eo tamen quod non ignoremus
orto cancro sæpe affici stomachum, cui cum uesica quoddam consor-
tium est: exq; eo fieri ut neq; retineatur cibus, neq; si quis retentus est,
concoquatur: neq; corpus alatur: ideoq; ne uulnus quidem aut pur-
gari, aut ali possit: quæ necessario mortem maturant. sed ut his suc-
curri nullo modo potest, sic à primo tamen diu tenenda ratio curatio-
nis est. in qua quædam obseruatio ad cibum quoq; potionemq; perti-
nens necessaria est: nam cibus inter principia non nisi humidus dari
debet. ubi ulcus purgatum est, ex media materia olera, & salsamen-
ta semper aliena sunt. potione opus est non modica: nam si parum
bibitur, accenditur uulnus, & uigilia urget, & uis corporis minui-
tur. si plus æquo assumitur, subinde uesica impletur, eoq; irritatur.
non nisi aquam autem bibendam esse manifestius est, quàm ut subin
de dicendum sit. solet uero sub eiusmodi uictu uenire ut aluus non
reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua uel fœnum græcum, uel mal
ua decocta sit. idem humor rosa mixtus in ipsum uulnus oriculario
clystere agendus est: ubi id rodit urina neq; purgari patitur. Ferè ue
ro primo per uulnus exit hæc, deinde eo sanescente diuiditur, et pars
per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur: quod in-

terdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoq; anno fit. neq; desperari debet solida glutinatio uulneris, nisi ubi aut uehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ, magnæq; carunculæ, simul'q; neruosa aliqua exciderunt. sed ut uel nulla ibi fistula, uel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidēdum est. Ergo cum iam ad cicatricem uulnus intendit, extētis iacere fœminibus, & cruribus oportet: nisi tamen molles, harenosi'ue calculi fuerunt. sub his enim tardius uesica purgatur. Ideo'q; diutius plagam patere necessarium est: et tum demum ubi iam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci. quod si antequam uesica purgata est: oræ se glutinarunt: dolor'q;, & inflammatio redierunt, uulnus digitis uel aduerso specillo diducendum est, ut torquentibus exitus detur: his'q; effusis tum diutius pura urina descendat. tum demum quæ cicatricem inducant, imponenda sunt: extendi'q; ut supra docui pedes quam maxime uincti. quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse uidebitur, quo facilius claudatur ea, uel certe coangustetur, in anum quoq; danda plumbea fistula est: extentis'q; cruribus fœmina, tali'q; inter se deligandi sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quo modo curari conueniat. Cap. XXVIII.

T hoc quidem commune esse maribus, & fœminis potest: proprie uero quædā ad fœminas pertinent, ut in primis: quod earum naturalia nonnunquam inter se glutinatis oris concubitum non admittunt. id'q; interdum euenit protinus in utero matris: interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo iunctis. si ex utero est, membrana ori uuluæ opposita est. si ex ulcere, caro id repleuit. oportet autem membranam duabus lineis inter se transuersis incidere ad similitudinē litteræ X. magna cura habita ne urinæ iter uioletur. deinde undique eam membranam excidere: ac si caro increuit, necessarium est recta linea patefacere. tum ab ora, uel uulsella, uel hamo apprehensam tanquam habenulam excidere: & intus implicatum in longitudinem linamentum, λήμνισκον græci uocant, in aceto tinctum demittere: supra'q; sucidam lanam aceto madentem deligare: tertio die soluere ulcus, & sicut alia ulcera curare. cum'q; iam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eam'q; intus dare. supra'q; idem medicamentum iniicere, donec ad cicatricē plaga perueniat.

Qua curatione partus emortuus ex utero excutiatur. Cap. XXIX.

u Bi concipit autem aliqua si iam propè maturus partus intus emortuus est, neq; excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficillimas potest. nam & summam prudentiam, moderationem'q; desiderat: & maximum periculum affert. sed ante omnia uuluæ natura mirabilis, cum in multis alijs, tum in hac re quoq; facile cognoscitur. oportet autem ante omnia resupinam mulierem transuersò lecto sic collocare, ut feminibus eius ipsius ilia comprimantur. quo fit ut & imus uenter in conspectu medici sit: & infans ad os uuluæ compellatur: quæ emortuo partu id comprimit: ex interuallo uero paulum dehiscere. hac occasione usus medicus unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atq; ibi continere, donec iterum ad os aperiatur: rursus'q; alterum digitum demittere debebit, & per easdē occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. ad cuius rei facultatem multum confert & magnitudo uuluæ, & uis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunq̄ etiā duæ manus dari debeant. pertinet etiā ad rem quàm calidissimum esse imū uentrem, & extrema corporis, neq; dum inflammationem cœpisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. nam si corpus iam intumuit, neq; demitti manus, neq; educi infans nisi ægerrime potest, sequitur'q; sæpe cum uomitu & cum tremore mortifera neruorum distentio. uerum intus emortuo corpori manus iniecta protinus habitū eius sentit. nam aut in caput, aut in pedes conuersum est, aut in trāsuersum iacet: ferè tamen sic, ut uel manus eius, uel pes in propinquo sit. Medici uero propositum est, ut eum manu dirigat uel in manus, uel etiam in pedes. si forte aliter compositus est, ac si nihil aliud est, manus uel pes apprehensus, corpus rectius reddit: nam manus in caput, pes in pedes eum conuertet. tum si caput proximum est, demitti debet uncus undiq; leuis acuminis breuis, qui uel oculo, uel auri, uel ori, interdum etiam fronti rectè inijciatur, deinde attractus infantem educit: neq; tamen quolibet his tempore extrahi debet. nam si compresso uuluæ ore id tentatum est, nō emittente eo infans abrumpitur: & unci acumen in ipsum os uuluæ delabitur: sequitur'q; neruorum distentio, & ingens periculum mortis. igitur compressa uulua, conquiescere. hiante, leniter trahere oportet: & per has occasiones paulatim eum educere. trahere autē dextra manus uncum, sinistra intus posita infantem ipsum: simul'q; dirigere eum debet. Solet etiam euenire, ut is infans humore distendatur: ex'q; eo profluat fœdi odoris sanies.

quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut effuso humore extenuetur. tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus iniectus facile hebeti corpusculo eleuabitur. in quo quid periculi sit, supra positum. sed in pedes quoq; conuersus infans non difficulter extrahitur: quibus apprehensis per ipsas manus commode educatur. si uero transuersus est, neq; dirigi potuit, uncus alæ iniiciendus, paulatimq; attrahendus est. sub quo ferè ceruix replicatur, retroq; caput, ac reliquum corpus spectat. remedio est ceruix præcisa, ut separatim utraq; pars auferatur, id unco fit, qui priori similis in interiorem tantum partem per totam aciem exacuitur: tum id agendum est, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia ferè maiore parte extracta, caput in uacuam uuluam prolabitur, extrahiq; sine summo periculo non potest: si tamen id incidit, super uentrem mulieris duplici panniculo iniecto, ualens homo nõ imperitus à sinistro latere eius debet assistere, & super imum uentrem eius duas manus imponere, alteraq; alteram premere. quo fit ut illud caput ad os uuluæ compellatur. idq; eadẽ ratione quæ supra posita est, unco extrahitur. at si pes alter iuxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid protractum est, paulatim abscidendum est: & si clunes os uuluæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ sunt. conquisitiusq; pes eius adducendus. aliæq; etiam num difficultates faciunt, ut qui solidus non exit, concisus exími debeat. quotiens autem infans protractus est, tradendus ministro est. is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere umbilicum debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi usq; ad eas, quas secundas uocãt. quod uelamentum infantis intus fuit. hisq; ultimis apprehensis uenulas, membranulasq; omnes eadem ratione manu diducere à uulua, totumq; illud extrahere. & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet, tum compressis in unum feminibus, illa conclaui collocanda est, modicum calorem sine ullo præflatu habente. super imũ uentrem eius imponenda lana sucida in aceto, & rosa tincta. reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflãmationibus, & in his uulneribus, quæ in neruosis locis sunt, adhibeatur.

De ani uicijs, & eorum curatione. Cap. XXX.

Ani quoq; uicia ubi medicamentis non uincuntur, manus auxilium desiderant. ergo si qua scissã in eo uetustate induruerunt, iamq; callum habent, commodissimum est ducere aluum: tum spongiam calidam admouere, ut relaxentur illa, & foras prodeant. ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, et ulcera remouere.

remouere. deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle, locumq; eum molli lana implere & ita uincere altero die, deincepsq; cæteris lenibus medicamentis uti: quæ ad recentia eadē uicia necessaria esse aliàs proposui: & utiq; per primos dies sorbitionibus eum sustinere paulatim: deinde cibis adijcere aliquid generis tamen eius, quod eodem loco præceptum est. si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit incidendum est, ne anus ipse suppuret. neq; tamen ante properandum est. nam si crudum incisum est, inflammationis multum accedit: & puris aliquanto amplius concitatur. his quoque uulneribus lenibus cibis, hisdemq; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

T tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi indurue runt, hac ratione curantur. aluus ante omnia ducitur. tum uolsella tuberculum apprehensum iuxta radices exciditur. quod ubi factum est eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui. tantummodo si quid increscit squama æris coercendum est. ora etiam uenarum fundentia sanguinem sic tolluntur. ubi sanguini, qui effluit, sanies adijcitur: aluus acrius ducitur, quo magis oræ promoueantur. eoq; fit, ut omnes uenæ, quasi capitula cō spicua sint. tum si capitulum exiguū est, basimq; tenuem habet, astringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur. imponenda spongia aqua calida est, donec id libeat. deinde aut ungue, aut scalpello supra nodum id exulcerādum est. quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur. interdum etiam urinæ difficultas. si id maius est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiēdum est: paulumq; supra basim incidendum: neq; relinquendum quicquam ex eo capitulo: neq; quicquam ex ano demendum est. quod consequitur his, qui neq; nimium, neq; parum hamos ducit. qua incisum est, acus debet immitti: infraq; eam lino id capitulum alligari: si duo, tria'ue sunt, imum quodq; primum curandum est. si plura, non omnia simul, ne tempore eodem undiq; teneræ cicatrices sint. si sanguis profluit, excipiendus est spongia: deinde linamentum imponendum. ungenda fœmina, & inguina, & quicquid iuxta ulcus est. ceratumq; super dandum est. farina ordeacea calida implendusq; is locus est. sic deligandus est. postero die is desidere in aqua calida debet: eodemq; cataplasmate foueri. ac bis die, & ante curationem, & post eam ceruices, ac femina liquido cerato perungenda sunt: tepidoq; is loco continendus. interpositis quinq;, aut sex diebus oriculario specillo linamenta edu-

cenda. si capitula simul non exciderunt, digito promouenda. tum lenibus medicamentis hisdemq́; quæ alibi posui, ulcera ad sanitatem perducenda. finito uicio quemadmodum agendum esset, iã aliâs superius exposui.

De uaricum curatione. Cap. XXXI.

AB his ad crura proximus transitus est. in quibus orti uarices non difficili ratione tolluntur. huc autem & earum uenularum, quæ in capite nocent, & eorum uaricum, qui in uentre sunt, curationem distuli: quoniam ubiq; eadem est. igitur uena oĩs, quæ noxia est, aut adusta tabescit: aut manu exciditur. si recta est, si quamuis trãsuersa, tamen simplex: si modica est, melius aduritur. si curua est & uelut in orbes quosdam implicatur, pluresq́; inter se inuoluuntur, utilius eximere est: adurendi ratio hæc est. cutis super inciditur. tum patefacta uena tenui, & retuso ferramento candente modice premitur: uitaturq́; ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. id interpositis ferè quaternis digitis per totum uaricem fit: & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur: at exciditur hoc modo. cute eadem ratione super uenam incisa hamulo oræ excipiuntur: scalpelloq́; undiq; à corpore uena diducitur: caueturq́; ne inter hæc ipsa lædatur: eiq; retusus hamulus subijcitur, interpositoq́; eodem ferè spacio. quod supra positum est, in eadẽ uena idem fit, quæ quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur. ubi iam idem, quacunq; uarices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum uena præciditur: deinde qua proximus hamus est, attrahitur, & euellitur: ibi rursus absciditur. ac sic undiq; uaricibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur: & super emplastrum glutinans injcitur.

Curatio digitorum cohærentium. Cap. XXXII.

AT si digiti uel in utero protinus, uel propter communẽ exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur. dein separatim uterq; non pingui emplastro circundatur. atq; ita per se uterq; sanescit. si uero fit ulcus in digito, posteaq; male inducta cicatrix curuum eum reddit, primũ malagma tentandum est. dein si id nihil prodest, quod & in ueteri cicatrice, & ubi nerui læsi sunt, euenire consueuit: uidere oportet nerui ne id uicium, an cutis sit. si nerui est, attingi non debet, neq; enim sanabile est. si cutis, tota cicatrix excidenda est: quæ ferè callosa efficit, ut extendi digitum non patiatur: tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De cangrenæ curatione. Cap. XXXIII.

C Angrena inter ungues, alasq́; aut inguina nasci: & si quan do medicamenta uincuntur, membrũ præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. sed id quoq; cũ periculo summo fit. nam sæpe in ipso opere, uel profusione sanguinis, uel animæ defectio ne moriuntur. uerum hic quoq; nihil interest an satis tutum præsidium sit: quod unicum est. igitur inter sanam, uitiatamq́; partem incidenda scalpello caro usq; ad os est sic, ut neq; contra ipsum articulum id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. ubi ad os uentum est, reducenda ab eo sana caro, & circa os subsecanda est, ut ea quoq; parte aliquid os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quàm proxime sanæ carni etiam inhærenti. ac tum frons ossis, quam serrula exasperauit, leuanda est, supráq; inducenda cutis, quæ sub eiusmodi curatione laxa esse debet ut quã maxime undiq; os contegat. quo cutis inducta non fuerit id linamentis erit contegendum, & super id spongia ex aceto deliganda. cætera postea sic faciẽda, ut in uulneribus, in quibus pus moueri debet, præceptum est.

LIBER OCTAVVS.

De positu, & figura totius humani corporis. Caput primum.

S Vperest ea pars, quæ ad ossa pertinet. quæ quo facilius accipi possit, prius positus, figurasq́; eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, utrinq; leuis, & qua cerebri mẽbranam contegit. & qua cute capillum gignente contegitur. eáq; simplex ab occipitio & temporibus, duplex usque in uerticem à fronte est. ossáq; eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. interq; ea uenæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est. raro autem caluaria solida sine suturis est. locis tamen æstuosis facilius inuenitur. & id caput firmissimum, atq; à dolore tutissimum est: ex cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis ualetudo commodior est. neque enim certus earum numerus est, sicut ne locus quidem: frequ tamen duæ super aures, tempora à superiore capitis parte discernunt. tertia ad aures per uerticem tendens, occipitium à summo capite diducit. quarta ab eodem uertice per medium caput ad frontem

procedit, eáq; modo sub imo capillo desinit: modo frontem ipsam secans inter supercilia finitur. ex his cæteræ quidem suturæ in unguẽ committuntur. hæ uero quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuantur: atq; ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. crassissimum uero in capite os post aurem est, quia capillus ut uerisimile est, ob id ipsum non gignitur. sub his quoq; musculis, qui tempora connectunt, os medium in exteriorem partem inclinatum positum est. at facies suturam habet maximam, quæ à tempore incipiens per medios oculos, narésq; transuersa peruenit ad alterum tempus: à qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. et malæ quoq; in summa parte singulas transuersas suturas habent. à medijsq; naribus, aut superiorum dentium gingiuis per medium palatum unà procedit: aliáq; transuersa idem palatum secat. & suturæ quidem in plurimis hæ sunt. foramina autem intra caput maxima oculorum sunt: deinde narium, tum quæ in auribus habemus: ex his quæ oculorum sunt, recta, simpliciáq; ad cerebrum tendunt. narium duo foramina osse medio discernuntur. siquidem hæc primum à supercilijs, angulisq; oculorum osse inchoantur ad tertiam ferè partem: deinde in cartilagine uersæ quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoq; molliuntur. sed ea foramina quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuiduntur. aliáq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddunt, & accipiunt: alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa, & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur: in aure quoq; primo rectum, & simplex iter procedendo flexuosum fit. quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est: iuxtáq; ea duo paruuli quasi sinus sunt. superq; eos finitur os: quod transuersum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur: iugale appellari potest ab eadem similitudine à qua id græci ζυγῶδες appellant. Maxilla uero est molle os, eáq; una est, cuius eadem & media, & etiam ima pars mentum est: à quo utrinq; procedit ad tempora: soláq; ea mouetur. nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes exigit, immobiles sunt. uerum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. alter processus intra latior uertice ipso tenuatur: longiusq; procedens sub osse iugali subit: & super id temporũ musculus illigatur. alter breuior, & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est, cardinis modo fit: ibiq; huc, & illuc se inclinans, maxillæ facultatẽ motus præstat. duriores osse dentes sunt. quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. ex his quaterni primi quia secant, τομικοὶ à græcis nominantur. hi deinde

quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. ultra quos utrinq; ferè maxillares quaterni sunt, præterq; in his, in qbus tres ultimi, q sero gigni solent: non increuerunt. ex his priores singulis radicibus, maxillares utiq; binis, quidam etiam ternis, quaternis'ue nituntur. Fereq; longior radix breuiorem dentem edit: rectiq; dētis recta etiā radix, curui flexa est: exq; eadem radice in pueris nouus dēs subit: qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra, infra'ue eum se ostendit. caput autē spina excipit. ea constat ex uertebris quatuor & uiginti. septem in ceruice sunt: duodecim ad costas. reliquæ quinq; sunt proximæ costis. hæ teretes, breuesq; ab utroq; latere processus duos exigunt. mediæ perforatæ, qua spinæ medulla cerebro cōmissa descendit. circa quoq; per duos processus tenuibus cauis perviæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. omnesq; uertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parum desidenti sinus habent: ab inferiore alios deorsum uersus processus tenuibus, cuius perviæ per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. omnesq; uertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parum desidentis sinus habent: ab inferiore alios deorsum uersus processus exigunt. summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. quo fit, ut caput sursum deorsum uersum tuberibus exasperetur: secunda supiori parti inferiore. qđ ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaq; superior summæ circundata, in latera quoq; caput moueri sinit. tertia eodem modo secundam excipit: ex quo facilis ceruicis mobilitas est. ac ne sustinere quidem caput posset, nisi utrinq; recti, ualentesq; nerui collum continerent: quos τένοντας græci appellant. siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus ultra prolabi superiora non patitur. iamq; uertebra tertia tubercula quæ inferiori inserantur, exigit. cæteræ processibus deorsum spectantibus in inferiores insinuantur: ac per sinus quos utrinq; habent, superiores accipiunt: multisq; neruis, & multa cartilagine continentur. ac sic uno flexu modico in promptum dato, cæteris negocijs homo, & rectus insistit: & aliquid ad necessaria opera curuatur. infra ceruicem uero summa costa contra humeros sita est: inde undecim inferiores usq; ad imum pectus perueniunt: hæq; primis partibus rotundæ, & leniter quasi capitulatæ uertebrarum transuersis processibus ibi quoq; paulum insinuatis inhærent. inde patescunt: & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerāt. eaq; parte rursus in interiora leniter flexe committuntur cum osse pectoris. quod ualens, et durum à faucibus incipit, ab

utroq; latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoq; cartilagine mollitum terminatur. sub costis uero prioribus, quinq; quas νόθας græci nominant, breues, tenuioresq;, atq; ipsæ quoq; paulatim in cartilaginem uersæ, extremis abdominis partibus inhærescunt. imaq; ex his maiore iam parte nihil nisi cartilago est. rursus à ceruice duo lata ossa utrinq; ad scapulas tendunt. nostri scoptula operta, ὠμοπλάτας græci nominant. ea in summis uerticibus sinuata, ab his triangula, paulatimq; latescentia ad spinam tendunt: & quo latiora quaq; parte sunt hoc hebetiora, acq; ipsa quoq; in imo cartilaginosa posteriore parte uelut innatant, quoniam nisi in summo nulli ossi inhærescunt. ibi uero ualidis musculis, neruisq; constricta sunt. at à summa costa paulo interius quàm ubi ea media est, os excrescit: ibi quidē tenue, procedens uero quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius, latiusq;, & paulatim in exteriora curuatum. quod propius, altera uerticis parte modice intumescens, sustinet iugulum. id autem ipsum recuruum, ac neque inter durissima ossa numerandum: altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit, paulūq; motu brachij mouetur: & cum lato osse scapularum infra caput, eius neruis, & cartilagini connectitur. hinc humerus incipit extremis utrinq; capitibus tumidus, mollis, sine medulla cartilaginosus. medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem & posteriorē, interiorem & exteriorem partem. prior autem pars est quæ à pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ ad latus tendit: exterior quæ ab eo recedit. quod ad omnes articulos pertinere in ulterioribus patebit. superius autem humeri caput rotundius quàm cætera ossa, de quibus adhuc dixi, uerticillatis scapularum ossibus paruo excessu inseritur: ac maiore parte ex transitu neruis deligatur. at inferius duos processus habet: inter quos quod medium est, magis etiā extremis partibus sinuatur. quæ res sedem brachio præstat: quod constat ex ossibus duobus. radius, quam κερκίδα græci appellant, superior, breuiorq;, & primo tenuior rotundo, & leniter cauo, capite exiguum humeri tuberculum recipit: atq; ibi neruis, & cartilagine continetur. cubitus inferior, longiorq;, & primo plenior in summo capite, duobus quasi uerticibus extantibus in sinu humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit. primo uero duobus radijs brachij ossa iuncta paulatim dirimuntur: rursusq; ad manū coeunt modo crassitudinis mutato: siquidem ibi radius plenior, cubitus admodū tenuis est. dein radius in caput cartilaginosum consurgens, in uerticem eius sinuatur. cubitus rotundus in extremo, parte altera paulū procedit. ac ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet. plu-

rima ossa in cartilaginem desinere: nullum articulum non sic finiri, neq; enim aut moueri posset, nisi leui inniteretur: aut cum carne, neruisq; coniungi, nisi ea media quædam materia committeret. in manu uero prima palmæ pars ex multis, minutisq; ossibus constat, quorum numerus incertus est. sed oblonga omnia, & triãgula structura quadam inter se connectuntur: cum inuicem superior alterius angulus, alterius planities sit: eoq; fit ex his unius ossis paulum in interiora concaui species. uerum ex manu duo exigui processus in sinus radij coniiciuntur. tum ex altera parte recta quinq; ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriuntur: qui ex ossibus ternis constant: omniumq; eadem ratio est. interius os in uerticem sinuatur: recipitq; exterioris exiguum tuberculum, neruiq; ea continent, à quibus orti ungues indurescunt. ideoq; non ossi, sed carni magis radicibus suis inhærent. ac superiores quidẽ partes sic ordinatæ sunt. Ima uero spina in coxarũ osse discedit, quod transuersum, longeq; ualentissimum uuluam, uesicam, rectum intestinum tuetur, idq; ab exteriore parte gibbũ ad spinam, resupinatum à lateribus, idest in ipsis coxis sinus rotundos habet: à quibus oritur os quod pectinem uocãt. idq; super intestina sub pube transuersum uẽtrem firmat rectius in uiris: recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. inde fœmina oriuntur: quorum capita rotundiora etiam quã humerorum sunt, cum illa ex cæteris rotundissima sint. infra uero duos processus à priore, & à posteriore parte habent. dein dura, et medullosa, & ab exteriore parte gibba habent: rursus ab inferioribus quoq; capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, coniiciuntur. tum infra introrsus leniter intendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. atq; in eo inferiora quoq; capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint: quæ commissura osse paruo molli cartilaginoso tegitur: patellam uocant. hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne, et neruis deligata, pauloq; magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. ipsum autem crus est ex ossibus duobus. & enim per omnia femur humero, crus uero brachio simile est. adeo ut habitus quoq;, & decor alterius ex altero cognoscatur. quod ab ossibus incipiens, etiam in carne respondet. uerum alterum os ab exteriore parte supra positum est, quod ipsum quoque sura recte nominatur. id breuius, supraq; tenuius ad ipsos talos intumescit. alterum à priore parte positum, cui tibiæ nomen est, longius, & in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur: sicut cum humero cubitus. atq; ea quoq; ossa infra, supraq; coniun-

sta media ut in brachio dehiscunt. excipitur autē crus infra ossa ex transuerso talorum, idq; ipsum super os calcis situm est, quod quadā parte sinuatur: quadam excessus habet: & procedentia ex talo recipit: & in sinum eius inseritur. idq; sine medulla durum, magisq; in posteriorem partem proiectum teretem ibi figuram repraesentat. caetera ossa pedis ad eorum quae in manu sunt similitudinem instructa sunt. plantae palmae, digiti digitis, ungues unguibus respondent.

Ossa uiciata, & corrupta quibus signis cognoscantur: & qua ratione curentur. Cap. II.

Omne autem os ubi iniuria accessit, aut uiciatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. id quod uiciatum est, primo ferè pingue fit: deinde uel nigrum, uel cariosum: quae super natis grauibus ulceribus, aut fistulis: hisq; uel longa uetustate, uel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet autem ante omnia os nudare ulcere exciso: & si latius eius uicium est, quàm ulcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os undiq; pateat: tum id quod pingue est semel, iterum'ue satis est admoto ferramē to adurere, ut ex eo squatu secedat: aut eradere donec iā aliquid cruoris ostendatur: quae integrioris nota est. nam necesse est aridum sit id, quod uiciatum est. idem in cartilagine quoq; laesa faciendum est. siquidem ea quoq; scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquatur. deinde siue os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. neque alia facienda sunt ubi caries, nigrities'ue in summo osse est. siquidem id uel paulo diutius eodem ferramento adurendum, uel radendum est. qui radit haec, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid: & maturius desinat. finis est, cum uel ad album os, uel ad solidum uentum est. albo finiri ex nigritie uitium, soliditate quadam ex carie manifestum est: accedere etiam cruoris aliquid integro supra dictum est. siquando autem altius descenderit, utrunlibet dubium est: in carie quidem expedita cognitio est. specillum tenue in foramen demittitur. quod magis, minus'ue intrando, uel in summo cariem esse, uel altius descendisse testatur. nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore, & ex febre. quae ubi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest: manifestior tamen ad acta terebra fit. nam finis uicij est, ubi scobis nigra esse desijt. igitur si caries alte descendit, per terebram urgenda crebris foraminibus est: quae altitudine uicium aequent. tum in ea foramina demittenda candētia ferramenta sunt: donec inde siccum os ex toto fiat. simul enim post haec & resoluetur ab inferiore osse quodcunq; uiciatū

est: & his sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoq; partem ossis transit, oportet excidi. atq; idem in carie quoque ad alteram partem ossis penetrante fieri potest. sed quod totum uiciatum, totum eximendum est. si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis uicio est: & excidendi necessitas est. neq; audiendi sunt qui osse nudato diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. itaq; quantum fieri potest eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum: et omni uicio liberandum est. longéq; pernitiosissimum est, quod in osse pectoris est: quia uix etiã si recte cessit, curatio uerã sanitatẽ reddit.

Quomodo os excidatur, & de modiolo, & terebra ferramentis ad id paratis. Cap. III.

Exciditur uero os duobus modis: si paruulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινίκιον græci uocant. si spaciosus, terebris. utriusq; rationem proponam. Modiolus ferramentũ concauum, teres est imus oris ferratum, per quod medium clauus ipse quoq; interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei quo fabri utuntur. alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit: atq; iterum ab alio principio paulo minus quàm æqualiter sursum procedit. si uicium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. & si caries subest, medius clauus in foramen demittitur. si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauum recipiat, ut eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. deinde is habena quasi terebra conuertitur. estq; quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur. quia si leuiter imprimitur, parum proficit. si grauiter, non mouetur. neq; alienum est instillare paulum rosæ uel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipsum tamen si copiosius est, aciem ferramenti hebetat. at ubi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educatur: & ille per se agitur. deinde cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur. at si latius uicium est, quàm ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. ea foramen fit in ipso fine uiciosi ossis atq; integri: deinde alterum non ita longe. tertiumq; donec totus is locus, qui excidendus est, his cauis cinctus sit. atq; ibi quoq; quatenus terebra agenda sit, scobis significat. tunc excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo ada-

ctus: id quod inter utrunq; medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. utro modo uero id circunductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanq; testam laesit, donec integrum os relinquatur. Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit: maximéq; ubi uitiata caluaria est. Id quoq; signi specillo significatur, qui depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet: & ob id renitens aliquid inuenit, & madens exit. si peruium inuenit, altius descendens inter os, & membranam nihil oppositum inuenit: educiturq; siccus, non quo non subsit aliqua uitiosa sanies, sed quoniam ibi, ut in latiore sede diffusa sit. Siue autem nigrities, quam terebra detexit: siue caries, quam specillum ostendit, os transit: modioli quidē usus ferè superuacuus est: quia latius pateat necesse est, quod iam alte processit. terebra uero ea, quam secundo loco posui utendum, eaq; ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. sed tum maiore cura agendum est: cum iam aut simplex os dimidium perforatum est: aut in duplici, superius illud, spacium ipsum, hoc sanguis significat. ergo tum lentius ducenda habena: suspendaq; magis sinistra manus est, & saepius attollenda: & foraminis altitudo considenranda: ut quandocunq; os perrumpitur sentiamus: neq; periclitemur, ne mucrone cerebri membrana laedatur: ex quo graues inflammationes cum periculo mortis oriuntur. factis foraminibus eodem modo media saepe, sed multo circunspectius excidenda sunt: ne forte angulus scalpri eandem membranam uiolet: donec fiat aditus, per quam mēbranae custos immittatur: μηνιγγοφύλακα graeci uocāt. lamina aenea est firma, paulum resima, ab exteriore parte laeuis, quae demissa est, ut exterior pars eius cerebro propior sit. subinde ei subijcitur quod scalpro discutiendum est. ac si excipit eius angulum, ultra transire non patitur: eoq; & audacius, & tutius scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum undiq; os eadem lamina leuetur: tolliq; sine ulla noxa cerebri potest. Vbi totum os eiectum est, circūm radendae, leuandaéq; sunt orae: & si quid scobis membranae insedit, colligendum. ubi superiori parte sublata, inferior relicta est, nō ora tantum, sed os quoq; totum lauandum est: ut sine noxa postea cutis increscat. quae aspero osse innascens protinus non sanitatem, sed nouos dolores mouet. patefacto cerebro qua ratione agendum sit, dicam, cum ad fracta ossa peruenero. si basis aliqua seruata est, superimponenda sunt medicamenta non pinguia, quae recentibus uulneribus accommodantur: supraq; imponenda lana sucida oleo, atq; aceto madens. ubi tēpus processit, ab ipso ore citro increscit, eaq; factum manu sinum cō

plet. si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integram atq; emortuam partem caruncula: quæ quod abscessit, expellat. eaq; ferè quia testa tenuis, & angusta est: squama, idest λεπὶς à græcis nominatur. Potest etiam euenire, ut ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur: sed summum tamē collidatur, exasperetur'q;. quod ubi incidit, radi, & lauari satis est. hæc quanuis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoq; ossibus communia sunt: ut ubicunq; idem incidet, eodem remedio sit utendum atq; cum ea fracta, fissa, forata, collisa sint: quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. de quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione. Cap. IIII.

IGitur ubi ea pertusa, protinus requirendum est, num bilē is homo uomuerit: num oculi eius obcæcati sint: num obmutuerit: num per nares, aures'ue sanguis ei effluxerit: nū conciderit: num sine sensu quasi dormiens iacuerit. hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. atq; ubi inciderunt, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse. si uero etiam torpor accessit, si mens non constat, si neruorum uel resolutio, uel distentio secuta est: uerisimile est etiam cerebri membranam esse uiolatam: eo'q; in angusto magis spes est. at si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari an os fractum sit. & protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit. et hoc ipso leni, an aspero, mediocri, an uastiore: uehementer, an leuiter. quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. ergo qua plaga est, demitti specillum oportet, neq; nimis tenue, neq; acutum: ne cum in quosdam sinus naturales inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat: neq; nimis plenum, ne paruulæ rimulæ fallant. ubi specillum ad os uenit, nihil nisi lene, & lubricum occurrit: integrum id uideri potest. si quid asperi est, utique qua suturæ non sint, fractum os esse testatur. à suturis se deceptum esse Hippocrates memoriæ prodidit more scilicet magnorū uirorū, & fiduciā magnarū rerum habentium. nam leuia ingenia, quia nihil habent: nihil sibi detrahunt. magno ingenio, multaq; nihilominus habituro conuenit etiā simplex ueri erroris confessio, præcipueq; in eo ministerio quod utilitatis causa posteris traditur. ne qui decipiatur eadē rōne, qua quis ante deceptus est. sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris uti interponeremus effecit. potest aūt sutura eo no-

mine fallere. quæ æque aspera est, ut aliquis hanc esset, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc uerisimile est. ergo eo nomine decipi non oportet: sed os aperire tutissimum est. nam neq; utique certa sedes ut supra posui, futurarum est: & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse: iuxta'ue aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, ubi ictus fuerit uehementior, quamuis specillo nihil inuenitur: tamen aperire commodius est. at si ne tum quidem rima manifesta est, inducēdum super os attramentum scriptorium est: deinde scalpro id detrahendum. nigritiem enim continet si quid fissum est. solet etiam euenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala inditia subsecuta sunt, neq; ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur: non incōmodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, et tumeat: eumq; aperire. siquidem ibi fissum os reperietur. nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiam si frustra detecta est. os fractum nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit: difficiliusq; postea tractatur. raro, sed aliquando tamen euenit, ut os quidem totum integrum maneat: intus uero ex ictu uena aliqua in cerebri membrana rupta, aliquid sanguinis mittat. isq; ibi concretus magnos dolores moueat: oculos quibus obcæcet. sed ferè contra id dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur. ideoq; id quoq; os excidendum est. quacunq; autem de causa curatio hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec quicquid læsum est, in conspectu sit. in quo ipso uidēdū est, nequid ex ipsa mēbranula, quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur. siquidem hæc scalpro, terebris'ue lacerata uehementes febres cum inflammationibus excitat. itaq; eam commodius est ex toto ab osse didure. plagam, si ex uulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. si manu faciēda est, ea ferè commodissima est, quæ duabus trāsuersis lineis litteræ. X. figuram accipit: ut deinde à singulis procedentibus lingulis cutis subsequatur. inter quæ si sanguis fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est: occupandusq; obiectis linamentis. & caput altius excitandum. neq; id uicium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora continent, affert: sed ibi quoq; nihil tutius fit. In omni uero fisso, fracto'ue osse protinus antiquiores medici ad ferramenta ueniebant: quibus id exciderent. sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ caluariæ causa componuntur: eorumq; aliquid oportet ex aceto mollitum per se super fissum, fractum'ue os imponere. deinde super id aliquanto latius quàm uulnus est, eodem medicamento illitum linteolū, & præterea succidam lanam aceto tinctam. tunc uulnus deligare, et

quotidie

quotidie resoluere, similiterq́; curare usq; ad diem quintum. à sexto die etiam uapore aquæ calidæ per spongiam fouere. cætera ex eadem facere. quod si caruncula increscere cœperit, & febricula, aut soluta erit, aut leuior & cupiditas cibi reuerterit, satisq́; somni accedet: in eodem medicamento erit perseuerãdum. Procedente deinde tẽpore emolliendum id emplastrum adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi uim habet. hac ratione sæpe rimæ callo quodam implẽtur, estq́; ea, ossis uelut cicatrix. & latius fracta ossa, si quainter se non cohærebant, eodem callo glutinantur: estq́; aliquanto melius uelamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. si uero sub prima curatione febris intenditur, breuesq́; somni, & idem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet: neq; alitur: & in ceruicibus glandulæ oriuntur: magni dolores sunt: cibiq́; super hæc fastidium increscit: tum demum ad manum, scalprumq́; ueniendum est. duo uero sub ictu caluariæ pericula sunt, ne uel findatur, uel medium desidat: si fissum est, possunt oræ esse compressæ: uel quia altera super alteram excessit: uel etiam quia uehementer rursus se commiserunt. ex quo euenit ut humor ad membranam quidem descendat, exitum uero non habeat: ac sic eam irritet, & graues inflammationes moueat. ubi medium desedit, eandem cerebri membranam os urget. interdum etiam ex fractura quibusdã uelut aculeis pungentibus: his ita succurrendum est, ut tamen quamminimum ex osse dematur. ergo si ora alteri insedit, satis est id quod eminet plano scalpro excidere. quo sublato iam rima hiat quantum curationi satis est. at si oræ inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spacio, terebra foramen faciendum est: ab eoq́; scalper duabus lineis ad rimam agendus ad similitudinem C. litteræ, sicut uertex eius à foramine basis ad rimas it. quod si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latens in eo esse concauum est: abundeq́; exitus datur intus lædentibus. ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est. sed siue totum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ caluariæ inhæret, exigua parte ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est. deinde in eo quod desedit, iuxta rimam quam fecimus, foramina addenda sunt. si in angusto noxa est, duo. si latius patet, tria, septaq́; eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum faciat: imaq́; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. deinde si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligenda sunt, maximeq́; ea quæ acuta membranam infestant: si id ex facili fieri non po-

test: subijcienda lamina est, quam custodem eius membranæ esse pro posui: & super eam quicquid spinosum est, & intus eminet, excidē dum est, eadem lamina quicquid deorsum insedit, attollendum. hoc genus curationis efficit, ut qua parte fracto ossa tamen inhærent, solidentur. qua parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamenti tempore excidant, spatiumq; inter hæc satis illi magnum ad extrahendam saniem relinquatur: plusq; in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturum fuit eo exciso. his factis ea membrana acri aceto respergenda est, ut siue aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur: siue int... concretus cruor remanet, discutiatur. tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum ipsi membranæ imponendum est. cæteraq; eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam succidam pertinent collocandusq; is loco intepido & curandum quotidie uulnus, bis etiam æstate. quod si mē brana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida si usq; eo tumebit, ut super ossa quoq; emineat: coercebit eam bene trita lenticula, uel folia uitis contrita, & cum recenti uel butyro, uel adipe anserino mixta, ceruixq; molliri debebit liquido cerato ex irino facto. at si parum pura membrana uidebitur par modus eius emplastri, & mellis miscendus erit, idq; superinfundendum, eiusq; continendi causa unum, aut alterum linamentum inijciendum, & super linteolo, cui emplastrum illitum sit, contegendum. ubi plus pura membrana est, eadem ratione adijciendum emplastro ceratum, ut carnē producat. quod ad abstinentiam uero & primos, ulterioresq; cibos, potionesq; pertinet eadem quæ in uulneribus præcepi, seruanda sunt: eo magis, quo periculosius hæc pars afficitur. quin etiam cum iā nō solum substineri, sed ali his quoq; apparebunt: tamen erunt uitandæ quæcunq; mandenda sunt. item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. spem uero certam faciunt membrana mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ, atq; ceruicis. mala signa sunt. membrana immobilis nigra, uel liuida, uel aliter coloris corrupti, dementia, acris uomitus, neruorum uel resolutio, uel distentio: caro liuida, maxillarum rigor, atq; ceruicis. cæteraq; quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent: eadem quæ in cæteris uulneribus, uel salutaria, uel mortifera sunt: ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana, uel si os eo loco duplex est, inde quoq; caro increscere eaq; id, quod inter ossa uacuum est, replet. nonnunquam etiam super caluariam excrescit. quod si incidit, inspergēda squama æris est, ut id reprimat, cohibeatq; ea carni superdādo quæ ad cicatricem perducant. omnibusq; ea locis commode induca-

tur, excepta frontis ea parte, quæ paulum super id est, quod inter supercilia est. ibi enim uix fieri potest, ut non per omnem ætatem sit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda sit: illa utiq; capite fracto seruanda sunt: ut donec iam ualida cicatrix erit soluenda, uitentur frequens balneum, maior uini modus.

De narium fractarum curatione. Cap. V.

IN naribus uero & os, & cartilago frangi solet, et quidem modo aduersa, modo à latere: si aduersa fracta sunt, alterum'ue ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. si à latere os fractum est, is locus cauus est. si cartilago, in alterā partem nares declinantur. quicquid in cartilaginem incidit, excitandū leniter est, aut subiecto specillo, aut duobus digitis utrinq; compressis. deinde in longitudinem implicata linamenta & molli pellicula cincta, circumsutaq;, intus adijcienda sunt. aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo. aut grandis pinna gummi, uel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere cartilaginem non sinat. sed si aduersa ea fracta est, æqualiter utraq; naris implēda est. si à latere, crassius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab altera tenuius in id quod inseritur. extrinsecus autem circundanda habena est mollis media illita mixtis inter se simila, & turis fuligine. eaq; ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinā da est. id enim corpori quasi gluten inhæręscit: & cum induruit nares commode continet. sin quod intus inditum est, lædit: sicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, excitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ sunt. deinde post quatuordecim dies id ipsum demendum est. resoluitur autem aqua calida: eaq; tum is locus quotidie fouendus est. sin os fractum est, id quoq; digitis in suam sedem reponendum est. atq; ubi aduersum, ut dictum est, utraq; naris implenda est. ubi à latere, ea inquam os impulsum est. imponendūq; ceratum, & paulo uehementius deligandum est: quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo, sed etiam ad tumorem increscit. à tertio die fouendum id aqua calida est: tantoq; magis, quanto propius esse sanitati debet. quod si plura erunt fragmenta, nihilominus extrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda: imponendaq; extrinsecus eadem habena, & super eam ceratum, neq; ultra fascia adhibenda est. at si quod fragmentum undique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex uulnere feretur: uolsella uero extrahetur. fini-

tisq; inflammationibus imponetur aliquod medicamentum ex ijs, quæ leniter reprimunt. peius est ubi aut ossi, aut cartilagini fractæ cutis quoq; uulnus accessit. id admodum raro fit: si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in suas sedes excitanda sunt. cuti uero super imponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus uulneribus accommodata sunt: sed insuper nullo uinculo deligandum est.

De aurium fractarum curatione. Cap. VI.

IN aure quoq; interdum rumpitur cartilago. quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamẽtum est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem cõfirmat. illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non q. dem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidariq; eum locum. itaq; si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinq; suitur. nunc autem de ea dico, quæ cute ita frangitur. in ea uero si iã pus natum est, aperienda altera parte cutis: & ipsa cartilago cõtra lunata plaga excidenda est. deinde utendum est medicamento leniter supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat. tum imponendum linteolũ cum emplastro sic, ut pingue omne uitetur: & à parte posteriore lana mollis auri subijcienda est: quæ, quod est inter hanc & caput, compleat. tum ea leniter deliganda est: & à tertio die uapore, ut in naribus posui, fouenda. atq; in his quoq; generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

De maxillæ fractæ curatione, deq; quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. Cap. VII.

AB his ad maxillam uenturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os modo rectum ut lignum in longitudinem finditur: modo frãgitur transuersum: interdum obliquum, atq; id ipsum nonnunquam retusa habet capita: nonnunquam acuta. quod genus pessimum est: quia neq; facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur, & carnem uulnerant: interdum neruum quoque, aut musculum: quin etiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. sed in alijs quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit. Maxillæ uero semper aliqua parte, etiam uexata ossa inter se cohærent. igitur in primis digitis duobus utrinq; prementibus, & ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem compellenda sunt. de-

inde si trasuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dẽs super proximum dentem excedit: ubi ea in suam sedem collocata est: duo proximi dentes, aut si hi labant, ulteriores inter se seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cætera eadem facienda sunt. nam linteolum duplex madens uino, & oleo super inijciendum cum eadem simila, & eadem turis fuligine est. deinde aut fascia, aut mollis habena media in longitudinem incisa, ut utrinq; mentum complectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi deligantur. illud quoq; ad omnia ossa pertinens dictum erit: famem primum esse necessariam: deinde à die tertio humidum cibum, sublata inflammatione paulo pleniorem: eumq; qui carnem alat, per omne tempus uinum esse alienum. deinde tertio die resolui debere: foueriq; per spongiam uapore aquæ calidæ: eademq; quæ primo fuerunt super dari. item die quinto fieri, & donec inflammatio finiatur: quæ uel octauo die, uel septimo ferè resoluitur. ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neq; id esse soluendum, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conferuntur, transierint. fere uero intra quartumdecimum & unum et uigesimum diem sanescunt maxilla, malæ, iugulum, pectus, latus, os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta. inter uigesimum & trigesimum diem crura, brachiaq;. inter septimũ & uigesimum & quadragesimum humeri, & fœmina. sed in maxilla illud quoq; adijciendum est, quod humidus cibus diu assumendus est. atq; etiam cum tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillam callus firmarit. item utique primis diebus habendum silentium.

De iuguli fracti curatione. Cap. VIII.

IVgulum uero si transuersum fractum est, nonnunquam per se rursus recte coit: & nisi mouetur, sanari sine iunctura potest. nonnunquam uero, maximeq; ubi motum est, elabitur fereq; id quod à pectore, sub id quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. cuius ea ratio est, quod per se non mouetur: sed cum humeri motu consentit. itaq; eo subsistente sub id humerus agitatur. raro uero admodum in priorem partem iugulum inclinatur: adeo ut magni professores nunquam se uidisse memoriæ mandarint. sed locuples tamen eius rei auctor Hippocrates est. uerũ ut dissimilis uterq; casus est, sic quædam dissimilia requirit. ubi ad scapulas iugulum tendit, simul dextra manu planè propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. ubi ad

pectus conuersum est:ipsum quidem retro dandum: humerus autem in priorem partem adducendus est. ac si is inferior est, non id quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est: sed humerus ipse attollendus. si casu superior est, id quod à pectore est: implendum lana: & humerus ad pectus deligandus est. si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet: ex ossibus ea, quæ carnem uulnerant, præcidenda sunt. tunc retusa ossa cōmittenda sunt. si quod ab aliqua parte eminet, opponendum ei triplex linteolum est in uino, & oleo tinctum si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodem'q; intus incerato, ne fascia diducatur. quæ iugulo composito circundanda est sæpius, potius quàm ualentius. quod ipsum quoq; in omnibus ossibus fractis perpetuum est. à dextro uero iugulo, si id fractum est, ad alam sinistram: à sinistro ad dextram: rursus'q; sub ala sua fasciari debet. post hæc si iugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus. si in partem priorem, ad ceruicem deligandum est. supinus'q; homo collocandus: cætera'q; eadem facienda, quæ supra comprehensa sunt. sunt uero plura ossa ferè immobilia uel dura, uel cartilaginosa, quæ uel franguntur: uel forantur: uel colliduntur: uel finduntur. ut malæ, pectus, latus, os scapularum, costæ, spina costarum, os tali, calx, manus, planta. horum omnium eadem curatio est, si supra uulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. quo sanescente rimas quoq; ossis, aut si quod ferrumen est, callus implet. si cutis integra est, & os læsum esse ex dolore colligimus: nihil aliud, quàm quiescendum: imponendum'q; ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

De costarum fractarum curatione. Cap. IX.

PRoprie tamen quædam de costa dicenda sunt: quia iuxta uiscera est: grauioribus'q; periculis is locus expositus est. hæc quoq; igitur interdum sic finditur, ut ne summum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdum fit, ut eã totam is casus perruperit. si tota fracta nō est, nec sanguis expuitur: nec febricula sequitur: nec quicquam suppurat, nisi admodum rare, nec dolor magnus est: tactu tamen is locus leniter indolescit: abunde est eadem, quæ supra scripta sunt, facere: & à media fascia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. ab uno uero & uigesimo die quo utiq; os esse debet glutinatum, id agendum. cibis uberioribus est utendum, ut corpus quampleniſſimũ fiat: quo melius os uestiat. quod illo loco tenerũ, adhuc iniuriæ sub tenui cute ex=

positum est. per omne autem tempus curationis uitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus uehementior corporis, fumus, puluis: et quicquid uel tussim, uel sternutamentum mouet. ne spiritum quidem magnopere continere expedit. at si tota costa perfracta est, casus asperior est. nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & saepe uitae periculum sequitur: & sanguis spuitur. ergo si uires patiuntur ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est. si non patiuntur, aluus tamen sine ullo acri ducenda est: diutiusq; inedia pugnandum. panis uero ante septimum diem non assumendus: sed una sorbitione uiuendum: imponendumq; ei loco ceratum ex lino factum: cui cocta quoque resina adiecta sit: aut Polyarchi malagma, aut panacis ex uino, & rosa, & oleo: superq; imponenda lana sucida, mollis, & duae fasciae à medijs orsae, minimeq; astrictae. Multo uero magis omnia uitanda, quae supra posui, adeo ut ne spiritus quidem saepius mouendus sit. quod si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, uel ex tryxagine, uel ex ruta, uel ex herba stychade, uel ex cumino, & pipere. Grauioribus uero doloribus urgentibus cataplasma imponi quoq; conueniet, uel ex lolio, uel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. & id quidem interdiu superiacebit. noctu uero idem aut ceratum, aut malagma, aut pannus: quia potest cataplasma decidere. ergo quotidie quaeq; resoluetur, donec iam cerato, aut malagmate pessimus esse contenti. & decem quidem diebus extenuabitur fame corpus. ab undecimo uero ali incipit. ideoq; etiam laxior quamprimo fascia circumligabitur: fereq; ea curatio ad quadragesimum diem perueniet: quae si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratum ad digerendum proficiet. si suppuratio uicerit neq; per quae suprascripta sunt discuti potuerit, omnis mora uitanda erit, ne os infra uicietur. sed qua parte maxime tumebit, demittendũ erit candens ferramentum, donec ad pus perueniat: idq; effundendum. si nusquam caput se ostendit: ubi maxime pus subit, sic intelligimus: creta cimolia totum locum illinimus, & siccari patiemur. quo loco maxime humor in ea perseuerauit, ibi pus proximum erit: eaq; uti debebit. si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandum: demittendum erit linamentum, aut aliquid ex peniculo. quod summum lino sit deuinctum ut facile educatur. reliqua eadem, quae in caeteris adustis facienda sunt. ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa futura id malum subsequatur. nonnunquam etiam leuius ipso osse affecto & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam muccis similis intus coit: mollescitq; contra cutis, in qua simili ustione utendum est.

De spinæ curatione.

IN spina quoq; est quod proprie notemus. nam si id quod ex uertebra excedit, aliquo modo fractum est: locus quidē concauus fit: punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit ut homo in interiorem partem subinde nitatur. hæc noscendæ rei causa sunt. medicamentis uero hisdem opus est: quæ plurima parte huius capitis exposita sunt.

De humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorū, uel euulsorum, communibus curationibus. Cap. X.

SImiles rursus ex magna parte casus curationes quæ sunt humeris, & femoribus: communia etiam quædā humeris, brachijs, femoribus, cruribus, digitis. siquidem ea minime periculose media frāgūtur. quò propior fractura capiti uel superiori uel inferiori est: eò prior est. nam & maiores dolores affert: & difficilius curatur. ea maxime tolerabilis est simplex, transuersa. peior ubi fragmenta, atq; ubi obliqua. pessimum ubi eadem acuta. nonnunquā autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt: aliudq; super aliud effertur. idq; ante omnia cōsiderari debet. & sunt notæ certæ. si suis sedibus mota, resima, punctionisq; sensum repræsentant, tactu inæqualia sunt. si uero non aduersa, sed obliqua iunguntur, quod fit, ubi loco suo non sunt: membrum id altero latere breuius est: & musculi eius tument. ergo si hoc depressum est, protinus id membrum oportet extendere. nam nerui, musculiq; intenti per ossa contrahuntur: neq; in suum locum ueniunt: nisi illos per uim aliquis intendit. rursus si primis diebus id obmissum est, inflammatio oritur: sub qua & difficile, & periculose uis neruis adhibetur. nam distentio neruorum uel cācer sequitur: uel certum, ut mitissime alatur, pus. itaq; si ante reposita ossa non sunt, postea reponenda sunt. intendere autem digitum, uel aliud quoq; membrum: si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest, cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. ualentius membrum duobus eget: qui in diuersa contendant. si firmiores nerui sunt, ut in uiris robustis, maximeq; eorum feminibus, & cruribus euenit: habenis quoq; uel linteis fascijs utrinq; capita articulorū deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. ubi paulo longius quàm naturaliter esse debet membrum uis fiat. tū demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt: indiciumq; ossi repositi est dolor sublatus. & membrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicis panni, & in uino, & oleo tinctis

quos linteos esse commodius est. ferè uero his sex opus est. prima breuissima adhibenda, quæ circa fracturam ter uoluta sursum uersum feratur, & quasi in coclea serpat: satisq; est eam ter hoc quoq; modo circuire. altera dimidio longiore, eáq; qua parte os eminet, ab ea si totum æquale est, undelibet super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq; tendere, atq; iterũ de fractura reuersa in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. super has iniiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. ac si qua parte os eminet, triplex ea pannus obiiciendus eodem uino & oleo madens. hæc tertia fascia comprehendenda sunt: quartaq; sic, ut semper insequens priori aduersa sit: & tertia tantum inferiore parte tres in superiore faciant: quia satius est sæpius circuire, quàm adstringi. siquidem id quod adstrictum est, alienatur: & cancro oportunũ est: articulum autem quamminime uincire opus est. sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. deligatum uero membrum in diem tertium continendum est. eaq; iunctura talis esse debet, ut primo die nihil offenderit: non tamen laxa uisa sit: secundo laxior: tertio iam penè resoluta. ergo tũ rursum id membrum deligandum: adiicendaq; prioribus quinta fascia est: iterumq; quinto resoluendum est: & sexta fasciis inuoluendum sic, ut tertia & quinta infra cæteræ supra finiantur. quotienscunq; autem soluitur membrum, calida aqua fouendum est. sed si iuxta articulum fractura est: diu instillandum uinum est, exigua parte olei adiecta, eademq; omnia facienda donec adeo inflammatio soluatur: uel leuius quoq; quàm ex consuetudine id membrum fiat. quod si septimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur. rursus ergo si parum commissa sunt, committi debent. siqua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt. deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæq; super accomodandæ sunt: quæ fiscæ, circumpositæq; ossa in sua sede contineant: & in quam partem fractura inclinat, ab ea latior, ualentiorq; ferula imponenda est. easq; omnes citra articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant: nec ultra astringi, quàm ut ossa contineãt, & cum spatio laxentur: tertio quoq; die paulum habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duæ partes eius temporis quod quoq; os cõseruet, compleantur: postea leuius aqua calida fouere: quia primo digeri materiam opus est: tum euocari. ergo cerato quoq; liquido id pleniter est ungendum: perfricandaq; summa cutis est: laxiusq; id deligandum est. tertio quoq; die soluendum sic, ut remota calida aqua cætera eadem fiant. tantummodo singulæ fasciæ quotiens resolutæ fuerint subtrahantur.

De fracti humeri curatione.

Haec communia sunt: illa propria. siquidem humerus fra-
b ctus non sic, ut membrum aliud intenditur, sed homo collo-
catur alto sedili: medicus autem humiliore aduersus: una fa-
scia brachium amplexa ex ceruice ipsius, qui laesus est, id sustineat.
altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum. Tertia
iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoq; capitibus eius inter
se iunctis: deinde ab occipitio ipsius minister sub ea fascia, quam secun
do loco posui: correpto si dexter humerus ducendus est dextro: si sini
ster, sinistro brachio demissum inter femina eius, qui curatur, bacu-
lum tenet medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi, planā
inijcit dextram: si sinister, sinistram, si dexter humerus sumatur. si-
mulq; alteram fasciam minister attollit: alteram premit medicus. quo
fit ut leniter humerus extendatur. fascijs uero, si medium aut imum
os fractum est, breuioribus opus est: si summum, longioribus. ut ab
eo sub altera quoq; ala perpectus, & scapulas porrigantur. protinus
uero brachium cum deligatur, sic inclinandum est, id quod afficit,
ut ante fascias quoq; sic figurandum sit, ne postea suspensum aliter
aliter cum deligabatur, humerum inclinet. brachioq; suspenso ipse
quoq; humerus ad latus leniter deligandus est perq; fit, ut minime mo
ueatur: ideoq; ossa sic se habent, ut aliquis composuit. cum ad ferulas
uentum est, extrinsecus esse earū longissimae debent, à lacerto breuio
res: sed sub ala breuissimae. saepiusq; eae resoluendae sunt, ubi in uici
nia cubiti humerus fractus est: ne ibi nerui rigescant: & inutile bra-
chium efficiant. quotiens solutae sunt, fractura manu continenda: cubi
tus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus: ferulaeq; uel
omnino non imponendae contra eminentia cubiti: uel aliquāto breuio
res sunt.

De brachij fracti curatione.

T si brachium fractum est, in primis considerandum est
a alterum os, an utrunq; comminutum sit: non quo alia in
eiusmodi casu curatio admouenda: sed primum ut ualen-
tius extendatur, si utrunq; os fractum est: quia necesse est minus ner
uos contrahi altero osse integro, eosq; intendente. deinde ut curiosius
omnia in continendis ossibus fiant: si neutrum alteri auxilio est. nam
ubi alterum integrum est, plus opis in eo, quàm in fascijs, ferulisq; est.
deligari autem brachium debet paulum pollice ad pectus inclinato:
siquidem is maxime brachij naturalis habitus sit: idq; inuolutum
mitella commodissime excipitur: quae latitudine ipsi brachio perangu

ftis capitibus collo inijcitur: atq; ita commode brachium ex ceruice suspensum est. idq; paulum supra cubiti alterius regionē pendere oportet. quod si ex summo cubito id factum sit, glutinare id uinciēdo alienum est. fit enim brachium immobile. ac si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit eius usus est.

De crurum femorumq; fractorum curatione.

IN crure æque ad rem pertinet alterum saltem os integrum manere: commune uero ei femoriq; est. quod ubi deligatum est, in canalem coniiciendum est. is canalis & inferiori parte foramina habet: per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta moram, quæ simul & sustineat eam: et delabi non patiatur: & à lateribus caua, perq; loris datis mora quidem, crus, femurq; ut collocatum est, detineat. esse etiam is debet à planta si crus fractum est, circa poplitem. si femur, usq; ad coxam. si iuxta superius caput femoris sic, ut ipsa quoq; ei coxa sit. neq; tamen ignorari oportet si femur fractum est, fieri breuius: quia nunquam in antiquum statum reuertitur: summisq; digitis postea cruris eius insisti. sed multa tamē femori debilitas est: ubi fortunæ negligentia quoq; accessit.

De fracti digiti curatione.

Digitum satis est ad unum surculum post inflammationem deligari.

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosq; confractos pertinentia.

HIs proprie ad singula membra pertinentibus, rursus illa cōmunia sunt, primis diebus fames: deinde tum cū iā increscere callū oportet, liberalius alimentum. longa à uino abstinētia: fomentum aquæ calidæ. dū inflāmatio est, liberale. cum ea desit, modicum. tum etiam longior ulterioribus et liquido cerato membris, et mollis tamen unctio. neq; protinus exercendū id membrum: sed ad antiquos usus reducendum est. grauius aliquanto est, cum ossis fracturæ etiā uulnus quoq; accessit: maximeq; si id musculi femoris, aut humeri senserunt. nam & inflammationes multo grauiores, & prōptiores cancros habent. ac femur q̄dem si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. humerus uero quoq; in periculum uenit: sed facilius conseruatur. quibus periculis etiam magis id expositum: quod iuxta ipsos articulos ictum est. curiosius igitur agendum est: et musculus q̄dem per mediam plagam transuersus præcidendus. sanguis uero, si parū fluxit, mittendus. corpus inedia extenuandum: ac reliqua q̄dem

membra lentius intendenda: & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt. his uero neq; intendi neruos, neq; ossa tractari satis expedit. ipsiq; homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat: quēadmodum minime lædunt. Omnibus autem his uulneribus imponendum primo linamentum est uino madens: cui rosæ paulum admodū adiectum sit. cætera eadem deliganda fascijs sunt, aliquanto quàm uulnus latioribus, laxius scilicet, quàm si ea plaga non esset. quanto facilius & alienari, & occupari cancro uulnus potest numero potius fasciarum id agendum est: ut laxe quoq; æque contineant. quod in femore, humeroq; sic fiet, si ossa forte recte concurrerint. sin aliter se habebunt, eatenus circundari fascia debebit, ut impositum medicamē tum contineat. cætera eadem quæ supra scripsi: facienda sunt: prætérquam quod neq; ferulis, neq; canalibus, inter quæ uulnus sanescere non potest. sed pluribus tantummodo, & latioribus fascijs opus est: ingerendumq; subinde in eas est calidum oleum, & uinum: magisq; in primo, fame utendo uulnus calida aqua fouendum: frigusq; omni ratione uitandum: & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt: maiorq; uulneri quàm ossi cura agenda. ergo quotidie soluendum, nutriendumq; est. inter quæ si quod paruulum fragmentum ossis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandum: si acutū, ante acumen eius longius est præcidendum: si breuius limandum: et utrinq; scalpro limandum. tum ipsum recondendum est. ac si id manus facere non potest, uolsella, quali fabri utuntur, injicienda est. recte se habenti capiti ab ea parte, qua sima est: ut ea parte qua cibra est, eminens os in suam sedem compellat. si id maius est, membranulisq; cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui: idq; os, ubi iam nudatum est, abscidere: quod maturius scilicet faciendum est: potestq; ea ratione & os coire: & uulnus sanescere. illud suo tempore: hoc pro ut se habet. nonnunquam etiam in magno uulnere euenit ut fragmenta quædam uelut emoriantur: neq; cum cæteris coeant. quod hic quoq; ex modo fluentis humoris colligitur. quò magis necessarium est, sæpius ulcus resoluere, atq; nutrire. sequitur uero ut id os per se post aliquot dies excidat: cum tum misera antea conditio uulneris sit. tamen id interdum maius, diutiusq; facies. sæpe enim integra cutis osse abrumpitur: protinusq; prurigo, & dolor oritur. quæ soluere, si accidit, maturius oportet: & fouere aqua per æstatem frigida: per hyemem egelida: deinde ceratum myrteum imponere. interdum fractura quibusdam uelut aculeis carnem uexat: quo à prurigine, & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua uero curatio in utroque hoc casu eadem

est: quæ ubi ictus protinus intulit puro iam ulcere. cibis hic quoque utendum est carnem producentibus: si breuius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm leuissimi generis inter ea demitti debet sic, ut capite paulum supra ulcus emineat: isq; quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. tum paxillus remouendus, uulnus sanandum est: cicatrix inducta fouẽda frigida aqua est, in qua myrtus, hedera, aliæ'ue similes uerbenæ sint: illinendumq; medicamentum, quod siccet: & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur. siquando uero ossa non cõferbuerunt, quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt: in aperto deinde curatio est: possunt enim coire. si uetustas occupauit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur. ossa inter se manu diuidenda, ut concurrendo exasperentur, ut siquid pingue est, eradatur: totumq; id quasi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nerui, musculi'ue lædãtur. tum uino fouendum est, in quo malicorium decoctum sit: imponendumq; id ipsum oui albo mixtum. tertio die resoluendum, fouendũq; aqua, in qua uerbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint. quinto die idem faciendum, ferulæq; circundandæ. cætera & ante, & post eadẽ facienda, quæ suprascripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa conferuere: eoq; & breuius membrum, & indecorum fit: & si capita acutiora sunt, assiduæ punctiones sentiuntur. ob quam causam frangi rursus ossa, & dirigi debent. id hoc modo fit. calida aqua multa membrum id fouetur: & ex cerato liquido perfricatur: intenditurq; & inter hæc medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo manibus ea diducat: compellitq; id quod eminet in suam sedem. & si parum ualuit, ab ea parte in qua os se inclinat, inuolutam lanã regulã obijcit. atq; ita deligando assuescere iterum uetustæ sedi cogit. nonnunquam autem recte quidem ossa cœperunt. superincreuit uero nimius callus: ideoq; locus intumuit. quod ubi incidit, diu, leuiterq; id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro: multumq; aqua calida salsa fouendum: & imponendum malagma quod digerat: astrictiusq; alligandum: oleribusq;, et præterea uomitu utendum. per quæ cum carne callus quoq; extenuatur. confertq; aliqd de sinapi quod cũ fici in alterum par membrum impositum, donec id paulum erodat, eoq; euocet materiam. ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem uitæ reuertendum est.

De luxatis ossibus. Cap. XI.

AC defractis quidem ossibus hactenus dictum sit. mouetur autem ea sedibus suis duobus modis. nã modo quæ iuncta sunt

inter se dehiscunt: ut cum latum scapularum os ab humero recedit: & in brachio radius à cubito. & in crure tibia à sura: interdum à saltu: calcis os à talo: quod raro tamen fit. modo articuli suis sedibus excidunt. ante de prioribus dicam. quorum ubi aliquid incidit, protinus is locus cauus est: depressusq; digitus sinum inuenit. deinde grauis inflammatio oritur: atq; in talis præcipua. siquidē febres quoq; & cancros, & neruorum uel distentiones uel rigores, qui caput scapulis annectunt: mouere consueuit. quorum uitandorum causa facienda eadem sunt, quæ in ossibus mollibus læsis aliquid ubi incidit protinus his locis proposita sunt: ut dolor, tumorq; per ea tollantur. nam diducta ossa nunquam rursus inter se iunguntur. & ut aliquid decoris eo loco fit, nihil usus admittitur. maxilla uero & uertebra, oēsq; articuli cum ualidis neruis comprehendantur: excidunt aut ui expulsi, aut aliquo casu neruis, uel ruptis uel infirmatis: faciliusq; in pueris & adolescentulis quàm in robustioribus: hiq; elabuntur in priorem, & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis: suntq; quædam communia omnium signa: quædam propria sunt cuiusq;: siquidem semper ea parte tumor est, in qua os prorumpit. ea sinus, à qua recessit. & hæc quidem in omnibus deprehēduntur, alia uero si in singulis. quæ simulatq; de quoq; dicam, proponenda erunt. sed ut excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. caput enim nonnunquam compellitur: neq; in spina uertebra, neq; ea maxilla, quæ utraq; parte prolapsa anteq̄ reponeretur, inflammationem mouit. rursum qui neruorum uitio prolapsi sunt, compulsi quoq; in suas sedes iterum excidunt. at quibus in pueritia exciderunt, neq; repositæ sunt: minusq̄ cæteri crescunt. omniūq;, quæ loco suo nō sunt: citro ea increscit: magisq; in proximo membro, q̄ in ulteriore. ut puta si humerus loco suo nō est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc quàm in manus acie. tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior, aut minor usus eius mēbri relinquitur: quoq; in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur. quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendū est. si illa occupauit, dum conquiescat. tunc lacessendum est. ubi finita est, tentandum est in his membris quæ id patiuntur. multum autem eò cōfert & corporis, et neruorum habitus. nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. sed & primo facilius excidit: & postea minus fideliter continetur. quæ contraria his sunt, melius continēt. sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. oportet autem ipsam inflammationem leuare, super sucida lana ex aceto imposita. à cibo si ualentioris articuli casus est, triduo: interdum

etiam quinque diebus abstinere debet. bibere aquā calidā dū sitim finiat. curiosiusq; haec facere his ossibus motis, quae ualidis, plenisq; musculis continentur. si uero etiam febris accessit, multo magis deinde ex die quinto fouere aqua calida: remotoq; lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoq; adiecto, donec omnis inflammatio finiatur. tunc infrictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis: uti uino modice: iamq; ad usus quoque suos id membrum promouere: quia motus ut in dolore pestifer, sic aliâs saluberrimus corpori est. haec cōmunia sunt, nunc de singulis dicam.

De maxillae luxatae curatione. Cap. XII.

Maxilla in priorem partem propellitur: sed modo altera parte, modo utraq;. si alteram in contrariam partem, modo utraque ipsa mentumq; inclinatur: dentes paribus non respondent: sed sub his qui secant canini sunt. At si utraq; totum mentum in exteriorem partem promouetur: inferioresq; dentes longius quàm superiores excedunt: intentiq; super musculi apparent: primo quoque tempore homo in sedili collocandus est sic, ut minister à posteriore parte caput eius contineat uel sic, ut iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem, & caput eius scorteo puluino duro, eoq; caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius. tum medici digiti pollices linteolis, uel fasciis ne dilabantur inuoluti in os eius coniiciendi: caeteri extrinsecus admouendi sunt. ubi uehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit: concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est. tunc simul & caput apprehendendum, & excitato mēto maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est sic, ut omnia penè uno momento fiant. si in utraq; parte prolapsa est, eodem omnia facienda, sed aequaliter retro maxilla agenda est. reposito osse si cum dolore oculorum, & ceruicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. cum omnibus uero quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conueniat, tum his praecipue, adeo ut sermo quoque frequenti motu oris per neruos laedat.

De capite luxato. Cap. XIII.

Caput duobus processibus in duos sinus summae uertebrae demissis super ceruicem contineri in prima parte proposui. hi processus interdū in posteriorē partē excidūt: quo fit ut neruus sub occipitio extēdatur: mētū pectori agglutinetur, neq; bibere is,

dat, ipsum posteriore parte residentem renum sub ala eius coire: simulq; & ille os & altera manu brachium eius ad latus impellere. At si uastius corpus, nerui'ue robustiores sunt, necessaria est spatula lignea: & quæ crassitudinem duorum digitorum habet, lõgitudine ab ala ad digitos peruenit. in qua summa capitulum est rotundum & leniter cauum, ut recipere particulã aliquam ex capite humeri possit. in ea bina foramina tribus locis sunt inter se spacio distantibus, inq; ea lora mollia coniiciuntur. eaq; spatha fascia inuoluta quo minus tactu lædat ad alam à brachio dirigatur sic, ut caput eius summæ alæ subiiciatur. deinde loris suis ad brachium deligatur: uno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum. cui rei protinus inter ualla tunc quoq; foraminum aptata sunt. sic brachium deligatum super scalæ gallinariæ gradum traiicitur, ita alte ut consistere homo ipse non possit. simulq; in alterã partem corpus demittitur: in alteram brachium intenditur. eoq; fit ut capite ligni caput humeri impulsum in suam sedem modo cum sono, modo sine hoc compellatur. multas alias esse rationes scire facile est uno Hippocrate lecto, sed non alia magis usu comprobata est. at si in priorem partem humerus excadit, supinus homo collocandus est: fasciaq;, aut habena media ala circundanda est: capitaq; eius post caput hominis ministro tradenda, brachium alteri: præcipiendumq; ut ille habenam, hic brachium extendat. deinde medicus caput quidem hominis sinistra debet repellere: dextra uero cubitum cum humero attollere: & os in suam sedem compellere. faciliusq; id in hoc casu, quàm in priore reuertitur. reposito humero lana alæ subiiciẽda est. si interiore parte os fuit, ut ei opponatur. si in priore parte, ut tamen commodius deligetur: tum fascia primũ sub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere: deinde profectus ad alteram alam: ab eaq; ad scapulas: rursusq; ad eiusdem humeri caput tendere. sæpiusq; ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. uinctus hac ratione humerus commodius continetur: si adductus ad latus sit. ad id quoq; fascia deligatur.

De cubiti luxati curatione. Cap. XVI.

IN cubito autem tria coire: ossa humeri, & radij, & cubiti ipsius ex his, quæ prima parte huius uoluminis posita sunt, intelligi potuit. sed cubitus qui innexus humero est, ab hoc excadit. radius qui adiunctus est, interdum trahitur: interdum subsistit. in omnes uero quatuor partes excadere cubitus potest. sed si in

priorem prolapsus est, extentum brachium est: neq; recuruatur. si in posteriorem, brachium curtum est, neq; extenditur: breuius'q; altero est. interdum febrem, uomitum'q; bilis mouet. si in exteriorem, interiorem'ue brachium porrectum est, sed paulum in eam partem à qua os recessit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio una est. neq; in cubito tantum est: sed in omnibus quoq; membris longis, quæ p articulum longa testa iunguntur. utrunq; membrum in diuersas partes extendere donec spacium inter ossa liberum sit. Tum id os quod excidit ab ea parte in quam prolapsum est, in contrariam impellere. Extendēdi tamē alia atq; alia genera sunt, prout nerui ualēt: aut ossa huc, illuc'ue sederunt. ac modo manibus solis utendum est: modo quædam alia adhibenda. ergo si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus: interdum etiā habenis iniectis satis est. deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est. & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. at in aliis casibus cōmodissimum est eadem ratione brachium extendere: quæ fracto cubito suprapositæ est, & tum ossa reponere. reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. celerius tantum & sæpius id resoluendum est: multo'q; magis aqua calida fouendum: diutius ex oleo, & nitro ac sale perfricandum. in cubito enim celerius quàm in ullo alio articulo. siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur: is'q; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

De manu luxata. Cap. XVII.

Manus quoq; in omnis quatuor partes prolabitur: si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti nō possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium: id est aut ad pollicem, aut ad minimum digitum conuertitur. reponi non difficillime potest super durum locum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet sic, ut prona sit. si in posteriorem partem os excidit, supina: si in priorē, si in interiorem, exteriorem'ue, in latus. ubi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit manus, brachium in contrarium repellēdum est. at his, quæ in priorem, posteriorem'ue partem prolapsa sunt, superimponendum durum aliquid: id'q; supra prominens os manu urgendum est: per quod uis adiecta facilius in suam sedem compellit.

De palma. Cap. XVIII.

In palma quoq; ossa interdum suis sedibus promouentur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. in latus enim

moueri paribus ossibus oppositis non possunt: signum id solum est, quod omnium commune est. tumor ab ea parte, in quam os uenit: sinus ab ea à qua recessit. sed sine intento digito, tantummodo bene pressum os in suam sedem reuertitur.

De digitis. Cap. XIX.

ET in digitis totidem ferè casus, eademq; signa sunt: quæ in manibus. sed in his extendendis non æque ui opus est, cum & articuli breuiores, & nerui minus ualidi sint. super mensam tantummodo intendi debent, qui uel in priorem uel in posteriorem partem exciderunt. tum iam palma compelli: atq; id quod in latus elapsum est, digitis restitui.

De femore. Cap. XX.

CVm de his dixerim: de his quoq; quæ in cruribus sunt, uideri possum dixisse. siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori, & humero, & tibiæ, & cubito, pedi et manui: quædam tamen separatim quoq; de his dicenda sunt. femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpissime in interiorē, deinde in exteriorem, raro admodum in priorem, aut posteriorem. si in interiorem partem prolapsum est crus, longius altero, et uastius est. extra enim pes ultimus spectat. si in exteriorē, breuius, rarumq; fit, et intus inclinatur. Calx ingressu terrā non contingit, sed plāta media. meliusq; id crus superius corpus quàm in priore casu fert, minusq; baculo eget. si in priorē crus extensum est, implicariq; non potest, alteri cruri ad calcem par est sed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorq; in hoc casu præcipuus est: & maxime urina supprimitur. ubi cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediuntur: totusq; eorum pes est. sed & si in posteriorem extendi non potest crus, breuiusq; est, ubi consistit: calx quoque terram non contingit. Magnum autem femori periculum est, ne uel difficulter reponatur: uel repositum rursus excidat. quidam iterum semper excidere contendunt. sed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. neque tot genera machinamentorum quoque ad extendendum in hoc casu femur Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, Faber quoque quidam repperissent, si id frustra esset. sed ut hæc falsa opinio est: sic illud uerum est. cum ibi ualentissimi nerui, musculiq; sint, si suum robur habent, uix admittere: si non habent, postea

non contineri. Tentandum igitur est, & si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi. si ualidius, melius adducent, qui easdem habenas ad ualida bacula deligarint: tumq; eorum fustium imas partes oppositae mire obiecerint: superioresq; ad se utraq; manu traxerint: etiamnum ualentius intenditur membrum super scannū, cui ab utraq; parte axes sunt: ad quos habenae illae deligantur. qui ut in torcularibus conuersi, rūpere quoq; si quis perseuerauerit: non solum extendere neruos, & musculos possunt. collocandus autem homo super id scannum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus sic, ut semp ea pars superior sit, in quam os prolapsum est: ea etiam inferior, à qua recessit. neruis extentis si in priorem os uenit, rotundum aliquid super inguen ponendum: subitoq; super id genu adducendum est eodem modo, eademq; de causa, qua idē in brachio fit: protinusq; si complicari femur potest, intus est. In caeteris uero casibus, ubi ossa per uim paulum inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet retro cogere: minister contra inde coxā propellere. posito osse nihil aliud noui curatio requirit, quàm ut diutius his in lecto detineatur: ne si motum adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erumpat.

De genu. Cap. XXI.

Genu uero & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere notissimum est: in priorē nō prolabi pleriq; scripserunt. potestq; id uero proximum esse, cū inde opposita patella, ipsa quoq; caput tibiae contineat. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriae prodidit. in his casibus intendi nerui rationibus hisdem, quas in femore retuli possunt. & id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo sup poplitem imposito, adductoq; eo crure, reconditur. caetera uero manibus simul tum ossa in diuersas partes compelluntur.

De talo. Cap. XXII.

Talus in omnes partes prolabitur. ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. ubi huic contrarius talus contrarium etiam signum extat. si in priorem partem erumpit à posteriore, latus neruus durus, & insanus est: minusq; is opus est. si in posteriorem lanx penè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem his quoq; per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. & in hoc quoq; casu diutius in lectulo

perseuerandum

perseuerandum est: ne his talus qui totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis ferendo oneri cedat: rursusq; prorumpat. calciamentis quoq; humilioribus primo tempore utendum, ne iunctura talum ipsum lædat.

De planta. Cap. XXIII.

PLantæ ossa hisdẽ modis quibus in manu prodeunt, his, hisdemq; condũtur. fascia tantũmodo calcem quoq; debet comprehendere: ne cum mediam plantam, imumq; eius uincari necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorẽ recipiat: ideoq; suppuret.

De digitis. Cap. XXIIII.

IN digitis nihil ultra fieri debet: q̃ quod in his, qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius, aut summus canaliculo aliquo contineri. hæc facienda sunt in his casibus ubi sine uulnere ossa exciderunt. hic quoq; & ingens periculum est: & eo grauius quo maius membrum est: quo'ue ualidioribus neruis, aut musculis continetur. ideoq; humeris, femoribusq; metus mortis est: ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. eoq; maior in utroq; timor est, quo propius uulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse: præter digitos, & plantas, et manus dixit. atq; in his quoq; diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidã brachia quoq; & crura reposuerunt: & ne cancri, distentionesq; neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura: sanguinem ex brachio miserunt. uerum ne digitus quidem, in quo minimum ut malum, sic etiã periculum est, reponi debet ante inflammationem: aut postea cum iã uetus res est. si quoq; reposito osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum uulnere loco motum, neq; repositum est: sic iacere conuenit, ut maxime cubantem iuuat, tantum ne moueatur: ne'ue depẽdeat. in omniq; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. deinde ex curatione eadem quæ proposita est ubi ossibus fractis uulnus accessit: si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. id quod excedit, abscidendum est: imponendaq; super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest, ueniat. nam & debilitas sequitur: & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est, facile noxæ postea pateat.

Hoc be salutiferum quod pangimus assere carmen:
Inuentumq; tuum prompto comitare fauore.
Tuq; potens artis, reduces qui tradere uitae
Nosti: atq; in coelum manes reuocare sepultos.
Qui colis aegaeu, qui pergama, quiq; epidaurum:
Qui quondam placida tectus sub pelle draconis
Tarpeias arces, atq; inclyta templa petisti
Depellens tetros praesenti numine morbos
Huc ades: & quicquid cupido mihi saepe rogatus
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.
Membrorum series certo deducta tenore
Vt stet, & assimilis medicinae defluat ordo:
Principio celsa de corporis arce loquamur.

Capiti medendo.

BALSAMA si geminis instillans auribus addas,
Tum poteris alacrem capitis reparare uigorem.
Vel quae septenis censentur gramina nodis
Vtiliter nectes: uel corno ex arbore sertum,
Puleium'ue potens una super aure locabis.
Aut illud mixto coctum clementer aceto
Cauta nare trahes: seu uisco lintea nexo
Induces fronti: seu tritae gramina mentae.
Spongia cum tepidis annexa liquoribus imbris
Profuit: aut hedera ex oleo decocta uetusto.
Profuit: aut cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro uiolentia solis aperto
Saepe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: prosunt & amica papauera somno.
Si prius in lento madefacta terantur oliuo.

Hemicraneo medendo.

PORTIO si capitis morbo tentetur acuto
Allia diuersam lana contecta per aurem
Inducta prosunt: & eodem balsama pacto.
Allia uel ternis piperis terna addita granis
Trita lines: certam dabit haec tibi cura salutem.

Porrigini depellendae.

EST insensibilis morbus, sed noxius formae
Cum caput immensa pexum porrigine ningit,

Copia farris uti frendentibus edita saxis:
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum, nitrumq;, & sulphura uina
Contere. deinde caput permixtis ablue cunctis:
Furfuribus'ue nouis durum miscebis acetum,
Vt uarios crines tali des unguine puros.
Prodest & tarda demptus testudine sanguis:
Et prodest cedro demissus ab arbore succus.
Desinet interea glomerari farrea nubes:
Cessabitq; grauis crebræ porriginis imber.

Capillo tingendo.

QVOS pudet ætatis longæ, quos sancta senectus
Offendit: cupiunt properos abscondere canos:
Et nigrum crinem fuco simulare doloso.
His prodest acri contrita cupressus aceto,
Vel frons lentisci, uel tristia poma sabuci:
Lumbrici quoq; terrestres miscentur oliuo:
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem
Rhesina ex facili cæra, uiscoq; coacta:
Ad rutilam speciem nigros flauescere crines
Vngento cineris prædixit Tullius auctor.
Si prægnans artus captiui soricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriasi arcendæ.

NOXIA corporibus quædam de corpore nostro
Progenuit natura uolens abrumpere somnos
Sensibus: & monitis uigiles intendere curas.
Sed quis non paueat Pherecidis fata tragœdi,
Qui nimio sudore fluens animalia tetra
Eduxit: turpi miserum quæ morte tulerunt.
Sylla quoq; infelix tali languore peresus
Corruit: & fœdo se uidit ab agmine uinci.
Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi:
Vel nitro, ac sale permixtis, acidoq; liquore
Laxatis, ut sint simul allia tangere corpus:
Aut lachrymis hederæ, aut succo perducere cedri.
Quin etiam furfur mixto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducat iniquas:
Et quicquid crebri defendit silua capilli.

t. Prurigini,

Prurigni, papulis, & scabiei arcendis.

ILLOTVS sudor, uel copia nobilis escæ
Sæpe graui scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis:
Quod facit ex asino siccatus corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis:
Sic pauidum corpus dextra parcente foueto.
Proderit ex oleo puluis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido litis tradere corpora soli.
Feruentes papulas oleo curato liquentis:
Aut acido baccho miscebis farra lupini:
Atq; hinc in calido percurres membra lauacro.
Pruritus autem salsos leuat humor aceti:
Siue mari lauidus sudor, cochleæq; minutæ:
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Frenesi, ac capiti purgando.

EX uitio cerebri frenesis furiosa mouetur,
Amissasq; refert frendens amentia uires:
Siue calens febris iactatos exedit artus:
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura.
Conuenit hic calidis pecudum pulmonibus apte
Tempora languentis mediae redimire corona.
Illotis etiam lanis suffire memento:
Certum sæpe horrendi medicantur odores:
Atq; ideo insanos etiam curarier est par.
Purgatur cerebrum mansa radice pyretri.
Vngitur & succis, dederit quos parua sabucus,
Expressusq; hederæ mandatur naribus humor.
Aut mixtum rutæ crebro instillatur acetum.
Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest uenturis obuia morbis.

Fluori capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEFLVIT expulsus morbo latitante capillus
Si raro lauitur: seu uis epotæ ueneni est:
Seu salamandra potens, nulluq; obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deiecat honorem.
Nonnunq̃ uariant maculæ: paruusq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua uulnera tempus.

Proderit & bulbus mellis dulcedine uictus,
Crudá ue dulcacido miscetur cepa liquori:
Sanguine uel leporis morbus delebitur oris.
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.
Sæpiolæ cineres ex ossibus omnia tollunt.
Cygneos adipes hilari misceto lyæo:
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis:
Horrebit si liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito sapone genas purgare memento.
Rugarum sulcos lentisci mastice tendes.
Si uero uitium est, quod ducat ab impete nomen
Hoc matutina poteris cohibere salina:
Seu folio platani, quod mansum mane domabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli
Vrentur, cineremq; dabunt: iungentur aceto
Mascula thura simul: diuináq; cura ualebit.

Aurium uitijs succurrendis.

CVM sæuus teneras dolor alte sauciat aures,
Fraxinea in flammis fundit, quem talea succum
Instilles: siue obscœnos ex uirgine rores:
Aut succum ex folio dederit, quem populus alba.
Sæpe chelidoniæ rabidum sociatur acetum,
Adiunctóq; nitro procedit cura salubris.
Mentastri liquor expressus conducere fertur.
Infectum uiolis oleum bene consulit auri.
Annosa rubros si legeris arbore uermes
Ex oleo tere: sic tepidos infunde dolenti.
Si uero obstrusa sensus morietur in aure,
Lumbricos terræ, sæuumq; ex ansere rauco
Excoque: sic ueterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur:
Si iungas olidæ graue quod minxere capellæ.
Si uero incautas animal penetrauerit aures
Proderit admixto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit: anseris aptus
Immittetur adeps ceparum non sine succo.
Qui grauis est oculis sensum tamen auribus auget.
Vis & phœbigenæ diuinam discere curam:
Sitq; uel annosis confecta doloribus auris:
Allia tum septem numero, septemq; lupinos

Cretaceam dabis in testam: tum delphica frondis
Addatur: mixto totum feruescat aceto:
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

Oculorum dolori mitigando.

SVMMA boni est, alacres homini contingere uisus.
Quos quasi custodes, defensoresq; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen ut nullos paterentur desuper ictus:
Atq; supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viuentis'ue nepae lumen gestatur amicum:
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura,
Et laticem bacchi foetae cum lacte capellae
Desuper inducas: atq; una nocte probabis.
Hyblaei mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis.
Vettonicae mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus
Expressae marathro guttae cum melle liquenti
Detergere malum poterunt: uel uulturis atri
Fella, chelidoniae fuerint quis gramina mixta:
Haec etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha
Exacuet puros dempta calligine uisus.
Siue columbarum fimus admiscetur aceto:
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis:
Vina chelidoniae simili ratione iugantur,
Efficiuntq; suo praeclaros unguine uisus.
Aspera quinetiam mulcent, & rupta reducunt.
Si genus est morbi miserum quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino:
Anguibus ereptos adipes aerugine misce:
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
Si uero horrendum ducent glaucomata peplum:
Spiritus alterius prodest: qui grana cumini
Pallentis madens uisus exalat in ipsos.
Si tumor infestat, rufos & gliscit in orbes,
Turgentes oculos uili circumline caepo.

 Dentium

Dentium uitio, & oris foetori medendo.

HAVD facile est acrem dentis tolerare dolorem:
Quo magis est æquum medicam pernoscere curam:
Cum baccho uiolas decoxeris, ore teneto.
Mansus item prodest sucis oleaster acerbis.
Hinc obscœdo fugit: linguæ quoq; uulnera cedunt.
Cum uino piper, & nitrum tepido inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo, uel lacte capellæ
Sanescunt dentes: aut tauri felle iuuantur.
Aut acidi latices clauso uoluuntur in ore
Manditur apte rubus gingiuis, & bona labris
Lentiscus, myrtusq; emendant oris odorem.
Quod uero assumpsit nomen de dente fricando
Ceruino ex cornu cinis est: aut ungula porcæ
Torrida: uel cinis ex ouis, sed non sine uitro:
Murices aut tosti: uel bulbi extincta fauilla:
Ambitiosa putes: sunt ista salubria cunctis.
Exesos autem dentes si forte quereris,
Vre fimum muris, patulisq;, & hiantibus adde.
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit: atq; cauis immittere partibus apte.
Prodest & puluis lumbrici corpore tosto.
Ora ambusta cibo sanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha:
Dentibus ut firmum possis seruare uigorem.
Si uero infandum proserpit ad intima uulnus,
Permisceto salem parili cum pondere thuris:
Hinc tractato locum: miram experiere medellam.
Aut tu sume pilam, quæ caudis hæret ouinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta farinas.
Huius & attritu tetrum mulcebitur ulcus.

Vuæ faucibus, & quæ molliendæ sunt medendis.

EGRESCVNT teneræ fauces, cum frigoris atri
Vis subijt: uel cum uentis agitabilis aër
Vertitur: atq; ipsas flatus grauis inficit undas:
Vel rabidus clamor fracto cum forte sonore
Planum radit iter: sic est Hortensius olim
Absumptus: causis etenim confectus agendis
Obticuit: cum uox domino uiuente periret:
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.

Ergo omni studio quæres inhibere dolorem:
Simplicibus lymphis confunditur aerium mel:
Additur excussus niuea similagine furfur:
Decocta hæc clauso simul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinsecus ungere prodest
Vrsino & tauri seuo, cærisq; remissis:
Omnia quæ geminis æquabis lancibus ante.
Disce etiam miram ex humili medicamine curam:
Actiaco melli iungas agreste papauer,
Decoctumq; simul mandes, mansumq; uorabis.
Crinitæ porri radices quinq; coquantur:
Hinc aqua non feruens uoluatur fauce sonora:
Nec tamen in stomachum descendat gutta patentem.
Si uero afflictam langor deiecerit uuam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento:
Aut illam puluis tosti releuabit aneti,
Aut cinis ex cochlea: uel torrida brassica flammis.
Verum angina sibi mistum sale poscit acetum.
Quod prodest clauso uersatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

AT SI ceruices, durataq; colla rigebunt,
Mira loquar: geminus mulcebitur unguine poples:
Hinc longos pariter neruos medicina sequetur:
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis:
Illitur & ualido multum lens cocta in aceto
Aut capræ fimus & bubuli, aut ceruina medula
Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem uocitant colles attingere dextra
Debebis, qua Gallus erit pressante peremptus.

Tussi, & coleribus medendis.

NOXIA si penitus colerum sæuire uenena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci:
Allia tum sumes & cocta, & melle peruncta:
Semina uel rhaphani permixto dulcia melle:
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis:
Interiora uora, uetitus contingere dente.
Ouum melle teres, domitum feruentibus undis,
Marrubiumue potens: hæc faucibus optima sumes,

Frenabisq;

Frenabisq; grauem facili medicamine tussim.

Digestioni, & stomacho.

QVI stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, uera uiti ratione uidentur.
Huius enim ualidus firmat tenor omnia membra:
At contra eiusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam nisi cura iuuat, uitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigræ, quod lignea pila
Triuerit: admixto ieiunus sumito melle.
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit uno:
Aut tritum semen rhaphani, mulsumq; iuuabit:
Siue duæ partes absinthi, ac tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, siliquæq; madentes:
Semina uel marathri fœtæ cum lacte capellæ:
Puleium quoq; decoctum curabit amice:
Et potu, & fotu stomacho conducit anetum:
Seu cochleas undis calefactas, ac propè iunctas
Suppositis torrens prunis: uinoq;, garoq;
Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula sæuiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe: seu salibus piper adde, & tenue cuminum:
Quæ coctis tanges epulis, ac rapta uorabis:
Aut cubitum pergens succum cape tristis aneti.
Ventriculum Mergi sale iacto contere ualde
Tosto pane super piperis quæ puluere multo
Miscentur: capies diuinum munus in istis.
Grana peregrini piperis diffindito quinq;
Niliaco melli: quæ mane inserta capesses.
Proderit hoc stomacho, uictas & conquoquet escas:

Felli uomitu, uel phthisi arcendis.

LVTEA si crescunt, præcunctis noxia fella:
Allia parua nouem, piperis tot permole grana:
Quæ cyatho diluta gari mandesq;, bibesq;:
Hæc iterum septena capis post deniq; quina.
Præterea caulem, frondet si parua sabucus,
Decocto sale permisces: ac iungis oliuo:
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto

Dulcibus associas lymphis, mulliq; liquenti:
Et niueus prodest ex ubere succus asellæ:
Si tepido uino infundas, ac mella, piperq́;.
At uomitum radix narcissi pota mouebit.
Si uero phthisis annoso sedet improba morbo,
Intritas uino cochleas hausisse iuuabit.
Proderit & ueteris seui pila sumpta suilli:
Quæ capulas quoq; producit medicina salubris.

Mammis sanandis, uel stringendis.

VBERA *fœcundo multum lactantia succo*
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt.
Fece igitur ualida duri reprimentur aceti.
Post partum tumidas iniuste assurgere mammas
Interdum aspicies: harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.
Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hederæ sertis ambas redimire memento:
Protinus, & raptas flammis mandare coronas:
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepente:
Aut ouum illinito tulerit quod garrula perdix.
Præterea pluuio decocta papauera rore
Hæreseant multis post absoluenda diebus.
Vis & phœbigenæ cœlestia sumere dona,
Vbera cum tetris laniata doloribus horrent:
Nauis ramentum, & quæ nomine prassion herba est:
Et quæ uulgari sermone insana uocatur:
Græcus ὑοσκύαμον propria scit dicere lingua:
Necnon & calami radix, lapathiq; legumen
Mixta dabunt miras experto crede medelas.

Reiectioni cibi, aut sanguinis abstinendæ.

SI *stomachus nondum concoctas expuit escas,*
Sed magis atq; magis uitium reuomendo ualescit:
Allia cædemus, crebrumq́; trahemus odorem.
Sin etiam rutilus fertur de pectore sanguis,
Sorbitium mentæ, rhaphanus uel acta iuuabit.
Sæpe lapis teritur: specularem nomine dicunt:
Et mixtis hauritur aquis: sistitq; cruorem.
Vritur interdum raptus de subere cortex:

Et cinis ex calido prodest epota lyaeo.
Ouorum cinis, aut coclearum, aut deniq; pellis.
Aut cinis è salicum ramis prodesse putatur:
Aut platani pilulas acri infundemus aceto:
Nullus erit sanguis, quem non cibus iste moretur.

Iecoris, & lateris uitijs medendis.

SI mollis iecoris fibras dolor hauriet acer,
Protinus ex mulsa potanda elelisphacos herba est:
Sumitur & semen: quod fraxinus alta profudit:
Vulturis atq; iecur: uel ius perdicis apricae.
Praeterea simili dragma pix dura, piperq;
Franguntur: sic in mollito puluere iuncta
Egelidis miscentur aquis: recreantq; bibentem.
Absinthi quoq; decocti potabitur humor.
Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accensum extingues lapidem stridentibus undis:
Hinc bibis: aut acris radicem tundis, & unà
Cum uino capis: hoc praesens medicamen habetur.
Quid referam multis composita philonia rebus:
Quid loquar antidotum? uanus quis ista requirat?
At nos pauperibus praecepta feramus amica.
Necnon & iecoris quaeretur fibra lupini:
Iunguntur q; simul costum, poliumq;, piperq;:
Quae diluta mero dantur potanda lyaeo.
Est & uis morbi, quod telum commemoratur:
Cum subito dolor insanus furit incitus ictu:
Persicus huic potum è nucleo dabit interiore:
Quae mihi cura satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

QVANDO lyen tumido circumligat ilia uinclo,
Et plenum splenis demonstrant membra rigorem,
Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis:
Hinc trahet assuetos aeger quoscunq; liquores:
Aut uiridis coctorum olerum potabitur unda.
Proderit exucto fluuialis hirudo cruore:
Siue mirica potens seu ros cum pane marinus:
Aut hederae suauis potu, appositu q; iuuabit.
Necnon intactam ferro, quam uideris alnum,
Huic liber eripitur, ferro sine decoquitur q;:
Donec uictarum pars tertia subsit aquarum.

Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore.
Arida ficus item feruente domatur aceto:
Et trita illinitur: uel splen apponitur hædi.
Marrubium in uino potum prodesse loquuntur.
Præterea piper, ac nepete cum flore, & anetum,
Capparis, atq; Apium, buglossáq; iungitur unà:
Horum decoctos latices potare salubre est.
Puleium, abrotanum nitida cum mastice coctum,
Ac thymbræ speciem, quam commemorant cephaloten:
Prædixit spleni deus idem posse mederi.
Dulcia Plautus ait grandi minus apta lieni:
Splen tumidus nocet: & risum tamen addit ineptum:
Vt mihi sardois uideatur proximus herbis:
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinos,
Perpetuóq; æuo frontem præstare seueram.

Præcordijs sanandis.

LANGVIDA si duro turgent præcordia morbo,
Miscetur mulsæ farris sextarius unus:
Necnon & lini tunsum, siliquæq; legumen:
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia nectis:
Aut quæ poma cydon creteis misit ab oris
Cocta lines: durum ut possis mollire tumorem.
Ocima præterea, bulbiue linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
Quin etiam catulum lactantem apponere membris
Conuenit: atq; malum transcurrere fertur in illum:
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Ne iunctus uitium ducit de coniuge coniunx.
Quod superest styraci iunges ramenta citrinæ.
Quodq; decem ex rebus decatartyma rite uocatur.
Masticis addentur cum puluere mollia farra:
Talibus auxilijs præcordia tuta resident.

Lumbis, & renibus sanandis.

CVM sæuit penitus hærens iniuria lumbis,
Igne lapis candens datur exultantibus undis:
Hoc poteris potu tristem superare dolorem.
Aut pice cum molli nitrum, sulphurq;, & acetum

Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.
Aut caput asparagi cum uino sume uetusto:
Seu mauis appone: modus conducit uterque.
Aut adipi mixtum lumbis inducito sulphur.
Sæpe chelidoniam cum succo palladis addes,
Farráq;: quæ tremulis prosunt sudantia flammis.
Fertur amigdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, & tepidis sorbebitur addita lymphis.
Aut tres ex uino cochleas feruescere coges:
Cumq; suis domibus franges, piperis quoq; grana
Ter quinq; adijcies: potúq; iuuaberis illo.
Furfur item parca fuerit cum feruidus unda,
Post oleo madidus succis immittitur aptis:
Quæ uix passuris urentia iungito membris.
Prodest ceruinæ medicans natura medullæ.
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem:
Aut mistam teneris mandisse lilis fica maluis:
Contritum'q; simul cum mastice confer anetum.
Quod'q; decem rebus componi ex nomine clarum est:
His contingo locum. deus hæc mihi certa probauit.

Ventris dolori mitigando.

SI DOLOR insanus tota desæuit in aluo,
Heminis tribus in lympha ualidam quoque rutam,
Aut apium: donec pars duplex desit aquarum.
Potus erit medicus non detrectante palato.
Præterea niuei sterilis testa uritur oui,
Quæ postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
Ex calidis potatur aquis: & pota medetur.
Necnon iungenda est utero noua uirga miricæ
Illæsa hæc ferro, terráq; intacta geratur:
Aut medio uentris prodest aspergere terram:
Quam signauerunt uestigia pressa rotarum.
Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam & lymphis coctum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarunt.
Menta quoque hoc pacto medicos dabit hausta sapores.
Cœliacos autem recreabis pane salubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis:
Quorum testa fero prius euanescet aceto.

Refert & teretes bulbos mollire terendo:
Cunq; his lenei clarum potare fluentum.

Hydropisi depellendæ.

CORRVPTI iecoris uitio, uel splenis aceruo
Crescit hydrops: aut cum siccatæ febre medullæ,
Atq; auidæ fauces gelidum traxere liquorem.
Tum lympha intercus uitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de uiscere pellem.
Conueniet teneræ radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda lyæi.
Fraxineum semen cum bacchi rore bibendum est.
Aut calido filicis radicem mollit iaccho,
Qui subito raptos uentos, succosq; reuellit.
Nec non apposito curantur dropace membra:
Vnguine quo frangit uirus langoris aquosi.
Necnon in tepidis conuolues corpus arenis.
Appositusq; leues Nepetæ, gustusq; iuuabunt.
Sæpe & scyllino pelluntur noxia baccho.
Helleboro bene purgatur lymphaticus error.
Aut huius uice quod fert semen lenta genista
Miscetur: mulsis coctusq; educitur undis.
Est qui prævalidum nitro sale miscet acetum:
Atq; olei succo refricat turgentia membra.

Ventri molliendo.

SAEPE cibi specie, uitio uel corporis ipso
Potibus, aut duris restricta morabitur aluus.
Vincetur talis mora gramine mercuriali,
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaq; conueniunt quæ mittit clara Damascus.
Multos præterea medici componere succos
Assuerunt: preciosa tamen cum ueneris emptum
Falleris: frustraq; immensa nomismata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana supponis alumen:
Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci:
Vel salsum mulsum capræ cum lacte capessis.
Crede tamen potum meliorem lactis equini:
Dicitur & ualidos asinæ lac uincere succos.
Syluestris fici lachrymam prodesse loquuntur:
Quodq; satis melius uerbis dicamus Horati.

» Mitulus & uiles pellent obstantia conchæ:
» Sed chocleas prius urtica,aut furfure pasci
» Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
Sæpe thalassomeli iunctum cumulauimus hymbri.
Hæc purgant parili fuerint si pondere mixta.

Solutioni uentris,& dysenteriæ compescendæ.

TAM uarij casus mortalia sæcla fatigant,
Vt sine diuersis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui:
Frenat commixto cum feruet brassica uino:
Aut cerasi uictum longo iam tempore pomum.
Succus amineæ uitis cum pane medetur:
Mel bene permixtum calido potatur aceto.
Vile quidem facili facto,tamen utile opinor,
Si lentent medica data purgatoria dextra,
Adiecto piperis medicatur puluere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atq; immane malum multo iam tempore gliscit,
Torridus ex uino cortex potabitur oui.
Ramentum niuei credunt prodesse Elephanti.
Arbore pyramæa cortex direpta medetur,
Axe sub atrito pix nigro mixta lyæo,
Immensum poterit potu retinere fluorem:
Numinis aut iussu cedrum cum mastice misces:
Mollitamq; picem,& rasum de nauibus unguen
Languida quo fidens medicamine membra fouebis.
Proderit & pueris quos dentis origo fatigat
Castaneas coxisse nuces,& sorba uetusta,
Atq; apium,caulesq; rubus quos fundit acuta:
Potio quæ fluidam consumpta morabitur aluum.

Lumbricis, & tineis purgandis.

QVID non aduersum miseris mortalibus addit
Natura? interno cum uiscere tinea serpens,
Et lumbricus edax uiuant inimica creentq;.
Quod genus assiduo laniat præcordia morsu.
Sæpe etiam scandens oppletis faucibus hæret:
Obsessasq; uias uitæ concludit hanelæ.
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus:
Vel nepetæ tritum ex uino,uel lacte capellæ:
Necnon & succus medica potatu saceti.

Prodest præterea cum baccho persica frondis:
Democritus memorat mentæ conducere potum.
Sumitur abrotanum, necnon & uile melanthum:
Allia per sese sanant: aut ius coriandri.
Quin & marrubium decoctum, haustumq́; iuuabit,
Puleium'ue potens, & agreste iugatur anetum.
Synthesis hæc prodest unda mollita calenti.

Colo sedando.

CVM COLVS inuisum morbi genus intima carpit
Mande galeritam uolucrem, quam nomine dicunt:
Aut pauidi leporis madefacta coagula pota:
Siue apio tritas nepetas cum mastice iunges.
Necnon & species ambas redolentis aneti,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Vesicæ, & calculo purgando: & urinæ prouocandæ.

SI CVI uesicæ tardus cunctabitur humor
Hæc mora rumpetur uino peruicta uetusto.
Prodest & paruos acidos potare sabuci.
Aut hederæ succum: aut lachrymosi trita synapi.
Necnon resinas ex oricia terebintho
In speciem eruiliæ paruos glomerabis in orbes:
Quos ternos tepida mixtos hausisse medella est.
Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuuias, obscœnoq́; inficit hymbri.
Ergo cinis nepetæ succus uel proderit haustus:
Et uino tritus datur, aut cum lacte capellæ
Tum leporis cerebrum ex uino potare decebit.
Si dolor internam uesicæ concoquit aluum
Subueniet radix & frons epota cupressi:
Puleium'ue potens domitum feruentibus undis.
Si uero in lapides densus conuertitur humor
Qui retinet cursus, gemitumq́; dolore frequentat,
Saxifragam, seu sarxeiphagon: succurrere credunt.
Præterea semen myrti syluestris iaccho,
Atq; oleo mixtum bibitur: nec desit acetum:
Vinaq́; sumantur fricto condita cumino.
Siue palumborum capitur fimus aëriorum
Dulcacidis sparsus succis, tritusq́; solutus.
Necnon obscœnus capræ potabitur humor:
Obruit hic morbum, labefactaus saxa remittit.

De conceptione,

De conceptione, & partu.

IRRITA coniugij sterilis si munera languent,
Nec sobolis spes, multos iam uana per annos
Fœmineo fiat uitio res: nec ne silebo.
Hoc poterit magni quartus monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine uicta potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit fœmina uuluam:
Aut ouis in stabulis fractas cum ruminat herbas
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit mixto potare falerno:
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniunx festinat uterque.
Ast ubi iam certum spondet prægnatio fœtum,
Vt facili uigeat seruata puerpera partu,
Dictamnum bibit: & cochleæ manduntur edules.
At si per menses minus octo moratus in aluo
Irrumpit thalamos: & nexus soluit inertes,
Pulei bene purgati tunc conuenit hymber,
Cuius opem ueram casus mihi sæpe probarunt.
Quin etiam stercus supponunt multuris atri:
Sentiat ut minime partus qui proximus urget.
Oua etiam rutæ, & fragili miscentur anetho:
Quæ diluta simul uino, atque exhausta medentur.

Profluuio cuiusque sanguinis, & matrici.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis
Subuenit: at nimius cum uitæ funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore:
Lana oleo madefit, sed nondum lota rosato:
Hæc datur in nares, uel claudit densius aures.
Contritis prodest cochleis obducere frontem:
Aut galli cerebro, uel sanguine mitte columbæ.
Quod nisi supprimitur, sanguis potandus & ipse est.
Præterea pharijs caput emeure papyris:
Detrahe quod superest, aliò genitalia necte.
Fœmineas prodest illinc uincire mamillas.
Menstruus immenso si profluit impete sanguis,
Succida lana malos remoratur subdita cursus.
Mortua quin etiam producit corpora partu.

Sed quæcunq; fluit uis immoderata cruoris,
Subernus cortex calidis pòtatur in undis,
Ante minutatim studio uincente terendus.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
Puleij calido purgatur fœmina potu.
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcunq; bibentur.
At si puniceos fundit uesica liquores,
Marrubium ex passo tritum perfunditur undis:
Hi poterunt haustus rutilum purgare liquorem.
Reliquias partus dictami detrahit herba.
Quod si fœminei properabit sanguinis hymber,
Est qui frusta molæ percussu decutit uno:
Quorum aliquod lanis tectum ad præcordia nectit
Hæc simul incantans sisti debere cruorem,
Vt lapis ille uiæ solitos iam destitit orbes.

Pilis qbuscūq; internecādis, quæ oculos impediūt.

NOBILIS hirsutus horret lasciuia fetus,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum:
Sed bona nonnunquam uellendi causa uidetur,
Corpora cum releuat ratio manifesta salutis.
Nanq; oculos infesta pilorum tela lacessunt:
Quodq; illis dederat uallum natura tuendis
Inde inimica seges proprios desæuit in orbes.
Ergo locum crinis uulsi continge cruore,
Quem dat auis tremulis simulat quæ pellibus alas:
Sanguine uel Ricini, quem nigro de cane uelles.
Præterea quascunq; uoles auertere fetus,
Atq; in perpetuum rediuiua obcludere tela,
Corporibus uulsis saniem perduc ab ranæ.
Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu,
Necnon quæ stagnis cessantibus hæsit Hirudo
Sumitur, & uiuens sania torretur in olla:
Hæc acidis ungis permixta liquoribus artus,
Auulsamq; uetat rursus percrescere syluam.

Omnibus obscœnis medendis.

DICENDVM & quæ sit membris medicina pudendis.
Languidus antiquo purgatur penis iaccho:
Ac super illinitur fœcundæ felle capellæ:
Mane nouo myrti frondes commandere prodest.

Qui dolet, atq; illas in uulnus despuat ipsum.
Fecæ etiam uini genitalia lauta leuantur:
Et tumidos testes nereia lympha coheret.
Vel bulbi ex mulso, uel cera immista cupresso:
Aut faba cum tepidis baccho decocta fluentis
Ramicis immensum fertur cohibere tumorem.
Far madidum lymphis: mediat cum fronde cupressi:
Vnde etiam potu frons hæc memoratur amica.
Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci coclheas cum melle minutas.
Obscœnos si ponè locos noua uulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
Aut si iam ueteri succedit fistula morbo,
Mustellæ cinere immisso purgabitur ulcus.
Sanguine tum ricini, quem bos gestauerit ante
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi:
Herbaq; cum seuo folijs de mille uocatis.

Scies, & articulari morbo.

SAEPIVS occultus uicta coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus:
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ.
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet, rubiæ quoq; ducere potum:
Aut ex irino cochleas haurire lyæo.
Si uero articulos tabes inimica per omnes
Hæserit: ex ficis betas ac melle ligabis
Vel pelagi latices, simul & bacchica dona
Sumere curabis: nimio sed parcito uino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc uitio tales fertur meruisse dolores.

Furunculo medendo.

CVM sanguis nimius puri commistus atroci
Aestuat: & papulas alte sustollit acutas,
Resinam miscas, & saxis ordea fracta
Conspersa hæc tepidis apponere conuenit undis:
Vis & hyoscyami ceræ, seuoq; iugatum
Nectere: non minus hæc poterit medicina iuuare,
Prætereaq; fimum ex gallo, quem legeris albo,
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.

Auribus aut pecudum molles exprompito sordes:
Vnguine quo fotis dabitur mediana papillis.

Carboni medendo.

HORRENDVS magis est, perimit qui corpora carbo
Vrit hic inclusus, uitalia rumpit acerbus.
Hunc ueteres quondam uarijs pepulere medelis
Tertia nanque titi, simul & centesima liui
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum: aut poto raparum semine pulsum.
Ni fieret dicens uix septem posse diebus
Vitam produci, tanta est uiolentia morbi.
Dulcacidum, laticemq; cumini semine iunges:
Atque fimum pariter paphiæ compone columbæ;
Hinc line duratas partes: & clausa uenena.
Præterea triti reserant adoperta lupini.
Nonnullus calcem uiuam dissoluit aceto:
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis.
Est qui gallinæ perducat stercore corpus:
Allia uel piperi parce commixta linuntur
Pythagoræ cognata leui condita cumino
Proderit, & madida fermentum polline turgens.

Pani, uomicæ, & strumæ depellendis.

SVNT alij, quos dura mouet natura tumores
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi:
Vomicæ qualis erit: uel eidem proxima quædam.
Simplice resina miscentur hordea tunsa:
Et mulsos amnes: & purgamenta columbæ:
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro
Proderit appositum: mollitq; aperitq; tumorem.
Aut de phasganio radix decocta palustri:
Quæ salis admixto tondetur condimento.
Proderit & mansum, quod traxeris arbore uiscum.
Gramen Hyoscyami ceræ, seuoq; uetusto
Concilia: mixtisq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ouum defundis in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, post melle liquenti;
Omnia consociata tepenti prospera potu
Sumuntur, reserantq; malum, purgantq;, leuantq;.

Igni sacro medendo.

EST etiam morbi species, quae dicitur ignis:
Languida quo multo torrentur membra calore.
Vel tu uicino seuum bouis igne remittis,
Mollitumq; lines: dederis uel fotibus oua:
Sed non cocta dabis: sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terrae mixto inducetur aceto:
Aut parili noua Ruta modo: sed iungis oliuum:
Ouaq; cum betis prosunt super illita tritis.
Allia dant cinerem sociandum oleoq;, garoq;:
Vnguine quo gliscens deponet flamma furorem.
Saepe chelidoniae pars candida iungitur oui,
Quae medico potu, sed uili trita capesses:
Admiscere memor lymphas, amnemq; falerni.

Podagrae depellendae.

QVAEDAM sunt rabidae medicamina summa podagrae
Cui ter tricenas species epidaurius ipse
Dixit inesse deus: requiem tamen huic dare morbo
Fas erit: & tristem saltem mulcere dolorem.
Ergo age, & arreptam salicis frondemq;, librumq;
Cum uino tere: sic contractos perline neruos:
At cum prima mali sese ostentabit origo,
Feruida non timidus tolera cauteria plantis:
Seminecis'ue hirci reserato pectore calces
Insere: sic dirae reprimes primordia pestis:
Aut si corruptus persederit altius humor:
Trita cupressus ibi baccho iungetur acerbo,
Panibus & teneris cohibebunt addita questus.
Parua sabucus item est hircino collita seuo:
Triticeaeq; acido manantes amne farinae:
Aut nitidum ranae decoctum uiscus oliuo:
Siue chelidoniae succus sale mixtus aceto.
Sunt quibus apposita siccatur hirudine sanguis:
Non audita mihi sit fas, sed lecta referre.
Hoc quidam rabidus morbo per tempora mussis
Vicino plantas frumenti pressit aceruo:
Euasitq; grauem casu medicante dolorem.

Vulneribus ferro, aut uerberibus factis.

NATVRAE uitijs medicas obiecimus artes:
Nunc & fortunae iaculis obsistere par est.

Si cui forte lapis teneros uiolauerit artus,
Necte adipes uituli, simul & tritam chamæcisson.
Nec pudeat luteæ stercus producere porcæ.
Sin autem sæuo est laceratum uerbere corpus,
Tum lexiua cinis ceras dissoluit, & oua:
Admixtoq; oleo uibices comprimit atras.
Si uero infrenus manat de uulnere sanguis,
Purpura torretur conchili perlita fuco:
Huius & atra cinis currentem detinet undam
Verrucæ quoq; desectæ frenare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de uellere puluis.
Præterea nimios reserati uulneris amnes
Feniculi cinis astringit, uel fimbria porri:
Siue fimus manni cum testis uritur oui,
Et reprimit fluuidos miro medicamine cursus.

Vlneribus quibuscunq; casibus actis.

CVM magna humanæ sint pondera conditionis:
Tam multæ innumeri species mihi uulneris adsunt.
Vt nequeam proprijs cunctis adscribere curas.
Iisdem igitur monitis cæsus sanabimus omnes
Sic tamen, ut nullus medicinam eluserit error.
Ergo modus quicunq; obtingit uulneris atri,
Contritus cum melle dabit midicamina bulbus:
Herbaq;, quæ folijs nomen de mille recepit.
Appositu prodest adipi permixta uetusto
Succida cum tepido nectetur lana lyæo:
Ambustus'ue cinis complebit uulneris ora.
Concludit uero, uel frons, uel ramus ab ulmo.
Vt sucis hederæ pulchrescit fœda cicatrix.

Ab homine, uel simia morsis.

SIVE homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dente dedit: uirus simul intulit atrum
Betonicam ex puro prodest assumere baccho.
Necnon & rhaphani cortex decocta medetur:
Si trita admorsis fuerit circunlita membris.

Serpentū morsibus, & uenenis pellendis.

CVSPIDE non quisquā, longe neq; cæde larissæ
Fulmine non gladij, uolucris nec felle sagittæ,
Quam cita uipereo potis est affliger ictu.
Quare aptum dicamus opem, sucosq; medentes.

Cui

Cui nocuit serpens, fertur caput illius apte
Vulneribus iungi: sanat quae sauciat ipsa
Vt larissaea curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum uino haurire sabuci:
Aut coctum rhaphani librum, tritumq; ligare:
Siue etiam excelsa folium de mole cupressi
Mandabit lactens caprifici suaus opellam:
Aut tithymalus atrox uulnus contrita perungit.
Carduus est nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex foetu commixta coagula uino
Sumuntur: quae res membris agit atra uenena.
Aut ferulae radix potatur in hymbre lyaei
Betonicae'ue leues, gallinae aut iura uetustae.
Si uero horrendum uulnus fera iecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu.
Varronis fuit ista senis sententia: necnon
(Plinius ut memorat) sumpti iuuat hymber aceti.
Dicendum & quae sit praecox medicina timenti:
Cautio nanq; potest diros peruertere morsus.
Si iecur exectum tardo de uulture portes
Erucis, uel si totos perduxeris artus,
Quas prius attritas uehementi spargis aceto:
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiescis:
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica praeterea qua sint pellenda medela
Expediam: sanguis poterit prodesse caninus:
Qui facili potu antidotos imitatur honestos.
Vis & mirificos cautus praediscere odores:
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem torres: aut duri uulturis alam:
Vel nepetam: aut frondem rigidae, stirpemq; miricae.

Ictibus Scorpij, & morsibus Muris caeci, uel Araneii

SVNT minimae species: sed dirae uulnere pestes,
Quae magis in tenui latitantes corpore fallant:
Scorpius ut grauis est, & araneus haec mala semper
Captant securos multa iam nocte sopores,
Et documenta dedit nobis prostratus orion,
Magna quod exiguis perimantur membra uenenis.

Tantundem marathri, mulsum nec desit aceto,
In cuius cyatho prædicta salubriter hauris.
Ilia quinetiam spartum suppone tumenti.
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodest & potus sed mulsus doridis humor.
Quidam etiam miranda ferunt ueniente calore
Iurantes ludum ueneris, munusq; petendum.
Sed prius est oleo partus feruescere ranæ
In triuijs, illoq; artus perducere succo.

Ad Typum tertianæ.

EST etiam alternis febris rediuiua diebus:
Tempora discernens quasi iustæ pondera libræ:
Vt possis igitur talem prohibere furorem,
Tu nolues cera sine caudis grana cumini,
Puniceæq; indes pelli, colloq; ligabis.
Pulei ramus lanæ uelatus amictu
Tempore suspecto medicos præbebit odores.
Præterea cimex potatur tritus in ouo,
Horridus attractu, sed gustu commodus apte.

Ad Typum quotidianæ.

AT qui continuis non cessat adire diebus,
Sed tantum certas morbus discriminat horas,
Triticeum metuit granum (si credere dignum est)
Quod latitans fracto fuerit sub pane repertum.
Necnon ossa iuuant septis inuenta domorum:
Conuenit hæc tereti pendentia subdere collo.
Multaq; præterea uerborum monstra silebo:
Nam febrem uario depelli carmine posse
Vana superstitio credit, tremulæq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

MORTI ferum magis est, qđ græcis hemitritæum
Vulgatur uerbis: hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli: puto nec uoluere parentes.
Inscribis chartæ quod dicitur abracadabra
Sæpius, & subter repetis, sed detrahe summam:
Et magis atq; magis desint elementa figuris:
Singula quæ semper rapies, & cætera figes,
Donec in angustum redigatur littera conum.
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.

Corallum uero, si collo nectere uelles:
Ne dubites illo ueros miscere smaragdos.
Talia languentis conducent uincula collo:
Letalesq́;, abiget miranda potentia morbos.

Fracturis, & luxis sanandis.

INFANDVM dictu cunctis procul absit amicis:
Sed fortuna potens omen conuertat in hostes.
Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis:
Lintea deinde, superq; inductas nectere lanas:
Saepius & succos conspargere pinguis oliui:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus:
Aut ueteri baccho caprae fimus inde petulcae:
Hoc aperit clausum, trahit haerens, sanat apertum.
Sin uero caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti uestis debebit arachnes:
Nesciet haec illinc, nisi cum sanarit, abire.
Quod si luxa suo decedent membra tenore,
Vrere foemineos crines, ac iungere seuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut maluam ex pingui tritam apposuisse iuuabit:
Aut si conclusum seruauit tibia uulnus.
Stercus ouis placidae iunges, adipesq́; uetustos:
Pandere quae poterunt ulcus, patuloq; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atq; contractis.

HAVD quisquam credet disiectos uulnere neruos
Ad solitum rursus reuocari posse uigorem:
Sed prodest terrae lumbricos indere tritos:
Quis uetus, & rancens sociari axungia debet.
Si uero occultus neruos dolor urit inertes,
Vulturis excisos adipes, rutamq́; remitte:
Aut ceram, & tali recreabis languida fotu.
Conuenit & pelagi calidis perfudier undis.
Carica cum betis lento uel melle iugatur:
Aut baccho madefacta ceres cum fronde cupressi:
Quo poteris potu recreare rigentia membra.
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos cacro sumpta columbae.

Aegris somno asciscendo.

NON solum miseros teterrima febris adurit:

Sed super optato pergit uiduare sopore:
Ne prosit placidi cœlestia munera somni.
Charta igitur, uarijs quam pinxit littera uerbis
Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Prodest puleium capiti substernere sæpe.
Proderit & mixtam lymphis potare cupressum
Palladijs itidem sucis, quos flore rosarum
Iungis, & immisces madidum, tritumq; papauer:
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue prætereà glomeratam quam gerit intus
Lanam aries inter geminæ coxendicis umbras:
Inde soporati ducentur gutture potus.

Lethargiæ expellendæ.

DIXImus hanc sortem miseris mortalibus esse,
Vt sint sæpe mala inter se contraria morbi,
Deniq; nonnunq̃ somno sic membra grauantur,
Vt coniungantur letho sopor altus acerbo.
Ergo leui flamma torrentur cornua capræ:
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut ueneris labrum, quæ dicitur herba bibetur:
Quæ teritur prius: & uino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mixta fluentis:
Gramina uel rutæ, gemina si nare trahuntur.
Quidam dira iubent septeno cimice trito
Vt uitientur aquæ, cyathusq; bibatur earum:
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Comitiali morbo medendo.

EST subiti species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis:
Consilium populi labes horrenda diremit.
Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sæpe ruina profundit.
Prodest cum ueteri baccho fel uulturis atri,
Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit uno:
Aut cruor ex prognæ mixtus cum polline thuris:
Aut apium elixum: aut conditum melle fel agni:
Marrubiumue pari confusum pondere mellis:

Cui tu terna dabis gustu cochlearia in uno.
Aptus mustelæ cinis est, & hirundinis unà.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excœpit proiecta sinu, consumere prodest:
Aut lapis ex nido uaga quem congessit hirundo
Vellitur: ex nexu fouet, attollitq; iacentem.
Pellitur (ut fama est) gustu quoq; langor anethi.

Regio morbo pellendo.

REGIVS est uero signatus nomine morbus:
Molliter hic quoniam celsa curatur in aula:
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis uino madefacta calenti.
Vellera cum uino suffiri sulphure prodest.

Detibus, uel strigis inquietatis infantibus.

NVDVM hoiem primũ mũdi natura profudit:
Insuper excruciat, niueis cum dentibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci:
Aut leporis niueo bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit stryx atra puellos,
Virosa immulgens exertis ubera labris,
Allia præcepit Titini sententia necti:
Qui ueteri claras expressit more togatas.

Combusturis igne, uel frigore factis.

SVNT diuersa quidem mala frigoris, atq; caloris:
Sed tamen amborum simili nocet ulcere uirus.
Illa quoq; usta putas, quæ sunt niue læsa rigente.
Conuersa in cinerem platani pila curat utrunq;.
At uero ambustum flammis qui candidus oui
Succus inest: penna inductus sanare ualebit.
Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ:
Aut uinam ex oleo ueteri componito calcem:
Ordea uel franges, atq; oui candida iunges:
Adsit adeps porcæ: mira est hæc forma medelæ.
Iunge chelidoniis, ac sic line uulnera succis:
Quodq; recens ussit glacies, axungia simplex
Mulcet: & ex facili grata est medicamine cura.

Venenis prohibendis.

VT tutus fias infestæ fraude nouercæ,

Vel quicunq; tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura uenenis.
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur.
Prosunt electri uariantia pocula uirus.
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conueniunt potu: demersa'ue ficus oliuo.
Sæpe etiam rhaphanum prædixit numen edendum.
Antidotus uero multis mithridatia fertur
Consociata modis: sed Magnus scrinia regis
Cum raperet uictor, uilem deprehendit in illis
Synthesin, & uulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandes'q; duas, terno cum corpore ficus
Hæc oriente die parco consperta lyæo
Sumebat, metuens, dederat quod pocula matri.

Venenis datis.

SI nequit infandum præuertere cautio uirus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinæ, placidæ'q; bouis prodesse loquuntur.
Betoniam ex paruo sumunt pleriq; lyæo
Quod si hederæ succos, quæ truncos impliicat altos
In stilles paruis, poterunt haud ulla nocere
Pocula, quæ quisquam sæuis uitiauerit herbis.
Si quis Hyoscyamum gustarit lacte capellæ
Exhausto rabidos poterit mulcere furores.

Vulneribus, & rei dubiæ curandis.

VULNERA tabescunt spacio uitiata dierum:
Cura'q; nil prodest, nec ducitur ulla cicatrix:
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Vlceris annosi sinus ut coalescere possit:
Marrubium si tu recoquas, illo'q; liquore
Vulnus atrox foueas, cineres uel hirundinus alte
Inducas: leporis'ue aspersa coagula uino:
Aut hederam baccho decoctam, & semen anethi:
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt conducere uulnus:
Aut facilis lapathi coma latior ulcera purgat:
Et commixtus adeps, sed nonnullo sale tactus.
Pinea præterea uino cum sulphure cortex:
Et pice cum spissa iam perdita membra reponit.

Et pice cum spissa iam perdita membra reponit.

Verrucas tollendus.

INTERDVM existit turpi uerrucae papilla
Hinc quondam fabio uerum cognomen adhaesit:
Qui solus patriae cunctando restituit rem.
Id poterit uitium sanguis curare lacertae:
Aut urina canis cum terra inducta madenti:
Aut herbae sucus, quae fertur nomine lichen.
Est tithymalus item tali satis apta medellae,
Si rupta immensos fundit uerrucae cruores,
Purpureo triti cinere de uellere prosunt,
Quod fuerit uero conchyli sanguine tinctum.

Haemorrhoidis medendis.

EXCRVciant turpes anum si forte papillae,
Agrestis prodest radix super addita porri:
Ne uiolet, sana, in iuglandis fragmine clausum.
Sal niueum sumes, bethicum quem nomine dicunt,
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella,
Apponesq; super: pellit medicina dolorem.

Sequuntur. XXVI. uersus, qui in alijs impressis codicibus desiderantur.

Paralisi depellendae. primo die ita agendum.

HVNC quicunq; cupis citius depellere murbum,
Protinus antidotum studio tu perfice mirum:
Scilicet ut ualeas languenti ferre medelam.
Castoreas siliquas bis sex perquirere cura:
Tristis item digitis lympham metire duobus.
Deniq; tunc capies phyalam, quae iustior extat:
Aut equidem flammas. sed prunas subijce sollers.
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Ieiunis sed enim potius praebere momento.

Secunda ita medendum est.

CVNQVE secunda dies orbi peruenerit omni
Haud alijs rebus prudens adiungere cures.
Castoris, atq; nouem siliquas appendito statim:
Atq; duos semis digitos metire momento.
In calice atq; probo lympham miscere duobus
Qui patitur tepidum languens hinc sorbeat ipse.

Tertia die ita curandum est.

GRATIOR *atq; dies ternus cum uenerit imo,*
Rursus in ægroto constanter fer medicamen,
Castoreas siliquas iterum quæ pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida sed enim subiungere cura
Et simili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragendum est à quarta die usq; ad sextum, & à septima usq; ad nonam, à decima usq; ad duodecimam, & mirifice prodest.

Quid quarta die, & reliquis peragendum sit.

QVARTVS *& ille dies consentit.nec ne priori*
Quintus & est similis percellens nanq; secundo.
Sextus itemq; simul concordat deniq; terno:
Septimus usq; nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

** a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x.*
Omnes sunt quaterniones, præter t. duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI, ET ANDREAE ASVLANI SOCERI MENSE MARTIO. M. D. XXVIII.

AL DVS.